

KODEKS KARNY

KOMENTARZ DO ZMIAN, TOM III (2015–2023)

POD REDAKCJĄ DARIUSZA KALI I PIOTRA KOSMATEGO

KODEKS KARNY

KOMENTARZ DO ZMIAN

TOM III (2015–2023)

POD REDAKCJĄ DARIUSZA KALI I PIOTRA KOSMATEGO

KRAKÓW 2024

RECENZENCI:

Prof. dr hab. Violetta Konarska-Wrzosek
dr hab. Igor Zgoliński

REDAKCJA KOMENTARZA:

dr Dariusz Kala, sędzia Sądu Najwyższego
dr Piotr Kosmaty, prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie

POSZCZEGÓLNE CZĘŚCI KOMENTARZA OPRACOWALI:

dr Dariusz Kala, sędzia Sądu Najwyższego – rozdział IV.3, IV.4; rozdział VII.3; rozdział VIII.1; rozdział X.1, X.3, X.4; rozdział XII.3; rozdział XIII.2, XIII.3; rozdział XVII.2, XVII.3

dr Maja Klubińska – rozdział I.1, I.5; rozdział VI.1, VI.2, VI.3; rozdział X.2; rozdział XVI

sędzia Sądu Najwyższego Kazimierz Klugiewicz – rozdział II; rozdział VI.4; rozdział VIII.4; rozdział XIII.1, XIII.5, XIII.6, XIII.7, XIII.8; rozdział XIV.1, XIV.3, XIV.4

dr Piotr Kosmaty, prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie – rozdział III; rozdział IV.1, IV.2; rozdział IX; rozdział XII.1, XII.2, XII.4, XII.5, XII.6, XII.7; rozdział XIII.4, XIII.9; rozdział XIV.2, XIV.5; rozdział XX

sędzia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu Andrzej Kot – rozdział I.3, I.4, I.6, I.8; rozdział IV.5; rozdział V.2, V.3; rozdział VII.1, VII.2; rozdział VIII.2, VIII.3, VIII.5, VIII.6; rozdział X.5; rozdział XI; rozdział XVII.1, XVII.4; rozdział XVIII.1, XVIII.3, XVIII.4, XVIII.5, XVIII.6, XVIII.7, XVIII.8, XVIII.9

dr Marek Siwek, sędzia Sądu Najwyższego – rozdział I.2, I.7; rozdział XV

prof. dr hab. Robert Zawłocki, adwokat – rozdział V.1; rozdział XVIII.2; rozdział XIX

WYDAWNICTWO KRAJOWEJ SZKOŁY SĄDOWNICTWA I PROKURATURY

ADRES REDAKCJI

31-547 Kraków, ul. Przy Rondzie 5

tel. 12 617 96 14, fax 12 617 94 21

e-mail: redakcja@kssip.gov.pl

ISBN 978-83-970378-2-3

Nakład 500 egzemplarzy

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	6
Przedmowa	9
Rozdział I. Objasnienie wyrazów ustawowych	11
1. Art. 115 § 7, § 7a, § 14a k.k.	11
2. Art. 115 § 9 k.k.	12
3. Art. 115 § 9a k.k.	13
4. Art. 115 § 12 k.k.	15
5. Art. 115 § 13 pkt 8 i § 17 k.k.	17
6. Art. 115 § 22a k.k.	19
7. Art. 115 § 24 k.k.	20
8. Art. 115 § 25 k.k.	21
Rozdział II. Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne	25
1. Art. 126c § 1 k.k.	25
Rozdział III. Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej	31
1. Art. 130 k.k.	31
2. Art. 131 k.k.	37
Rozdział IV. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	39
1. Art. 148 k.k.	39
2. Art. 148a k.k.	42
3. Art. 156 k.k.	45
4. Art. 156a k.k.	48
5. Art. 161 k.k.	49
Rozdział V. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu	55
1. Art. 165a k.k.	55
2. Art. 166 k.k.	60
3. Art. 167 k.k.	61
Rozdział VI. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji	63
1. Art. 178 k.k.	63
2. Art. 178a k.k.	66
3. Art. 178b k.k.	67
4. Art. 180a k.k.	71
Rozdział VII. Przestępstwa przeciwko środowisku	81
1. Art. 181 k.k.	81
2. Art. 183 k.k.	83
3. Art. 188a k.k.	89

Rozdział VIII. Przepęstwa przeciwko wolności	91
1. Art. 189 k.k.	91
2. Art. 190 k.k.	92
3. Art. 190a k.k.	96
4. Art. 191 k.k.	103
5. Art. 191b k.k.	112
6. Art. 193 k.k.	117
Rozdział IX. Przepęstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności	119
1. Art. 197 k.k.	119
2. Art. 200 k.k.	123
3. Art. 200a k.k.	124
4. Art. 203 k.k.	125
Rozdział X. Przepęstwa przeciwko rodzinie i opiece	127
1. Art. 207 k.k.	127
2. Art. 209 k.k.	128
3. Art. 210 k.k.	137
4. Art. 211 k.k.	138
5. Art. 211a k.k.	139
Rozdział XI. Przepęstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową	143
1. Art. 218a k.k.	143
Rozdział XII. Przepęstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego	147
1. Art. 223a k.k.	147
2. Art. 223b k.k.	148
3. Art. 224a k.k.	149
4. Art. 228 k.k.	150
5. Art. 229 k.k.	152
6. Art. 230 k.k.	153
7. Art. 230a k.k.	156
Rozdział XIII. Przepęstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości	157
1. Art. 233 k.k.	157
2. Art. 239 k.k.	162
3. Art. 240 k.k.	163
4. Art. 241 k.k.	164
5. Art. 242 k.k.	165
6. Art. 244 k.k.	168
7. Art. 244a k.k.	173

8. Art. 244b k.k.	174
9. Art. 244c k.k.	181
Rozdział XIV. Przepisy przeciwko porządkowi publicznemu	183
1. Art. 255a k.k.	183
2. Art. 256 k.k.	187
3. Art. 259a k.k.	190
4. Art. 259b k.k.	192
5. Art. 264 k.k.	196
Rozdział XV. Przepisy przeciwko ochronie informacji	199
1. Art. 269a–269c k.k.	199
1.1. Uwagi ogólne	200
1.2. Art. 269a k.k.	201
1.3. Art. 269b k.k.	202
1.4. Art. 269c k.k.	205
Rozdział XVI. Przepisy przeciwko wiarygodności dokumentów	209
1. Art. 270a, art. 271a, art. 277a, art. 277b, art. 277c, art. 277d k.k.	209
1.1. Uwagi wprowadzające	209
1.2. Art. 270a k.k.	210
1.3. Art. 271a k.k.	222
1.4. Art. 277a k.k.	225
1.5. Art. 277b k.k.	226
1.6. Art. 277c k.k.	226
1.7. Art. 277d k.k.	228
Rozdział XVII. Przepisy przeciwko mieniu	231
1. Art. 278 k.k.	231
2. Art. 282 k.k.	238
3. Art. 283 k.k.	240
4. Art. 294 k.k.	240
Rozdział XVIII. Przepisy przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym	247
1. Art. 296 k.k.	247
2. Art. 299 k.k.	249
3. Art. 304 k.k.	253
4. Art. 305 k.k.	257
5. Art. 306a k.k.	265
6. Art. 306b k.k.	268

7. Art. 306c k.k.	271
8. Art. 307 k.k.	275
9. Art. 309 k.k.	275
Rozdział XIX. Przepisy przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi	277
1. Art. 310 k.k.	277
Rozdział XX. Przepisy ogólne dotyczące żołnierzy	281
1. Art. 324 k.k.	281
2. Art. 327 k.k.	282
3. Art. 328 k.k.	282
Zestawienie zmian w zakresie sankcji przepisów części szczególnej Kodeksu karnego dokonanych na mocy noweli lipcowej z 2022 r.	283
Akty prawne	287
Bibliografia	291
Orzecznictwo	295
Strony internetowe	298

Wykaz skrótów

Akty prawne:

- d.k.k. – Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 1969 r., Nr 13, poz. 94 ze zm.)
k.c. – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.)
k.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17 ze zm.)
k.k.s. – Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 628 ze zm.)
k.k.w. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 706 ze zm.)
k.p.a. – Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 572 ze zm.)
k.p.c. – Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.)
k.p.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 37 ze zm.)
k.r.o. – Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)
k.w. – Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2119 ze zm.)
nowela lipcowa z 2022 r. – ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.)
p.o.ś. – Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.)
p.r.d. – Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 ze zm.)
u.f.p. – Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1530 ze zm.)
u.k.p. – Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1210 ze zm.)
u.o.p.w. – Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 372 ze zm.)

Czasopisma:

- AUWr – Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. SA Ka – Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN – Biuletyn Biura Orzecznictwa SN
e-CzPKiNP – e-Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
IN – Ius Novum
KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
MOP – Monitor Prawniczy
MPP – Monitor Prawa Pracy
NKPK – Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
Pal. – Palestra
PiP – Państwo i Prawo
PP – Przegląd Podatkowy
Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
R-OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych. Rocznik
RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SIL – Studia Iuridica Lublinensia
WPP – Wojskowy Przegląd Prawniczy

Inne:

art. – artykuł

Dz. U. – Dziennik Ustaw

etc. – et cetera

ETPCz – Europejski Trybunał Praw Człowieka

KIPK – Krakowski Instytut Prawa Karnego

n. – następne

nb – numer boczny

np. – na przykład

nr – numer

opubl. – opublikowany

pkt – punkt

poz. – pozycja

r. – rok

red. – redaktor

s. – strona

SA – sąd apelacyjny

SN – Sąd Najwyższy

SO – sąd okręgowy

SR – sąd rejonowy

t.j. – tekst jednolity

TK – Trybunał Konstytucyjny

TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

tzw. – tak zwany

WK – Wolters Kluwer

wkł. – wkładka

WKP – Wolters Kluwer Polska

wyd. – wydanie

z. – zeszyt

zd. – zdanie

ze zm. – ze zmianami

zob. – zobacz

Przedmowa

Kodeks karny, komentarz do zmian, tom III (2015–2023), stanowi kontynuację opracowań *Kodeks karny, komentarz do zmian, tom I (2015–2022)* oraz *Kodeks karny, komentarz do zmian, tom II (2015–2023)*, które ukazały się odpowiednio jesienią 2023 r. oraz latem 2024 r. W oddawanej do rąk czytelników pracy skomentowano zmiany z okresu 2015–2023 w materii: „Objaśnienie wyrażeń ustawowych” (rozdział XIV k.k.); przepisy części szczególnej kodeksu karnego (rozdziały XVI, XVII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXV, XXVI, XXVIII, XXIX, XXX, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII); przepisy rozdziału XXXVIII k.k. („Przepisy ogólne dotyczące żołnierzy”).

Podkreślić należy, że w latach 2015–2023 dokonano wielu nowelizacji Kodeksu karnego, przy czym najstarszą i najdogłębszą z nich, dotyczącą zagadnień modelowych, była nowelizacja wprowadzona ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹. Co do zasady weszła ona w życie 1 lipca 2015 r. Data ta nie była przypadkowa. Chodziło tutaj o skorelowanie wejścia w życie zmian w Kodeksie karnym z przebudową modelu procesu karnego wynikającą z ustawy z dnia 27 września 2013 r.² Ta ustawa, modyfikująca ogromną część unormowań Kodeksu postępowania karnego, zaczęła obowiązywać (zasadniczo) także 1 lipca 2015 r.

Na mocy wspomnianej nowelizacji z 20 lutego 2015 r. zmodyfikowano szereg przepisów objętych niniejszym komentarzem (zarówno w sferze metanorm – rozdział XIV k.k., jak i zamieszczonych w dalszych rozdziałach k.k.). Na przestrzeni lat 2015–2023 dokonano dalszych, licznych i istotnych zmian w tych obszarach. W pewnym zakresie modyfikowały one poprzednio dokonane zmiany. Szczególnie istotna była tu bardzo obszerna nowelizacja Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. W zasadniczej części weszła ona w życie 1 października 2023 r.³

Liczba zmian w obszarze prawa penalnego, a przede wszystkim ich dogłębnosc, stanowi dostateczne uzasadnienie dla kontynuacji idei zapoczątkowanej wydaniem tomu I i II Komentarza i przygotowania tomu III niniejszego opracowania komentarzowego, uwzględniający w szczególności fakt, że sądy, rozstrzygając o przedmiocie prowadzonych procesów, muszą uwzględniać dyrektywę intertemporalną wynikającą z art. 4 § 1 k.k. Nakazuje ona co do zasady stosować przepisy prawa karnego materialnego obowiązujące w dacie orzekania, jednak, gdy przepisy obowiązujące poprzednio (w tym w szczególności w dacie popełnienia przestępstwa) są względniejsze dla sprawcy, konieczne jest stosowanie właśnie tych przepisów. Oczywiście więc pozostaje to, że w optyce podmiotów stosujących prawo karne musi niezmiennie pozostawać stan prawny obowiązujący od daty czynu do daty orzekania. Nie trzeba tutaj dodawać, że okres dzielący owe daty bywa niekiedy bardzo długi i w konsekwencji obejmuje szereg stanów prawnych. Obserwacja praktyki wskazuje zaś, że zagadnienia intertemporalne stanowią niezmiennie istotny problem i niejednokrotnie pozostają kanwą wnoszonych w poszczególnych sprawach, często zasadnych, apelacji i kasacji.

---

¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 396.

² Dz. U. z 2013 r. poz. 1247.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

Przedmowa

Tom III Komentarza, to podobnie jak tomy I i II, praca zbiorowa, która zawiera strukturę zbliżoną do struktury Kodeksu karnego. Autorzy przygotowanego opracowania to prawnicy praktycy. Część z nich łączy swoją działalność w tej sferze z pracą akademicką. Komentarz ma charakter autorski w tym sensie, że stanowi wyraz poglądów, jakie w danej kwestii prezentuje osoba, która opracowała określony fragment tekstu. W przypisach do tekstu głównego zamieszczono odesłania do literatury i judykatury, co ułatwi czytelnikowi pogłębienie wiedzy z zakresu komentowanego zagadnienia. Komentarz zawiera także spis wykorzystanych w nim aktów prawnych, stron internetowych, wykaz literatury i orzecznictwa oraz tabelaryczne zestawienie przepisów części szczególnej Kodeksu karnego, w których wspomniana nowelizacja z 7 lipca 2022 r. zmodyfikowała sankcje (w tabeli zamieszczono sankcje dotychczasowe i obecne).

Wyrażamy nadzieję, że tom III Komentarza, podobnie jak tomy I i II, będzie stanowić pomoc w bieżącej pracy sędziów, prokuratorów oraz asesorów tych profesji prawniczych, adwokatów i radców prawnych, a także zostanie wykorzystany przez wykładowców i aplikantów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w trakcie zajęć dydaktycznych, zaś tym ostatnim dostarczy ponadto wsparcia w trakcie przygotowywania się do egzaminów sędziowskich i prokuratorskich.

Kraków, listopad 2024 r.

Redaktorzy:

Dariusz Kala

Piotr Kosmaty

Rozdział I.

Objaśnienie wyrażeń ustawowych

1. Art. 115 § 7, § 7a, § 14a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 115 § 7

Przepis § 5 stosuje się odpowiednio do określenia „znaczna szkoda” oraz określenia „wartość lub łączna wartość jest znaczna”.

Brzmienie do 28.02.2017 r.:

Art. 115 § 7

Przepisy § 5 i 6 stosuje się do określenia „znaczna szkoda” oraz „szkoda w wielkich rozmiarach”.

Nowe regulacje (dodane w dniu 01.03.2017 r.):

Art. 115 § 7a i § 14a

§ 7a. Przepis § 6 stosuje się odpowiednio do określenia „szkoda w wielkich rozmiarach”.

§ 14a. Fakturą jest dokument, o którym mowa w art. 2 pkt 31 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2023 r. poz. 1570, 1598 i 1852).

1.1. Zmiany wprowadzone do art. 115 k.k. ustawą z dnia 10.02.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹, a dotyczące § 7, 7a i 14a tego artykułu są konsekwencją modyfikacji, które na mocy tej ustawy zostały dokonane w rozdziale XXXIV Kodeksu karnego, a sprowadzających się do dodania do przepisów tego rozdziałów regulacji kryminalizujących zachowania związane z fałszowaniem faktur i poświadczaniem w nich nieprawdy (art. 270a, art. 271a, art. 277a, art. 277b, art. 277c k.k., art. 277d k.k.).

1.2. W związku z faktem, że w języku powszechnym pojęcie „faktura” ma inne znaczenie niż w języku prawnym², w celu wyeliminowania wątpliwości interpretacyjnych ustawodawca dodał do art. 115 k.k. paragraf 14a, w którym zamieścił definicję legalną tego terminu wskazując, że „fakturą jest dokument, o którym mowa w art. 2 pkt 31 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2023 r. poz. 1570, 1598 i 1852)” – dalej ustawa o VAT. Zgodnie z powołanym wyżej przepisem ustawy o VAT fakturą jest dokument w formie papierowej lub w formie elektronicznej zawierający dane wymagane ustawą i przepisami wydanymi na jej podstawie. Obligatoryjne elementy faktury określają przede

---

¹ Dz.U. z 2017 r. poz. 244.

² W języku powszechnym słowo faktura jest pojęciem wieloznacznym używanym dla określenia nie tylko dokumentu, ale i cech przedmiotów czy czynności. Podając znaczenie wyrazu faktura jako nazwy dokumentu słowniki języka polskiego wskazują najczęściej, iż jest to pisemny dowód transakcji kupna i sprzedaży lub wykonania jakiejś usługi, będący podstawą rozliczenia <https://wsjp.pl/haslo/podglad/33990/faktura/3851487/kupna> [dostęp: 22.09.2024], <https://sjp.pwn.pl/szukaj/faktura.html> [dostęp: 1.07.2024], a w starszych słownikach po prostu „rachunek” (Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/faktura;5426894.html>) [dostęp: 1.07.2024].

wszystkim przepisy art. 106e–106f ustawy o VAT³. Fakturą elektroniczną, o której mowa w art. 2 pkt 32 ustawy o VAT jest faktura w formie elektronicznej wystawiona i otrzymana w dowolnym formacie elektronicznym.

1.3. Wskazana wyżej definicja, uzależniająca uznanie określonego dokumentu za fakturę od tego, czy zawiera dane wymagane ustawą i przepisami wydanymi na jej podstawie powoduje jednak, że dokument niezawierający wszystkich obligatoryjnych elementów faktury za fakturę uważany być nie może. Tym samym podrobienie, przerobienie, posłużenie się jako autentycznym sfałszowanym dokumentem, który nie będzie zawierał wszystkich elementów wymaganych przez ustawę o VAT lub przepisy aktów wykonawczych wydanych na jej podstawie, czy też poświadczenie w nim nieprawdy, nie będzie mogło być uważane za dokonanie przestępstw z art. 270a, 271a, 277a k.k., a jedynie, przy realizacji pozostałych znamion czynu zabronionego, co najwyżej za ich uświadczenie.

1.4. Modyfikacje wprowadzone w paragrafie 7 art. 115 k.k. są z kolei konsekwencją wprowadzenia, jako znamienia typu podstawowego czynu zabronionego, poświadczenia nieprawdy w fakturze VAT, okoliczności, by wystawiana faktura zawierała kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna. Poprzez zawarcie w paragrafie 7 art. 115 k.k. obok sformułowania „znaczna szkoda” także sformułowania „wartość lub łączna wartość jest znaczna” ustawodawca przesądził, że widniejąca na fakturze kwota należności ogółem jest kwotą, której „wartość lub łączna wartość jest znaczna” jeśli przekracza 200 000 zł (art. 115 § 7 w zw. z § 5 k.k.).

1.5. Zmiana polegająca na dodaniu do art. 115 k.k. paragrafu 7a ma charakter typowo redakcyjny i jest konsekwencją zmian wprowadzonych do paragrafu 7 tego artykułu. Odesłanie zawarte w tym przepisie, po dodaniu określenia „wartość lub łączna wartość jest znaczna”, ograniczono bowiem do paragrafu piątego tego artykułu. W tym stanie rzeczy koniecznym stało się zamieszczenie odesłania do odpowiedniego stosowania art. 115 § 6 k.k. przy definiowaniu pojęcia „szkoda w wielkich rozmiarach” w innym przepisie, którym stał się nowo dodany do art. 115 paragraf 7a.

2. Art. 115 § 9 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 115 § 9

§ 9. Rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce.

Brzmienie do 26.04.2017 r.

Art. 115 § 9

Rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce.

³ Elementy faktury określają również przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 29.12.2021 r. w sprawie wystawiania faktur (Dz. U. z 2021 r. poz. 1979), które zastąpiło rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 03.12.2013 r. w sprawie wystawiania faktur (Dz. U. z 2013 r. poz. 1485 ze zm.).

2.1. Na skutek nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 23.03.2017 r.⁴ zmianie uległa formalna definicja przedmiotu. Prócz kategorii, które na to pojęcie składały się dotychczas, ustawodawca za przedmiot uznał również środek pieniężny zapisany na rachunku.

2.2. Należy jednak zwrócić uwagę, że środek pieniężny, według dotychczasowej definicji rzeczy lub przedmiotu, zaliczony był do tych kategorii z mocy art. 115 § 9 k.k. w wersji poprzedzającej nowelizację. Według brzmienia tego przepisu w wersji sprzed 27.04.2017 r. (data wejścia w życie noweli) pieniądź w formie materialnej był przedmiotem z samej natury, natomiast cechę przedmiotu pieniądźowi w formie niematerialnej nadawał właśnie art. 115 § 9 k.k., który nie rozróżniał form, w jakich pieniądź może występować w obrocie prawnym. Należy zatem zgodzić się z wypowiedzianym w piśmiennictwie twierdzeniem, że zmiana art. 115 § 9 k.k. potwierdza dotychczasowy stan prawny⁵, co oznacza że ma ona wyłącznie charakter redakcyjny.

2.3. Zgodnie z wyrokiem SN z 23.11.2022 r., V KK 66/226, środki zapisane na rachunku bankowym nie mogą być traktowane identycznie jak inne rzeczy ruchome również w zakresie opisu czynności, które można z nimi dokonać. W szczególności nie sposób użyć w stosunku do środków pieniężnych zapisanych (zgromadzonych) na rachunku bankowym pojęcia ich „zabrania”. W taki sposób można określić czynność sprawczą w odniesieniu do ruchomej rzeczy materialnej, względnie do pieniędzy w gotówce, nie zaś do niemających materialnego charakteru zapisów na rachunku bankowym. Istota stanowiska SN sprowadza się wszakże do tego, że o ile nie jest właściwe posłużenie się pojęciem „zaboru” w stosunku do środków zapisanych na rachunku bankowym, to odpowiednie, także z punktu widzenia znamion przestępstwa z art. 278 § 1 k.k. jest użycie sformułowań o dokonaniu wypłaty środków pieniężnych, czy też złożenie dyspozycji przelewu tych środków na swój rachunek z innego rachunku. Wykorzystanie takich zwrotów odpowiada istocie czynności wykonawczej przestępstwa kradzieży skierowanego do środków zapisanych na rachunku bankowym, a zarazem wypełnia definicję zaboru rozumianego jako wyjęcie rzeczy spod władztwa innej osoby i objęcie jej we władanie przez sprawcę wbrew woli osoby dysponującej rzeczą i bez podstawy prawnej.

3. Art. 115 § 9a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 115 § 9a

Kradzieżą szczególnie zuchwałą jest:

- 1) *kradzież, której sprawca swoim zachowaniem wykazuje postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy ruchomej lub innych osób lub używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby w celu zawładnięcia tą rzeczą;*
- 2) *kradzież rzeczy ruchomej znajdującej się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu albo przenoszonej lub przemieszczanej przez tę osobę w warunkach*

⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 768.

⁵ M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska Kalisz, M. Mozgawa (red.), M. Kulik, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2018, teza 5 do art. 115 § 9 k.k.

⁶ LEX nr 3564770.

bezpośredniego kontaktu lub znajdującej się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach.

Brzmienie od 24.06.2020 r. do 30.09.2023 r. (przepis dodany w dniu 24.06.2020 r.)

Art. 115 § 9a

Kradzieżą szczególnie zuchwałą jest:

1) kradzież, której sprawca swoim zachowaniem wykazuje postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy lub innych osób lub używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby, w celu zawładnięcia mieniem;

2) kradzież mienia ruchomego znajdującego się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu albo przenoszonego lub przemieszczanego przez tę osobę w warunkach bezpośredniego kontaktu lub znajdującego się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach.

3.1. Nowelą lipcową z 2022 r.⁷ zmieniono brzmienie definicji legalnej kradzieży szczególnie zuchwałej poprzez usunięcie z jej treści pojęcia „mienia” i dookreślenie, że przedmiotem ochrony jest „rzecz ruchoma”. Nowelizacja obowiązuje od 01.10.2023 r.

3.2. Komentowana definicja legalna ma związek z czynem zabronionym typizowanym obecnie w art. 278 § 3a k.k., polegającym na „dopuszczeniu się kradzieży szczególnie zuchwałej”.

3.3. Wprowadzone do słowniczka pojęcie „kradzieży szczególnie zuchwałej” od początku nasuwało szereg wątpliwości interpretacyjnych, dla objaśnienia których częściowo pomocne mogą być wskazówki wypracowane na gruncie art. 208 poprzedniego k.k. z 1969 r. Różnica jest jednak zasadnicza, zamiast wcześniejszego sformułowania „kto kradnie w sposób szczególnie zuchwały” ustawodawca posłużył się w art. 278 § 3a k.k. określeniem „kto dopuszcza się kradzieży szczególnie zuchwałej”. O ile więc w poprzednim stanie prawnym „szczególna zuchwałość” stanowiła tylko cechę kwalifikującą kradzież, obecnie jest formalną podstawą odrębnego typu kwalifikowanego kradzieży, co wymaga odmiennej interpretacji.

3.4. Przed nowelizacją art. 115 § 9a pkt 1 k.k. w brzmieniu nadanym mu ustawą z 24.06.2020 r. stanowił niemal dosłowne powtórzenie pkt. 1 uchwały SN z 1980 r. odnoszącej się do art. 208 k.k.⁸, z tym że „gwałt na osobie” zastąpiono sformułowaniem „przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby, w celu zawładnięcia mieniem”. Ma to istotne znaczenie dla określenia odrębności kradzieży szczególnie zuchwałej od przestępstwa rozbójcu, w którym przemoc stosowana jest wobec pokrzywdzonego uprzednio w celu kradzieży, oraz przestępstwa kradzieży rozbójniczej, w którym sprawca używa przemocy wobec osoby w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy. Ostatnia nowelizacja – nowela lipcowa z 2022 r. wprowadziła zmiany w definicji kradzieży szczególnie zuchwałej przez posłużenie się terminologią stosowaną w art. 278 § 1 k.k., rezygnując z pojęcia „mienie” i określając przedmiot wykonawczy kradzieży szczególnie zuchwałej jako „rzecz ruchoma”.

3.5. Zgodnie z definicją ujętą w art. 115 § 9a k.k. pojęcie „kradzieży szczególnie zuchwałej” obejmuje dwojakiego rodzaju zachowanie sprawcy:

⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

⁸ Uchwała SN z 25.06.1980 r., VII KZP 48/78, OSNKW 1980, nr 8, poz. 65, LEX nr 19647.

– pierwsze, gdy swoim zachowaniem wykazuje on postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy ruchomej lub innych osób lub używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby, w celu zawładnięcia tą rzeczą (§ 1);

– drugie, polega na tym, że sprawca dopuszcza się kradzieży mienia ruchomego znajdującego się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu albo przenoszonego lub przemieszczanego przez tę osobę w warunkach bezpośredniego kontaktu lub znajdującego się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach (§ 2).

3.6. W interpretacji użytych pojęć należy sięgać po ich znaczenie językowe i ustawowe:

– „Postawa lekceważąca” to postawa pogardliwa, bez szacunku⁹;

– „Postawa wyzywająca” to postawa zaczepna, prowokująca innych¹⁰ oraz zwracająca uwagę, arogancka, zuchwała, impertynencka, butna¹¹;

– Pojęcie „przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby” oznacza przemoc wobec rzeczy (a ściślej oddziaływanie na człowieka poprzez postępowanie z rzeczą), czyli chodzi o tzw. przemoc pośrednią;

– Pojęcie „w warunkach bezpośredniego kontaktu” oznacza sytuację, w której sprawca kradzieży dopuszcza się jej, wykorzystując okoliczność wynikającą z zatłoczonego miejsca czy ścisku¹²;

– Pojęcie „rzeczy ruchomej” zdefiniowane jest w art. 115 § 9 k.k., zgodnie z którym: „Rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce”. Na gruncie prawa karnego pojęcie to ma szersze znaczenie niż w prawie cywilnym. Obejmuje zatem także przedmioty niematerialne, jak np. programy komputerowe, zapisy na cyfrowych nośnikach itp.

4. Art. 115 § 12 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 115 § 12

Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną.

⁹ M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1979, s. 20 oraz <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/lekcewazyc;5446246.html> [dostęp: 1.07.2024].

¹⁰ <https://sjp.pwn.pl/sjp/wyzywajacy;2541366.html> [dostęp: 1.07.2024], <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/wyzywajacy;5523238.html> [dostęp: 1.07.2024].

¹¹ M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1981, s. 868.

¹² Zob. szerzej J. Kluza, *Kradzież szczególnie zuchwała (art. 278a § 1 k.k.)*, NKPK, t. 58, AUWr No 4019, Wrocław 2020, s. 57.

Brzmienie do 3.05.2019 r.

Art. 115 § 12

Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem.

4.1. Ustawą z dnia 21.02.2019 r.¹³, która weszła w życie 04.05.2019 r. rozbudowano definicję legalną groźby karalnej z art. 115 § 12 k.k.

4.2. Przedstawiając motywy tej zmiany w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, iż: „na chwilę obecną nie można odnotować większej różnicy pomiędzy administracyjną karą pieniężną, która *de facto* przybiera postać zdecydowanie wyższej, a karą grzywny, orzekanej na podstawie przepisów karnych. Należy jednocześnie podkreślić, że rzeczona interwencja legislacyjna niejako uzupełnia lukę prawną (*lacuna iuris*), która – analizując stan faktyczny sprawy – ujrzała światło dzienne w przededniu wprowadzenia RODO polegająca na tym, że niektóre podmioty – o czym była już mowa powyżej, wykorzystując ogólnie panujący strach przedsiębiorców w związku z wejściem w życie rzeczzonego rozporządzenia, szantażują ich tym, że jeżeli nie uiszczą pewnej kwoty na ich rzecz, to złożą oni zawiadomienie o nieprawidłowościach panujących w ich przedsiębiorstwach do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, czy też samej prokuratury”¹⁴.

4.3. Definicję kodeksową groźby karalnej uzupełniono o element groźby spowodowania innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna.

4.4. Dotychczasowe jej brzmienie obejmowało jedynie zapowiedź spowodowania postępowania karnego spośród wszystkich możliwych postępowań, zdecydowanie zbyt wąsko ujmując możliwe zachowania sprawcy. Za groźbę bezprawną nadal jednak nie może zostać uznana groźba spowodowania postępowania cywilnego, wykroczeniowego, natomiast sporne w doktrynie pozostaje, czy użyte w komentowanym przepisie wyrażenie „postępowanie karne” rozumieć należy jako postępowanie tylko w sprawach o przestępstwa, czy również obejmuje przestępstwa skarbowe. Wydaje się, że autonomia prawa karnego skarbowego, zgodnie z którą do przestępstw skarbowych nie mają zastosowania przepisy części ogólnej Kodeksu karnego, z wyjątkami określonymi w samym Kodeksie karnym skarbowym (zob. art. 20 k.k.s.) przemawiają za przyjęciem węższego rozumienia tego pojęcia.

4.5. Aktualne pojęcie groźby karalnej również nie odnosi się do zapowiedzi jakiegokolwiek postępowania administracyjnego, lecz jedynie takiego, w którym możliwe jest nałożenie administracyjnej kary pieniężnej. Z zakresu art. 115 § 12 k.k. wyłączone są zatem te postępowania administracyjne, które nie przewidują nałożenia sankcji pieniężnych.

4.6. Dla właściwej wykładni wprowadzonej zmiany niezbędne jest przywołanie definicji legalnej pojęcia administracyjnej kary pieniężnej, pod którą należy rozumieć – zgodnie

¹³ Dz. U. 2019 r. poz. 730.

¹⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), druk sejmowy nr 3050 z 23.11.2023 r.

z art. 189b k.p.a. – określoną w ustawie sankcją o charakterze pieniężnym, nakładaną przez organ administracji publicznej, w drodze decyzji, w następstwie naruszenia prawa polegającego na niedopełnieniu obowiązku albo naruszeniu zakazu ciężącego na osobie fizycznej, osobie prawnej albo jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej (deliktu administracyjnego).

4.7. Na gruncie prawa administracyjnego występują również sankcje o charakterze pieniężnym, których ustawodawca nie nazywa wprost administracyjnymi karami pieniężnymi, które określone są jako np. kara, opłata, opłata sankcyjna, opłata podwyższona, opłata dodatkowa¹⁵. Należy przyjąć, że na gruncie art. 115 § 12 k.k. możliwość ich nałożenia w postępowaniu administracyjnym, również aktualizuje znamiona groźby karalnej, jeśli tylko spełniają one kryteria definicji z art. 189b k.p.a.

4.8. Mocą nowelizacji rozszerzono także katalog okoliczności, które pozbawiają zapowiedź spowodowania postępowania karnego oraz omówionego postępowania administracyjnego cech groźby karalnej. Nie wypełnia jej definicji taka zapowiedź, gdy ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną.

5. Art. 115 § 13 pkt 8 i § 17 k.k.

Aktualne brzmienie¹⁶:

Art. 115 § 13 pkt 8

Funkcjonariuszem publicznym jest:

(...)

osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełniącej dyspozycyjnie

Brzmienie do 31.12.2016 r.:

Art. 115 § 13 pkt 8

Funkcjonariuszem publicznym jest:

(...)

osoba pełniąca czynną służbę wojskową;

Aktualne brzmienie:

Art. 115 § 17.

Żołnierzem jest osoba pełniąca czynną służbę wojskową z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełniącej dyspozycyjnie

Brzmienie do 31.12.2016 r.:

Art. 115 § 17

Żołnierzem jest osoba pełniąca czynną służbę wojskową.

¹⁵ Zob. szerzej E. Kruk, *Sankcja administracyjna*, Lublin 2013, s. 182 i n.

¹⁶ Na mocy art. 9 ustawy z dnia 13.07.2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry (Dz. U. z 2023 r. poz. 1963) do art. 115 § 13 k.k. dodano punkt 10, o treści: *inspektor Inspekcji Wodnej*. Przepis ten wszedł w życie w dniu 01.07.2024 r.

5.1. Zmiany do treści art. 115 § 13 pkt 8 i § 17 k.k. wprowadzono na mocy art. 12 ustawy z dnia 16.11.2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw¹⁷, która weszła w życie w dniu 01.01.2017 r. Modyfikacje te są konsekwencją zmian w przepisach dotyczących pełnienia czynnej służby wojskowej.

5.2. Wskazaną wyżej ustawą zmieniono bowiem zakresową definicję pojęcia „żołnierz w zasadniczej służbie wojskowej” zawartą w art. 59 ust. 1 u.o.p.w. Do dnia 31.12.2016 r. wskazany przepis stanowił, iż żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, w rozumieniu niniejszej ustawy, są osoby, które odbywają lub pełnią następujące jej rodzaje:

- 1) zasadniczą służbę wojskową;
- 2) przeszkolenie wojskowe;
- 3) ćwiczenia wojskowe;
- 4) służbę przygotowawczą;
- 5) okresową służbę wojskową;
- 6) służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny

Na podstawie wskazanej wyżej noweli, art. 59 ust. 1 u.o.p.w. otrzymał brzmienie: żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, w rozumieniu niniejszej ustawy, są osoby, które odbywają lub pełnią następujące jej rodzaje:

- 1) zasadniczą służbę wojskową;
- 2) przeszkolenie wojskowe;
- 3) terytorialną służbę wojskową;
- 4) ćwiczenia wojskowe;
- 5) służbę przygotowawczą;
- 6) okresową służbę wojskową;
- 7) służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

Na mocy wskazanej wyżej nowelizacji do ustawy z dnia 21.11.1967 r. powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej dodano art. 98m ust. 1 o brzmieniu: „terytorialną służbę wojskową żołnierz OT pełni rotacyjnie lub dyspozycyjnie”.

5.3. Zestawienie treści powyższych regulacji z definicjami funkcjonariusza publicznego (art. 115 § 13 pkt 8 k.k.) i żołnierza (art. 115 § 17 k.k.) zawartymi w kodeksie karnym prowadzi do wniosku, że za funkcjonariusza publicznego i żołnierza w rozumieniu kodeksu karnego ustawodawca uznał wszystkie osoby pełniące czynną służbę wojskową za wyjątkiem tych, które pełnią terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie (*a contrario* zatem żołnierzami, w rozumieniu kodeksu karnego, są osoby pełniące terytorialną służbę wojskową rotacyjnie). Wyłączenie to należy wiązać ze specyfiką dyspozycyjnego pełnienia terytorialnej służby wojskowej. Przepis art. 98 ust. 4 u.o.p.w. stanowił bowiem, że „terytorialną służbę wojskową żołnierz OT pełni dyspozycyjnie poza jednostką wojskową, pozostając w gotowości do stawienia się do służby pełnionej rotacyjnie w terminie i miejscu wskazanych przez dowódcę jednostki wojskowej”.

Ustawa z dnia 21.11.1967 r. powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej została uchylona na mocy art. 823 pkt 2 ustawy z dnia 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny¹⁸, która weszła w życie w dniu 23.04.2022 r. Powyższa zmiana stanu prawnego nie wywołała jednak

¹⁷ Dz.U. z 2016 r. poz. 2138.

¹⁸ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 248 ze zm.

konieczności wprowadzenia zmian w przepisach art. 115 § 13 pkt 8 i § 17 k.k. W art. 130 ust. 1 ustawy z dnia 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny wskazano bowiem, że „czynna służba wojskowa polega na pełnieniu: 1) zasadniczej służby wojskowej; 2) terytorialnej służby wojskowej; 3) służby w aktywnej rezerwie w dniach tej służby oraz odbywaniu ćwiczeń wojskowych w ramach pasywnej rezerwy; 4) zawodowej służby wojskowej; 5) służby w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny” przy jednoczesnym wprowadzeniu do tej ustawy przepisów będących odpowiednikami wyeksponowanych wyżej art. 98m ust. 1 i 4 u.o.p.w. (art. 171 ust. 1 i 4 ustawy o obronie Ojczyzny).

6. Art. 115 § 22a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 20.11.2019 r.)

Art. 115.

§ 22a. Adopcją jest nabycie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem przez inną osobę niż ta, od której dziecko pochodzi.

6.1. Ustawą z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹⁹ dodano do art. 115 k.k. nowy § 22a, zawierający definicję legalną pojęcia adopcji.

6.2. Na mocy tej samej nowelizacji, obowiązującej od 20.11.2019 r. rozszerzono zakres odpowiedzialności karnej wobec sprawców przestępstwa nielegalnej adopcji z art. 211a k.k. (dodano § 2 i 3). Ustawodawca, wprowadzając do porządku karnego nowe przestępstwa, których znamionach strony przedmiotowej odnoszą się do pojęcia adopcji, uznał za konieczne zdefiniowanie tego pojęcia w słowniczku z uwagi na brak normatywnej jego definicji w innych gałęziach prawa, a w szczególności w prawie rodzinnym. Kodeks rodzinny i opiekuńczy posługuje się bowiem pojęciem „przysposobienie”²⁰, wobec którego termin adopcja jest traktowany na gruncie literatury i aktów prawnych z zakresu prawa cywilnego (rodzinnego i opiekuńczego) jako synonim.

6.3. W projekcie ustawy zmieniającej przedstawiono następującą argumentację dotyczącą wprowadzenia definicji legalnej adopcji do Kodeksu karnego:

– „z uwagi na jego normatywne niedookreślenie i przyjęte znaczenie doktrynalne na gruncie prawa rodzinnego wydaje się celowe stworzenie autonomicznej projektującej definicji na potrzeby prawa karnego, która uwzględniałaby wszelkie możliwe zastosowania w tym zakresie, również wynikające z innych aktów prawnych. W szczególności można tu wskazać na akty prawa międzynarodowego, w których termin «adopcja» jest użyty w szerokim znaczeniu, np. w art. 3 Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii, przyjętego w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r. (Dz. U. z 2007 r. poz. 494). Definicja ta uwzględniałaby również pożądaną znaczenie tego terminu, przyjęte w art. 211a KK w aktualnie obowiązującym brzmieniu. Przepis ten znajduje bowiem swoje źródło w uregulowaniach prawa międzynarodowego, a w szczególności w art. 11 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie

¹⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 2128.

²⁰ Zob. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.

Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. – Dz. U. z 1991 r. poz. 526, z późn. zm. (...);

– „projektowana definicja uwzględniać ma również aspekt rozumienia tego terminu na gruncie języka naturalnego, w odniesieniu do którego chodzi o roztoczenie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem przez osobę niebędącą jego biologicznym rodzicem. Należy utożsamiać adopcję z instytucją prawną, której celem jest zapewnienie osobom małoletnim, które z różnych względów są pozbawione pieczy rodzicielskiej i przebywają poza swą naturalną rodziną, bądź wychowują się w rodzinie niepełnej, normalnych warunków rozwoju w nowo wykreowanej rodzinie lub rodzinie zrekonstruowanej przez akt przysposobienia (por. V. Konarska-Wrzosek, Ochrona dziecka w polskim prawie karnym, Toruń 1999, s. 137). Biorąc powyższe pod uwagę, proponuje się dodanie w art. 115 KK § 22a definiującego adopcję jako nabycie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem przez inną osobę niż ta, od której dziecko pochodzi. Terminologią tą posługuje się również KRO (por. np. art. 73 § 1 KRO)”;

– „w świetle projektowanego unormowania «adopcja» obejmuje wszelkie sytuacje, gdy skutkiem czynności jest nabycie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, niezależnie od zastosowanych instrumentów prawnych w tym celu (np. uznanie dziecka, uzyskanie orzeczenia sądu o przysposobieniu)”²¹.

6.4. Zakres karnoprawnej definicji jest szerszy niż pojęcie przysposobienia, odnosząc się również do innych instytucji prawnych, których następstwem jest uzyskanie władzy rodzicielskiej przez osobę niebędącą biologicznym rodzicem dziecka (np. fikcyjne uznanie dziecka przez osobę podającą się za biologicznego rodzica, zrzeczenie się praw rodzicielskich przez matkę w celu dokonania przez inną osobę adopcji).

6.5. Pojęcie władzy rodzicielskiej interpretować należy zgodnie z brzmieniem art. 95 k.r.o., który stanowi: „Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw”.

7. Art. 115 § 24 k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 27.04.2017 r.)

Art. 115.

§ 24. Przy ocenie rozmiaru działalności przedsiębiorstwa sąd bierze pod uwagę wartość przedsiębiorstwa.

7.1. Wprowadzając komentowany przepis, ustawodawca w sposób pozytywny określił, że przy ocenie rozmiaru działalności przedsiębiorstwa bierze się pod uwagę jego wartość.

7.2. Praktyczne zastosowanie dyrektywy zawartej w art. 115 § 24 k.k. związane jest z negatywną przesłanką przepadku przedsiębiorstwa, wynikającą z art. 44a § 5 k.k. Według tego przepisu przepadku przedsiębiorstwa stanowiącego własność sprawcy i niestanowiącego własności sprawcy nie orzeka się, jeżeli szkoda wyrządzona przestępstwem lub wartość ukrytej korzyści nie jest znaczna wobec rozmiaru działalności przedsiębiorstwa.

---

²¹ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 3665 z 10.07.2019 r.

7.3. Wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że czynnik wskazany w art. 115 § 24 k.k., a więc wartość przedsiębiorstwa, nie jest jedynym kryterium, które sąd bierze pod uwagę, oceniając rozmiar działalności przedsiębiorstwa. Z mocy powołanego przepisu będzie to zawsze jego wartość, jednak skoro ustawodawca nie zawarł w tym przepisie zwrotu „wyłącznie” lub „tylko”, bądź innego o takim samym znaczeniu, należy stwierdzić, iż przy ocenie rozmiaru działalności przedsiębiorstwa konieczne jest wzięcie pod uwagę także innych kryteriów. Takimi kryteriami mogą być np. ilość nieruchomości lub ruchomości wchodzących w skład przedsiębiorstwa, przychód z praw stanowiących aktywa przedsiębiorstwa, czy choćby obszar prowadzenia i zakres przedmiotowy działalności gospodarczej, prowadzonej przy wykorzystaniu przedsiębiorstwa.

7.4. Słusznie wskazuje się w piśmiennictwie, że pojęcie wartości przedsiębiorstwa ma charakter statyczny²², co także powoduje, że nie może ono być wyłącznym czynnikiem pozwalającym na określenie rozmiaru działalności przedsiębiorstwa.

8. Art. 115 § 25 k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 18.05.2023 r.)

Art. 115.

§ 25. Przez koszty inne niż odsetki należy rozumieć:

1) marże, prowizje lub opłaty związane z przygotowaniem umowy, z której wynika udzielenie świadczenia pieniężnego, lub umowy związanej z udzieleniem tego świadczenia lub obsługą tych umów albo inne tego rodzaju koszty,

2) opłaty związane z odroczeniem terminu zwrotu udzielonego świadczenia pieniężnego, jego nieterminową spłatą albo inne tego rodzaju koszty,

3) koszty usług dodatkowych, w szczególności koszty ubezpieczeń, koszty związane z ustanowieniem zabezpieczenia zwrotu świadczenia pieniężnego, koszty pozyskiwania informacji związanych z udzielaniem świadczenia pieniężnego, w przypadku gdy ich poniesienie jest niezbędne do zawarcia umów, o których mowa w pkt 1,

4) wynagrodzenie osoby, która reprezentowała osobę udzielającą świadczenia pieniężnego przy zawarciu umów, o których mowa w pkt 1, lub za której pośrednictwem udzielający świadczenia zawarł te umowy lub udzielił tego świadczenia, bezpośrednio ponoszone przez osobę, na rzecz której udzielono świadczenia

– z wyłączeniem opłat notarialnych oraz danin o charakterze publicznoprawnym, które strony umów, o których mowa w pkt 1, są zobowiązane ponieść w związku z zawarciem tych umów.

8.1. Ustawą z dnia 06.10.2022 r. o zmianie ustaw w celu przeciwdziałania lichwie²³ dodano do art. 115 k.k. nowy § 25, zawierający definicję legalną pojęcia „koszty inne niż odsetki”.

8.2. Definicja ta stanowi uzupełnienie prawnokarnej regulacji dotyczącej penalizacji przestępstwa lichwy. Art. 304 § 2 k.k. przewiduje odpowiedzialność karną za żądanie zapłaty kosztów innych niż odsetki w kwocie co najmniej dwukrotnie przekraczającej maksymalną wysokość tych kosztów określoną w ustawie w zamian za udzielone osobie fizycznej

²² M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska Kalisz, M. Mozgawa (red.), M. Kulik, *Kodeks karny...*, teza 3 do art. 115 § 24 k.k.

²³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2339.

świadczenie pieniężne wynikające z umowy pożyczki, kredytu lub innej umowy, której przedmiotem jest udzielenie takiego świadczenia z obowiązkiem jego zwrotu, niezwiązanej bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową tej osoby.

8.3. W uzasadnieniu projektu przywołanej wyżej ustawy wskazano, iż „projektodawca zawarł w proponowanym art. 115 § 25 k.k. definicję składników kosztów świadczenia pieniężnego, ponieważ ten zabieg legislacyjny zapewnia właściwą przejrzystość normy karnej. Przepis kodeksu karnego nie powinien, w tym zakresie, odsyłać do innych ustaw. Należy zauważyć, że umieszczenie tego przepisu wynika z zasady określoności prawa karnego. Ponadto definicja ta musiała zostać dopasowana do siatki terminologicznej, którą posługuje się kodeks karny”²⁴.

8.4. Zawarty w definicji katalog kosztów pozaodsetkowych, które są połączone z umową, z której wynika udzielenie świadczenia pieniężnego, albo z umową z nią związaną nie ma charakteru enumeratywnego, o czym przesądzają zwroty użyte w pkt. 1 i 2: „albo inne tego rodzaju koszty” (pkt. 1 i 2 definicji) oraz w pkt. 3: „koszty usług dodatkowych, w szczególności (...)”. Takie ujęcie może w praktyce nastroczać trudności i budzi zastrzeżenia, bowiem posłużenie się tak nieokreślonymi zwrotami pozostaje w sprzeczności z zasadą dostatecznej określoności czynu zabronionego wyrażoną w art. 42 Konstytucji RP.

8.5. Zamknięty charakter ma natomiast katalog wyłączeń spod pojęcia „kosztów innych niż odsetki”, który obejmuje dwójakiego rodzaju wydatki: 1) opłaty notarialne oraz 2) daniny o charakterze publicznoprawnym, które strony są zobowiązane ponieść w związku z zawarciem takiej umowy.

8.6. W interpretacji użytych w definicji pojęć należy sięgać po ich znaczenie językowe i ustawowe:

a) pod pojęciem marży należy rozumieć „różnicę między ceną zakupu a ceną sprzedaży towaru, przeznaczoną na pokrycie kosztów własnych przedsiębiorstwa handlowego i stanowiącą jego zysk”. Marża może dotyczyć także różnicy między ceną sprzedaży a kosztami własnymi. Ponadto pojęcie marży związane jest z bankowością. Przez marżę rozumie się różnicę pomiędzy oprocentowaniem kredytu, a kosztami poniesionymi w związku z pozyskaniem środków do udzielenia tego kredytu. Brak jest prawnych uregulowań co do maksymalnej wysokości marży²⁵.

W obecnym stanie prawnym definicje poszczególnych postaci marży zawierają przepisy dotyczące opodatkowania towarów i usług na zasadzie marży z ustawy z dnia 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług, a dotyczące świadczenia usług turystyki (art. 119 ust. 2 ustawy) i dostawy towarów używanych, dzieł sztuki, przedmiotów kolekcjonerskich i antyków (art. 120 ust. 4 ustawy);

b) pod pojęciem prowizji należy rozumieć „wynagrodzenie za pośrednictwo w transakcji handlowej ustalane w procentach od wartości transakcji”²⁶. Na gruncie obowiązującego stanu prawnego instytucja prowizji jest przewidziana:

– w art. 50 ustawy z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim²⁷, stanowiącym, iż kredytodawca może zastrzec w umowie prowizję za spłatę kredytu przed terminem, pod warunkiem

²⁴ Uzasadnienie druku sejmowego nr 1911, Sejm IX kadencji, s. 65–66.

²⁵ Za: <https://mikroporady.pl/sloownik-pojec/marza> [dostęp: 1.07.2024].

²⁶ Za: <https://sjp.pwn.pl/sjp/prowizja;2572822> [dostęp: 1.07.2024].

²⁷ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1497 ze zm.

że ta spłata przypada na okres, w którym stopa oprocentowania kredytu jest stała, a kwota spłacanego w okresie 12 kolejnych miesięcy kredytu jest wyższa niż trzykrotność przeciętne-
go wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu
Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, z grud-
nia roku poprzedzającego rok spłaty kredytu. Prowizja za spłatę kredytu przed terminem
nie może przekraczać 1% spłacanej części kredytu, jeżeli okres między datą spłaty kredytu
a terminem spłaty kredytu przekracza jeden rok. W przypadku gdy okres ten nie przekracza
jednego roku, prowizja za spłatę kredytu przed terminem nie może przekraczać 0,5% spłaca-
nej części kwoty kredytu;

– w art. 110 ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe²⁸, zgodnie z którym bank może
pobierać przewidziane w umowie prowizje i opłaty z tytułu wykonywanych czynności ban-
kowych oraz opłaty za wykonywanie innych czynności, w tym także opłaty za przygotowanie,
sporządzenie i przekazanie informacji stanowiących tajemnicę bankową uprawnionym przez
ustawę osobom, organom i instytucjom;

– w art. 17 ust. 1 pkt 6 ustawy z 23.03.2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze
nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami²⁹, który stanowi, że pośrednik kredytu
hipotecznego oraz agent, przed rozpoczęciem świadczenia usług w zakresie pośrednictwa
kredytu hipotecznego, są obowiązani przekazać konsumentowi, na trwałym nośniku, m.in.
informacje: o prowizji oraz innych wynagrodzeniach w formie pieniężnej lub innej uzgodnio-
nej formie korzyści finansowej, a także ich wysokości, o ile jest znana, przekazywanych przez
kredytodawcę lub inne podmioty pośrednikowi kredytu hipotecznego lub agentowi, w tym
wynagrodzeniach związanych z zawarciem z konsumentem umowy o kredyt hipoteczny;

– w art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z 08.09.2006 r. o finansowym wsparciu rodzin i innych
osób w nabywaniu własnego mieszkania³⁰, który stanowi, że kwota kredytu preferencyjnego
może zostać powiększona wyłącznie o pobierane przez instytucję ustawowo upoważnioną do
udzielania kredytów jednorazowe i płatne z góry opłaty i prowizje związane z jego udziele-
niem – do wysokości 2% kwoty kredytu przed doliczeniem składek na ubezpieczenie kredytu
preferencyjnego;

c) pod pojęciem opłat związanych z odroczeniem terminu zwrotu udzielonego świad-
czenia pieniężnego, jego nieterminową spłatą albo inne tego rodzaju koszty należy rozumieć
przede wszystkim wszystkie koszty i opłaty, które kredytobiorca lub pożyczkobiorca jest obo-
wiązany ponieść w związku z przesunięciem terminu płatności rat kredytu lub pożyczki;

d) pod pojęciem kosztów usług dodatkowych, należy rozumieć koszty ubezpieczeń,
koszty związane z ustanowieniem zabezpieczenia zwrotu świadczenia pieniężnego, koszty
pozyskiwania informacji związanych z udzielaniem świadczenia pieniężnego, w przypadku
gdy ich poniesienie jest niezbędne do zawarcia umowy, z której wynika udzielenie świad-
czenia pieniężnego, lub umowy związanej z udzieleniem tego świadczenia albo obsługą tych
umów, które mieszczą się w ramach całkowitego kosztu kredytu. Pojęcie „całkowitego koszt
kredytu” posiada definicję legalną na gruncie art. 5 pkt 6 ustawy z dnia 12.05.2011 r. o kre-
dycie konsumenckim i oznacza „wszelkie koszty, które konsument jest zobowiązany ponieść

²⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.

²⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2245 ze zm.

³⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1296 ze zm.

Objaśnienie wyrażeń ustawowych

w związku z umową o kredyt, w szczególności: a) odsetki, opłaty, prowizje, podatki i marże, jeżeli są znane kredytodawcy oraz b) koszty usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, w przypadku gdy ich poniesienie jest niezbędne do uzyskania kredytu lub do uzyskania go na oferowanych warunkach – z wyjątkiem kosztów opłat notarialnych ponoszonych przez konsumenta;

e) o wynagrodzeniu osoby, która reprezentowała osobę udzielającą świadczenia pieniężnego przy zawarciu umów, o których mowa w § 25 pkt 1, lub za której pośrednictwem udzielający świadczenia zawarł te umowy albo udzielił tego świadczenia, bezpośrednio wypłaconym przez osobę, na rzecz której udzielono świadczenia, mowa w art. 4 pkt 15 ustawy z 23.03.2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami oraz w art. 5 pkt 3 ustawy z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim.

Rozdział II.

Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne

1. Art. 126c § 1 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 126c.

§ 1. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 117, art. 118 lub art. 120, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 2. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 118a § 1 lub § 2, art. 122 lub art. 123,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 124 § 1 lub art. 125, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Brzmienie do 30.09.2023 r. (przepis dodany 02.07.2016 r.)

Art. 126c.

§ 1. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 117, art. 118 lub art. 120, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 118a § 1 lub § 2, art. 122 lub art. 123,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 124 § 1 lub art. 125, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

1.1. Przepis art. 126c k.k. został dodany do Kodeksu karnego na podstawie art. 32 pkt 3 ustawy z dnia 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych³¹, a obowiązuje od 02.07.2016 r. (jednocześnie na podstawie art. 32 pkt 1 te same ustawy uchylono § 2 w art. 117 k.k., a na podstawie art. 32 pkt 2 uchylono § 3 w art. 118 k.k.).

1.2. Uzasadnieniem wprowadzanych zmian był zauważalny w ostatnim okresie wzrost poziomu zagrożenia terrorystycznego, co wymusza na państwach podejmowanie starań zmierzających do zmiany przepisów, w celu wzmocnienia możliwości rozpoznawania, przeciwdziałania i zwalczania ewentualnych tego rodzaju zagrożeń. Do podstawowych regulacji zawartych w Kodeksie karnym, która m.in. zawiera definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 115 § 20), a także penalizuje zakładanie, kierowanie oraz udział w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 258 § 2 i 4), finansowanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 165a) oraz rozpowszechnianie lub publiczne prezentowanie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 255a), istotne było wprowadzenie

---

³¹ T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 92 ze zm.

przepisów definiujących nowe typy przestępstw, stanowiących odpowiedź na działania tak zwanych zagranicznych bojowników oraz dostosowanie krajowych rozwiązań do podpisanego przez Polskę Protokołu dodatkowego do sporządzonej w dniu 16.05.2005 r.³² w Warszawie Konwencji Rady Europy o Zapobieganiu Terroryzmowi³³.

1.3. Z uwagi na szczególnie wymiar przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych – w tym także związanych z działalnością organizacji terrorystycznych – ustawodawca uznał, że sankcji karnej powinno podlegać także przygotowanie do ich popełnienia. W szczególności w uzasadnieniu projektu ustawy wskazywano, że proces przygotowawczy do popełnienia przestępstw o charakterze terrorystycznym, w tym tworzenie zaplecza logistycznego, jest długotrwały i ma kluczowe znaczenie dla powodzenia planowanego ataku. Dlatego też umożliwienie poddania sankcji czynów osób podejmujących działania logistyczne i organizacyjne pozwoli z większą skutecznością rozbić organizacje terrorystyczne i przeciwdziałać zagrożeniom o charakterze terrorystycznym³⁴.

1.4. W myśl § 1 omawianego artykułu zbrodniami, a więc przestępstwami zagrożonymi karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 (zob. art. 7 § 2 k.k.), są przygotowania do przestępstwa z art. 117 k.k. (wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej); art. 118 k.k. (eksterminacja ludności – ludobójstwo) oraz przestępstwa z art. 120 k.k. (stosowanie środka masowej zagłady zakazanego przez prawo międzynarodowe).

1.5. Warto zwrócić uwagę, że dotychczasowy § 2 art. 117 k.k. (obecnie już uchylony) penalizował tylko przygotowania do przestępstwa określonego w art. 117 § 1 k.k. Aktualne brzmienie art. 126c § 1 k.k. upoważnia do twierdzenia, że obecnie karalne jest nie tylko przygotowanie do przestępstwa z art. 117 § 1 k.k. (wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej), ale również przygotowanie do przestępstwa określonego w art. 117 § 3 k.k. (publiczne nawoływanie do wszczęcia wojny napastniczej lub publiczne pochwalanie wszczęcia lub prowadzenia takiej wojny). To ostatnie przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, a przygotowanie do tegoż przestępstwa karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20 (wcześniej od 3 do 15 lat), co nie wydaje się rozwiązaniem spójnym i to tym bardziej, że w uzasadnieniu projektu zmiany ustawy wskazywano, że „sankcje karne za przygotowanie do popełnienia przedmiotowych przestępstw proponuje się ustalić na poziomie proporcjonalnym do sankcji przewidzianej za popełnienie przestępstwa bazowego”³⁵. W takim stanie rzeczy należy jedynie oczekiwać, że przy wymiarze kary sąd orzekający z pewnością będzie miał na uwadze tę niekonsekwencję.

1.6. Unormowaniem art. 126c k.k. – w odniesieniu do przestępstwa z art. 117 k.k. – będzie w szczególności objęte „wejście w porozumienie z przywódcami politycznymi lub militarnymi innego kraju/krajów w celu zaatakowania terytorium państwa trzeciego, uzyskiwanie lub przysposabianie środków militarnych, które mają umożliwić zbrojną agresję, oraz prowadzenie wojny napastniczej, zbieranie informacji wywiadowczych lub sporządzanie planu zbrojnej agresji”³⁶.

³² Dz. U. 2008 r. Nr 161, poz. 998.

³³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o działaniach antyterrorystycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 516, www.sejm.gov.pl.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzesek (red. nauk), Warszawa 2016, s. 621, teza 2.

1.7. Zgodnie z art. 16 k.k. przygotowanie jest karalne tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi (§ 2), natomiast samo przygotowanie zachodzi, gdy sprawca w celu popełnienia czynu zabronionego podejmuje czynności mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, w szczególności w tymże celu wchodzi w porozumienie z inną osobą, uzyskuje lub przysposabia środki, zbiera informacje lub sporządza plan działania (§ 1). Oczywiście karalność czynności przygotowawczych zależy od tego, czy są one dokonywane w celu popełnienia czynu zabronionego³⁷. Jeśli nie są one ukierunkowane na ten cel, lub są wręcz bezcelowe, to nie można ich określić mianem „przygotowania” do przestępstwa i to niezależnie od tego, czy ustawa przewiduje ich karalność³⁸. O ile w praktyce orzeczniczej niekiedy trudności nastręcza ustalenie granicy pomiędzy usiłowaniem, a przygotowaniem, to wystarczy wskazać, że usiłowanie zaczyna się z chwilą, gdy podjęte zachowanie zmierza bezpośrednio do dokonania czynu zabronionego, natomiast czynności wcześniejsze, mające dopiero stworzyć warunki do jego przedsięwzięcia mogą być – co najwyżej – zakwalifikowane jako przygotowanie³⁹.

1.8. Skoro przepis art. 16 § 1 k.k. stanowi, że przygotowanie zachodzi tylko wtedy, gdy sprawca w celu popełnienia czynu zabronionego podejmuje czynności mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, to oczywiście jest, że karalne przygotowanie może być popełnione wyłącznie z zamiarem bezpośrednim i nie jest tu wystarczający zamiar ewentualny (wynikowy). Sprawca bowiem chce popełnić określonego rodzaju (konkretne) przestępstwo i w tym celu podejmuje odpowiednie czynności przygotowawcze.

1.9. Jeżeli natomiast chodzi o przygotowania do przestępstw określonych w art. 118 § 1 i 2 k.k., to uchylene § 3 tegoż artykułu niczego w istocie rzeczy nie zmieniło, skoro na podstawie tego paragrafu karalne było przygotowanie tak do popełnienia przestępstwa z art. 118 § 1 k.k., jak i z art. 118 § 2 k.k., a sankcją była kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, a więc identycznie, jak pierwotnie stanowił art. 126c § 1 k.k. Od 01.10.2023 r. wysokość ustawowego zagrożenia przewidziana w tym przepisie uległa obostrzeniu i aktualnie wynosi od 3 do 20 lat pozbawienia wolności.

1.10. Odnośnie przestępstwa z art. 120 k.k. należy wskazać, że dotychczas przygotowanie do jego popełnienia nie było karalne i stan ten zmienia właśnie art. 126c § 1 k.k.

1.11. Art. 126c § 2 k.k. penalizuje, jako występki zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do lat 10, przygotowania do popełnienia przestępstw określonych w art. 118a § 1 lub § 2 (udział w masowym zamachu przeciwko grupie ludności – zbrodnie przeciwko ludzkości) – ale już bez przygotowania do popełnienia przestępstwa z art. 118a § 3 k.k., art. 122 § 1 lub 2 k.k. (niedopuszczalne sposoby lub środki walki – prowadzenie działań wojennych w sposób niezgodny z prawem międzynarodowym) lub art. 123 § 1 lub 2 k.k. (zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej – zbrodnie wojenne przeciwko jeńcom wojennym lub ludności cywilnej).

³⁷ Zob. wyrok SA w Krakowie z 10.02.2010 r., II AKa 266/09, KZS 2010, nr 3, poz. 35.

³⁸ M. Małecki, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, *Komentarz do art. 1–52*, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), Warszawa 2016, s. 317, teza 7.

³⁹ Zob. postanowienie SN z 18.06.2009 r., WK 10/09, R-OSNKW 2009, poz. 1353.

1.12. Art. 126c § 3 k.k. stanowi o odpowiedzialności karnej za występki zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 3 tego, kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art.124 § 1 k.k. (przestępne naruszenia prawa międzynarodowego podczas prowadzenia działań zbrojnych) lub w art. 125 § 1 lub 2 k.k. (uszkodzenie lub przywłaszczenie dóbr kultury).

1.13. Definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym zawiera art. 115 § 20 k.k., zgodnie z którym „przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

1) poważnego zastraszenia wielu osób,
2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,

3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej
a także groźba popełnienia takiego czynu”.

1.14. Warto zwrócić uwagę, że dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW⁴⁰ – obowiązująca od dnia 20.04.2017 r. – stanowi o przestępstwie terrorystycznym w jej artykule 3, że:

„1. Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby następujące czyny umyślne, określone zgodnie z prawem krajowym jako przestępstwa, które ze względu na swój charakter lub kontekst mogą wyrządzić poważne szkody państwu lub organizacji międzynarodowej, były określane jako przestępstwa terrorystyczne, jeżeli zostają popełnione w jednym z celów, wymienionych w ust. 2:

- a) ataki na życie ludzkie, które mogą powodować śmierć;
- b) ataki na integralność fizyczną osoby;
- c) porwania lub branie zakładników;
- d) spowodowanie rozległych zniszczeń obiektów rządowych lub obiektów użyteczności publicznej, systemu transportowego, infrastruktury, w tym systemu informacyjnego, stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, miejsca publicznego lub mienia prywatnego – jeżeli zniszczenia te mogą zagrozić życiu ludzkiemu lub spowodować poważne straty gospodarcze;
- e) zajęcie statku powietrznego, statku wodnego lub innego środka transportu publicznego lub towarowego;
- f) wytwarzanie, posiadanie, nabywanie, przewożenie, dostarczanie lub używanie materiałów wybuchowych lub broni, w tym broni chemicznej, biologicznej, radiologicznej lub jądrowej, jak również badania nad taką bronią i rozwój broni chemicznej, biologicznej, radiologicznej lub jądrowej;
- g) uwalnianie substancji niebezpiecznych lub powodowanie pożarów, powodzi lub wybuchów, czego rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego;
- h) zakłócanie lub przerywanie dostaw wody, energii elektrycznej lub wszelkich innych podstawowych zasobów naturalnych, czego rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego;

⁴⁰ Dz. U.UE.L.2017.88.6 z dnia 31.03.2017.

i) niezgodna z prawem ingerencja w systemy, o której mowa w art. 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/40/UE, w przypadkach gdy zastosowanie ma art. 9 ust. 3 lub art. 9 ust. 4 lit. b) lub c) tej dyrektywy, oraz niezgodna z prawem ingerencja w dane, o której mowa w art. 5 tej dyrektywy, w przypadkach gdy zastosowanie ma art. 9 ust. 4 lit. c) tej dyrektywy;

j) zagrożenie popełnieniem jednego z czynów wymienionych w lit. a)–i).

2. Celami, o których mowa w ust. 1, są:

a) poważne zastraszenie ludności;

b) bezprawne zmuszenie rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania jakiegoś działania;

c) poważna destabilizacja lub zniszczenie podstawowych struktur politycznych, konstytucyjnych, gospodarczych lub społecznych danego państwa lub danej organizacji międzynarodowej”.

1.15. Kwestie terroryzmu regulowane są także w wiążącym RP prawie międzynarodowym: Konwencji o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzonej w Hadze dnia 16.12.1970 r.⁴¹; Konwencji o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzonej w Montrealu dnia 23.09.1971 r.⁴²; Europejskiej konwencji o zwalczaniu terroryzmu, sporządzonej w Strasburgu dnia 27.01.1977 r.⁴³; Konwencji w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej, sporządzonej w Rzymie dnia 10.03.1988 r.⁴⁴; Protokole z dnia 15.05.2003 r. do Europejskiej konwencji o zwalczaniu terroryzmu, sporządzonym w Strasburgu 15.05.2003 r.⁴⁵ czy też Protokole dodatkowym⁴⁶ do sporządzonej w dniu 16.05.2005 r. w Warszawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi⁴⁷.

1.16. Przepęstwa określone w art. 126c k.k. są przestępstwami umyślnymi, które można popełnić tylko z zamiarem bezpośrednim oraz „w celu dokonania określonego przestępstwa rodzajowego”⁴⁸.

1.17. Wskazuje się, że nie jest możliwe usiłowanie (art. 13 § 1 k.k.) popełnienia któregośkolwiek z przestępstw wskazanych w art. 126c k.k., podobnie jak nie jest możliwe podżeganie (art. 18 § 2 k.k.) albo pomocnictwo (art. 18 § 3 k.k.) do popełnienia któregośkolwiek z typów przygotowawczych czynu z tego artykułu – podżegacz lub pomocnik musi bowiem chcieć lub mieć zamiar, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, i wówczas musi osobę tę nakłaniać do popełnienia przestępstwa lub pomagać jej w jego popełnieniu. Podżegacz i pomocnik zawsze obejmują więc swoim zamiarem dokonanie określonego przestępstwa rodzajowego, a nie jedynie jego usiłowanie lub przygotowanie się przez inną osobę do jego dokonania⁴⁹.

⁴¹ Dz. U. z 1972 r. Nr 25, poz. 181.

⁴² Dz. U. z 1976 r. Nr 8, poz. 37.

⁴³ Dz. U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557.

⁴⁴ Dz. U. z 1994 r. Nr 129, poz. 635.

⁴⁵ Dz. U. Nr 172, poz. 1803.

⁴⁶ Dz. U. z 2008 r. Nr 161, poz. 998.

⁴⁷ Zob. Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 516, www.sejm.gov.pl.

⁴⁸ M. Małecki, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), WKP 2017, teza 21 do art. 126c.

⁴⁹ *Ibidem*, tezy 26–27.

Rozdział III.

Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej

1. Art. 130 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 130.

§ 1. Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu albo działa na jego rzecz, przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

§ 2. Kto, biorąc udział w działalności obcego wywiadu albo działając na jego rzecz, udziela temu wywiadowi wiadomości, której przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 3. Kto zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej albo w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, gromadzi je lub przechowuje lub wchodzi do systemu informatycznego w celu ich uzyskania,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Kto działalność obcego wywiadu, o której mowa w § 1, organizuje lub nią kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 5. Funkcjonariusz publiczny oraz osoba pełniąca dyspozycyjnie terytorialną służbę wojskową, dopuszczający się czynu, o którym mowa w § 1,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 6. Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu nieskierowanej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej prowadzonej na jej terytorium bez zgody właściwego organu udzielonej na podstawie odrębnych przepisów,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 7. Kto, biorąc udział w działalności obcego wywiadu albo działając na jego rzecz, dokonuje dywersji, sabotażu lub dopuszcza się przestępstwa o charakterze terrorystycznym,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 8. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 7,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 9. Kto, biorąc udział w działalności obcego wywiadu albo działając na jego rzecz, prowadzi dezinformację, polegającą na rozpowszechnianiu nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji, mając na celu wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, państwa sojuszniczego lub organizacji międzynarodowej, której członkiem jest Rzeczpospolita Polska albo skłonienie organu władzy publicznej Rzeczypospolitej

Polskiej, państwa sojuszniczego lub organizacji międzynarodowej, której członkiem jest Rzeczpospolita Polska, do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

art. 130.

§ 1. Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Kto, biorąc udział w obcym wywiadzie albo działając na jego rzecz, udziela temu wywiadowi wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. Kto, w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości określonych w § 2, gromadzi je lub przechowuje, wchodzi do systemu informatycznego w celu ich uzyskania albo zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Kto działalność obcego wywiadu organizuje lub nią kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

1.1 Przepis art. 130 k.k. został zmieniony ustawą z 17.08.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵⁰. Nowelizacja wprowadziła sześć nowych typów czynów zabronionych oraz karalność przygotowania do jednego z nich. W § 1, 2, 4, 5, 7 i 9 stypizowane zostały zbrodnie, zaś w § 3, 6 i 8 występki. Tak daleko idące zmiany dotyczące przestępstwa szpiegostwa ustawodawca uzasadnił potrzebą dostosowania przepisów Kodeksu karnego do stale zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, postępu technologicznego, a także modyfikacji sposobów działania sprawców czynów zabronionych ujętych w art. 130 k.k. Aktualnie występuje wysokie zagrożenie nowymi otwartymi konfliktami zbrojnymi oraz agresywnymi działaniami niemilitarnymi, co generuje nasilenie aktywności szpiegowskiej obcych wywiadów⁵¹.

1.2. Przedmiotem ochrony przestępstw stypizowanych w art. 130 k.k. jest bezpieczeństwo zewnętrzne oraz wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej. Chodzi tutaj przede wszystkim o suwerenność, niezależność, integralność terytorialną oraz zdolność obronną naszego kraju. Zdaniem P. Kardasa przepis art. 130 k.k. chroni bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej. Ochronie podlegają wszystkie elementy mające znaczenie dla zewnętrznej stabilności i nienaruszalności Rzeczypospolitej Polskiej⁵². Generalnie rzecz ujmując, przepis art. 130 k.k. stoi na straży dóbr fundamentalnych, które warunkują byt Rzeczypospolitej.

1. 3. Podmiotem przestępstw z art. 130 k.k. może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej, co powoduje, że mają one charakter przestępstw powszechnych. Penalizacja zachowania sprawcy nie jest uzależniona od tego, czy sprawcą jest obywatel polski, cudzoziemiec lub bezpaństwowiec. Wyjątek został wprowadzony w § 5, zgodnie z którym

⁵⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1834.

⁵¹ Uzasadnienie projektu, druk sejmowy nr 3232, s. 13.

⁵² P. Kardas, *Kodeks Karny. Część szczególna*, t. 2, wyd. 5, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), Warszawa 2017, s. 140.

sprawcą przestępstwa stypizowanego w § 1 może być tylko funkcjonariusz publiczny oraz osoba pełniąca dyspozycyjnie terytorialną służbę wojskową.

1.4. Znamiona strony przedmiotowej

Wszystkie zachowania objęte kryminalizacją z art. 130 k.k. wymagają, aby zachowanie sprawcy zwrócone było przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Prawnokarnie wartościowane czynności wyliczone w przepisie mogą przybrać różne formy.

1.4.1. Istotnym elementem znamion wszystkich odmian przestępstwa szpiegostwa jest pojęcie „obcego wywiadu”. W przepisach nie ma legalnej definicji tego określenia. W literaturze przedmiotu występują różne definicje wywiadu. Przez obcy wywiad rozumieć należy instytucję lub organizację obcego państwa albo grupy państw lub ich organizacji, której podstawowym celem działania jest zbieranie w sposób tajny, przy wykorzystaniu wszelkich dostępnych metod, informacji dotyczących sytuacji politycznej, militarnej, gospodarczej lub społecznej innych państw, w celu wykorzystywania ich w działalności politycznej, wojskowej i gospodarczej państwa lub państw, na rzecz których dana instytucja prowadzi swoją działalność⁵³. Obcy wywiad to instytucja obcego państwa wyspecjalizowana w zbieraniu informacji⁵⁴. Istotnymi elementami wszystkich definicji obcego wywiadu są: tajny sposób zbierania informacji oraz cel, w jakim są one gromadzone. W literaturze słusznie podkreśla się, że nie zaliczają się do wywiadu zagraniczne agencje prasowe lub służby informacyjne przedstawicielstw państw obcych, które działają w sposób jawny, chociażby gromadzone przez nie informacje interesowały obcy wywiad⁵⁵.

1.4.2. Znamiona przedmiotowe alternatywnie określone w § 1 art. 130 k.k. mają odmienną treść, i tak należy je interpretować. Przez „branie udziału w działalności obcego wywiadu” rozumieć należy każdą świadomą współpracę z obcymi służbami wywiadowczymi. Może ona polegać na wstąpieniu do ich struktur, chociaż niekoniecznie. Odpowiedzialność karną przewidzianą w § 1 art. 130 k.k. poniesie ten, kto świadomie uczestniczy w czynnościach podejmowanych przez obcy wywiad, takich jak realizowanie zleconych zadań, zdobywanie informacji czy obsługiwanie punktów kontaktowych. Wchodzi tutaj również w rachubę działalność agentów, kurierów, werbowanie czy szkolenie innych osób. Należy podzielić pogląd, że wskazane znamię jest zrealizowane przez sprawcę będącym tzw. śpiochem, czyli agentem aktualnie niewykonującym żadnych zadań⁵⁶. „Działanie na rzecz obcego wywiadu” polega na podejmowaniu przez sprawcę świadomej współpracy z obcym wywiadem bez formalizowania takiej aktywności, tj. bez przynależności do jego struktur organizacyjnych. W obu przypadkach zachowanie sprawcy musi być skierowane przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej. Odnosząc się do tego znamienia, SA w Warszawie w wyroku z 24.11.2017 r.⁵⁷ stwierdził: „Fakt, że działalność wywiadu rosyjskiego skierowana jest przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej jest faktem notoryjnym powszechnie znanym, nie wymagającym dowodzenia – art. 168 k.p.k.”

⁵³ *Ibidem*, s. 142.

⁵⁴ P. Hofmański, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), Lexis Nexis 2012, s. 680.

⁵⁵ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 287.

⁵⁶ S. Hoc, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red.), Warszawa, nb 15.

⁵⁷ II AKa 269/17, LEX nr 2446547.

1.4.3. W przepisie art. 130 § 2 k.k. przewidziany został typ kwalifikowany przestępstwa stypizowanego w § 1. Kryminalizowane zachowanie polega na udzieleniu obcemu wywiadowi wiadomości, której przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej. Przestępstwo zostanie popełnione, gdy zostanie przekazana nawet jedna wiadomość. Dla jego bytu nie ma znaczenia forma przekazania wiadomości ani fakt, czy dotarła ona bezpośrednio do struktur obcego wywiadu, np. agenta. Sprawca natomiast musi chcieć, aby przekazane przez niego informacje dotarły do obcej służby wywiadowczej. Penalizowane nie jest przekazywanie obcemu wywiadowi informacji nieistotnych dla interesów Rzeczypospolitej czyli takich, które nie mogą wyrządzić jej szkody. Możliwość wyrządzenia szkody musi być ustalana *in concreto*, co nie oznacza, aby konieczne było wystąpienie jej bezpośredniego niebezpieczeństwa⁵⁸. Przekazywane wiadomości, które mogą wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej mogą dotyczyć np. sił zbrojnych, tajemnic strategicznych, interesów ekonomicznych czy technologicznych naszego kraju. Przy czym nie jest konieczne, aby musiały one być objęte określonym gryfem niejawności. Omawiane przestępstwo ma charakter materialny, gdyż do jego znamion należy skutek w postaci udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości, które mogą wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej.

1.4.4. W przepisie art. 130 § 3 k.k. stypizowany został uprzywilejowany typ przestępstwa szpiegostwa, który polega na tym, że sprawca zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej albo w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, gromadzi je lub przechowuje lub wchodzi do systemu informatycznego w celu ich uzyskania. Wskazany typ czynu zabronionego wprowadza odpowiedzialność na przedpolu czynu zabronionego, stanowiąc niejako przygotowanie *sui generis* do szpiegostwa⁵⁹. Gromadzenie to wszystkie czynności, których celem jest wejście w posiadanie informacji mogących zainteresować obcy wywiad. Przechowywanie informacji oznacza przetrzymywanie ich w ukryciu przed przekazaniem obcemu wywiadowi. Wchodzenie do systemu informatycznego może być działaniem zarówno legalnym, jak i nielegalnym. Po wejściu do systemu informatycznego sprawca kopiuje znajdujące się tam dane, aby następnie przekazać je obcym służbom wywiadowczym. Zgłoszenie gotowości działania na rzecz obcego wywiadu powinno być uczynione bezpośrednio wobec uczestników tego wywiadu lub przynajmniej w taki sposób, żeby gotowość współpracy doszła do wiadomości obcego wywiadu⁶⁰. Deklaracja musi dotyczyć działań wywiadowczych wymierzonych przeciwko państwu polskiemu oraz dotyczyć przekazywania wiadomości mogących wyrządzić szkodę RP⁶¹. Typ czynu zabronionego z § 3 można popełnić tylko poprzez działanie i ma on charakter materialny. Do jego znamion należy skutek w postaci gromadzenia i przechowywania wiadomości, wchodzenia do sieci albo zgłoszenia gotowości działania na rzecz obcego wywiadu.

1.4.5. Przepis art. 130 § 4 k.k. konstytuuje kolejny samoistny typ czynu zabronionego polegający na organizowaniu lub kierowaniu obcym wywiadem. Organizowanie działalności obcego wywiadu polega na tworzeniu nowych struktur albo rozbudowywaniu już

⁵⁸ K. Lipiński, *Kodeks Karny. Część Szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2021, s. 124.

⁵⁹ M. Mozgawa (red), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, nb. 12.

⁶⁰ S. Hoc, *Szpiegostwo w nowym Kodeksie karnym*, WPP 1998, nr 1–2, s. 25.

⁶¹ Wyrok SA w Warszawie z 24.01.2008 r., II AKa 404/07, KZS 2009, nr 2, poz. 52.

istniejących i może przejawiać się w: werbowaniu do niej współpracowników, szkoleniu, tworzeniu nowych punktów kontaktowych, zaopatrywaniu w środki techniczne i finansowe. Kierowanie wiąże się z wydawaniem poleceń innym uczestnikom działalności szpiegowskiej, decydowaniem o podejmowaniu przez nich zadań oraz sposobie ich wykonywania⁶². W przypadku „organizowania” nie jest wymagany skutek w postaci stworzenia struktury i opracowania ram funkcjonowania wywiadu (przestępstwo formalne). Przy znamieniu „kieruje” wymagany jest skutek w postaci faktycznego wywierania wpływu, wyznaczania zadań itp. (przestępstwo materialne).

1.4.6. Przepis art. 130 § 5 k.k. typizuje przestępstwo będące typem kwalifikowanym typu czynu zabronionego z § 1. Znamieniem kwalifikującym jest podmiot – funkcjonariusz publiczny lub osoba pełniąca dyspozycyjnie terytorialną służbę wojskową (przestępstwo indywidualne niewłaściwe). Osoba pełniąca dyspozycyjnie terytorialną służbę wojskową posiada uregulowany stosunek do służby wojskowej albo nie podlega obowiązkowi odbycia zasadniczej służby wojskowej (art. 170 ustawy z 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny⁶³).

1.4.7. Przepis art. 130 § 6 k.k. konstytuuje przestępstwo brania udziału w działalności obcego wywiadu nieskierowanej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej prowadzonej na jej terytorium bez zgody właściwego organu udzielonej na podstawie odrębnych przepisów. Do znamion przedmiotowych tego przestępstwa należy znamie pozytywne – prowadzenie przez obcy wywiad działalności na terytorium RP bez odpowiedniej zgody oraz negatywne – prowadzenie działalności nieskierowanej przeciwko RP⁶⁴. Odnośnie znamienia „braku zgody” właściwego organu zastosowanie znajdą stosowne przepisy ustawy z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu⁶⁵ oraz ustawy z 09.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego⁶⁶. Zgodnie z art. 8a ust. 1 pierwszej z wymienionych ustaw Szefowie Agencji, każdy w zakresie swojej właściwości, mogą wydać zgodę na udział w działalności obcego wywiadu prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez organ lub służbę innego państwa, jeżeli nie narusza to interesu Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie określonym w art. 112a k.k. Z kolei na podstawie art. 9a ust. 1 drugiej z wymienionych ustaw Szefowie SKW i SWW, każdy w zakresie swojej właściwości, mogą wydać zgodę na udział w działalności obcego wywiadu prowadzonej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez organ lub służbę innego państwa, jeżeli nie narusza to obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP lub jednostek organizacyjnych MON. Komentowane przestępstwo ma charakter bezskutkowy (formalny). Warunkiem koniecznym przy wydawaniu wskazanych zgód będzie uzyskanie przez szefa właściwej służby informacji o celach i przebiegu prowadzonej działalności oraz brak szkodliwości tych działań dla interesów RP.

1.4.8. Przepis art. 130 § 7 k.k. wprowadził do przestrzeni prawnej nowy typ czynu zabronionego. Na jego podstawie odpowiedzialność karną poniesie sprawca, który biorąc udział w działalności obcego wywiadu lub działając na jego rzecz dokona dywersji, sabotażu lub

---

⁶² J. Wojciechowska, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, S. Zawłocki (red.), C. H. Beck, s. 77–78.

⁶³ Dz. U. z 2024 r. poz. 248 ze zm.

⁶⁴ M. Mozgawa (red), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, nb. 18.

⁶⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 812.

⁶⁶ Tj.Dz. U. z 2024 r. poz. 1405.

dopuszczyć się przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Ustawodawca nie wprowadził legalnych definicji pojęć dywersji oraz sabotażu, co powoduje, że należy sięgnąć po definicje słownikowe. Dywersja to działania sabotażowe lub propagandowe prowadzone na terytorium nieprzyjaciela w celu dezorganizacji jego działań wojennych oraz podstępna działalność zmierzająca do zakłócenia życia politycznego i gospodarczego jakiegoś państwa⁶⁷. Z kolei sabotaż to forma walki z wrogiem lub protestu polegająca na uchylaniu się od pracy, wadliwym jej wykonywaniu lub na uszkodzaniu maszyn i narzędzi, a także ukryte działanie mające na celu przeszkodzenie komuś w realizacji jakiegoś planu⁶⁸. Definicja legalna przestępstwa o charakterze terrorystycznym znajduje się w treści art. 115 § 20 k.k. Sprawca dopuszcza się przestępstwa bez względu czy nastąpi skutek w postaci spowodowania zakłócenia funkcjonowania państwa (przestępstwo formalne).

1.4.9. Przepis art. 130 § 8 k.k. penalizuje czynności przygotowawcze do przestępstwa z § 7. Przygotowanie polega na podjęciu przez sprawcę czynności mających stworzyć warunki do skutecznego przeprowadzenia dywersji, sabotażu albo przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Przygotowanie może mieć postać wieloosobową, gdy sprawca wchodzi w porozumienie z inną osobą albo postać jednoosobową, gdy sprawca działa samodzielnie. W ramach czynności przygotowawczych sprawca uzyskuje lub przysposabia środki, zbiera informacje lub sporządza plan działania.

1.4.10. Przepis art. 130 § 9 k.k. poddaje prawnokarnemu wartościowaniu zachowanie polegające na prowadzeniu dezinformacji. Zgodnie z wolą ustawodawcy przybiera ona postać rozpowszechniania nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji, które mają na celu wywołać poważne zakłócenia w ustroju lub gospodarce RP, państwa sojuszniczego lub organizacji międzynarodowej, której członkiem jest Polska albo skłonienie organu władzy publicznej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności. Przestępstwo ma charakter formalny, gdyż do jego znamion nie należy skutek w postaci spowodowania jakiegokolwiek szkody lub zakłócenia funkcjonowania RP. „Rozpowszechnianie” to czynienie określonych treści powszechnie dostępnymi, umożliwienie zapoznania się z nimi większej, bliżej nieokreślonej liczbie osób. Rozpowszechnianie to m.in. kolportaż, publikacja, użyczenie, kopiowanie i innego rodzaju udostępnianie⁶⁹. Informacja nieprawdziwa przedstawia określoną sytuację lub jej elementy w sposób niezgodny z rzeczywistością. Z kolei informacja wprowadzająca w błąd może być obiektywnie zgodna z prawdą, ale jej prezentacja prowadzi do zniekształcenia interpretacji i obrazu rzeczywistego stanu rzeczy.

1.5. Strona podmiotowa szpiegostwa nie jest jednolita. Niewątpliwie w każdej z odmian wskazanych w art. 130 k.k. przestępstwo może zostać popełnione umyślnie. W zakresie możliwego zamiaru w doktrynie nie ma jednomyślności.

1.5.1. Przestępstwo stypizowane w § 1 można popełnić zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym. Odmienne stanowisko prezentuje J. Kulesza⁷⁰.

1.5.2. Przestępstwo stypizowane w § 2 może być popełnione w obu postaciach zamiaru.

⁶⁷ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/dywersja.html> [dostęp: 27.01.2024].

⁶⁸ <https://sjp.pwn.pl/sjp/sabotaz;2574658.html> [dostęp z 27.01.2024].

⁶⁹ S. Hypś, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 6, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2019, s. 1067.

⁷⁰ J. Kulesza, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki, *Kodeks karny. Część szczegółowa*, t. 1, *Komentarz do artykułów 117–221*, C.H. Beck, s. 104.

1.5.3. Przepięstwo stypizowane w § 3 moŹe być popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim (kierunkowym). Przesądza o tym określenie czynności wykonawczej, które ze swej istoty wyklucza zamiar ewentualny. W przypadku zachowania polegającego na wejściu do systemu informatycznego wymagany jest dodatkowo pierwotny zamiar kierunkowy uzyskania tych informacji.

1.5.4. Podobnie naleŹy przyjąć odnośnie przestępstwa z § 4, gdzie określenia determinujące kształt zachowania sprawcy jednoznacznie wykluczają moŹliwość działania w zamiarze ewentualnym.

1.5.5. Z kolei przestęstwo stypizowane w § 5, które stanowi typ kwalifikowany przestępstwa z § 1 moŹe być popełnione zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym.

1.5.6. Przepięstwa z § 6 moŹe być popełnione w obu postaciach zamiaru.

1.5.7. W przypadku przestępstwa z § 7 mamy do czynienia ze swoistego rodzaju kompilacją zamiarów. W przypadku dokonania dywersji lub sabotaŹu w grę wchodzi obię postacie zamiaru, natomiast w przypadku przestępstwa o charakterze terrorystycznym tylko zamiar bezpośredni. Do przestępstwa z § 8, które jest przygotowaniem naleŹy przyjąć to samo założenie.

1.5.8. Przepięstwo z § 9 (dezinformacja) moŹe być popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim kierunkowym (*dolus directus coloratus*).

1.6. Przepis art. 130 k.k. stosuje się odpowiednio, jeŹeli przestęstwo zostało popełnione na szkodę państwa sojuszniczego, a państwo to zapewnia wzajemność (art. 138 § 2 k.k.).

2. Art. 131 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 131.

§ 1. Nie podlega karze za usiłowanie przestępstwa określonego w art. 127 § 1, art. 128 § 1 lub art. 130 § 1, 2, 5, 7 i 9 kto dobrowolnie poniechał dalszej działalności i ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu; przepis art. 17 § 2 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Nie podlega karze za przestęstwo określone w art. 128 § 2, art. 129 lub art. 130 § 3, 6 i 8, kto dobrowolnie poniechał dalszej działalności i podjął istotne starania zmierzające do zapobieżenia popełnieniu zamierzonego czynu zabronionego oraz ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 131.

§ 1. Nie podlega karze za usiłowanie przestępstwa określonego w art. 127 § 1, art. 128 § 1 lub w art. 130 § 1 lub 2, kto dobrowolnie poniechał dalszej działalności i ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu; przepis art. 17 § 2 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Nie podlega karze za przestęstwo określone w art. 128 § 2, art. 129 lub w art. 130 § 3, kto dobrowolnie poniechał dalszej działalności i podjął istotne starania zmierzające do

zapobieżenia popełnieniu zamierzonego czynu zabronionego oraz ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu.

2.1. Ustawą z 17.08. 2023 r.⁷¹, która weszła w życie 01.10.2023 r. dokonano zmiany w treści art. 131 k.k. Wskazana zmiana jest niewielka, gdyż sprowadza się jedynie do uzupełnienia treści art. 131 k.k. regulującego instytucję czynnego żalu, o nowe rodzaje przestępstw szpiegostwa stypizowanych w treści przepisu art. 130 k.k.

2.2. Ustawodawca w art. 131 § 1 k.k. przewidział klauzulę niekaralności dla sprawców czynów zabronionych stypizowanych w art. 130 § 1, 2, 5, 7 i 9 k.k. Z kolei w art. 131 § 2 k.k. klauzula niekaralności dotycząca sprawcy, który dobrowolnie poniechał dalszej działalności i podjął istotne starania zmierzające do zapobieżenia popełnieniu zamierzonego czynu zabronionego oraz wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu, objęła czyny stypizowane w art. 130 § 3, 6 i 8 k.k.

---

⁷¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 1834.

Rozdział IV.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

1. Art. 148 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 148.

§ 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto zabija człowieka:

- 1) ze szczególnym okrucieństwem,*
- 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem,*
- 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie,*
- 4) z użyciem materiałów wybuchowych,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 15 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 5. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, 2 lub 3, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Brzmienie do 30.09. 2023 r.

art. 148.

§ 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto zabija człowieka:

- 1) ze szczególnym okrucieństwem,*
- 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem,*
- 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie,*
- 4) z użyciem materiałów wybuchowych,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza

publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

1.1. Nowelą lipcową z 2022 r.⁷², poza zmianami w wysokości ustawowego zagrożenia w przepisach art. 148 § 1 i 2 k.k., wprowadzony został przepis art. 148 § 5 k.k., który zaczął obowiązywać 01.10.2023 r. Na jego podstawie penalizacji poddane zostało czynienie przygotowań do popełnienia przestępstw określonych w art. 148 §1 (zabójstwo w typie podstawowym) oraz § 2 i 3 (typy kwalifikowane zabójstwa) k.k. Przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności od lat 2 do 15. W uzasadnieniu nowelizacji ustawodawca podniósł, że „...należy zaznaczyć, że w systemie prawa polskiego stadium przygotowania popełnienia przestępstwa jest karalne rzadko, a więc ma charakter zupełnie wyjątkowy. Wśród ogółu typów przestępstw stypizowanych w Kodeksie karnym ustawodawca jedynie w kilkunastu wypadkach przewidział karalność stadium przygotowania. W tym kontekście nie można aprobować tego, że aktualnie ustawa karna nie przewiduje karalności przygotowania do zabójstwa z art. 148 k.k., przestępstwa zagrożonego najsurowszą karą spośród tych skierowanych przeciwko życiu i zdrowiu. W praktyce zaś można podejmować, i niejednokrotnie ma to miejsce, wiele czynności, które wyczerpują znamiona przygotowania z art. 16 § 1 k.k., a jednocześnie pozostają irrelevantne prawnokarnie, jak np. wejście w porozumienie z przyszłym współsprawcą albo pomocnikiem. Są to zachowania wysoce społecznie szkodliwe i z punktu widzenia aksjologii systemu prawa karnego materialnego wymagają kryminalizacji”⁷³.

1.2. W przypadku omawianego przestępstwa zastosowanie znajdzie konstrukcja postaci stadialnej przestępstwa uregulowana w art. 16 § 1 k.k. (przygotowanie). Zatem przygotowaniem do zabójstwa stypizowanego w § 1, 2 lub 3 będzie zachowanie polegające na podejmowaniu przez sprawcę, w celu popełnienia czynu zabronionego, czynności mających stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, w szczególności w postaci wejścia w porozumienie z inną osobą, uzyskiwania lub przysposobiania środków, zbierania informacji lub sporządzania planu działania. Katalog zachowań mogących stanowić czynności przygotowawcze jest otwarty, można sobie wyobrazić nieograniczoną liczbę zachowań kwalifikowanych jako przygotowanie do popełnienia przestępstwa. Wszystkie te czynności muszą stwarzać warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do dokonania czynu zabronionego. Uzyskiwaniem jest wejście w posiadanie np. trucizny czy broni palnej w celu popełnienia czynu zabronionego. Może ono być legalne np. zakup noża w sklepie lub nielegalne np. zakup pistoletu od przedstawiciela zorganizowanej grupy przestępczej. Przysposobianiem środków będzie modyfikacja, przeróbka lub dostosowywanie jakiegoś przedmiotu do celów przestępczych. Nie jest przysposobianiem środka przygotowywanie się przez samego sprawcę do popełnienia czynu zabronionego poprzez

⁷² Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

⁷³ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2024 z 22.02.2022 r.

zmianę wyglądu lub zdobywanie nowej wiedzy czy umiejętności⁷⁴. Zbieranie informacji to gromadzenie wszystkich danych, które mają na celu ułatwienie dokonania przestępstwa np. dotyczących rozmieszczenia monitoringu w placówce bankowej. Przygotowanie jest najwcześniejszym stadium realizacji podjętego zamiaru przestępnego, które może powodować odpowiedzialność karną. Jest to stadium dość odległe od dokonania, które oddziela od niego stadium usiłowania. Przygotowanie wymaga aktywnego zachowania, czyli może nastąpić jedynie w formie działania, a wykluczone jest przygotowanie przez zaniechanie. Przygotowanie prowadzi jedynie pośrednio do dokonania i nie wiąże się jeszcze z realizacją ustawowych znamion planowanego typu przestępstwa. Sprawca podejmuje określone czynności, które mają mu umożliwić lub przynajmniej ułatwić popełnienie zamierzonego typu przestępstwa.

1.3. Ustawodawca poddał kryminalizacji czynienie przygotowań tylko do zbrodni zabójstwa, nie decydując się na ten ruch w przypadku zabójstw kwalifikowanych jako występki. Należą do nich: zabójstwo w afekcie (art. 148 § 4 k.k.), dzieciobójstwo (art. 149 k.k.) oraz zabójstwo eutanatyczne (art. 150 k.k.). Pierwsze dwa typy są z reguły popełniane bez przygotowania z zamiarem nagłym. Słusznie w doktrynie podnosi się, że zabójstwo eutanatyczne mogą poprzedzać czynności przygotowawcze, a mimo to ustawodawca nie zdecydował się na ich kryminalizację⁷⁵.

1.4. W przypadku omawianego przestępstwa musi wystąpić zamiar bezpośredni – kierunkowy. Czynności przygotowawcze są podejmowane przez sprawcę tylko w jednym celu, jakim jest stworzenie warunków do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do dokonania zabójstwa.

1.5. Niewątpliwie wprowadzona regulacja może budzić pewne kontrowersje, zwłaszcza w jej aspekcie dowodowym. W praktyce bowiem będzie bardzo trudno zgromadzić jednoznaczne dowody mogące wskazywać, że sprawca czynił przygotowania do wskazanych w przepisie rodzajów zabójstw. Jeżeli sprawca nie przyzna się, że jego czynności zmierzały do przygotowania popełnienia zabójstwa praktycznie nie będzie można zgromadzić innych dowodów. Nie widzę również w dalszej perspektywie możliwości wypracowania w doktrynie czy też orzecznictwie jakiegoś ogólnego schematu (wzorca) działania sprawcy. Każda sprawa będzie obciążona ryzykiem nadmiernej kazuistyki. Zobrazować to można następującym przykładem. Osoba X nakłania osobę Y, aby ta dokonała zabójstwa osoby Z. W międzyczasie osoba Y wyrabia sobie pozwolenie na broń myśliwską i kupuje ją, gdyż jako członek Związku Łowieckiego pragnie uczestniczyć aktywnie w polowaniach. Z uwagi na odmowę przyjęcia zlecenia zabójstwa przez osobę Y, zlecający, chcąc się zemścić, składa fałszywe zawiadomienie, z którego ma wynikać, że Y gromadzi środki potrzebne do dokonania zabójstwa. Dowodem na to ma być zakup rzeczony broni myśliwskiej. Łatwo można wyobrazić sobie z jak poważnym problemem dowodowym w tym stanie faktycznym będzie musiał zmierzyć się prowadzący sprawę organ procesowy. Należy podzielić pogląd J. Karnat, która twierdzi, że na gruncie przygotowania do zabójstwa wymiar praktyczny mieć będzie niemal wyłącznie przygotowanie w formie wieloosobowej, tj. wejścia w porozumienie z inną osobą. Dzieje się tak dlatego, że częstokroć przygotowanie do zabójstwa polega na podejmowaniu zwykłych, powszechnych czynności dnia codziennego (np. zakup biletu na drogę, którym sprawca

⁷⁴ J. Karnat, [w:] *Kodeks karny. art. 1–136. Komentarz*, B. Gadecki (red.), C. H. Beck 2023, s. 52.

⁷⁵ V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 4, WKP 2023, nb. 17.

zamierza jechać do swojej ofiary, zakup zapalek do podpalenia domu, w którym mieszka ofiara, zakup trutki na gryzonia, którą sprawca zamierza otruć ofiarę)⁷⁶. Ze względów dowodowych rzadko będzie można wykazać, że konkretne działania były związane z przygotowaniem do zabójstwa. Doniesienia o przygotowywanej zbrodni zabójstwa mogą być bezzasadnymi oskarżeniami wykorzystywanymi w różnych sporach małżeńskich lub innych zatargach osobistych, które niepotrzebnie będą angażować organy ścigania⁷⁷.

2. Art. 148a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.10.2023 r.)

Art. 148a.

§ 1. Kto przyjmuje zlecenie zabójstwa człowieka w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 2. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto przed wszczęciem postępowania karnego ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw osobę lub osoby zlecające zabójstwo oraz istotne okoliczności popełnionego czynu.

2.1. W dniu 01.10.2023 r. wszedł w życie przepis art. 148a k.k., który został dodany do systematyki rozdziału XIX nowelą lipcową z 2022 r.⁷⁸. Kryminalizuje on przyjęcie zlecenia zabójstwa człowieka w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą. Przepis art. 148a k.k. przewiduje odpowiedzialność karną na przedpolu zagrożenia dla wskazanych dóbr prawnych. W ocenie projektodawcy brak kryminalizacji przyjęcia zlecenia zabójstwa stanowił lukę prawną. Propozycja kryminalizacji tego zachowania stanowi uzupełnienie karalności przygotowania do zabójstwa, podobna szkodliwość społeczna przyjęcia zlecenia zabójstwa uzasadnia zaś koncepcję analogicznego ustawowego zagrożenia karą tego czynu od 2 do 15 lat pozbawienia wolności. W uzasadnieniu projektu ustawodawca ponadto wskazał, że przygotowanie do przestępstwa zabójstwa obejmuje działanie należące do kompleksu określonego w art. 16 § 1 k.k., a więc dokonane z zamiarem bezpośrednim, mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania. Przyjęcie zlecenia zabójstwa nie mieści się w prawnych ramach przygotowania do popełnienia zabójstwa, gdyż nie jest to porozumienie w celu popełnienia czynu zabronionego w rozumieniu art. 16 § 1 k.k. (porozumienie nie zakłada bowiem, że zlecający będzie sprawcą bezpośrednim). Z punktu widzenia tożsamości założeń przyjęcia odpowiedzialności karnej za określone rodzaje zachowań w odniesieniu do czynów skierowanych przeciwko życiu wydaje się zatem nie budzić wątpliwości kryminalizowanie zachowania polegającego na przyjęciu zlecenia zabójstwa. Należy również podkreślić, że szkodliwość społeczna tego czynu nie opiera się na podjęciu decyzji woli o zabójstwie, lecz na pewnym porozumieniu z inną osobą w tym zakresie.

---

⁷⁶ J. Karnat, [w:] *Kodeks karny...*, s. 431.

⁷⁷ V. Konarska (red.), *Kodeks karny...*, teza 5 do art. 16 k.k.

⁷⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

2.2. Przedmiotem ochrony art. 148a k.k. jest życie i zdrowie człowieka w jego aspekcie egzystencjalnym (biologicznym) od chwili narodzin aż do śmierci. Ochronie podlega każde życie i w każdym czasie, nawet wówczas, gdy w krótkiej perspektywie czasowej nie dałoby się go uratować np. ze względu na ciężkie obrażenia ciała prowadzące nieuchronnie do śmierci. W wyroku z 17.02.1989 r. SN słusznie podkreślił, że „życie każdego człowieka niezależnie od wieku, stanu zdrowia, reprezentowanego poziomu wiedzy, kultury, stanu rodzinnego i realnej społecznej przydatności, jest wartością naczelną i podlega jednakowej ochronie prawnej”⁷⁹.

2.3. Podmiotem czynu zabronionego z art. 148a § 1 k.k. może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, co powoduje, że mamy do czynienia z przestępstwem powszechnym.

2.4. Korzyścią majątkową będzie każde zwiększenie aktywów przyjmującego zlecenie zabójstwa, np. otrzymanie ustalonej sumy pieniędzy, nieruchomości, udzielenie nieoprocentowanej pożyczki czy umorzenie kredytu. Korzyścią osobistą będzie każde dobro niematerialne, które może zaspokoić potrzebę osobistą sprawcy przestępstwa. Zgodnie z legalną definicją zawartą w art. 115 § 4 k.k. korzyścią majątkową lub osobistą jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego. Zatem w okolicznościach konkretnego stanu faktycznego sprawca przestępstwa może przyjąć zlecenie zabójstwa w zamian za pomoc finansową udzieloną jego najbliższemu lub nielegalnej organizacji, której jest członkiem np. terrorystycznej. Niewątpliwie wysokość korzyści majątkowej lub rodzaj korzyści osobistej wpłyną na ocenę stopnia społecznej szkodliwości czynu, która wpływa na wymiar kary. Przyjęcie bardzo wysokiego honorarium z pewnością wpłynie na zaostrożenie odpowiedzialności karnej.

2.5. Przepis art. 148a k.k. przewiduje odpowiedzialność karłą na przedpolu zagrożenia dla wskazanych dóbr prawnych. W ocenie projektodawcy brak kryminalizacji przyjęcia zlecenia zabójstwa stanowił lukę prawną. Propozycja kryminalizacji tego zachowania stanowi uzupełnienie karalności przygotowania do zabójstwa, podobna szkodliwość społeczna przyjęcia zlecenia zabójstwa uzasadnia zaś koncepcję analogicznego ustawowego zagrożenia karą tego czynu od 2 do 15 lat pozbawienia wolności. W uzasadnieniu projektu ustawodawca ponadto wskazał, że przygotowanie do przestępstwa zabójstwa obejmuje działanie należące do kompleksu określonego w art. 16 § 1 k.k., a więc dokonane z zamiarem bezpośrednim, mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania. Przyjęcie zlecenia zabójstwa nie mieści się w prawnych ramach przygotowania do popełnienia zabójstwa, gdyż nie jest to porozumienie w celu popełnienia czynu zabronionego w rozumieniu art. 16 § 1 k.k. (porozumienie nie zakłada bowiem, że zlecający będzie sprawcą bezpośrednim). Z punktu widzenia tożsamości założeń przyjęcia odpowiedzialności karnej za określone rodzaje zachowań w odniesieniu do czynów skierowanych przeciwko życiu wydaje się zatem nie budzić wątpliwości kryminalizowanie zachowania polegającego na przyjęciu zlecenia zabójstwa. Należy również podkreślić, że szkodliwość społeczna tego czynu nie opiera się na podjęciu decyzji woli o zabójstwie, lecz na pewnym porozumieniu z inną osobą w tym zakresie. Prawo karne przewiduje już możliwość wprowadzenia karalności pewnego rodzaju porozumienia (w celu popełnienia przestępstwa), gdyż art. 16 k.k. wskazuje je jako czynność przygotowawczą, ale w przypadku przyjęcia zlecenia na zabójstwo nie są zrealizowane znamiona przygotowania, gdyż zlecający nie ma zamiaru dokonać zabójstwa

⁷⁹ Wyrok SN z 17.02.1989 r., IV KR 15/89, OSNKW 1989, nr 5–6, poz. 42.

w formie sprawstwa bezpośredniego (współsprawstwa). Nie jest więc to wejście w porozumienie w celu popełnienia przestępstwa. Skoro projekt przewiduje wprowadzenie karalności wejścia w porozumienie w celu popełnienia przestępstwa (karalność przygotowania), to analogicznie należy wprowadzić karalność przyjęcia zlecenia na zabójstwo. Przepis art. 148a § 1 k.k. dopełnia więc art. 148 § 5 k.k. pod względem zapewnienia pełnej prawnokarnej ochrony życia na przedpolu umyślnego naruszenia tego dobra. Zdaniem przedstawicieli doktryny przepis art. 148a k.k. w rzeczywistości konstytuuje odpowiedzialność jedynie za podjęcie zamiaru dokonania zabójstwa, albowiem wszelkie inne czynności podejmowane przez sprawcę w celu zabójstwa człowieka wyczerpią już znamiona przygotowania do zabójstwa, o jakim mowa w art. 148 § 5 k.k. Prezentowane stanowisko odrzuca ustawodawca, który w uzasadnieniu nowelizacji stwierdził, że wprowadzenia kryminalizacji przyjęcia zlecenia zabójstwa nie można utożsamiać z karalnością za zamiar zabójstwa, której projekt nie przewiduje. Przyjęcie zlecenia zabójstwa stanowi zmianę w świecie zewnętrznym, sterowaną wolą człowieka, a więc spełnia przyjmowaną w prawie karnym definicję czynu. Owa zmiana polega na tym, że przyjmujący zlecenie informuje o tym zlecającego, manifestując gotowość jego dokonania, co stanowi warunek konieczny realizacji znamion tego przestępstwa. Przestępstwo stypizowane w przepisie art. 148a k.k. ma charakter formalny (bezsukutowy). Oznacza to, że do jego dokonania dochodzi w chwili przyjęcia zlecenia zabójstwa człowieka. Nie może budzić wątpliwości, że przyjmujący zlecenie musi w jakiś sposób zakomunikować zlecającemu gotowość wykonania przyjętego na siebie „zadania”. Paleta możliwości w tym zakresie jest duża i zależna od wyobraźni stron porozumienia (zlecającego i przyjmującego zlecenie). Może to nastąpić słownie, za pomocą skinienia głową lub poprzez umówiony znak. Słusznie podkreśla się, że przyjęcia zlecenia nie można wywodzić z samego milczenia osoby, do której zlecenie zostało skierowane, gdyż prowadziłoby to do tego, że adresat zlecenia zabójstwa, aby nie zrealizować znamion z art. 148a k.k., musiałby wyraźnie słowem lub gestem odmówić jego przyjęcia. Byłaby to droga do nadmiernej, nieuzasadnionej penalizacji. Przedstawione stanowisko należy uzupełnić tylko stwierdzeniem, że w konkretnych okolicznościach strony porozumienia mogą umówić się, że milczenie do określonego czasu będzie rozumiane jako przyjęcie zlecenia zabójstwa człowieka. Przykładowo przyjmujący zlecenie poprosi o czas do namysłu i oświadczy zlecającemu, że jeżeli nie odezwie się do niego w określonym czasie będzie to równoznaczne z wyrażeniem zgody na realizację „zadania”. W takim przypadku mamy *de facto* do czynienia z sytuacją, gdzie milczenie staje się umówionym znakiem wskazującym na przyjęcie zlecenia zabójstwa.

2.6. Sprawca komentowanego przestępstwa musi przyjąć zlecenie zabójstwa w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą. Zatem jeżeli ktoś przyjmie zlecenie zabójstwa człowieka, np. z litości dla zlecającego, nie wyczerpie znamion typu czynu zabronionego zakodowanych w art. 148a k.k. Jako przykład można podać sytuację, w której bita przez swojego partnera kobieta poskarży się określonej osobie, która podejmie decyzję o zlikwidowaniu agresywnego mężczyzny, kierując się tylko odruchem litości wobec prześladowanej kobiety. W przypadku gdy określona osoba przyjmie zlecenie zabójstwa, tylko w celu uzyskania korzyści majątkowej, nie mając jednak zamiaru wywiązać się ze swojego zobowiązania, będzie odpowiadała na podstawie art. 286 § 1 k.k. Ustawodawca uzasadnił to w następujący sposób „projekt art. 148a § 1 k.k. nie przewiduje natomiast karalności tzw.

porozumienia przyjęcia zlecenia zabójstwa, tj. wprowadzenia w błąd zlecającego co do faktu przyjęcia zlecenia, np. w celu uzyskania korzyści majątkowej lub osobistej. W takim bowiem przypadku nie dochodzi do przyjęcia zlecenia, gdyż osoba, której jest ono zlecane, nie wyraża realnej gotowości jego popełnienia. Warunkiem wypełnienia znamienia przyjęcia zlecenia zabójstwa jest zmanifestowanie nieporozumianej gotowości jego dokonania przez przyjmującego zlecenie – osobie zlecającej.

2.7. Przepis art. 148a § 2 k.k. przewiduje klauzulę bezkarności. Obejmuje ona swym dobrodziejstwem sprawcę, który przed wszczęciem postępowania karnego ujawni wobec organu powołanego do ścigania przestępstw (np. Policję, ABW, ŻW, SG czy właściwego prokuratora) osobę lub osoby zlecające zabójstwo oraz istotne okoliczności popełnionego czynu. Zwrot „ujawnić” jednoznacznie przesądza o tym, że skorzystanie z tej instytucji prawnej będzie uzależnione od przekazania informacji, których organy ścigania nie miały, gdyż ujawnić można coś, co nie było wcześniej znane. Zatem uniknąc kary będzie mógł ten sprawca, który ujawni informacje dotyczące tożsamości zleceniodawcy (nie muszą to być precyzyjne dane osobowe) oraz inne istotne z punktu widzenia tego przestępstwa okoliczności. Skorzystanie z klauzuli bezkarności będzie możliwe nawet wtedy, gdy stosowne organy będą miały ogólną wiedzę na temat istnienia porozumienia pomiędzy wydającym zlecenie zabójstwa człowiekiem, a przyjmującym je. Jednak bez przekazania bardziej szczegółowych informacji nie będą w stanie ustalić okoliczności popełnienia przestępstwa. Nie jest także wymagane, aby sprawca przekazał organom ścigania wskazane informacje w sposób dobrowolny, co oznacza, że ich uzyskanie może być efektem wymuszenia.

3. Art. 156 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 156.

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,*
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,*
- 3) wycięcia, infibulacji lub innego trwałego i istotnego okaleczenia żeńskiego narządu płciowego,*

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Brzmienie od 15.08.2023 r. do 30.09.2023 r.:

Art. 156.

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,

2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

3) wycięcia, infibulacji lub innego trwałego i istotnego okaleczenia żeńskiego narządu płciowego,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Brzmienie od 13.07.2017 r. do 14.08.2023 r.

Art. 156.

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,

2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Brzmienie do 12.07.2017 r.

Art. 156.

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,

2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

3.1. Zmiana w treści art. 156 § 1 oraz art. 156 § 3 k.k. dokonana z dniem 23 marca 2017 r. sprowadza się jedynie do tego, że czyny spenalizowane w tych przepisach (dotychczas

występki) stały się od daty wejścia w życie noweli do k.k. z 23.03.2017 r.⁸⁰ zbrodniami. W tym kontekście należy przywołać trafne stanowisko SA w Katowicach z 25.10.2017 r. (II AKz 708/17)⁸¹, że „o tym, czy konkretny czyn konkretnego sprawcy jest zbrodnią, decyduje treść art. 7 § 2 k.k. w powiązaniu z dolną granicą ustawowego zagrożenia, przewidzianą za czyn o określonej typizacji, według stanu prawnego ustalonego z zastosowaniem reguł określonych w art. 4 § 1 tego kodeksu, więc przepis art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k. obejmuje zakresem właściwości rzeczowej sądu okręgowego tylko te czyny zabronione, które należały do kategorii zbrodni w czasie ich popełnienia i nie utraciły tego statusu w dacie badania kwestii właściwości. Z powyższych względów, wobec tego że czyn z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. zarzucany oskarżonemu miał zostać popełniony przed zmianą brzmienia wspomnianego przepisu, która nastąpiła w dniu 13 lipca 2017 roku, kwalifikującą ww. czyn jako zbrodnię, to zmiany tej, jako dla oskarżonego niekorzystnej wobec surowszego zagrożenia karą, nie można odnosić do czynu objętego oskarżeniem. W konsekwencji zaskarżone rozstrzygnięcie [Nota M.Z.: przekazujące sprawę do rozpoznania sądowi rejonowemu jako właściwemu rzeczowo] jawi się zatem jako w pełni trafne”.

3.2. Konsekwentnie przyjęć należy, że wskazania art. 4 § 1 k.k. nakazywałyby osądzenie sprawy o czyn z art. 156 § 3 k.k. popełniony przed datą wejścia w życie noweli do k.k. z 23.03.2017 r.⁸², a więc przed 13.07.2017 r., w składzie przewidzianym w art. 28 § 1 k.p.k. dla występków, nie zaś w składzie z art. 28 § 4 k.p.k. przewidzianym dla zbrodni zagrożonych karą dożywotniego pozbawienia wolności.

3.3. Nowelą styczeniową z 2023 r.⁸³, która weszła w życie 15 sierpnia 2023 r. dodano do art. 156 § 1 k.k. pkt 3) o treści: (...) *wycięcia, infibulacji lub innego trwałego i istotnego okaleczenia żeńskiego narządu płciowego*. W uzasadnieniu projektu tej noweli (s. 39, 42) czytamy, iż „W celu zapewnienia zgodności polskich regulacji z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz. U. poz. 149) nowelizacja objęła także Kodeks karny. Zachowania polegające na dokonaniu FGM (okaleczenie żeńskich narządów płciowych – przyp. D.K.), wypełniają znamiona czynów zabronionych określonych w przepisie art. 156 § 1 pkt 2 k.k. o znamieniu trwałego i istotnego zszpecenia ciała lub zniekształcenia ciała. Obserwując trudności interpretacyjne, jakie wywołuje zrozumienie przyjęcia wspomnianej kwalifikacji (mimo iż na etapie ratyfikacji Konwencji nie zgłaszano zastrzeżeń), dążąc do uzyskania tzw. operacyjności przepisu (jednoznaczny przekaz co do karalności, ułatwienie zbierania statystyk co do skali zjawiska w Polsce), projektodawca zdecydował się uzupełnić art. 156 § 1 k.k. o pkt 3 (art. 5 pkt 2), wyraźnie wskazując, że karalnym ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu jest wycięcie, infibulacja lub inne trwałe i istotne okaleczenie żeńskiego narządu płciowego. Pamiętać bowiem należy o tym, że w toku wykładni przepisów kryminalizujących nie wolno posługiwać się wnioskowaniem a fortiori według argumentu z większego do mniejszego (a maiori ad minus). Taka wykładnia byłaby bowiem niedopuszczalną w prawie karnym wykładnią rozszerzającą na niekorzyść sprawcy. Słowem, według projektowanej zmiany zachowanie się sprawcy polegające na okaleczeniu tylko jednego żeńskiego narządu płciowego nie mogłoby

⁸⁰ Dz. U. 2017 r. poz. 773.

⁸¹ Biul. SA Ka 2017, nr 4, poz. 15; zob. też postanowienie SN z 27.02.2013 r., I KZP 25/12, OSNKW 2013, nr 5, poz. 37.

⁸² Dz. U. 2017 r. poz. 773.

⁸³ Dz. U. z 2023 r. poz. 289.

zostać uznane za zachowanie, którym wypełniono by znamiona typów czynów zabronionych, o których rzeczona zmiana traktuje, bo zmiana ta wymaga okaleczenia co najmniej dwóch takich narządów. Dlatego też należało użyć w redakcji projektowanego przepisu liczby pojedynczej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że nie jest intencją projektodawcy usuwanie z zakresu kryminalizacji z art. 156 § 1 k.k. okaleczenia jednego żeńskiego narządu płciowego”.

3.4. Czyn spenalizowany w art. 156 § 1 pkt 3 k.k. to czyn zabroniony powszechny, skutkowy, który może być popełniony wyłącznie umyślnie, zarówno w zamiarze bezpośrednim jak i wynikowym.

3.5. Jak wskazuje się w piśmiennictwie⁸⁴ „wycięcie” to całkowite odłączenie, oddzielenie jednego z żeńskich organów płciowych od ciała kobiety, np. jajników, lechtaczki czy warg sromowych, „infibulacja” to zabieg (często o podłożu rytualnym) polegający na usunięciu zewnętrznych narządów płciowych oraz zaszcyciu warg sromowych, przez co uniemożliwione jest obcowanie płciowe, zaś „inne trwałe i istotne okaleczenie żeńskiego narządu płciowego” to każde zachowanie sprawcy prowadzące do nieprzemijającego i znacznego uszkodzenia żeńskich narządów płciowych, np. przez ich przypalanie, rozciąganie czy przekłuwanie.

4. Art. 156a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 15.08.2023 r.)

Art. 156a.

§ 1. Kto nakłania inną osobę do spowodowania u niej ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, o którym mowa w art. 156 § 1 pkt 3,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto przemocą lub groźbą bezprawną zmusza inną osobę do spowodowania u niej ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, o którym mowa w art. 156 § 1 pkt 3,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

4.1. Jak czytamy w uzasadnieniu projektu noweli styczniowej z 2023 r.⁸⁵ (s. 43–44): „(...) jest konieczne uzupełnienie Kodeksu karnego o odrębne przestępstwo, którego przedmiotem będzie stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej wobec innej osoby, aby poddała się postępowaniu powodującemu u niej ciężki uszczerbek na zdrowiu, o którym mowa w projektowanym art. 156 § 1 pkt 3 k.k. W tym stanie rzeczy projektodawca w osobnej jednostce redakcyjnej art. 156a k.k. wprowadził penalizację brakującego w prawie krajowym czynu zabronionego nakłaniania innej osoby do spowodowania u niej ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, o którym mowa w art. 156 § 1 pkt 3 k.k., lub zmuszania jej do spowodowania u niej ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, o którym mowa w art. 156 § 1 pkt 3. Artykuł ten będzie miał konstrukcję analogiczną do istniejącej obecnie w art. 153 k.k. Istotne jest jeszcze wyjaśnienie, że znamię «nakłaniania» w Konwencji stambulskiej znajduje się w art. 38, który dokonuje rozróżnienia na kobiety (pkt b) i dziewczynki (pkt c), a więc wyodrębnia „kobiety małoletnie, pomimo że w Konwencji pojęcie «kobieta» co do zasady oznacza także dziewczęta poniżej 18-go roku życia (art. 3 pkt f Konwencji stambulskiej)”. Tym samym dla dostosowania

⁸⁴ J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz*, WKP 2024, tezy 17–19.

⁸⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 289.

przepisów prawa karnego do art. 38 Konwencji wystarczającym byłoby wprowadzenie czynu zabronionego ze znamieniem «nakłaniania», gdy podmiotem zagrożonym byłyby osoby do 18 roku życia. Jednak projektodawca doszedł do przekonania, że nie ma racjonalnego uzasadnienia dla przyjęcia, że osoba, która ukończyła 18 lat, nie może być nakłaniana do dokonania na jej ciele tego rodzaju okaleczenia (choć jest wiadomym, że zwykle zabiegi FMG są wykonywane u dzieci). Nakłanianie może przybierać różną postać i według polskiego ustawodawcy może być stosowane także wobec dorosłych (np. art. 152 k.k., art. 204 § 1 k.k.).”

4.2. Trafnie wskazuje M. Mozgawa⁸⁶, iż ww. nowelizacją „dodano art. 156a, zawierający dwa typy czynów zabronionych. W § 1 stypizowane zostało quasi-podżeganie do spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. W § 2 zaś zmuszanie do spowodowania u innej osoby uszczerbku na zdrowiu z art. 156 § 1 pkt 3. Przepis ten stanowi niejako dopełnienie ochrony kobiet przed okaleczeniem narządów płciowych. Miejsce jego wprowadzenia do Kodeksu karnego budzi wątpliwości. Przepis ten (zwłaszcza typ z § 2) powinien się raczej znaleźć w rozdziale przestępstw przeciwko wolności, ewentualnie wolności seksualnej i obyczajności”.

4.3. Przestępstwa z art. 156a § 1 jak i z § 2 mają charakter powszechny. Są przestępstwami formalnymi. Można je popełnić wyłącznie umyślnie, w zamiarze bezpośrednim.

4.4. Pojęcie „nakłaniania” jakiego użyto w § 1 komentowanego przepisu należy wyklądać w sposób wskazany w art. 18 § 2 k.k. traktującym o podżeganiu.

4.5. Przemoc w rozumieniu art. 156a § 2 k.k. to oddziaływanie fizyczne nakierowane na kobietę w celu zmuszenia jej do spowodowania u niej ciężkiego uszczerbku na zdrowiu⁸⁷. Skoro ustawodawca nie użył w treści komentowanego przepisu zwrotu „przemoc wobec osoby” przyjęć należy, że „może być ona nakierowana na pokrzywdzoną kobietę, osobę trzecią lub nawet rzecz. Jedynym warunkiem jest to, że stosowana przez sprawcę przemoc musi zmierzać do przełamania woli kobiety i wiązać się z użyciem siły fizycznej”⁸⁸.

4.6. Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną (art. 115 § 12 k.k.).

5. Art. 161 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 161.

§ 1. Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV lub dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie tym wirusem lub taką chorobą,

⁸⁶ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2024, teza 1.

⁸⁷ Zob. wyrok SA w Krakowie z 13.12.1994 r., II AKr 189/94, OSA 1995, Nr 4, poz. 10; wyrok SA w Katowicach z 23.10.2003 r., II AKa 292/03, KZS 2004, Nr 2, poz. 45; wyrok SA w Katowicach z 08.02.2001 r., II Aka 18/01, OSA 2002, Nr 4, poz. 32.

⁸⁸ J. Majewski (red.), *Kodeks karny...*, teza 5.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. *(uchylony)*

§ 3. *Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 naraża na zarażenie wiele osób, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

§ 4. *Ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.*

Brzmienie od 31.03.2020 r. do 30.09.2023 r.

Art. 161.

§ 1. *Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV, naraża bezpośrednio inną osobę na takie zarażenie, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

§ 2. *Kto, wiedząc, że jest dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie taką chorobą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

§ 3. *Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 naraża na zarażenie wiele osób, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

§ 4. *Ściganie przestępstwa określonego w § 1 i 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.*

Brzmienie do 30.03.2020 r.

Art. 161.

§ 1. *Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV, naraża bezpośrednio inną osobę na takie zarażenie,*

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. *Kto, wiedząc, że jest dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie taką chorobą,*

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. *Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.*

5.1. art. 161 k.k. w brzmieniu nadanym mu nowelą lipcową z 2022 r.⁸⁹ obowiązuje od 01.10.2023 r. Na mocy nowelizacji wprowadzono następujące zmiany:

– zrezygnowano z dwóch typów czynu zabronionego ujętych w dotychczasowym § 1 oraz 2 przepisu poprzez połączenie ich treści; w konsekwencji § 2 został uchylony;

– określono ustawowe zagrożenie wymiaru kary pozbawienia wolności za przestępstwo określone w nowym § 1 od 3 miesięcy do lat 5; co stanowi o złagodzeniu sankcji za czyn polegający na umyślnym bezpośrednim narażeniu innej osoby na zarażenie wirusem HIV, które w poprzednim stanie prawnym było zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8;

– wskutek połączenia dwóch odrębnych typów czynów zabronionych w jeden, ujęty w § 1 art. 161 k.k., typ kwalifikowany ujęty w § 3 odnosi się również do sprawcy narażenia wielu osób na zarażenie wirusem HIV (usunięto zatem lukę prawną, gdyż dotychczasowy § 3 odsyłał wyłącznie do § 1 art. 161 k.k.).

---

⁸⁹ Dz. U. 2022 r. poz. 2600.

5.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.: „projekt przewiduje obniżenie ustawowego zagrożenia za czyn polegający na umyślnym bezpośrednim narażeniu innej osoby na zarażenie wirusem HIV (obowiązujący art. 161 § 1 k.k.) do sankcji przewidzianej za czyn polegający na umyślnym bezpośrednim narażeniu innej osoby na zarażenie chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu (obowiązujący art. 161 § 2 k.k.)”;

– „zmiana ta jest uzasadniona postępowaniem medycyny w zakresie leczenia osób zarażonych wirusem HIV, która nastąpiła od 1997 r., i wynikającą z tego inną oceną omawianego czynu w kontekście stworzenia zagrożenia dla życia. Nie sposób uzasadnić, dlaczego taki czyn miałby być zagrożony wyższą sankcją niż umyślne bezpośrednie narażenie innej osoby na zarażenie chorobą zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, o którym mowa w obowiązującym art. 161 § 2 k.k. Zarażenie wirusem HIV jest chorobą zakaźną, ciężką i nieuleczalną, jednak nie ma podstaw medycznych do uznania tego zakażenia za chorobę znacznie gorzej rokującą dla pacjenta niż inne ciężkie i nieuleczalne choroby zakaźne, w tym choroby zakaźne realnie zagrażające życiu”;

– „dodatkowo takie wyróżnienie w art. 161 § 1 k.k. powiązane z wyższą sankcją ma wpływ na pogłębianie w społeczeństwie stygmatyzacji osób żyjących z wirusem HIV. Zakażenie wirusem HIV mieści się także w szerokim katalogu chorób zakaźnych, ciężkich chorób nieuleczalnych lub chorób realnie zagrażających życiu. Utrzymywanie oddzielnego typu przestępstwa jest bezzasadne. Oba te czyny zostają stypizowane w art. 161 § 1 k.k., z zagrożeniem od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Przewidziana jest również zmiana w typie kwalifikowanym, likwidująca lukę prawną, gdyż nie odnosił się on do narażenia wielu osób na zarażenie wirusem HIV”⁹⁰

5.3. W kontekście komentowanej regulacji warto przedstawić krótki rys historyczny ostatnich dość intensywnych zmian regulacji art. 161 k.k. Jego brzmienie sprzed noweli lipcowej z 2022 r. było ukształtowane na skutek zmian wprowadzanych do porządku prawnego w trakcie trwania pandemii wirusa SARS-CoV 2, który wywołuje chorobę zakaźną COVID-19. Ustawą z dnia 31.03.2020 r.⁹¹, która weszła w życie w dniu 31.03.2020 r. ustawodawca radykalnie zaostriżył ówczesnie obowiązującą sankcję za przestępstwa określone w 161 § 1 k.k. (z dotychczasowego zagrożenia karą 3 lat pozbawienia wolności do zagrożenia karą od 6 miesięcy do lat 8), a za przestępstwo z art. 161 § 2 k.k. (zagrożonego karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności do roku, do zagrożenia karą pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do 5 lat), a także wprowadził typ kwalifikowany przestępstwa z art. 160 § 2 k.k. polegającego na narażeniu na zarażenie chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu wielu osób. We wprowadzaniu tych zmian, jak wskazywano wprost w uzasadnieniu projektu, upatrywano instrumentu mobilizującego społeczeństwo do przestrzegania obstrzeżeń związanych z przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się wirusa powodującego chorobę zakaźną

⁹⁰ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2024 z 22.02.2022 r.

⁹¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 568.

COVID-19⁹², których zarówno skuteczność, jak i podstawy prawne do ich nałożenia były mocno kontestowane.

5.4. Przedmiotem ochrony jest zdrowie i życie człowieka.

5.5. Strona przedmiotowa

5.5.1. Zachowanie sprawcze polega na narażeniu bezpośrednio innej osoby na zarażenie wirusem HIV lub na zarażenie chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu (§ 1).

5.5.2. Przestępstwo ma charakter skutkowy (materialny). Dla jego dokonania wymagane jest wystąpienie skutku w postaci sytuacji grożącej bezpośrednio zarażeniem wirusem lub chorobą, wymienionymi w art. 161 k.k.

5.5.3. Można je popełnić zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie.

5.5.4. Sformułowanie „wielości osób” jako okoliczności charakteryzującej znamię typu kwalifikowanego z art. 161 § 3 k.k. nie stanowi *novum* na gruncie ustawy karnej, pojawia się ono m.in. w znamionach art. 163 k.k. W doktrynie i judykaturze dominuje pogląd, że „wiele” to co najmniej 10 osób, jakkolwiek możliwe są odstępstwa od tak zakreślonej granicy⁹³. W jednym z orzeczeń na gruncie art. 163 § 1 k.k. Sąd Najwyższy wskazał, że znamię wielości osób „jest pojęciem ocennym i powinno być postrzegane w kontekście okoliczności konkretnego zdarzenia stanowiącego przedmiot zarzutu”⁹⁴.

5.6. Typ kwalifikowany

Art. 161 § 3 k.k. stanowi typ kwalifikowany czynu zabronionego z art. 161 § 1 k.k. Znamieniem kwalifikującym jest narażenie na zarażenie wielu osób. Obecnie typ kwalifikowany odnosi się zarówno do narażenia wielu osób na zagrożenie zarażenia tak wirusem HIV, jak i pozostałymi chorobami opisanymi w art. 161 § 1 k.k.

5.7. Podmiot

We wszystkich typach są to przestępstwa indywidualne właściwe. Sprawca musi charakteryzować się dwiema cechami – być zarażony wirusem lub dotknięty chorobą, o której mowa w § 1, i wiedzieć o tym fakcie.

5.8. Strona podmiotowa

5.8.1. Strona podmiotowa występku z art. 161 § 1 k.k. ograniczona jest do umyślności.

5.8.2. Sprawca może je popełnić zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym. Nie jest wystarczające dla przypisania przestępstwa, gdy sprawca jedynie liczy się z możliwością, że jest daną chorobą zarażony, ale nie ma pewności⁹⁵.

5.8.3. W literaturze przedmiotu wskazywano na początku pojawienia się wirusa SARS-CoV-2 (powodującego chorobę zakaźną COVID-19), że sama informacja o zakażeniu nie jest wystarczającą dla przypisania odpowiedzialności karnej. Wskazywano, że zakażony musiał dodatkowo wiedzieć o możliwych drogach transmisji zakażenia, bowiem sprawca musi obejmować swą świadomością całokształt znamion strony przedmiotowej, a więc również to,

⁹² Uzasadnienie autopoprawki do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 299-A z 27.03.2020 r.

⁹³ Zob. M. Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2021, art. 163, nt 3.

⁹⁴ Postanowienie SN z 11.01.2017 r., III KK 196/16, OSNKW 2017/5/25.

⁹⁵ Szerzej zob. A. Wróbel, *Przestępstwo narażenia na zarażenie chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu (art. 161 § 2 i 3 k.k.)*, PPIA CXXVII, Wrocław 2021.

że w wyniku swego zachowania naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie/zakażenie swą chorobą. *A contrario*, jeżeli sprawca nie zna mechanizmów przenoszenia wirusa, nie może ponieść odpowiedzialności na podstawie omawianego przepisu. W 2020 r., gdy dotychczas nieznanemu wirusowi SARS-CoV-2 pojawił się na świecie, nie były znane wszystkie drogi rozprzestrzeniania się go. Przyjmowano, że brak wiedzy o którejś z tych dróg (jeśli w ten sposób osoba narażalaby na zakażenie) wykluczyłaby odpowiedzialność za występki stypizowany w art. 161 § 2 k.k. (obecnie art. 161 § 1 k.k.)⁹⁶.

5.9. Sankcje karne

5.9.1. Wszystkie przestępstwa z art. 161 k.k. stanowią występki.

5.9.2. Czyn zabroniony z § 1 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

5.9.3. Czyn zabroniony z § 3 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 1 roku do lat 10.

5.9.4. Wobec sprawcy z art. 161 § 1 k.k. sąd może zastosować art. 37a k.k.

5.9.5. W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 161 § 1 i 3 k.k. możliwe jest także zastosowanie instytucji opisanej w art. 37b k.k., a więc orzeczenie tzw. kary mieszanej.

5.9.6. W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 161 § 1 k.k. możliwe jest dobrodziejstwo warunkowe umorzenia postępowania z art. 66 k.k.

5.9.7. Wobec sprawców wszystkich czynów zabronionych możliwe jest, niezależnie od środków kompensacyjnych na rzecz pokrzywdzonego (art. 46 k.k.), orzeczenie na podstawie art. 47 § 1 k.k. nawiązki na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

5.10. Tryb ścigania

Przestępstwa z art. 161 k.k. są ścigane są w trybie publicznoskargowym. Jednakże dla skutecznego wszczęcia postępowania o przestępstwa z § 1 art. 161 k.k. wymagane jest złożenie wniosku o ściganie (tzw. przestępstwo wnioskowe). Wymóg ten nie obowiązuje w odniesieniu do typu kwalifikowanego z art. 161 § 3 k.k.

5.11. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

5.11.1. Przepis art. 161 § 1 i § 3 k.k. może pozostawać w zbiegu idealnym z wykroczeniem z art. 50 pkt 2 i 3 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi⁹⁷. Przewiduje on karę grzywny dla sprawcy, który wbrew obowiązkowi, o których mowa w art. 22 ust. 1 i 2 tej ustawy, nie przestrzega wymagań higieniczno-sanitarnych oraz wbrew obowiązkowi przeciwdziałania szerzeniu się zakażeń szpitalnych nie podejmuje działań określonych treścią art. 14 ust. 1 i 2 tejże ustawy.

5.11.2. Przepis art. 161 § 1 i 3 może pozostawać w kumulatywnym zbiegu z art. 155, a także art. 156 § 2 oraz art. 157 § 1–3 k.k.

5.11.3. Pomiędzy art. 161 k.k. a art. 156 § 1 zachodzi niewłaściwy zbieg przepisów. Artykuł 156 § 1 konsumuje art. 161 § 1 i § 3 k.k.

5.11.4. Trudności interpretacyjne w praktyce orzeczniczej może sprawiać rozgraniczenie art. 161 § 3 k.k. z przestępstwem określonym w art. 165 § 1 pkt 1 k.k., który penalizuje spowodowanie niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób poprzez spowodowanie zagrożenia epidemiologicznego lub szerzenie się choroby zakaźnej.

⁹⁶ R. Kubiak, *Odpowiedzialność karna za narażenie na zakażenie wirusem SARS-COV-2*, Pal. 2020, nr 6.

⁹⁷ Tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 924.

5.11.4.1. Zbieżność w konstrukcji tych przepisów karnych powoduje, że *prima facie* można byłoby odnieść wrażenie zbędności wprowadzonego art. 161 § 3 k.k. Analiza dogmatyczna przemawia za uznaniem, że komentowany występki kryminalizuje zachowanie poprzedzające wystąpienie „szerzenia się choroby zakaźnej” w rozumieniu art. 165 § 1 pkt 1 k.k.⁹⁸.

5.11.4.2. Pomędzy omawianymi przepisami zachodzić zatem będzie pozorny zbieg przepisów, ponieważ art. 161 § 3 k.k. penalizuje bezpośrednio narażenie na zarażenie wielu zindywidualizowanych osób, natomiast art. 165 § 1 pkt 1 kryminalizuje realne, lecz nie bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia wielu osób bliżej nieokreślonych (niebezpieczeństwo powszechne) przez spowodowanie szerzenia się choroby zakaźnej⁹⁹.

---

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ Tak też: V. Konarska-Wrzosek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2020, art. 161.

Rozdział V.

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

1. Art. 165a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 165a.

§ 1. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa, o którym mowa w art. 120, art. 121, art. 136, art. 166, art. 167, art. 171, art. 252, art. 255a lub art. 259a,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 d o 15.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udostępnia mienie określone w § 1 zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa, o którym mowa w tym przepisie, osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku lub osobie, która ma zamiar popełnienia takiego przestępstwa.

§ 3. Kto, nie będąc do tego obowiązany na mocy ustawy, pokrywa koszty związane z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych grupy, związku lub osoby, o których mowa w § 2,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Tej samej karze podlega sprawca czynu określonego w § 1 lub 2, który działa nieumyślnie.

Brzmienie od 27.04.2017 r. do 30.09.2023 r.

Art. 165a.

§ 1. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa, o którym mowa w art. 120, art. 121, art. 136, art. 166, art. 167, art. 171, art. 252, art. 255a lub art. 259a,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udostępnia mienie określone w § 1 zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa, o którym mowa w tym przepisie, osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku lub osobie, która ma zamiar popełnienia takiego przestępstwa.

§ 3. Kto, nie będąc do tego obowiązany na mocy ustawy, pokrywa koszty związane z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych grupy, związku lub osoby, o których mowa w § 2,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Tej samej karze podlega sprawca czynu określonego w § 1 lub 2, który działa nieumyślnie.

Brzmienie od 13.02.2016 r. do 26.04.2017 r.

Art. 165a

Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym albo udostępnienia ich zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie takiego przestępstwa lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Brzmienie do 12.02.2016 r.

Art. 165a

Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

1.1. Uwagi wstępne

1.1.1. Przepis art. 165a k.k. określa przestępstwo finansowania terroryzmu.

1.1.2. Przepis ten wprowadzono do Kodeksu karnego dnia 22.10.2009 r. (zob. art. 9 ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych [...])¹⁰⁰). Następnie znowelizowano go trzy razy: w latach 2016, 2017 i 2023.

1.1.3. Zgodnie z ustawą z dnia 09.10.2015 r.¹⁰¹ zmieniającą przepis art. 165a k.k. od dnia 13.02.2016 r., uzupełniono jego pierwotną dyspozycję o sformułowanie: „albo udostępnienia ich zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie takiego przestępstwa lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku”.

1.1.4. W uzasadnieniu projektu ww. ustawy nowelizującej zmiany w art. 165a k.k. wskazano, że: «Moneyval jest komitetem ekspertów przy Radzie Europy, dokonującym ewaluacji przepisów i środków podejmowanych przez państwa-strony w celu przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy, zgodnie z wymogami konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 roku. Polska jest związana tą konwencją od chwili jej wejścia w życie, czyli od dnia 1 maja 2008 roku. W 2012 r. miała miejsce misja ekspertów komitetu w Polsce w ramach 4 rundy ewaluacyjnej, zakończona wydaniem rekomendacji wobec Polski.

Jedną z rekomendacji dotyczy art. 165a k.k., przewidującego odpowiedzialność karną za czyn finansowania terroryzmu. Celem tej rekomendacji jest pozbawienie przestępstwa finansowania terroryzmu charakteru kierunkowego oraz penalizacja przekazania środków organizacji terrorystycznej lub terroryście w jakimkolwiek celu.

W obecnym stanie prawnym karze podlega osoba, która gromadzi, przekazuje lub oferuje pieniądze lub inne dobra w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Jest to więc przestępstwo wymagające wykazania sprawcy zamiaru bezpośredniego

¹⁰⁰ Dz. U. z 2009 r. Nr 166, poz. 1317.

¹⁰¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 1855.

o charakterze kierunkowym (*dolus directus coloratus*). Omawiany przepis nie obejmuje zatem finansowania organizacji, o której wiadomo, że zajmuje się działalnością terrorystyczną, np. jeżeli osoba przekazująca środki zakłada, że przeznaczone one zostaną na inną działalność. Charakter takiej organizacji i brak przejrzystości finansowej umożliwiają jednak łatwe sprzeniewierzenie środków przeznaczonych na jej legalną działalność i wykorzystanie ich w innym celu niż zakładany przez darczyńcę.

Podobne stanowisko zajął TSUE w wyroku z 29.06.2010 r. w sprawie C-550/09, przeciwko E. i F., wydanym na gruncie rozporządzenia Rady (WE) nr 2580/2001 z dnia 27.12.2001 r. w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (Dz. Urz. UE L 344 z 28.12.2001, s. 70, ze zm.). W orzeczeniu tym Trybunał stwierdził, że: „Fundusze udostępnione organizacji terrorystycznej same w sobie niosą ryzyko sprzeniewierzenia celem wspierania takiej działalności (...). Takie udostępnienie jest zatem objęte zakazem (...) i podlega sankcjom karnym przewidzianym przez właściwe prawo krajowe, niezależnie od dowodu, czy rzeczony fundusze zostały skutecznie wykorzystane przez omawianą organizację na działalność tego typu [terrorystyczną]” (...). Wspomniana rekomendacja Moneyval opiera się na tym samym założeniu. Zgodnie z nią finansowanie terroryzmu to nie tylko przekazywanie środków w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale również przekazanie środków organizacji terrorystycznej lub terroryście w jakimkolwiek celu. Konieczność wykonania tej rekomendacji wynika także z Planu działań Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019 (priorytet 9). W konsekwencji art. 1 pkt 1 projektowanej ustawy dokonuje nowelizacji przepisu art. 165a k.k. poprzez pozbawienie przestępstwa finansowania terroryzmu wymogu zamiaru kierunkowego i dopuszczenie jego dokonania także w zamiarze ewentualnym oraz kryminalizację przekazania środków organizacji terrorystycznej lub członkowi takiej organizacji w jakimkolwiek celu. Upodobni to projektowany przepis do konstrukcji zastosowanej w wypadku przestępczego nawoływania do popełnienia przestępstwa terrorystycznego, przewidzianego w art. 255a k.k., przyczyniając się do wzrostu skuteczności działań zapobiegających terroryzmowi¹⁰².

Następnie, zgodnie z art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁰³, która weszła w życie dnia 27.04.2017 r., art. 165a k.k. zmieniono w ten sposób, że wprowadzono do niego cztery paragrafy. Istota tych zmian sprowadzała się do tego, że dotychczasową dyspozycję przepisu art. 165a k.k. podzielono na paragraf 1 i 2 oraz dodano paragrafy 3 (nowy typ czynu zabronionego – zachowania karalnego) i 4 (typ nieumyślny czynu z § 1 i 2). Oznacza to, że generalnie istotnie poszerzono zakres kryminalizacji tego przepisu karnego.

1.1.5. Omawianą nowelizację z 2017 r. uzasadniono w sposób następujący:

„Projekt przewiduje wprowadzenie nowego typu czynu zabronionego, polegającego na nieumyślnym, materialnym wspieraniu działalności terrorystycznej. Opis strony przedmiotowej przestępstwa oparty został na odwołaniu do dotychczasowych znamion czasownikowych zawartych w art. 165a § 1 i uzupełniony o wskazanie szczególnych okoliczności działania sprawcy – uzasadnionego podejrzenia przestępczego przeznaczenia mienia. Zgodnie

¹⁰² Uzasadnienie do projektu ustawy – druk nr 3659 Sejmu VI kadencji, s. 1–3.

¹⁰³ Dz. U. z 2017 r. poz. 768.

z zaproponowanym brzmieniem art. 165a § 2 k.k., karane będzie zatem gromadzenie, przekazywanie lub oferowanie środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych lub innego mienia ruchomego lub nieruchomości, w okolicznościach budzących uzasadnione podejrzenie, że mienie to posłuży sfinansowaniu przestępstwa o charakterze terrorystycznym albo zostanie udostępnione zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie takiego przestępstwa lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku. Celem proponowanej regulacji jest zapobieganie sytuacjom, w których zamiarem sprawcy nie jest objęte sfinansowanie konkretnego czynu terrorystycznego, osoby lub grupy osób (terrorystów), jednakże znane sprawcy okoliczności wskazują, iż takie przeznaczenie gromadzonego, przekazywanego lub oferowanego przezeń mienia jest wysoce prawdopodobne. Podejrzenie przestępnego przeznaczenia mienia musi przy tym wynikać z pewnego ciągu informacji, który, przy pomocy zasad logicznego rozumowania, pozwala założyć wykorzystanie mienia w celu wsparcia działalności terrorystycznej. Nie może się natomiast opierać jedynie na domysłach, pogłoskach lub stereotypach.

Z uwagi na niższy stopień winy sprawcy projektowanego przestępstwa proponuje się, by podlegał on łagodniejszej niż w typie podstawowym (art. 165a § 1 k.k.) karze do 3 lat pozbawienia wolności¹⁰⁴.

1.2. Komentarz do nowelizacji z 2016 r.

1.2.1. *Ratio legis* i znaczenie normatywne zmiany zostało przedstawione w ww. uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej objaśniany przepis.

1.2.2. Przestępstwo to można popełnić tak z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym. Przy czym, dotychczasowe czynności sprawcze mogą być realizowane wyłącznie „w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym”. W przypadku zaś nowej czynności sprawczej ustawodawca nie czyni już takiego wymogu. Cel (popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym), wskazany w nowym fragmencie dyspozycji omawianego przepisu, nie określa bowiem znamion strony podmiotowej, lecz znamię strony przedmiotowej (okoliczność popełnienia czynu zabronionego). Oznacza to, że udostępnienie środków finansowych (zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku) jest karalne także wtedy, gdy nie jest realizowane w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Wystarczy tutaj, że sprawca czynu ma świadomość, że beneficjent ma szczególny status, a nadto ma wolę udostępnienia takiemu beneficjentowi środków finansowych. Zatem, udostępnienie tych środków bez zamiaru finansowania terroryzmu w takich szczególnych okolicznościach jest już również karalne. Nie ma przy tym znaczenia, czy środki te miały być wykorzystane lub faktycznie wykorzystano je na rzecz terroryzmu. Kwestią podstawową w warunkach procesowych staje się tutaj rekonstrukcja faktu (okoliczności) szczególnego statusu beneficjenta i wiedzy sprawcy w tym zakresie. Musi on bowiem swoją świadomością status ten obejmować (przynajmniej z zamiarem ewentualnym).

1.2.3. Nowy rodzaj czynności sprawczej (zachowania karalnego) w postaci udostępniania środków finansowych zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie przestępstwa terrorystycznego lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku,

¹⁰⁴ Z uzasadnienia projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny – druk nr 1186 Sejmu VIII kadencji.

polega na realizacji przez sprawcę każdego czynnego i biernego zachowania faktycznego lub prawnego, w wyniku którego beneficjent ma do dyspozycji te środki. Chodzi więc nie tylko o czynności takie jak przekazanie lub oferowanie, lecz również inne prowadzące do takiego rezultatu. Omawiane biernie zachowanie musi więc sprowadzać się do tego, że sprawca czyni te środki dostępnymi. Chodzi zatem o szczególne rodzaje biernego zachowania. Czynność w postaci gromadzenia środków finansowych spełnia taki warunek tylko przy wystąpieniu specyficznych okoliczności (np. w sytuacji, gdy beneficjent ma już dostęp do gromadzonych środków).

1.2.4. Wszystkie powyższe zmiany nie zmieniają dotychczasowej istoty i funkcji przepisów art. 165a k.k.

1.3. Komentarz do nowelizacji z 2017 r.

1.3.1. *Ratio legis* i znaczenie normatywne zmiany zostało przedstawione w ww. uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej objaśniany przepis.

1.3.2. W § 1 pozostawiono pierwszą część dotychczasowej dyspozycji oraz dodano do przestępstwa o charakterze terrorystycznym inne określone przestępstwa (z art.: 120, 121, 136, 166, 167, 171, 252, 255a oraz art. 259a k.k.). Ustawodawca kryminalizuje więc finansowanie już nie tylko przestępstw terrorystycznych *sensu stricto*, lecz również przestępstw związanych z działalnością terrorystyczną.

1.3.3. W § 2 umieszczono drugą część dotychczasowej dyspozycji art. 165a k.k. Należy przy tym zwrócić uwagę, że odwołuje się on do przestępstwa popełnionego w § 1, zatem chodzi tutaj nie tylko o przestępstwa terrorystyczne w znaczeniu ścisłym, lecz również o inne przestępstwa wymienione w § 1 (związane z działalnością terrorystyczną).

1.3.4. W powyższy sposób wyraźnie rozdzielono przestępstwo przygotowania do finansowania terroryzmu (§ 1) od przestępstwa finansowania terroryzmu (§ 2).

1.3.5. W § 3 dodano przestępstwo bieżącego finansowania terroryzmu. Ustawodawca kryminalizuje w ten sposób oddzielnie i wyraźnie wszystkie kolejne fazy finansowania szeroko rozumianego terroryzmu.

1.3.6. Użyte w § 3 sformułowanie „pokrywa koszty” należy utożsamiać z dowolnym, bez względu na formę i treść, zachowaniem, którego istota sprowadza się do, chociażby pośredniego, finansowego wsparcia określonej działalności (konkretnego kosztu finansowego).

1.3.7. Przestępstwa z § 1–3 można popełnić umyślnie, tak z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym.

1.3.8. W § 4 ustawodawca wprowadził typ nieumyślny przestępstw z § 1 i 2 art. 165a k.k. Jest to rozwiązanie kontrowersyjne, ponieważ działalność terrorystyczna, jak i jej finansowanie realizowane są nierzadko w sposób zakamuflowany, tzn. stwarzający pozory działalności legalnej (w tym np. charytatywnej lub religijnej). Rozważany przepis wprowadza więc bardzo restrykcyjne reguły ostrożności w dysponowaniu środkami finansowymi na nie w pełni zweryfikowane podmioty. W związku z tym, należy wyraźnie wskazać, że przepis art. 9 § 2 k.k. obejmuje karalną nieumyślnością tylko takie zachowania, których sprawca mógł przewidzieć popełnienie czynu zabronionego (finansowanie terroryzmu), a zatem – w omawianym przypadku – tylko takie zachowania, którym towarzyszą obiektywne okoliczności wskazujące na realne prawdopodobieństwo finansowego wspierania terroryzmu.

1.3.9. Wszystkie powyższe zmiany nie zmieniają dotychczasowej istoty i funkcji przepisów art. 165a k.k.

1.4. Komentarz do nowelizacji z 2023 r.

1.4.1. Brzmienie art. 165a § 1 k.k. zmodyfikowano nowelą lipcową z 2022 r.¹⁰⁵, która weszła w życie dnia 01.10.2023 r. Wskazana nowelizacja podwyższyła górną granicę kary grożącej za przestępstwa stypizowane w § 1 oraz 2 komentowanego przepisu. Od 01.10.2023 r. finansowanie terroryzmu zagrożone jest karą od 2 do 15 lat pozbawienia wolności (wcześniej do 12 lat pozbawienia wolności).

1.4.2. Komentowana zmiana związana jest z nowelizacją przepisów dotyczących kary pozbawienia wolności (m.in. zmian w katalogu kar z art. 32 k.k., zmian w zakresie zagrożeń karą w części szczególnej k.k.) oraz ogólną tendencją do zaostrzania odpowiedzialności karnej, o czym szerzej w uzasadnieniu projektu noweli lipcowej z 2022 r.

1.4.3. W pozostałym zakresie brzmienie przepisów art. 165a k.k. nie uległo zmianie.

2. Art. 166 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 166.

§ 1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym albo nad publicznym środkiem transportu lądowego,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 2. Kto, działając w sposób określony w § 1, sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

Brzmienie do 30.09.2023 r.

Art. 166.

§ 1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Kto, działając w sposób określony w § 1, sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

---

¹⁰⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

2.1. art. 166 k.k. w brzmieniu nadanym mu nowelą lipcową z 2022 r.¹⁰⁶, obowiązuje od 01.10.2023 r. Na mocy nowelizacji wprowadzono następujące zmiany:

– poszerzono znamię czynności wykonawczej przestępstwa z § 1 poprzez dodanie zwrotu „albo nad publicznym środkiem transportu lądowego” oraz podwyższono górną granicę ustawowego zagrożenia z 12 lat do 15 lat;

– podwyższono górną granicę ustawowego zagrożenia za czyn stypizowany w § 2 tego przepisu poprzez zastąpienie zwrotu „na czas nie krótszy niż 3 lata” sformułowaniem „od lat 3 do 20”.

2.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że projekt rozszerza katalog przedmiotów wykonawczych przestępstw stypizowanych w art. 166 k.k. o „publiczny środek transportu lądowego”, co stanowi transpozycję przez RP dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępującej decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniającej decyzję Rady 2005/671/WSiSW. Nie ma racjonalnego powodu, aby przejście w celu terrorystycznym kontroli np. nad pociągiem kwalifikować inaczej niż analogiczne przejście kontroli nad statkiem wodnym¹⁰⁷.

2.3. Pod pojęciem „publiczny środek transportu lądowego” należy rozumieć środki transportu realizowanego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w strefie transgranicznej, w transporcie drogowym, kolejowym, innym szynowym, linowym, linowo-terenowym, morskim oraz w żegludze śródlądowej, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16.12.2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym¹⁰⁸. Będą to *zatem autobus, trolejbus, metro, tramwaj, kolej*.

3. Art. 167 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 167.

§ 1. Kto umieszcza na statku wodnym lub powietrznym albo w publicznym środku transportu lądowego urządzenie lub substancję zagrażającą bezpieczeństwu osób lub mieniu znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku urządzenie nawigacyjne albo uniemożliwia jego obsługę, jeżeli może to zagrażać bezpieczeństwu osób.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 167.

§ 1. Kto umieszcza na statku wodnym lub powietrznym urządzenie lub substancję zagrażającą bezpieczeństwu osób lub mieniu znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

¹⁰⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

¹⁰⁷ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

¹⁰⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 2778 ze zm.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku urządzenie nawigacyjne albo uniemożliwia jego obsługę, jeżeli może to zagrażać bezpieczeństwu osób.

3.1. Art. 167 k.k. w brzmieniu nadanym mu nowelą lipcową z 2022 r.¹⁰⁹, obowiązuje od 01.10.2023 r. Na mocy nowelizacji rozbudowano opis przestępstwa określonego w § 1 o zwrot: „albo w publicznym środku transportu lądowego”.

3.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że projekt rozszerza katalog przedmiotów wykonawczych przestępstwa stypizowanego w art. 167 k.k. o „publiczny środek transportu lądowego”, co stanowi transpozycję przez RP dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępującej decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniającej decyzję Rady 2005/671/WSiSW. Nie ma racjonalnego powodu, aby przejęcie w celu terrorystycznym kontroli np. nad pociągiem kwalifikować inaczej niż analogiczne przejęcie kontroli nad statkiem wodnym¹¹⁰.

3.3. Pod pojęciem „publiczny środek transportu lądowego” należy rozumieć środki transportu realizowanego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w strefie transgranicznej, w transporcie drogowym, kolejowym, innym szynowym, linowym, linowo-terenowym, morskim oraz w żegludze śródlądowej, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 16.12.2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym¹¹¹. Będą to zatem autobus, trolejbus, metro, tramwaj, kolej.

---

¹⁰⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

¹¹⁰ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

¹¹¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 2778 ze zm.

Rozdział VI.

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji

1. Art. 178 k.k.

Aktualne brzmienie¹¹²:

Art. 178

§ 1. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173 § 1 lub 2, art. 174 lub art. 177 § 1 znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia lub spożywał alkohol lub zażywał środek odurzający po popełnieniu

---

¹¹² W dniu 14.03.2024 r. wszedł w życie, dodany na mocy art. 1 pkt 67 lit. c noweli lipcowej z 2022 r., paragraf 3 art. 178 k.k. o brzmieniu: „w razie skazania, o którym mowa w § 1 lub 1a, sąd może orzec przepadek, o którym mowa w art. 44b, a orzeka go, jeżeli zawartość alkoholu w organizmie sprawcy była wyższa niż 1 promil we krwi lub 0,5 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo prowadziła do takiego stężenia”. Podobnej treści regulację, w tej samej dacie, wprowadzono do art. 178a k.k., dodając do tego artykułu § 5 w brzmieniu: „Sąd orzeka przepadek, o którym mowa w art. 44b, w razie popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 4, chyba że zawartość alkoholu w organizmie sprawcy przestępstwa określonego w § 1 była niższa niż 1,5 promila we krwi lub 0,75 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo nie prowadziła do takiego stężenia. Sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, jeżeli zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami” (art. 1 pkt 68 lit. c noweli lipcowej z 2022 r.). W doktrynie trafnie wskazuje się, że wprowadzenie rozwiązań umożliwiających, a w niektórych przypadkach nakazujących orzekanie obligatoryjnego przepadku pojazdu mechanicznego jest rozwiązaniem godzącym w zasadę proporcjonalności oraz naruszającym zasadę równości wobec prawa. Wskazuje się, że ten środek reakcji prawnokarnej ma charakter wyłącznie represyjny, a jego „punitivność” wykracza poza sam czyn i osobę sprawcy. Zasadnie zwraca się uwagę, że osoby posiadające „droższy” pojazd, będą dotkliwiej karane niż sprawcy tego samego czynu prowadzący pojazd o mniejszej wartości – T. Oczkowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzesek (red.), Warszawa 2023, s. 388–389. Pamiętać przy tym należy, że wartość samochodu, którym porusza się sprawca – i to nawet jeśli jest jego właścicielem – nie zawsze jest adekwatna do jego sytuacji majątkowej. Zdecydowanie różnie przedstawia się również kwestia niezbędności pojazdu dla zaspokajania podstawowych potrzeb rodziny sprawcy. Powołane przepisy wywołują również wątpliwości związane z faktem, że uzależniają obligatoryjny przepadek od wysokości zawartości alkoholu w organizmie sprawcy. Nie wspominają natomiast nic o sytuacji, w której sprawca znajduje się pod wpływem środka odurzającego. Powyższe pominięcie prawodawcy skutkuje tym, że na gruncie art. 178 § 3 k.k. orzeczenie przepadku wobec sprawcy pod wpływem środka odurzającego – na mocy tej regulacji – nigdy nie jest obligatoryjne, choć do tego sprawcy nie ma zastosowania, uzależnione od wysokości zawartości alkoholu w organizmie, wyłączenie obligatoryjnego przepadku statuowane w art. 178a § 5 k.k. zdanie pierwsze *in fine*. Wbrew bowiem temu co się wskazuje niekiedy w doktrynie (por. T. Oczkowski, [w:] *Komentarz...*, s. 389) brak jest podstaw do twierdzenia, że w przypadku sprawców znajdujących się w stanie odurzenia, obligatoryjny przepadek należałoby stosować tylko wtedy, gdy stan odurzenia w przeliczeniu, będzie odpowiadał wynikającemu z tego przepisu wskaźnikowi nietrzeźwości. Wyraźne pominięcie „stanu pod wpływem środka odurzającego” zarówno na gruncie art. 178 § 3 k.k., jak i art. 178a § 5 k.k. wskazuje, że brak regulacji w tej materii jest zamierzonym działaniem prawodawcy. Tym samym stanowi regulację negatywną i konsekwencji można tu mówić nie o luce rzeczywistej, ale wyłącznie ocennej. Ponadto o ile usunięcie tej luki w drodze wspomnianej analogii byłoby dopuszczalne na gruncie art. 178a § 5 k.k., o tyle nie byłoby dopuszczalne na gruncie art. 178 § 3 k.k., gdyż w tym przypadku byłyby to analogia na niekorzyść sprawcy. Zdecydowaną niekonsekwencją interpretacyjną byłoby zaś stosowanie tego rodzaju wniosku na gruncie jednej regulacji, a odrzucanie na drugiej. Wydaje się zatem, że jedyną regulacją pozwalającą na odstąpienie orzeczenia wobec sprawcy, który dopuścił się przestępstwa z art. 178a § 1 i 4 k.k. pod wpływem środka odurzającego jest przepis zawarty w art. 178a § 5 zdanie drugie.

czynu określonego w art. 173 § 1 lub 2, art. 174 lub art. 177 § 1, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia w organizmie zawartości alkoholu lub obecności środka odurzającego, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.

§ 1a. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173 § 3 lub 4 lub art. 177 § 2, w warunkach określonych w § 1 lub którego dotyczy wskazana w tym przepisie okoliczność, sąd orzeka karę pozbawienia wolności w wysokości:

1) nie niższej niż 3 lata, jeżeli następstwem wypadku jest ciężki uszczerbek na zdrowiu innej osoby albo następstwem katastrofy jest ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, do dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia,

2) nie niższej niż 5 lat, jeżeli następstwem czynu jest śmierć człowieka, do dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia w przypadku katastrofy, a 20 lat pozbawienia wolności w przypadku wypadku.

§ 2. (uchylony).

Brzmienie od 1.06.2017 r. do 30.09.2023 r.

Art. 178.

§ 1. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173, art. 174 lub art. 177 znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, a w wypadku przestępstwa określonego w art. 177 § 2 w wysokości nie niższej niż 2 lata, do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.

§ 2. (uchylony).

Brzmienie od 26.09.2005 r. do 31.05.2017 r.

Art. 178.

§ 1. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173, 174 lub 177 znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.

§ 2. (uchylony).

Zmiana wprowadzona do art. 178 § 1 k.k. na mocy ustawy z dnia 23.03. 2017 r.¹¹³, która weszła w życie w dniu 01.06.2017 r., poza modyfikacją typowo redakcyjną, polegającą na dodaniu skrótu „art.” przed numerami „174”, „177”, polegała na podwyższeniu dolnej granicy nadzwyczajnego obostrzenia kary wobec sprawcy przestępstwa z art. 177 § 2 k.k., który popełnił je znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia. Dolna granica nadzwyczajnie obostrzonej kary pozbawienia wolności, którą sąd jest zobowiązany orzec w przypadku skazania takowego sprawcy po

¹¹³ Dz. U. z 2017 r. poz. 966.

tych zmianach nie mogła być niższa niż 2 lata. Wcześniej, tak jak w przypadku pozostałych przestępstw wskazanych w art. 178 § 1 k.k., czyli przestępstwa z art. 173 i art. 174 k.k., nie mogła być niższa od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Oznaczało, że dolny wymiar nadzwyczajnie obostrzonej kary pozbawienia wolności za przestępstwo z art. 177 § 2 k.k. wynosił 9 miesięcy. Przedmiotowa nowelizacja istotnie zwiększyła zatem surowość represji karnej stosowanej wobec sprawców popełniających przestępstwo z art. 177 § 2 k.k. w okolicznościach wskazanych w przepisie art. 178 § 1 k.k.

Na mocy noweli lipcowej z 2022 r. dokonano kolejnej nowelizacji art. 178 k.k. niezwykle istotnie podwyższającej wymiar represji karnej i to nie tylko wobec sprawców, którzy przestępstw określonych w art. 173, art. 174 i 177 k.k. dopuścili się znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub tych, którzy zbiegli z miejsca zdarzenia, ale i tych, którzy spożywali alkohol lub zażyli środek odurzający „po popełnieniu tych czynów, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia w organizmie zawartości alkoholu lub obecności środka odurzającego”. W uzasadnieniu projektu noweli uzasadniając tę zmianę wskazano m.in., że „niewątpliwie negatywna ocena prawnokarna ucieczki z miejsca zdarzenia jest uwarunkowana chęcią uniknięcia odpowiedzialności karnej przez sprawcę albo też złagodzenia tej odpowiedzialności, np. w sytuacji, gdy sprawca zdarzenia chce ukryć fakt znajdowania się w stanie nietrzeźwości. Podobna pod względem aksjologicznym sytuacja zachodzi wówczas, gdy sprawca, bezpośrednio po popełnieniu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego przestępstwa wymienionego w art. 178 § 1 lub projektowanym § 1a spożywa alkohol lub zażywa środek odurzający po to, aby wykazywać, że w czasie popełnienia przestępstwa nie był w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego. Proponowana okoliczność obostrzająca jest analogiczna konstrukcyjnie i ma identyczne cele jak występująca od dawna w k.k. okoliczność obostrzająca w postaci zbiegnięcia z miejsca zdarzenia – spowodowanie nieopłacalności podejmowania po przestępstwie zachowań mających na celu uniemożliwienie udowodnienia stanu nietrzeźwości lub znajdowania się w stanie pod wpływem środka odurzającego w czasie czynu (działanie motywacyjne na sprawcę, aby nie podejmował po przestępstwie takich zachowań). Jak pokazuje praktyka, zdarzają się bowiem sytuacje, że sprawcy wypadków spożywają po nich alkohol właśnie w celu uniemożliwienia udowodnienia stopnia stanu nietrzeźwości w czasie przestępstwa, co jest wtedy znacznie utrudnione, wymaga przeprowadzania kosztownych badań (wyliczeń) retrospektywnych, które są jednak obarczone dużą niedokładnością, co często uniemożliwia skazanie w warunkach art. 178 k.k. sprawcy, który był w czasie czynu w stanie nietrzeźwości (zgodnie z zasadą, że niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego – art. 5 § 2 k.p.k.). W orzecznictwie wskazuje się nawet, że jeżeli opiniowany w czasie zdarzenia nie znajdował się jeszcze w fazie eliminacji albo jeżeli spożywał alkohol po zajściu, wyliczenia retrospektywne są niewiarygodne (wyrok Sądu Rejonowego Gdańsk-Południe z dnia 25.10.2017, X K 988/16). Obowiązujący stan prawny prowadzi zatem de facto do uprzywilejowania sprawców, którzy w ten sposób chcą doprowadzić do złagodzenia swojej odpowiedzialności karnej. Stąd też proponuje się uzupełnienie katalogu przyczyn nadzwyczajnego obostrzenia kary wobec sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji wskazanego w art. 178 § 1 i projektowanym § 1a k.k. o spożywanie alkoholu lub zażywanie środka odurzającego po zdarzeniu,

a przed poddaniem sprawcy przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia w organizmie zawartości alkoholu lub obecności środka odurzającego. Takie zachowanie może powodować identyczne konsekwencje prawnokarne jak prowadzenie pojazdu pod wpływem środka odurzającego, w stanie nietrzeźwości lub zbiegnięcie z miejsca wypadku lub katastrofy komunikacyjnej¹¹⁴. Zmiana polegająca na wprowadzeniu wskazanej wyżej nowej okoliczności obciążającej spotyka się z odmiennymi ocenami w doktrynie. Z jednej strony podkreśla się bowiem, że rozwiązanie to jest spójne z art. 53 § 2 k.k. wskazującym, że przy wymiarze kary uwzględnia się sposób zachowania sprawcy po popełnieniu przestępstwa, a z drugiej strony podnosi, że rozwiązanie to ogranicza prawo oskarżonego do obrony w ujęciu materialnym, do czego nie ma konstytucyjnego uzasadnienia¹¹⁵.

Aktualnie, tj. po zmianach wprowadzonych na mocy noweli lipcowej z 2022 r., wobec sprawców przestępstw z art. 173 § 1 lub 2, art. 174 lub art. 177 § 1 popełnionych w warunkach opisanych w art. 178 § 1 k.k. (lub których dotyczy opisana w tym przepisie okoliczność) sąd zobligowany jest wymierzyć karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Dużo surowsze konsekwencje grożą sprawcom przestępstw z art. 173 § 3 lub 4 lub art. 177 § 2, popełnionych w warunkach określonych w § 1 lub których dotyczy wskazana w tym przepisie okoliczność. Wobec tych sprawców sąd zobowiązany jest bowiem orzec karę pozbawienia wolności w wysokości:

1) nie niższej niż 3 lata, jeżeli następstwem wypadku jest ciężki uszczerbek na zdrowiu innej osoby albo następstwem katastrofy jest ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, do dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia,

2) nie niższej niż 5 lat, jeżeli następstwem czynu jest śmierć człowieka, do dwukrotności górnej granicy ustawowego zagrożenia w przypadku katastrofy, a 20 lat pozbawienia wolności w przypadku wypadku.

2. Art. 178a k.k.

Aktualne brzmienie¹¹⁶:

Art. 178a.

§ 1. Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. (uchylony).

§ 3. (uchylony).

¹¹⁴ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024, s. 66–67.

¹¹⁵ J. Lachowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzeszek (red.), Warszawa 2023, s. 975.

¹¹⁶ W dniu 14.03.2024 r. wszedł w życie, dodany na mocy art. 1 pkt 68 lit. c noweli lipcowej z 2022 r., paragraf 5 art. 178 k.k. o brzmieniu: „Sąd orzeka przepadek, o którym mowa w art. 44b, w razie popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 4, chyba że zawartość alkoholu w organizmie sprawcy przestępstwa określonego w § 1 była niższa niż 1,5 promila we krwi lub 0,75 mg/dm³ w wydychanym powietrzu albo nie prowadziła do takiego stężenia. Sąd może odstąpić od orzeczenia przepadku, jeżeli zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami”. Szerzej na ten temat zob. uwagi zawarte w przypisie 112.

*§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 był wcześniej prawomocnie skazany za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo za przestępstwo określone w art. 173, art. 174, art. 177 lub art. 355 § 2 popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub dopuścił się czynu określonego w § 1 w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych orzeczonego w związku ze skazaniem za przestępstwo,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

Brzmienie od 9 listopada 2013 r. do 30.09.2023 r.

Art. 178a.

*§ 1. Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

§ 2. (uchylony).

§ 3. (uchylony).

*§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 był wcześniej prawomocnie skazany za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo za przestępstwo określone w art. 173, 174, 177 lub art. 355 § 2 popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo dopuścił się czynu określonego w § 1 w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych orzeczonego w związku ze skazaniem za przestępstwo,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

Zmiana wprowadzona do art. 178a k.k., na mocy noweli lipcowej z 2022 r., która weszła w życie w dniu 01.10.2023 r., poza modyfikacją typowo redakcyjną, polegającą na dodaniu skrótu „art.” przed numerami „174”, „177” w paragrafie 4 tego artykułu, sprowadzała się do zastąpieniu spójnika „albo”, znajdującego się pomiędzy użytymi w art. 178a § 4 k.k. wyrażeniami „środka odurzającego” i „dopuścił się czynu”, spójnikiem „lub” oraz na modyfikacji ustawowego zagrożenia za czyn z art. 178a § 1 k.k. W miejsce dotychczasowego zagrożenia ustawowego, tj. grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 2 lat wprowadzono zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 3.

3. Art. 178b k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.06.2017 r.):

Art. 178b.

*Kto, pomimo wydania przez osobę uprawnioną do kontroli ruchu drogowego, poruszającą się pojazdem lub znajdującą się na statku wodnym albo powietrznym, przy użyciu sygnałów dźwiękowych i świetlnych, polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego nie zatrzymuje niezwłocznie pojazdu i kontynuuje jazdę,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

3.1. Uwagi wprowadzające

Na mocy ustawy z dnia 23.03. 2017 r.¹¹⁷, która weszła w życie w dniu 01.06.2017 r. wprowadzono nowy typ czynu zabronionego, który w projekcie ustawy określono jako „ucieczkę przed pościgiem prowadzonym przez osobę uprawnioną do kontroli ruchu drogowego, poruszającą się pojazdem lub znajdującą się na statku wodnym albo powietrznym i dającą przy użyciu sygnałów dźwiękowych i świetlnych polecenie zatrzymania pojazdu”¹¹⁸. W projekcie zauważono, że istotne dla bytu tego przestępstwa jest to, aby zarówno osoba zatrzymywana, jak i zatrzymująca znajdowała się w ruchu, gdyż takie właśnie zachowanie stanowi potencjalnie bardzo istotne zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu lądowym dla wszystkich uczestników tego ruchu. Zauważono również, iż trasa ucieczki prowadzi przez drogi publiczne, wśród uczestników ruchu, pieszych, rowerzystów, nierzadko powodując daleko idące skutki – uszkodzenie mienia, uszczerbek na zdrowiu czy utratę życia, w szczególności postronnych uczestników ruchu¹¹⁹.

3.2. Przedmiot ochrony

3.2.1. Głównym przedmiotem ochrony przepisu art. 178b k.k. podobnie jak i innych przepisów określających znamiona czynów zabronionych zawartych w rozdziale XXI Kodeksu karnego jest bezpieczeństwo w komunikacji. W doktrynie zauważa się, że z uwagi na sposób ukształtowania znamion tego czynu zabronionego chodzi wyłącznie o bezpieczeństwo w ruchu drogowym¹²⁰. Wydaje się jednak, że z uwagi na fakt, iż pościg za uciekającym pojazdem, bez wątplenia poruszającym się w ruchu drogowym, może być prowadzony przez pojazdy poruszające się także w ruchu wodnym i powietrznym, sytuacja ta stwarza potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa uczestników i ostatnio wymienionych stref ruchu.

3.2.2. Dodatkowym przedmiotem ochrony tego przepisu jest natomiast porządek publiczny, zagrożony zachowaniem sprawcy, który nie stosuje się do poleceń osoby uprawnionej do przeprowadzenia kontroli ruchu drogowego.

3.3. Strona przedmiotowa

3.3.1. Przestępstwo z art. 178b k.k. jest przestępstwem dwuaktowym, do którego popełnienia konieczne jest zrealizowanie dwóch następujących po sobie czynności sprawczych.

3.3.2. Pierwszą czynnością sprawczą, którą zrealizować można wyłącznie przez zaniechanie jest niezatrzymanie (niezwłoczne) pojazdu mechanicznego (pomimo wydania przez osobę uprawnioną do kontroli ruchu drogowego, poruszającą się pojazdem lub znajdującą się na statku wodnym albo powietrznym, przy użyciu sygnałów dźwiękowych i świetlnych, polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego), drugą natomiast, którą można zrealizować wyłącznie przez działanie jest kontynuowanie jazdy.

3.3.3. Taki sposób ujęcia czynności sprawczej wywołuje jednak wątpliwości co do swej poprawności i może rodzić poważne problemy na gruncie praktycznego stosowania analizowanej regulacji. Niejednokrotnie bowiem organy orzekające staną przed dylematem, czy można uznać, że zachowanie sprawcy wyczerpało jedynie pierwsze ze znamion określające

¹¹⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 966.

¹¹⁸ Uzasadnienie projektu ustawy – o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 1231 z 17.01.2017 r., s. 4.

¹¹⁹ *Ibidem*, s. 4–5.

¹²⁰ R. Stefański, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, Legalis, komentarz do art. 178b, punkt I.1.

czynność sprawczą, czyli przyjąć, że sprawca wyłącznie nie dostosował się do nakazu niezwłocznego zatrzymania pojazdu, ale nie złamał zakazu kontynuowania jazdy? Nie budzi wątpliwości, że do uznania, iż sprawca nie zatrzymał się niezwłocznie konieczne jest stwierdzenie, że kontynuował jazdę przez czas niemieszczący się w granicach „niezwłoczności”. Zauważyć również należy, że znamiona czynu zabronionego z art. 178b k.k. wypełni swoim zachowaniem i ta osoba, która niezwłocznie nie zatrzyma się do kontroli (w okolicznościach w tym przepisie wskazanych) i będzie kontynuowała jazdę w sytuacji, gdy pościg za nią nie zostanie podjęty, co jest ewidentnie sprzeczne z intencją ustawodawcy wyrażoną w uzasadnieniu projektu wskazanej wyżej ustawy nowelizacyjnej. Powyższe nakazuje zastanowić się, czy znamienia „kontynuuje jazdę” nie należałoby doprecyzować wskazując np. „i mimo podjętego za nim przez uprawnione osoby pościgu kontynuuje jazdę”. W obecnym kształcie analizowanej regulacji znamię to wydaje się bowiem całkowicie zbędne¹²¹.

3.3.4. Znamię „niezwłocznie” jest znamieniem nieostrym. Pojęcie „niezwłocznie” w języku prawniczym jest bowiem równoznaczne z określeniem „bez zbędnej zwłoki”, co nakazuje każdorazowo, przy ustalaniu czy tak określony termin został dochowany, uwzględnić okoliczności miejsca i czasu¹²². Powyższe oznacza, że zatrzymanie musi nastąpić tak szybko, jak to jest możliwe, mając na uwadze konieczność zapewnienia bezpiecznego dla osoby zatrzymywanej i innych osób uczestników ruchu zatrzymania pojazdu¹²³.

3.3.5. Aby doszło do wyczerpania znamion czynu zabronionego z art. 178b k.k. sprawca musi poruszać się pojazdem mechanicznym¹²⁴, w miejscu, gdzie możliwe jest przeprowadzenie kontroli drogowej. Przy interpretacji pojęcia „pojazd mechaniczny” należy odwołać się do trafnego poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z dnia 04.02.1992 r., zgodnie z którym „pojazdem mechanicznym w ruchu lądowym jest każdy pojazd drogowy lub szynowy napędzany umieszczonym na nim silnikiem, jak również maszyna samobieżna i motorower. Nie są pojazdami mechanicznymi rowery zaopatrzone w silnik pomocniczy o pojemności nieprzekraczającej 50 cm³ pod warunkiem, że zachowują wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów”¹²⁵. W myśl art. 129 ustawy z dnia 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym¹²⁶ kontrola ruchu drogowego polega zaś na czuwaniu nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowaniu ruchem i jego kontrolowaniem.

3.3.6. Do znamion strony przedmiotowej przestępstwa z art. 178b k.k. należy niezastosowanie się do polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego wydanego przez osobę uprawnioną do kontroli ruchu drogowego, poruszającą się pojazdem lub znajdującą się na statku wodnym albo powietrznym, przy użyciu sygnałów dźwiękowych i świetlnych. Z powyższego stwierdzenia wynikają następujące konsekwencje.

¹²¹ Podobnie też M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2017, komentarz do art. 178b, teza 4.

¹²² Por. wyrok SN z 30.06.2011 r., III CSK 282/10, LEX nr 898707.

¹²³ Por. § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 05.11.2019 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 2141 ze zm.).

¹²⁴ Odmiennie M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 178b, teza 11.

¹²⁵ III KRn 254/92, LEX nr 21044. Na temat spornej przez lata kwestii zaliczania motorowerów do pojazdów mechanicznych zob. także wyrok SN z 04.11.2016 r., V KK 259/16, LEX nr 2147289.

¹²⁶ Tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251.

3.3.6.1. Do realizacji znamion czynu zabronionego z art. 178b k.k. niezbędne jest, by sprawca nie zastosował się do polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego dokonanego przy użyciu sygnałów dźwiękowych i świetlnych. Posłużenie się przez prawodawcę spójnikiem „i”, przy określaniu rodzajów sygnałów, za pomocą których ma być podane polecenie zatrzymania, nie pozostawia wątpliwości, że polecenie to – aby niezastosowanie się do niego mogło skutkować odpowiedzialnością karną na podstawie analizowanej regulacji – musi być podane przy użyciu obu tych sygnałów. Nie wystarczy zatem użycie tylko jednego z nich. Spójnik „i”, w tym przypadku, bez wątplenia bowiem wyraża koniunkcję¹²⁷.

3.3.6.2. Do realizacji znamion czynu zabronionego niezbędne jest również to, by osoba uprawniona do przeprowadzenia kontroli i wydająca polecenie zatrzymania przebywała w pojeździe będącym w ruchu. Należy przy tym zauważyć, że ustawodawca nie powiązał wyraźnie wymogu pozostawania w ruchu ze statkiem wodnym lub powietrznym, na którym przebywa osoba uprawniona do kontroli. Posłużył się bowiem sformułowaniem „przez osobę (...) poruszającą się pojazdem lub znajdującą się na statku wodnym albo powietrznym”. W doktrynie trafnie wskazuje się jednak, że mimo braku wyraźnego wskazania, że statek wodny i powietrzny powinny się poruszać, nie sposób wywodzić, iż mogą one pozostawać w bezruchu. Wynika to z faktu, że nie jest możliwe prowadzenie kontroli ruchu drogowego z tych urządzeń, jeśli się one nie poruszają¹²⁸. Powołane wyżej sformułowanie z pewnością nie jest jednak jasne i to nie tylko z powodów wskazanych wyżej. Proces jego interpretacji utrudnia bowiem także i fakt, że statki wodne i powietrzne w języku prawniczym¹²⁹ bez wątplenia są pojazdami¹³⁰.

3.3.6.3. Osoba wydająca polecenie zatrzymania musi być osobą uprawnioną do przeprowadzenia kontroli w ruchu drogowym i dokonania zatrzymania w sposób opisany w analizowanej regulacji. Badając uprawnienia podmiotu zatrzymującego, należy się odwołać się w szczególności do przepisów rozdziału 1, działu V ustawy z dnia 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym¹³¹ oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 05.11.2019 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego¹³².

¹²⁷ Na temat roli znaczeniowej spójnika „i” zob. szerzej A. Malinowski, [w:] *Zarys metodyki pracy legislatora. Ustawy. Akty wykonawcze. Prawo miejscowe*, A. Malinowski (red.), Warszawa 2009, s. 347–349.

¹²⁸ R. Hałas, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2018, Legalis, komentarz do art. 178b, pkt 4; zob. też r.A. Stefański, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 178b, punkt II.2; odmiennie D. Szleszczuk, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do artykułów 117–221*, M. Królikowski, r. Zawłocki (red.) Warszawa 2023, komentarz do art. 178b, IV.1.

¹²⁹ Bo już niekoniecznie w języku powszechnym, gdzie pojęcie pojazdu zasadniczo wiąże się z urządzeniem służącym do przewozu ludzi lub ładunków po lądzie (zob. Wielki Słownik Języka Polskiego, http://www.wsjp.pl/index.php?id_hasla=1363&ind=0&w_szukaj=pojazd [dostęp: 1.07.2024], Słownik języka polskiego PWN <https://sjp.pwn.pl/szukaj/pojazd.html> [dostęp: 1.07.2024], Słownik współczesnego języka polskiego, t. 2, (red.) B. Dunaj, Warszawa 1998, s. 84).

¹³⁰ Zob. np. wyrok SN z 25.10. 2007 r., III KK 270/07 (OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2320), w którym Sąd Najwyższy, dokonując wykładni pojęcia „pojazd mechaniczny”, wskazał: „Za pojazdy mechaniczne należy uznać pojazdy zaopatrzone w poruszający je silnik (pojazdy samochodowe, maszyny rolnicze, motocykle, lokomotywy kolejowe, samoloty, helikoptery, statki wodne i inne), jak również pojazdy szynowe zasilane z trakcji elektrycznej (tramwaje, trolejbusy). Jeżeli chodzi o inne – niemechaniczne – pojazdy, to będą nimi w szczególności zaprzęgi konne, rowery, a także statki żaglowe, szybowce. Ponadto nie są pojazdami mechanicznymi rowery zaopatrzone w silnik pomocniczy o pojemności skokowej nieprzekraczającej 50 cm³, które zachowują wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy, umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów”.

¹³¹ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251.

¹³² Dz. U. z 2019 r. poz. 2141 ze zm.

3.4. Podmiot

Przestępstwo z art. 178b k.k. ma charakter powszechny. Okoliczność, że może je popełnić tylko osoba kierująca pojazdem mechanicznym nie podważa trafności tej konstatacji. Jest to nadal bowiem przestępstwo ze względu na podmiot powszechny, choć oczywiście takie, które można popełnić w określonej sytuacji (tzw. przestępstwo indywidualne co do czynu)¹³³.

3.5. Strona podmiotowa

Występek z art. 178b k.k. ma charakter umyślny. Może być popełniony zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym.

3.6. Sankcje karne

Przestępstwo z art. 178b k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Powyższe oznacza, że przy wymiarze kary może mieć zastosowanie art. 37a k.k., który umożliwia orzeczenie zamiast kary pozbawienia wolności, której górna granica ustawowego zagrożenia nie przekracza 8 lat, kary grzywny albo kary ograniczenia wolności, o której mowa w art. 34 § 1a pkt 1 lub 4 k.k. Wysokość ustawowego zagrożenia umożliwia również zastosowanie wobec sprawcy tego przestępstwa instytucji warunkowego umorzenia postępowania oraz sekwencji kar (art. 37b k.k.). Zgodnie z dodanym, na mocy wskazanej wyżej ustawy nowelizacyjnej, art. 42 § 1a pkt 1 k.k. w przypadku skazania za to przestępstwo sąd obligatoryjnie orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych.

3.7. Zbieg przepisów

3.7.1. Przepis art. 178b k.k. może pozostawać w rzeczywistym uwzględnialnym zbiegu z przepisami art. 173, 174, 177, 178a § 1, 180a i art. 244 k.k.

3.7.2. Przepis art. 178b k.k. z reguły będzie natomiast pozostawał w pomijalnym zbiegu przepisów z art. 92 § 2 k.w. Idealny zbieg pomiędzy wspomnianymi przepisami w przeważającej liczbie przypadków będzie bowiem wyłączany w oparciu o regułę konsumpcji i w rezultacie sprawca będzie odpowiadał wyłącznie za przestępstwo z art. 178b k.k.

4. Art. 180a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 18.05.2015 r.):

Art. 180a.

Kto na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu, prowadzi pojazd mechaniczny, nie stosując się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

4.1. Penalizacji tym przepisem, obowiązującym od dnia 18.05.2015 r. (dodanym ustawą nowelizującą z 20.03.2015 r.¹³⁴), podlega prowadzenie pojazdu mechanicznego na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu, pomimo cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami.

4.2. Jest to zarazem czyn odmienny od tego, jaki został opisany w art. 94 § 1 k.w., albowiem według tego ostatniego przepisu popełnia wykroczenie ten, kto na drodze publicznej,

¹³³ Odmiennie R. Stefański, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 178b, punkt III.1.

¹³⁴ Dz. U. poz. 541 ze zm.

w strefie zamieszkania lub strefie ruchu prowadzi pojazd, nie mając do tego uprawnienia. Inaczej jest traktowany ten, kto na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu prowadzi pojazd, nie mając do tego uprawnienia (wykroczenie), a inaczej ten, kto na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu prowadzi pojazd mechaniczny, nie stosując się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami (przestępstwo).

4.3. Wcześniejsze zatem zachowania osób kierujących pojazdami mechanicznymi (tj. przed dniem 18.05.2015 r.), mimo stosownej decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami, stanowiło podstawę do odpowiedzialności za wykroczenie z art. 94 § 1 k.w., albowiem taka osoba z chwilą wydania prawomocnej decyzji właściwego organu nie posiadała już uprawnień do kierowania pojazdami. O ile jednak w art. 94 § 1 k.w. oraz art. 95 k.w. jest mowa o wszelkiego rodzaju pojazdach (a więc i niemechanicznych), to art. 180a k.k. odwołuje się jedynie do „pojazdów mechanicznych”.

4.4. Przedmiotem ochrony komentowanego przepisu jest – poprzez respektowanie decyzji organów administracji i dbałość o porządek publiczny – bezpieczeństwo w komunikacji (na drogach publicznych, w strefie zamieszkania oraz w strefach ruchu)¹³⁵.

4.5. Podmiotem tego przestępstwa może być każdy (przestępstwo indywidualne), kto posiadał uprawnienia do kierowania pojazdami mechanicznymi, ale zostały mu one skutecznie cofnięte.

4.6. Obecnie, tj. od 04.06.2018 r. (zob. art. 125 pkt 16 ustawy z dnia 05.01.2011 r. o kierujących pojazdami¹³⁶ – dalej u.k.p.) nie obowiązuje już przepis art. 140 ustawy z dnia 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym¹³⁷ (dalej p.r.d.), który stanowił, że decyzję o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym wydaje starosta w razie: przekroczenia, w okresie 1 roku od dnia wydania po raz pierwszy prawa jazdy, liczby 20 punktów za naruszenie przepisów ruchu drogowego (decyzja o cofnięciu uprawnienia wydawana jest na wniosek komendanta wojewódzkiego Policji); stwierdzenia, na podstawie prawomocnych rozstrzygnięć, że kierujący pojazdem silnikowym w okresie 2 lat od dnia wydania mu po raz pierwszy prawa jazdy popełnił: a) przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, b) trzy wykroczenia określone w art. 86 § 1 lub 2, art. 87 § 1, art. 92a w przypadku przekroczenia dopuszczalnej prędkości o ponad 30 km/h lub art. 98 ustawy z dnia 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń – przy czym decyzja o cofnięciu uprawnienia jest wydawana na wniosek komendanta wojewódzkiego Policji; niepoddania się sprawdzeniu kwalifikacji w trybie określonym w art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy (kontrolnemu sprawdzeniu kwalifikacji podlega osoba posiadająca uprawnienia do kierowania pojazdem, skierowana decyzją starosty, na wniosek komendanta wojewódzkiego Policji, w razie przekroczenia 24 punktów otrzymanych na podstawie art. 130 ust. 1.).

4.7. Aktualnie obowiązujące przepisy art. 103 ustawy z dnia 05.01.2011 r. o kierujących pojazdami¹³⁸ stanowią z kolei, że:

¹³⁵ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrżosek (red. nauk.), Warszawa 2016, s. 835, teza 2.

¹³⁶ Dz. U. 2024 r. poz. 1210.

¹³⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 ze zm.

¹³⁸ T.j. Dz. U. 2024 r. poz. 1210.

„1. Starosta wydaje decyzję administracyjną o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami w przypadku:

1) stwierdzenia:

a) na podstawie orzeczenia lekarskiego istnienia przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdem,

b) na podstawie orzeczenia psychologicznego istnienia przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdem,

c) utraty kwalifikacji, na podstawie wyniku egzaminu państwowego przeprowadzonego w trybie art. 49 ust. 1 pkt 2 i 3,

d) niezgłoszenia się we wskazanym terminie na egzamin państwowy który miał być przeprowadzony w trybie art. 49 ust. 1 pkt 2 i pkt 3 lit. b;

2) ponownego przekroczenia liczby 24 punktów otrzymanych za naruszenie przepisów ruchu drogowego w okresie 5 lat od dnia doręczenia informacji, o której mowa w art. 98a ust. 4, dotyczącej konieczności ukończenia kursu reedukacyjnego, o którym mowa w art. 98a ust. 3 pkt 1;

3) popełnienia w okresie próbnym trzech wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji lub jednego przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji;

4) orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów;

5) kierowania pojazdem silnikowym w przedłużonym okresie, o którym mowa w art. 102 ust. 1d;

6) uchylecia sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów na podstawie art. 182a § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy.

2. Administrator danych i informacji zgromadzonych w ewidencji przekazuje staroście dane w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2–6, będące podstawą decyzji administracyjnej o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami.

3. Starosta wydaje decyzję administracyjną o przywróceniu uprawnień do kierowania pojazdami po ustaniu przyczyn, które spowodowały ich cofnięcie. Jeżeli od dnia cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami upłynął okres przekraczający rok, a cofnięcie uprawnień wynikało z zakazu prowadzenia pojazdów na okres przekraczający rok, warunkiem przywrócenia uprawnień jest uzyskanie pozytywnego wyniku kontrolnego sprawdzenia kwalifikacji.

3a. Przywrócenie uprawnień następuje również w przypadku orzeczenia sądu o wykonywaniu zakazu prowadzenia pojazdów w postaci, o której mowa w art. 182a § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy. Wydając decyzję o przywróceniu uprawnień do kierowania pojazdami, starosta wpisuje do prawa jazdy informację o ograniczeniu, o którym mowa w art. 13 ust. 5 pkt 7. Wpis dokonywany jest z urzędu, na okres trwania zakazu prowadzenia pojazdów, po uiszczeniu przez osobę ubiegającą się o przywrócenie uprawnienia opłaty, o której mowa w art. 10 ust. 1.

4. Przepisu ust. 3 nie stosuje się w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 3 i 5°.

4.8. Uprawnienia do kierowania pojazdami wynikające z pozwolenia wojskowego cofa lub przywraca dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę (art. 103 ust. 5 u.k.p.), natomiast w odniesieniu do osób, o których mowa w art. 10 ust. 3 u.k.p. (szefowie i cudzoziemski personel przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędy konsularne i misje

specjalne państw obcych oraz organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów międzynarodowych bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności, a także inne osoby korzystające z tych przywilejów i immunitetów), decyzję administracyjną o cofnięciu lub przywróceniu uprawnienia do kierowania pojazdami, wydaje marszałek województwa mazowieckiego.

4.9. Podkreślić w tym miejscu należy, że „cofnięcie uprawnień” nie jest tożsame z „decyzją administracyjną o zatrzymaniu prawa jazdy”, którą wydaje starosta m.in. w przypadku, gdy kierujący pojazdem przekroczył dopuszczalną prędkość o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym (zob. art. 102 u.k.p.).

4.10. W piśmiennictwie wskazuje się, że: „zakresem tego przepisu objęte jest cofnięcie uprawnień – na podstawie art. 103 ust. 1 pkt 6 u.k.p. – w wyniku wykonania postanowienia sądu o uchyleniu sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów w postaci zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową (W. Zontek, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Kraków 2015, s. 833). Wydaje się, że nie jest to pogląd trafny, gdyż skazanego, w stosunku do którego sąd orzekł o dalszym wykonywaniu zakazu prowadzenia pojazdów w postaci zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową (art. 182a § 1 k.k.w.), dalej obowiązuje decyzja o cofnięciu uprawnień do prowadzenia pojazdów, z wyjątkiem uprawnień do prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową. Cofnięcie uprawnień do prowadzenia tych ostatnich powoduje powrót do stanu poprzedniego i w razie prowadzenia pojazdu wyposażonego w blokadę alkoholową dochodzi do naruszenia pierwotnej decyzji¹³⁹.

4.11. W powyższym zakresie należy jedynie wskazać, że zgodnie z art. 182a k.k.w., na warunkach w nim określonych, sąd może orzec o dalszym wykonywaniu środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową, o której mowa w art. 2 pkt 84 ustawy z dnia 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym¹⁴⁰, a w przypadku orzeczenia sądu o dalszym wykonywaniu środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów niewyposażonych w blokadę alkoholową, zakazu tego nie stosuje się w przypadku prowadzenia pojazdów wykorzystywanych do nauki jazdy i egzaminowania, jeżeli skazany jest osobą szkoloną lub egzaminowaną w trybie przewidzianym przepisami ustawy z dnia 05.01.2011 r. o kierujących pojazdami¹⁴¹ lub ustawy z dnia 06.09.2001 r. o transporcie drogowym¹⁴². Jeżeli natomiast skazany rażąco naruszył porządek prawny w zakresie dotyczącym bezpieczeństwa ruchu drogowego, w szczególności popełnił przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, sąd może orzec o uchyleniu sposobu wykonywania zakazu prowadzenia pojazdów w postaci, o której mowa w § 1.

4.12. Omawiane przestępstwo ma charakter umyślny i może być popełnione – co oczywiste, przez działanie – zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym¹⁴³ – wystar-

¹³⁹ R.A. Stefański, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), Lexis Nexis 2012, s. 1102–1104, teza 6.

¹⁴⁰ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 ze zm.

¹⁴¹ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1210 ze zm.

¹⁴² T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1539 ze zm.

¹⁴³ R.A. Stefański, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1107, teza 14; T. Bojarski, [w:], *Kodeks karny. Komentarz*, J. Piórkowska-Flieger w: T. Bojarski (red.), Warszawa 2016, s. 496, teza 5; J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, s. 836, teza 8; W. Zontek, [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, W. Wróbel (red.), s. 834, teza 16.13.

czająca jest świadomość sprawcy, że decyzja odpowiedniego organu jest wykonalna. Jest to zarazem przestępstwo formalne, gdyż do jego zaistnienia nie jest wymagane zaistnienie jakiegokolwiek skutku. Wyrażony jest jednak pogląd, że przestępstwo to może zostać popełnione wyłącznie w zamiarze bezpośrednim¹⁴⁴. Wydaje się jednak, że w pewnych sytuacjach sprawca, np. nie odbierając korespondencji, nie ma całkowitej pewności, że uprawnienia do kierowania pojazdami zostały mu już z całą pewnością cofnięte i z jaką datą, ale z uwagi na okoliczności sprawy ma świadomość, że do tego mogło z wielkim prawdopodobieństwem dojść i na to się godzi prowadząc pojazd mechaniczny, to dopuszcza się omawianego przestępstwa z zamiarem ewentualnym. Zasadnie więc wskazuje się, że „uruchomienie i prowadzenie pojazdu wymaga zamiaru bezpośredniego, natomiast fakt utraty uprawnień do kierowania pojazdami wynikający z decyzji o ich cofnięciu może być objęty także zamiarem ewentualnym”¹⁴⁵.

4.13. Ściganie przestępstwa z art. 180a k.k. odbywa się z oskarżenia publicznego.

4.14. Miejscem popełnienia przestępstwa z art. 180a k.k. jest „droga publiczna, strefa zamieszkania lub strefa ruchu” – niewątpliwie pojęcia te należy rozumieć w identyczny sposób, jak na gruncie uchylonego z dniem 09.11.2013 r.¹⁴⁶ art. 178a § 2 k.k. („Kto (...) prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1”), albo też na gruncie art. 94 § 1 k.w. („Kto na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu prowadzi pojazd, nie mając do tego uprawnienia, podlega karze grzywny”).

4.15. Zgodnie z przepisem art. 1 ustawy z dnia 21.03.1985 r. o drogach publicznych¹⁴⁷, drogą publiczną jest droga zaliczona na podstawie tej ustawy do kategorii dróg, z której może korzystać każdy, zgodnie z jej przeznaczeniem, z ograniczeniami i wyjątkami przewidzianymi w tej ustawie lub w przepisach szczególnych. Z kolei drogami publicznymi są drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Ulice leżące w ciągu tych dróg należą do tej samej kategorii co te drogi (zob. art. 2 ust. 2 tej ustawy). Strefa zamieszkania to obszar obejmujący drogi publiczne lub inne drogi, na którym obowiązują szczególne zasady ruchu drogowego, a wjazdy i wyjazdy oznaczone są odpowiednimi znakami (art. 2 pkt 16 p.r.d.). Natomiast strefa ruchu to obszar obejmujący co najmniej jedną drogę wewnętrzną, na który wjazdy i wyjazdy oznaczone są odpowiednimi znakami drogowymi (art. 2 pkt 16a p.r.d.).

4.16. Stylizacja przepisu art. 180a k.k. wskazuje na to, że uregulowanie to odnosi się jedynie do ruchu lądowego, nie obejmuje natomiast ruchu powietrznego oraz wodnego¹⁴⁸. Nie wiadomo – przykładowo – dlaczego pod omawianą regulację nie podpada zachowanie maszynisty, któremu cofnięto uprawnienia do prowadzenia pociągu (cofnięcie świadectwa maszynisty – zob. art. 22b ust. 8 ustawy z 28.03.2003 r. o transporcie kolejowym).

4.17. Z kolei określenie „prowadzi pojazd mechaniczny” winno być interpretowane tak, jak na gruncie art. 178a § 1 k.k.

4.18. Orzeczenie w przypadkach wskazanych w ustawie (zob. art. 42 k.k., art. 29 § 1 k.w.) środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów nie jest oczywiście jednoznaczne

---

¹⁴⁴ M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2015, komentarz do art. 180a k.k., teza 7, LEX/el. 2015.

¹⁴⁵ R. Hałas, [w:] *Kodeks karny...*, teza 7 do art. 180a.

¹⁴⁶ Dz. U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.

¹⁴⁷ Tj. Dz. U. 2024 r. poz. 320 ze zm.

¹⁴⁸ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, s. 835, teza 4.

z „cofnięciem uprawnień”. W przypadkach jednak, gdy wobec sprawcy przestępstwa lub wykroczenia został orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów, to właściwy organ administracji rządowej lub samorządowej zobowiązany jest cofnąć uprawnienia do prowadzenia pojazdów w orzeczonym zakresie oraz nie może wydać tych uprawnień w okresie obowiązywania zakazu (zob. art. 182 k.k.w.). Treść art. 182 § 2 k.k.w. wskazuje, że z chwilą uprawnomocnienia się wyroku w części dotyczącej zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych nie dochodzi z mocy prawa do cofnięcia uprawnień do prowadzenia pojazdów. Skutek taki będzie miał miejsce dopiero po wydaniu decyzji w tym przedmiocie.

4.19. O ile zatem art. 244 k.k. penalizuje m.in. zachowanie polegające na niestosowaniu się do orzeczonego przez sąd zakazu prowadzenia pojazdów, o tyle art. 180a k.k. penalizuje zachowanie polegające na niestosowaniu się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami. Niejednokrotnie zatem sprawca, prowadząc pojazd mechaniczny i mając prawomocnie orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów, nie ma jeszcze cofniętych uprawnień – i odwrotnie – po upływie okresu, na który orzeczony został zakaz prowadzenia pojazdów taki pojazd prowadzi nie odzyskawszy stosownego uprawnienia. W pierwszym wypadku popełnia przestępstwa z art. 244 k.k., a w drugim z art. 180a k.k.

4.20. Istotne zatem jest to, że:

– przestępstwo z art. 180a k.k. może popełnić tylko osoba, wobec której decyzja administracyjna zapadła i tylko w okresie, na jaki cofnięto tą decyzją uprawnienia do kierowania pojazdami mechanicznymi. Zarazem, w okresie uwidocznionym w decyzji o cofnięciu uprawnień, osoba wobec której zapadło takie rozstrzygnięcie nie może ich odzyskać¹⁴⁹,

– decyzja administracyjna o cofnięciu uprawnień musi być w dacie czynu decyzją wykonalną¹⁵⁰,

– prowadzenie pojazdu mechanicznego po zakończeniu okresu wskazanego w decyzji o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami mechanicznymi, ale bez ich odzyskania, nie jest niestosowaniem się do decyzji o ich cofnięciu, lecz jedynie prowadzeniem pojazdu bez posiadania uprawnień. Tym samym, zachowanie takie nie wyczerpuje znamion przestępstwa z art. 180a k.k., a stanowi jedynie wykroczenie z art. 94 § 1 k.w.¹⁵¹,

– kryminalizacji z tego przepisu nie podlega prowadzenie pojazdu przez osobę nieposiadającą uprawnień do prowadzenia pojazdów z powodu zatrzymania dokumentu prawa jazdy na podstawie art. 135 ust. 1 p.r.d. lub art. 102 ust. 1 ustawy z 2011 r. o kierujących pojazdami. Zatrzymanie prawa jazdy nie powoduje bowiem utraty samych uprawnień, które jedynie zostają czasowo zawieszony z racji braku dokumentu potwierdzającego ich posiadanie¹⁵²,

– posiadanie zagranicznego prawa jazdy może przesądzić o braku zamiaru popełnienia przestępstwa z art. 180a k.k.¹⁵³,

– przepis art. 180a k.k. stanowi *lex specialis* wobec art. 94 § 1 k.w., określającego odpowiedzialność za wykroczenie polegające na prowadzeniu – na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu – pojazdu, nie mając do tego uprawnienia (...) Przestępstwo

¹⁴⁹ Wyrok SN z 12.05.2021 r., V KK 161/21, LEX nr 3177764.

¹⁵⁰ Wyrok SN z 28.01.2021 r., II KK 427/20, LEX nr 3224284.

¹⁵¹ Wyrok SN z 14.04.2021 r., V KK 107/21, LEX nr 3229457.

¹⁵² Wyrok SN z 27.04.2021 r., V KK 466/20, LEX nr 3181476.

¹⁵³ Postanowienie SN z 10.12.2020 r., IV KK 459/20, LEX nr 3276738.

z art. 180a k.k. można popełnić wyłącznie umyślnie, dlatego też dla przypisania oskarżonemu tego występkę, niezbędnym jest dokonanie ustalenia, że prowadzący pojazd miał świadomość, iż wydana została wobec niego decyzja o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami, a ponadto, że jest ona wykonalna. Wiedza jedynie w zakresie przekroczenia limitu dopuszczalnej liczby punktów karnych eliminuje w sferze podmiotowej możliwość przypisania oskarżonemu popełnienia przestępstwa z art. 180a k.k.¹⁵⁴,

– zasadniczo, osoba prowadząca pojazd mechaniczny, za wykroczenie z art. 94 § 1 k.w. będzie odpowiadała wyłącznie wtedy, gdy nigdy nie posiadała uprawnień do kierowania pojazdami albo co prawda posiadała w przeszłości owe uprawnienia i zostały jej one cofnięte, ale działa nieumyślnie. Natomiast osoba, która prowadzi pojazd mechaniczny mimo cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami i czyni to umyślnie, będzie odpowiadała za przestępstwo z art. 180a k.k.¹⁵⁵.

4.21. Należy zauważyć, że zgodnie z art. 104 u.k.p. „osoba, w stosunku do której została wydana decyzja o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami, odpowiednio w trybie art. 103 ust. 1 pkt 2, 3 lub 5, może uzyskać uprawnienie do kierowania pojazdami po ponownym spełnieniu wszystkich wymagań stawianych osobie po raz pierwszy ubiegającej się o uprawnienie do kierowania pojazdami”.

4.22. Gdy sprawca prowadzi pojazd mechaniczny, mając orzeczone przez sąd zakaz prowadzenia pojazdów oraz jednocześnie na mocy decyzji właściwego organu cofnięte uprawnienia do kierowania pojazdami, to wówczas zachodzi rzeczywisty zbieg przepisów. Identycznie należy ocenić sytuację, gdy sprawca po prawomocnym cofnięciu uprawnień do prowadzenia pojazdów mechanicznych prowadzi taki pojazd w stanie nietrzeźwości. Przestępstwo z art. 180a k.k. pozostaje więc w zbiegu rzeczywistym z przepisami art. 177 § 1–2 k.k., art. 178a § 1 k.k., jak i art. 244 k.k.¹⁵⁶. Jeżeli bowiem „podstawą cofnięcia uprawnień jest orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów zachowanie sprawcy będzie pozostawało w zbiegu realnym z art. 244 k.k. Przepis może też pozostawać w zbiegu realnym z art. 178a k.k.”¹⁵⁷. Tym samym, gdy sprawca popełnił czyn z art. 180a k.k. w czasie trwania zakazu prowadzenia pojazdów z art. 42 k.k. i zakaz ten obejmuje pojazd, jakim kierował sprawca, oba te przepisy powinny znaleźć się w kwalifikacji prawnej czynu; przepisem surowszym jest wówczas art. 244 k.k. Możliwy jest także zbieg z wykroczeniem z art. 95 k.w. (prowadzenie pojazdu bez dokumentów) oraz z art. 94 k.w.¹⁵⁸. Trzeba jednak pamiętać, aby rozróżnić sytuację związaną z decyzją o cofnięciu uprawnień od sytuacji związanej z niezastosowaniem się do orzeczonego przez sąd zakazu prowadzenia pojazdów.

4.23. Odmienne należy oceniać sytuacje, gdy kierującemu pojazdem mechanicznym zostanie np. zatrzymane prawa jazdy przez policjanta na podstawie art. 135 p.r.d., albo też zostanie wydana przez starostę decyzja administracyjna o zatrzymaniu prawa jazdy na podstawie art. 102 u.k.p. Z pewnością nie są to „decyzje właściwego organu o cofnięciu uprawnień

¹⁵⁴ Wyrok SN z 22.10.2020 r., II KK 299/20, LEX nr 3182913.

¹⁵⁵ Wyrok SN z 17.01.2019 r., IV KK 60/18, LEX nr 2619303.

¹⁵⁶ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, s. 836, teza 9; J. Piórkowska-Flieger, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, T. Bojarski (red.), Warszawa 2016, s. 496, teza 8.

¹⁵⁷ R. Hałas, [w:] *Kodeks karny...*, teza 8 do art. 180a.

¹⁵⁸ M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2015, komentarz do art. 180a k.k., teza 7, LEX/el. 2015, teza 8.

do kierowania pojazdami”, a osoba której to dotyczy prowadzi pojazd bez tego dokumentu, ani nie utraciła uprawnień do kierowania pojazdami, ani nie łamie stosownego zakazu i w tej sytuacji, prowadząc pojazd bez tego dokumentu, może odpowiadać za wykroczenie z art. 95 k.w. („Kto prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu pojazd, nie mając przy sobie wymaganych dokumentów ...”). Pewne jednak wątpliwości mogą wiązać się z treścią art. 104a u.k.p., który stanowi, że:

„1. Zawieszeniu ulegają uprawnienia do kierowania pojazdami osoby, której:

1) zatrzymano dokument stwierdzający posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami lub zaistniały przesłanki do zatrzymania tego dokumentu w trybie art. 135 ust. 1 pkt 1 lit. a, c-f i pkt 2-3 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym lub art. 16a ustawy z dnia 9 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 957, z 2019 r. poz. 730 oraz z 2020 r. poz. 1517) lub dokument ten nie może być wydany;

2) starosta wydał decyzję administracyjną o zatrzymaniu dokumentu stwierdzającego posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami na podstawie art. 102 ust. 1 pkt 2-5 i 7 oraz ust. 1d niniejszej ustawy oraz art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 541 i 2183, z 2016 r. poz. 2001 oraz z 2018 r. poz. 957) lub art. 5 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2021 r. poz. 877, 1162 i 1981).

2. Zawieszenie uprawnień do kierowania pojazdami następuje:

1) z wpływem okresu, w którym pokwitowanie za zatrzymane prawo jazdy lub pozwolenie na kierowanie tramwajem uprawniało do kierowania pojazdami, albo

2) od dnia następującego po dniu doręczenia decyzji administracyjnej o zatrzymaniu dokumentu stwierdzającego posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami.

3. Zawieszenie uprawnień do kierowania pojazdami ustaje z dniem zwrotu zatrzymanego dokumentu stwierdzającego posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami przez organ wydający prawo jazdy lub pozwolenie na kierowanie tramwajem lub w przypadku wydania dokumentu stwierdzającego posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami.

4. Zatrzymując dokument stwierdzający posiadanie uprawnienia do kierowania pojazdami, organ kontroli ruchu drogowego informuje o dniu rozpoczęcia zawieszenia uprawnień do kierowania pojazdami w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1.

5. Osoby, których uprawnienia do kierowania pojazdami zostały zawieszono, uznaje się za nieposiadające uprawnień do kierowania pojazdami w zakresie i w okresie, w których uprawnienia te są zawieszono”.

Przepis art. 104a ust. 2 u.k.p. przed jego nowelizacją (tj. do dnia 04.12.2021 r.) stanowił, że do osób, o których mowa w ust. 1, których uprawnienia zostały zawieszono, stosuje się przepisy dotyczące cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami. W tym okresie można było argumentować, że skoro w takiej sytuacji stosuje się przepisy dotyczące cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami, to osoby, którym zatrzymano prawo jazdy lub inny dokument, są w takiej samej sytuacji prawnej, jakby zostały cofnięte im uprawnienia stwierdzone zatrzymanymi dokumentami. Taka interpretacja prowadziłaby jednak do naruszenia zasady określoności przestępstwa (*nullum crimen sine lege certa*) i musi być odrzucona. „W art. 180a chodzi wyłącznie o sytuacje, gdy została wydana decyzja właściwego organu o cofnięciu

uprawnień do kierowania pojazdami. Brak takiej decyzji oznacza, że nie zostało wyczerpane to znamię. Słusznie w literaturze sytuacji tej nie obejmuje się zakresem tego przepisu (W. Zontek, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 834)¹⁵⁹.

Obecna treść przepisu art. 104a ust. 5 u.k.p. stanowiąc, że osoby, których uprawnienia do kierowania pojazdami zostały zawieszony, uznaje się za nieposiadające uprawnienia do kierowania pojazdami w zakresie i w okresie, w których uprawnienia te są zawieszony, oznacza jednocześnie, że osoby takie nie mogą zostać uznane za osoby, którym decyzją właściwego organu cofnięto uprawnienia do kierowania pojazdami w rozumieniu art. 180a k.k.

4.24. W aktualnym stanie prawnym istnieje kilka przepisów, które penalizują prowadzenie pojazdu mimo utraty ku temu uprawnień – art. 180a k.k., art. 244 k.k., art. 244b § 1 k.k. oraz art. 94 § 1 k.w. W literaturze przedmiotu przyjmuje się zatem, że:

– w wypadku odebrania w drodze prawomocnej decyzji odpowiedniego organu uprawnień do kierowania pojazdem z uwagi na spełnienie przesłanek z art. 103 u.k.p., osoba działająca umyślnie popełnia przestępstwo z art. 180a k.k.,

– jeżeli odebranie uprawnień następuje z uwagi na zaistnienie przesłanki z art. 103 ust. 1 pkt 4 u.k.p. w postaci orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów jako środka karnego przewidzianego w Kodeksie karnym lub Kodeksie wykroczeń i osoba działa umyślnie – popełnia przestępstwo z art. 244 k.k., które w tym zakresie stanowi *lex specialis* do art. 180a k.k. (pogląd ten jednak nie wydaje się trafny skoro przestępstwo z art. 244 k.k. w ogóle nie odnosi się do sytuacji związanej z cofnięciem uprawnień i wątpliwe jest, czy identycznie należy kwalifikować zachowanie sprawcy, który nie zastosował się „jedynie” do orzeczonego przez sąd zakazu prowadzenia pojazdów, jak i sprawcy, który nadto nie zastosował się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami – zob. teza 22),

– jeżeli odebranie uprawnień następuje w oparciu o art. 103 ust. 1 pkt 4 u.k.p. z uwagi na orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów jako środka zabezpieczającego przewidzianego w Kodeksie karnym i osoba działa umyślnie – realizuje znamiona art. 244b § 1 k.k., które w tym zakresie stanowi *lex specialis* do art. 180a k.k. (tak, jak powyżej, do niniejszej tezy można mieć zastrzeżenia tożsamej natury i zasadne wydaje się stanowisko, że w takiej sytuacji zachodzi rzeczywisty zbieg przepisów),

– jeżeli odebranie uprawnień następuje w oparciu o art. 103 u.k.p., a osoba działa nieumyślnie to popełnia wykroczenie z art. 94 k.w.,

– w wypadku osoby kierującej pojazdem, która nigdy nie uzyskała uprawnień lub odebrano jej prawo jazdy w trybie art. 104a u.k.p., zachodzi realizacja znamion wykroczenia z art. 94 k.w.¹⁶⁰.

4.25. Niewątpliwie w komentowanym przepisie chodzi o „prawomocną decyzję właściwego organu”.

4.26. Należy pamiętać, że w razie skazania za przestępstwo z art. 180a k.k. sąd obligatoryjnie orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (art. 42 § 1a k.k. – sąd orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w razie skazania za przestępstwo określone w art. 180a).

¹⁵⁹ R.A. Stefański, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1104, teza 7.

¹⁶⁰ W. Zontek, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 834–835, teza 16.14.

Rozdział VII.

Przestępstwa przeciwko środowisku

1. Art. 181 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 181.

§ 1. Kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Kto, wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, niszczy lub uszkadza rośliny, zwierzęta, grzyby lub ich siedliska, lub siedliska przyrodnicze, powodując istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega także ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy lub uszkadza rośliny, zwierzęta, grzyby pozostające pod ochroną gatunkową lub ich siedliska, powodując istotną szkodę.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 lub 3 działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

Brzmienie do 31.08.2022 r.:

Art. 181.

§ 1. Kto powoduje zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, wbrew przepisom obowiązującym na terenie objętym ochroną, niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta powodując istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega także ten, kto niezależnie od miejsca czynu niszczy albo uszkadza rośliny lub zwierzęta pozostające pod ochroną gatunkową powodując istotną szkodę.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 5. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 2 lub 3 działa nieumyślnie, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

1.1. art. 181 § 1–3 k.k. zostały zmienione przez ustawę z dnia 22.07.2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej¹⁶¹, obowiązującej od 01.09.2022 r., poprzez:

– zwiększenie ustawowego zagrożenia wymiaru kary pozbawienia wolności za przestępstwo określone w § 1 poprzez podwyższenie dolnego progu z 3 miesięcy do 6 miesięcy, a górnego progu z 5 lat do 8 lat;

---

¹⁶¹ Dz. U. 2022 r. poz. 1726.

– rozszerzenie zakresu penalizacji przestępstwa określonego w § 2 o dodatkowy przedmiot ochrony jakim są „grzyby” i dodatkowe miejsca w postaci „siedliska [roślin, zwierząt lub grzybów]” i „siedliska przyrodnicze” oraz zwiększenie ustawowego zagrożenia wymiaru kary pozbawienia wolności poprzez podwyższenie dolnego progu z 1 miesiąca do 3 miesięcy, a górnego progu z 2 lat do 5 lat;

– rozszerzenie zakresu penalizacji przestępstwa określonego w § 3 o dodatkowy przedmiot ochrony jakim są „grzyby” oraz dodatkowe miejsca w postaci „siedliska [roślin, zwierząt lub grzybów]” i „siedliska przyrodnicze”.

1.2. Celem zmian jest zaostrzenie konsekwencji karnych popełnienia przestępstw przeciwko środowisku oraz rozszerzenie zakresu dotychczasowej ochrony prawnokarnej przewidzianej w art. 181 k.k. W projekcie ustawy wskazano, że:

– „celem projektowanej regulacji jest zmiana granic ustawowego zagrożenia za wykroczenia i przestępstwa przeciwko środowisku. Projektodawca dąży do ochrony środowiska naturalnego przed szkodliwymi działaniami, spełniającymi znamiona przestępstw lub wykroczeń przeciwko środowisku. Praktyka stosowania dotychczas obowiązującego prawa pokazuje, iż obecne sankcje karne są niewystarczające, w związku z tym należy dokonać zmiany przepisów (...)”

– „proponowane zmiany są reakcją na widoczny w ostatnich latach wzrost liczby przestępstw przeciwko środowisku. (...)”

– „przedstawione zmiany mają na celu prewencję ogólną i indywidualną oraz realizację konstytucyjnego obowiązku ochrony środowiska przez władze publiczne. Nowe sankcje karne będą w lepszym stopniu odpowiadać stopniowi społecznej szkodliwości czynu i zawinięcia. Nowelizacja wyeliminuje niedoskonałości aktualnych regulacji prawnych. Zakłada się, że zmiana przepisów spowoduje spadek liczby popełnianych przestępstw i wykroczeń przeciwko środowisku, a co za tym idzie, zmniejszenie liczby spraw, prowadzonych przez organy ścigania i sądy”¹⁶².

1.3. Poszerzenie prawnokarnej ochrony na gruncie art. 181 k.k. o pojęcia „grzybów” oraz „siedlisk” i „siedlisk przyrodniczych” prowadzi do spójności systemowej z zakresem regulacji ustawy z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody¹⁶³. art. 2 tejże ustawy stanowi, że ochrona przyrody polega m.in. na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: 1) dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; 2) roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; (...), 4) siedlisk przyrodniczych; 5) siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów (...).

1.4. Wprowadzone do treści dotychczasowych czynów zabronionych typizowanych w art. 181 k.k. pojęcia należy interpretować następująco:

1.4.1. Pojęcie „siedlisko roślin, siedlisko zwierząt lub siedlisko grzybów” posiada definicję legalną w art. 5 pkt 18 ustawy o ochronie przyrody i oznacza „obszar występowania roślin, zwierząt lub grzybów w ciągu całego życia lub dowolnym stadium ich rozwoju”;

¹⁶² Uzasadnienie druku sejmowego nr 2371, Sejm RP IX kadencji, s 1–2 oraz 17.

¹⁶³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1478.

1.4.2. Pojęcie „siedlisko przyrodnicze” posiada definicję legalną w art. 5 pkt 17 ustawy o ochronie przyrody i oznacza „obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne”.

1.5. Sankcje karne

1.5.1. Wszystkie przestępstwa z art. 181 k.k. stanowią występki.

1.5.2. Czyn zabroniony z § 1 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

1.5.3. Czyn zabroniony z § 2 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

1.5.4. Czyn zabroniony z § 3 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

1.5.5. Wobec sprawcy z art. 181 § 1 k.k. sąd może zastosować art. 37a k.k.

1.5.6. W stosunku do sprawcy wszystkich przestępstw z art. 181 k.k. może być zastosowana instytucja 37b k.k.

1.5.7. W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 181 § 2 i 3 k.k. możliwe jest dobrodziejstwo warunkowego umorzenia postępowania z art. 66 k.k.

1.5.8. Zgodnie z art. 47 § 2 k.k. w razie skazania sprawcy za umyślne przestępstwo przeciwko środowisku sąd orzeka, a w wypadku skazania sprawcy za nieumyślne przestępstwo przeciwko środowisku sąd może orzec, nawiązkę w wysokości od 10 000 zł do 10 000 000 złotych na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, o którym mowa w art. 400 ust. 1 ustawy z dnia 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska¹⁶⁴.

2. Art. 183 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 183.

§ 1. Kto wbrew przepisom składowe, usuwa, przetwarza, zbiera, unieszkodliwia, transportuje odpady lub substancje albo dokonuje odzysku odpadów lub substancji w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew przepisom przywozi z zagranicy substancje zagrażające środowisku.

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew obowiązkowi dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1, 2 i 4.

§ 4. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew przepisom przywozi odpady z zagranicy lub wywozi odpady za granicę.

§ 5. Kto bez wymaganego zgłoszenia lub zezwolenia albo wbrew jego warunkom przywozi z zagranicy lub wywozi za granicę odpady niebezpieczne, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

---

¹⁶⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.

Przestępstwa przeciwko środowisku

§ 5a. Karze określonej w § 5 podlega, kto porzuca odpady niebezpieczne w miejscu nieprzeznaczonym do ich składowania lub magazynowania.

§ 6. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–5a działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 5.

Brzmienie od 6.09.2019 r. do 31.08.2022 r.:

Art. 183.

§ 1. Kto wbrew przepisom składa, usuwa, przetwarza, zbiera, dokonuje odzysku, unieszkodliwia albo transportuje odpady lub substancje w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrazić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew przepisom przywozi z zagranicy substancje zagrażające środowisku.

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew obowiązkowi dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1, 2 i 4.

§ 4. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew przepisom przywozi odpady z zagranicy lub wywozi odpady za granicę.

§ 5. Kto bez wymaganego zgłoszenia lub zezwolenia, albo wbrew jego warunkom przywozi z zagranicy lub wywozi za granicę odpady niebezpieczne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 6. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–5 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Brzmienie do 5.09.2019 r.

Art. 183.

§ 1. Kto wbrew przepisom składa, usuwa, przetwarza, dokonuje odzysku, unieszkodliwia albo transportuje odpady lub substancje w takich warunkach lub w taki sposób, że może to zagrazić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew przepisom przywozi z zagranicy substancje zagrażające środowisku.

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew obowiązkowi dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1, 2 i 4.

§ 4. Karze określonej w § 1 podlega, kto wbrew przepisom przywozi odpady z zagranicy lub wywozi odpady za granicę.

§ 5. Kto bez wymaganego zgłoszenia lub zezwolenia, albo wbrew jego warunkom przywozi z zagranicy lub wywozi za granicę odpady niebezpieczne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 6. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–5 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

2.1. Ustawą z 22.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁶⁵, która weszła w życie 01.09.2022 r. ustawodawca w obrębie art. 183 k.k. dokonał następujących zmian:

- zmienił redakcję § 1, co jednak nie ma wpływu na zakres penalizacji,
- zaostrzył sankcje karne za poszczególne typy przestępstw, uregulowane w art. 183 k.k.

Jest to wyraz ogólnej tendencji nowelizacji k.k. dokonanej wskazaną ustawą; *ratio legis*, choć jest oczywiste, to budzi poważne zastrzeżenia związane z generalnym zaostrzeniem odpowiedzialności karnej jako sposobem walki z przestępczością,

- wprowadził nowy typ przestępstwa polegający na porzuceniu odpadów niebezpiecznych w miejscu nieprzeznaczonym do ich składowania lub magazynowania, za co przewidział karę pozbawienia wolności w granicach od 2 do 12 lat.

Wcześniej, na mocy ustawy z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw¹⁶⁶, która weszła w życie 6.09. 2019 r. znowelizowano art. 183 § 1 k.k. rozszerzając katalog czynności wykonawczych o „zbieranie” oraz wykreślając warunki „istotności” obniżenia jakości oraz „znaczących rozmiarów” zniszczeń.

2.2. Przedmiot ochrony

Przepis art. 183 k.k. chroni kilka dóbr prawnych. Przede wszystkim przedmiotem ochrony jest zdrowie i życie człowieka, a nadto środowisko naturalne w odniesieniu do jego jakości w zakresie wody, powietrza, powierzchni ziemi, a także roślin i zwierząt.

2.3. Strona przedmiotowa

2.3.1. Przestępstwa stypizowane w art. 183 k.k. są wielopostaciowe.

2.3.2. Przestępstwo z art. 183 § 1 k.k. można popełnić poprzez takie czynności, jak:

- składowanie,
- usuwanie,
- przetwarzanie,
- zbieranie,
- unieszkodliwianie,
- transportowanie,
- dokonywanie odzysku.

2.3.2.1. Przedmiotem czynności wykonawczej są odpady lub substancje. Pojęcia „odpad” i „substancja” należy interpretować systemowo i nadawać im znaczenie przyjęte w ustawie z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska¹⁶⁷. Zgodnie z art. 3 pkt 36 tej ustawy przez substancję rozumie się pierwiastki chemiczne oraz ich związki, mieszaniny lub roztwory występujące w środowisku lub powstałe w wyniku działalności człowieka. Z kolei zgodnie z art. 3 pkt 12 ustawy Prawo ochrony środowiska pojęcie odpadu należy rozumieć w sposób wskazany w ustawie z 14.12.2012 r. o odpadach¹⁶⁸, tj. jako każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany (art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy o odpadach).

---

¹⁶⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 1726.

¹⁶⁶ Dz.U. z 2019 r. poz. 1579 ze zm.

¹⁶⁷ Tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.

¹⁶⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1587 ze zm.

2.3.2.2. Składowanie odpadów należy wyklądać w odniesieniu do ustawy z 14.12.2012 r. o odpadach¹⁶⁹, tj. jako forma unieszkodliwiania tych odpadów, których nie można unieszkodliwić w inny sposób, tj. poddać odzyskowi (art. 18 ust. 2, 3 i 6 ustawy o odpadach). Przy czym składowanie odpadów na składowisku odpadów nie jest traktowane jako ich recykling (art. 18 ust. 4 ustawy o odpadach).

2.3.2.3. W odniesieniu do zwrotu „usuwanie” nie sformułowano definicji legalnej. W kontekście ustawy o odpadach usuwanie odpadów łączone jest z usunięciem ich z miejsca nieprzeznaczonego do ich składowania lub magazynowania (art. 26 ust. 1 ustawy o odpadach).

2.3.2.4. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 21 ustawy o odpadach przez przetwarzanie należy rozumieć procesy odzysku lub unieszkodliwiania, w tym przygotowanie poprzedzające odzysk lub unieszkodliwianie.

2.3.2.5. Znamię czynnościowe zbierania w ustawie o odpadach odnosi się do odpadów i rozumiane jest jako gromadzenie odpadów przed ich transportem do miejsc przetwarzania, w tym wstępne sortowanie nieprowadzące do zasadniczej zmiany charakteru i składu odpadów i niepowodujące zmiany klasyfikacji odpadów oraz tymczasowe magazynowanie odpadów, o którym mowa w pkt 5 lit. b (art. 3 ust. 1 pkt 34 ustawy o odpadach).

2.3.2.6. Także pojęcie unieszkodliwiania łączone jest z odpadami i oznacza proces niebędący odzyskiem, nawet jeżeli wtórnym skutkiem takiego procesu jest odzysk substancji lub energii (art. 3 ust. 1 pkt 30 ustawy o odpadach).

2.3.2.7. W zakresie transportu ustawa o odpadach wskazuje, że transport odpadów odbywa się zgodnie z wymaganiami w zakresie ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa życia i zdrowia ludzi, w szczególności w sposób uwzględniający właściwości chemiczne i fizyczne odpadów, w tym stan skupienia, oraz zagrożenia, które mogą powodować odpady. W świetle ustawy o odpadach transport łączony jest z miejscem przeznaczenia odpadów, co oznacza, że omawiane znamię czynnościowe odnosi się do transportowania odpadów do miejsca ich przetworzenia (*arg.* z art. 3 ust. 1 pkt 31, art. 24).

2.3.2.8. Ustawa o odpadach definiuje także pojęcie odzysku, przez które rozumie się jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce (art. 3 ust. 1 pkt 14). Zaznaczyć należy, że pojęcie odzysku jest także elementem innych czynności związanych z odpadami, zdefiniowanych w ustawie o odpadach, jak np. prace ziemne (art. 3 ust. 1 pkt 20b), przetwarzanie (art. 3 ust. 1 pkt 21), przygotowanie do ponownego użycia (art. 3 ust. 1 pkt 22) czy recykling (art. 3 ust. 1 pkt 23).

2.3.2.9. Przyjąć należy, że opisane powyżej czynności wykonawcze należy odpowiednio odnosić do substancji.

2.3.3. Czynność sprawcza przestępstwa stypizowanego w art. 183 § 2 k.k. polega jedynie na przywiezieniu z zagranicy. Z uwagi na brak definicji legalnej należy przyjąć, że przywiezienie z zagranicy polega na przemieszczeniu przedmiotu czynności wykonawczej z terenu innego państwa na teren Polski.

¹⁶⁹ Dz. U. z 2023 r. poz. 1587 ze zm.

2.3.4. Przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa z art. 183 § 2 k.k. są substancje zagrażające życiu. W ustawie o odpadach brak jest definicji substancji zagrażającej życiu. Z kolei w ustawie o ochronie środowiska zdefiniowano pojęcie substancji niebezpiecznej, przez którą rozumie się jedną lub więcej substancji albo mieszaniny substancji, które ze względu na swoje właściwości chemiczne, biologiczne lub promieniotwórcze mogą, w razie nieprawidłowego obchodzenia się z nimi, spowodować zagrożenie życia lub zdrowia ludzi lub środowiska; substancją niebezpieczną może być surowiec, produkt, półprodukt, odpad, a także substancja powstała w wyniku awarii (art. 3 pkt 37 p.o.ś.).

2.3.4.1. Do znamion strony przedmiotowej przestępstwa z art. 183 § 2 k.k. należy działanie wbrew przepisom. Przepisy regulujące kwestie związane z międzynarodowym przemieszczaniem substancji regulują ustawa z 29.06.2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów¹⁷⁰ oraz rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 14.06.2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów¹⁷¹.

2.3.4.2. Należy zauważyć, że w przypadku substancji niebezpiecznych przepis art. 183 § 2 k.k. nie penalizuje wywożenia takich substancji za granicę, jak to ma miejsce w odniesieniu do odpadów.

2.3.5. Przepis art. 183 § 4 k.k. penalizuje z kolei zachowania polegające zarówno na przywożeniu z zagranicy, jak i na wywożeniu za granicę przedmiotu czynności wykonawczej, którym są w odniesieniu do omawianego przestępstwa odpady. Przy czym znamieniem modalnym jest także i w tym przypadku działanie wbrew przepisów.

2.3.5.1. Przywożenie odpadów z zagranicy należy rozumieć tożsamo, jak w przepisie art. 183 § 2 k.k.

2.3.5.2. Z kolei wywożenie odpadów za granicę będzie czynnością odwrotną, tj. polegającą na przemieszczeniu przedmiotu czynności wykonawczej z terenu Polski na teren innego państwa.

2.3.5.3. Przepisy regulujące kwestie związane z międzynarodowym przemieszczaniem odpadów to także ustawa z 29.06.2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów¹⁷² oraz rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 14.06.2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów¹⁷³.

2.3.5.4. Przepis art. 183 § 3 k.k. penalizuje zachowanie, sprowadzając się do dopuszczenia do popełnienia przestępstw opisanych w § 1, 2 i 4 tego przepisu. Jest to zatem przestępstwo z zaniechania o charakterze skutkowym (art. 2 k.k.). Do jego istoty należy działanie podejmowane wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązkowi, który ciąży na danej osobie, polegający na niedopuszczeniu do popełnienia przestępstwa. Odpowiedzialność sprawcy przestępstwa z art. 183 § 3 k.k. ma charakter akcesoryjny. Dochodzi bowiem do jego popełnienia jedynie wówczas, gdy doszło do dokonania przestępstwa głównego, tj. z art. 183 § 1, 2 lub 4 k.k. W razie usiłowania przestępstwa głównego, nie dochodzi do realizacji znamion przestępstwa z art. 183 § 3 k.k. W doktrynie wskazuje się, że przestępstwo z art. 183 § 3 k.k. stanowi *sui generis* pomocnictwo, co nie wydaje się być stanowiskiem trafnym¹⁷⁴.

---

¹⁷⁰ Dz. U. z 2024 r. poz. 746 ze zm.

¹⁷¹ Dz.Urz.U.E.L 190.

¹⁷² Dz. U. z 2024 r. poz. 746 ze zm.

¹⁷³ Dz.Urz.U.E.L 190.

¹⁷⁴ Zob. M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Legalis, komentarz do art. 183 k.k., teza III.6.

Dodany na mocy noweli lipcowej z 2022 r. nowy typ przestępstwa, uregulowany w art. 183 § 5a k.k. penalizuje zachowanie polegające na porzuceniu, przez co należy rozumieć jeden ze sposobów usuwania odpadów, który wiąże się z ich umieszczeniem w miejscu nieprzeznaczonym ani do składowania, ani też do magazynowania. Porzucenie oznaczać tu będzie wyzbycie się odpadów połączone z brakiem jakiejkolwiek kontroli nad nimi.

2.3.5.5. Przedmiotem czynności wykonawczej porzucenia są zaś odpady niebezpieczne.

2.3.5.6. Z kolei okolicznością modalną czynu jest miejsce nieprzeznaczone do składowania odpadów niebezpiecznych lub do ich magazynowania.

2.3.6. Przestępstwo stypizowane w art. 183 § 1 k.k. ma charakter materialny (skutkowy). Pozostałe typy przestępstw opisane w art. 183 k.k. mają charakter formalny.

2.3.7. Skutkiem przestępstwa z art. 183 § 1 k.k. jest stworzenie takiej sytuacji, która może zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym.

2.3.8. Skutek przestępstwa ma być wynikiem składowania, usuwania, przetwarzania, zbierania, unieszkodliwiania, transportowania albo dokonywania odzysku odpadów lub substancji w sposób lub w warunkach, które mogą stworzyć sytuację zagrażającą wymienionym w przepisie dobrom prawnym.

2.4. Podmiot przestępstwa

2.4.1. Przestępstwa opisane w art. 183 k.k. są przestępstwami indywidualnymi z działaniami (§ 1, 2, 5, 5a i 6), które może popełnić jedynie ten, kto był zobowiązany do przestrzegania odpowiednich przepisów lub też przestępstwami indywidualnymi z zaniechania (§ 3 i 6), które popełnia ten, na kim ciążył prawny, szczególny obowiązek niedopuszczenia do popełnienia przestępstwa.

2.4.2. W art. 183 § 6 k.k. przewidziano formę nieumyślną popełnienia każdego z typów przestępstw opisanych w art. 185 § 1–5a k.k.

2.5. Strona podmiotowa

Przestępstwa opisane w art. 183 k.k. mogą być popełnione zarówno umyślnie (w obu postaciach zamiaru), jak i nieumyślnie, w formie lekkomyślności i niedbalstwa.

2.6. Tryb ścigania

Przestępstwa stypizowane w art. 183 k.k. są występkami publicznoskargowymi ściganymi z urzędu i należą do właściwości sądu rejonowego.

2.7. Sankcje karne

2.7.1. Typy opisane w art. 183 § 1–4 k.k. zagrożone są obecnie karą pozbawienia wolności od roku do 10 lat.

2.7.2. Typy opisane w art. 183 § 5 i 5a k.k. zagrożone są karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat.

2.7.3. Z kolei typ nieumyślny zgodnie z art. 183 § 6 k.k. zagrożony jest karą grzywny, ograniczenia wolności, albo pozbawienia wolności do 5 lat. Zauważyć należy, że tak określona sankcja typu nieumyślnego odbiega od modelu określania sankcji karnych w k.k., bowiem wedle modelu, gdy górna granica kary pozbawienia wolności wynosi 5 lat, to dolne zagrożenie tą karą wynosi 3 miesiące i jednocześnie brak jest zagrożenia alternatywnego karami wolnościowymi. Przy takim ujęciu sankcji karnej odpada potrzeba zastosowania art. 37a k.k.

Natomiast możliwe jest zastosowanie art. 37b k.k., a także warunkowe umorzenie postępowania (art. 66 k.k.).

3. Art. 188a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.09.2022 r.)

Art. 188a.

Wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 182 § 1 lub 3, art. 183 § 1, 3, 5a lub 6 lub w art. 184 § 1 lub 2, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości albo w znacznej części, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

3.1. Jak wskazuje się w piśmiennictwie¹⁷⁵, komentowany przepis „stanowi instytucję sądowego wymiaru kary opartą na formule czynnego żalu. Czynny żal opisany w komentowanym przepisie może zostać zrealizowany po dokonaniu czynów zabronionych z art. 182 § 1 i 3, art. 183 § 1, 3, 5a i 6 oraz z art. 184 § 1 i 2 k.k. Gdy sprawca podejmie się zachowania odpowiadającego przesłankom czynnego żalu, będąc jeszcze w fazie usiłowania, wówczas zastosowanie znajdzie odpowiednio art. 15 § 1 lub 2 k.k. Z art. 188a k.k. wynika wprost, że konsekwencją zachowania sprawcy jest doprowadzenie do naprawienia szkody w całości albo w znacznej części”.

3.2. Naprawienie szkody powinno nastąpić bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej (art. 363 § 1 k.c.).

3.3. Zamieszczony w przepisie zwrot „dobrowolnie” należy wyklądać analogicznie jak tożsamy zwrot zamieszczony w treści art. 15 § 1 k.k. Aktualne w tym zakresie są więc poglądy doktryny i stanowisko judykatury prezentowane w odniesieniu do art. 15 § 1 k.k.

---

¹⁷⁵ J. Majewski (red.), *Kodeks karny...*, teza 1.

Rozdział VIII.

Przestępstwa przeciwko wolności

1. Art. 189 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 189.

§ 1. Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2a. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 2, dotyczy osoby nieporadnej ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1–2a, łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25

§ 2a. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 2, dotyczy osoby nieporadnej ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1–2a, łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Brzmienie od 13.07.2017 r. do 30.09.2023 r.

Art. 189.

§ 1. Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2a. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 2, dotyczy osoby nieporadnej ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1–2a, łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Brzmienie do 12.07.2017 r.

Art. 189

§ 1. Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1 lub 2, łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

1.1. W treści art. 189 k.k. dodano art. 189 § 2a i zmodyfikowano brzmienie art. 189 § 3. Ta ostatnia zmiana pozostaje konsekwencją dodania przez ustawodawcę typu kwalifikowanego opisanego w art. 189 § 2a.

1.2. Jeśli chodzi o rozumienie zwrotu „osoba nieporadna ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny” to odwołać się tutaj należy zasadniczo do uwag zamieszczonych w tomie I niniejszego komentarza odnoszących się do art. 53 § 2 k.k. Warto także wspomnieć, że w orzecznictwie w odniesieniu do zwrotu „osoba bezradna”, pokrewnego zwrotowi „osoba nieporadna”, choć bardziej ekstremalnemu, wskazano, że chodzi tu o kogoś, kto z powodu swoich właściwości fizycznych: podeszłego wieku, kalectwa, obłożnej choroby lub właściwości psychicznych (np. upośledzenie umysłowe) nie ma możliwości samodzielnie ani decydować o swoim losie, ani zmienić swojego położenia¹⁷⁶.

2. Art. 190 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 190.

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub na szkodę osoby dla niej najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w osobie, do której została skierowana lub której dotyczy, uzasadnioną obawę, że będzie spełniona,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 190.

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

2.1. Nowelą lipcową z 2022 r.¹⁷⁷, obowiązującą od 01.10.2023 r. zmodyfikowano treść art. 190 k.k. poprzez:

– zmianę opisu czynu polegającą na zamianie zwrotu „jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona”, na sformułowanie: „jeżeli groźba wzbudza w osobie, do której została skierowana lub której dotyczy, uzasadnioną obawę, że będzie spełniona”;

¹⁷⁶ Zob. uzasadnienie uchwały całej Izby SN z 09.06.1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976/7-8/86.

¹⁷⁷ Dz. U. 2022 r. poz. 2600.

– zaostrenie ustawowego wymiaru kary poprzez eliminację kar wolnościowych ujętych w sankcji tego przepisu i podwyższenie górnego progu kary pozbawienia wolności z lat 2 do lat 3.

2.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że chodzi o zapewnienie ochrony prawnokarnej innym osobom, którym co prawda sprawca bezpośrednio nie grozi, ale groźba dociera do nich za pośrednictwem innej osoby¹⁷⁸.

2.3. Przyjęte rozwiązania regulują problematykę tzw. groźby pośredniej, a zatem przypadku, kiedy sprawca kieruje groźbą nie bezpośrednio do osoby zagrożonej (czyli do osoby, której groźba dotyczy), lecz do innej osoby, mającej przekazać groźbę właściwemu adresatowi. W poprzednim stanie prawnym nie dochodziło do realizacji znamion przestępstwa w sytuacji, kiedy groźba po jej przekazaniu właściwemu adresatowi nie wzbudziła w nim obawy jej spełnienia, natomiast wzbudziła ją w osobie przekazującej groźbę. Po nowelizacji nowelą lipcową z 2022 r. dla realizacji znamion wystarczy, że groźba wzbudzi obawę jedynie w osobie, która ją przekazuje (czyli do której została skierowana), a której nie dotyczy. Takie ujęcie rozwiązuje wątpliwości dotyczące tego, czy w takim przypadku (tzn. zapowiedzi popełnienia przestępstwa na szkodę osoby najbliższej) prawa pokrzywdzonego przysługują tylko temu, kto ma zostać ofiarą przestępstwa (kogo groźba dotyczy), czy też temu, do kogo skierowano zapowiedź¹⁷⁹.

2.4. Przedmiot ochrony

2.4.1. Przedmiotem ochrony w określeniu typu czynu zabronionego z art. 190 § 1 k.k. jest wolność człowieka od obawy popełnienia przestępstwa na jego szkodę lub szkodę osoby mu najbliższej.

2.4.2. „Przestępstwo groźby karalnej skierowane jest przeciwko wolności człowieka w sferze psychicznej, tj. poczucia bezpieczeństwa, rozumianego jako wolność od strachu i obawy o naruszenie innych jego – lub osób mu najbliższych – dóbr. Bez wątplenia wolność od uczucia strachu, zagrożenia nie jest dobrem mierzalnym w sensie fizycznym, zatem ocena szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu w sferze psychicznej, zachowaniem stypizowanym w normie art. 190 § 1 k.k., może być także dokonywana, m.in. przez pryzmat charakteru i czasu podjęcia przez pokrzywdzonego działań zmierzających do ochrony naruszonego dobra. Zachowanie pokrzywdzonego będzie bowiem wskazywało na poziom jego indywidualnych negatywnych dolegliwości w sferze psychicznej, a więc poziom obaw, strachu, czy wręcz przerażenia wywołanych bezprawnym zachowaniem sprawcy czynu. Oczywiście ocena takiego zachowania pokrzywdzonego winna być wnikliwa – chociażby z tego powodu, że zachowanie to może zostać wykorzystane także w innych celach – ale właściwe ustalenia w tym zakresie nie pozostają bez znaczenia dla oceny następstw bezprawnego działania (w innym nieco kontekście na okoliczność złożenia z opóźnieniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu)”¹⁸⁰.

2.5. Strona przedmiotowa

2.5.1. Czynność sprawcza polega na groźeniu innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby jej najbliższej.

¹⁷⁸ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

¹⁷⁹ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, art. 190.

¹⁸⁰ Postanowienie SN z 15.02.2007 r., IV KK 273/06, Prok. i Pr. 2007, nr 7–8, poz. 6.

2.5.2. Sprawca nie musi osobiście grozić pokrzywdzonemu (może posłużyć się osobą trzecią, która przekazuje treść groźby).

2.5.3. Dla bytu przestępstwa nie jest konieczne, aby sprawca miał w rzeczywistości zamiar zrealizowania groźby. Wystarczy, że treść groźby zostaje przekazana zagrożonemu¹⁸¹.

2.5.4. Przedmiotem czynności wykonawczej może być każdy człowiek zdolny do zrozumienia treści groźby i do odczuwania obawy związanej z zachowaniem innych osób.

2.5.5. Przestępstwo określone w art. 190 § 1 należy do przestępstw materialnych. Do dokonania tego przestępstwa konieczne jest wystąpienie skutku w postaci wzbudzenia w osobie, do której została skierowana lub której dotyczy, uzasadnioną obawę, że będzie spełniona¹⁸². Pokrzywdzony musi więc potraktować groźbę poważnie i uważać jej spełnienie za prawdopodobne. Nie jest wymagane natomiast obiektywne niebezpieczeństwo realizacji groźby. „Dla zaistnienia przestępstwa groźby karalnej nie jest wymagane, by jej adresat miał pewność, był przekonany, że zapowiadane zdarzenie faktycznie nastąpi. Wystarczy, że jedyne przewiduje, że groźba może się urzeczywistnić, że liczy się z taką możliwością”¹⁸³.

2.5.6. „Wzbudzenie obawy w zagrożonym należy oceniać subiektywnie, nie zaś z punktu widzenia obiektywnego niebezpieczeństwa realizacji groźby”¹⁸⁴.

2.5.7. Po noweli lipcowej z 2022 r. znamiona przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. może realizować sprawca, który przed pustym budynkiem mieszkalnym wykrzykuje groźby adresowane do jego mieszkańców, przy czym groźby te słyszą sąsiedzi, a nie ich adresaci¹⁸⁵. Z treści tego przepisu wynika, że przedmiotem czynności wykonawczej jest również osoba, której groźba dotyczy. Groźby te muszą jednak zostać przekazane adresatom, zwłaszcza na polecenie sprawcy. Wynika to z faktu, że muszą wzbudzić u takich osób obawę, a groźba, o której pokrzywdzony nie wie, takiej obawy nie wywoła¹⁸⁶.

2.5.8. „Uzasadniona obawa, w konstrukcji przepisu art. 190 § 1 k.k., jest tym elementem, który pozwala ująć i zweryfikować, czy subiektywne odczucie obawy pokrzywdzonego co do spełnienia groźby miało obiektywne (uzasadnione) podstawy. Nie wystarczy zatem to, że pokrzywdzony oświadczy, iż obawiał się spełnienia groźby; konieczne jest bowiem dokonanie oceny, czy jego przekonanie miało obiektywne podstawy w ustalonych okolicznościach. Obiektywizacja podstawy wymaga zaś oceny w oparciu zarówno o osobowość pokrzywdzonego, jak i okoliczności, które pozwalają stwierdzić, że każdy przeciętny człowiek o podobnej osobowości, cechach psychiki, intelektu co pokrzywdzony, w ustalonych okolicznościach, uwzględniając także wcześniejsze ewentualne relacje pomiędzy oskarżonym a pokrzywdzonym, towarzyszące wypowiedziom zachowania, uznałby groźbę za rzeczywistą i wzbudzającą obawę jej spełnienia”¹⁸⁷.

¹⁸¹ Zob. wyrok SN z 03.04.2008 r., IV KK 471/07, LEX nr 388595 oraz wyrok SA w Krakowie z 17.12.2008 r., II AKa 196/08, KZS 2009, nr 2, poz. 31.

¹⁸² Postanowienie SN z 16.02.2010 r., V KK 351/09, LEX nr 844534.

¹⁸³ Zob. wyrok SA w Warszawie z 25.06.2014 r., II AKa 162/14, LEX nr 1493813.

¹⁸⁴ Wyrok SN z 26.01.1973 r., III KR 284/72, Biul. SN 1973, nr 5, s. 95.

¹⁸⁵ Zob. wyrok SN z 13.02.2008 r., IV KK 407/07, LEX nr 395069.

¹⁸⁶ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzošek (red.), Warszawa 2023, art. 190.

¹⁸⁷ Wyrok SN z 06.04.2017 r., V KK 372/16, LEX nr 2284206.

2.5.9. Ustawodawca nie wymaga, aby między wyrażeniem groźby a powstaniem obawy jej spełnienia musiała zaistnieć koincydencja czasowa¹⁸⁸.

2.5.10. Groźba skierowana do dwóch osób lub ich większej liczby stanowi jedno przestępstwo, nie zaś tyle przestępstw, ilu jest pokrzywdzonych¹⁸⁹.

2.5.11. Rozróżnić należy groźbę karalną od ostrzeżenia. Wydaje się, że istota zróżnicowania tkwi w motywacji oraz celach występujących po stronie sprawcy; w przypadku ostrzeżenia występuje pozytywna motywacja (np. życzliwość sprawcy dla ostrzeganego), w przypadku zaś groźby pozytywnej motywacji brakuje. Celem groźby jest zastraszenie innej osoby, celem ostrzeżenia zaś uchronienie jej przed groźącym niebezpieczeństwem (por. wyrok SN z 18.01.1934 r., I K 927/33, Zb. Orz. 1934/6, poz. 110)¹⁹⁰.

2.6. Podmiot

Przestępstwo określone w art. 190 § 1 ma charakter powszechny.

2.7. Strona podmiotowa

2.7.1. Przestępstwo określone w art. 190 § 1 może być popełnione tylko umyślnie. Sprawca musi chcieć wywołać u drugiej osoby obawę, że on albo osoba będąca pod jego wpływem popełni przestępstwo na szkodę pokrzywdzonego lub osoby mu najbliższej.

2.7.2. Sporne pozostaje natomiast, czy możliwe jest jego popełnienie również w zamiarze ewentualnym. Przeciwnicy takiego poglądu, argumentują, iż użyte w ustawie znamię „grozi” oznacza działanie w celu wywołania obawy, co wyklucza wystąpienie zamiaru wynikowego¹⁹¹. Natomiast zwolennicy wskazują, iż zamiar ewentualny może wchodzić w grę z powodu tego, że groźby mogą przybierać bardzo różnorodne formy i np. nie można wykluczyć sytuacji, że osoba niedorozwinięta umysłowo (ale nie niepoczytalna) nie do końca będzie pewna zawartości merytorycznej słów kierowanych pod adresem pokrzywdzonego i będzie godziła się z tym, że będą one mogły wywołać obawę u takiej osoby¹⁹².

2.7.3. W orzecznictwie przyjmuje się, że sprawca nie musi mieć zamiaru spełnienia groźby, musi mu jednak towarzyszyć zamiar wywołania obawy jej spełnienia.

2.7.4. Do znamion tego przestępstwa nie należy natomiast zamiar popełnienia przestępstwa będącego treścią groźby¹⁹³.

2.8. Sankcje karne

2.8.1. Przestępstwo z art. 190 k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3.

2.8.2. Wobec sprawcy możliwe jest skorzystanie z instytucji przewidzianych w art. 37a oraz 37b k.k.

---

¹⁸⁸ Wyrok SN z 21.05.2020 r., V KK 85/20, LEX nr 3028938; por. też wyrok SA we Wrocławiu z 26.09.2019 r., II AKA 263/19, LEX nr 3028937.

¹⁸⁹ Wyrok SN z 22.06.1999 r., III KKN 376/97, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 55.

¹⁹⁰ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, art. 190.

¹⁹¹ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna...*, art. 190; tak też: wyrok SA w Lublinie z 26.06.2012 r., II AKA 136/12, LEX nr 1213853.

¹⁹² J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, art. 190; N. Kłaczyńska, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2014, art. 190.

¹⁹³ Takie stanowisko wyraził SN w postanowieniu z 23.02.2006 r., III KK 262/05, LEX nr 180801, a także SA w Lublinie w wyroku z 11.10.2005 r., II AKA 233/05, Prok. i Pr. 2006, nr 7–8, poz. 19.

2.8.3. Jeśli sąd uzna, że społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna, może odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli orzeka jednocześnie środek karny, przepadek lub środek kompensacyjny, a cele kary zostaną w ten sposób spełnione (art. 59 k.k.).

2.8.4. Wobec sprawcy można zastosować warunkowe umorzenie postępowania z art. 66 k.k.

2.8.5. Wobec sprawcy możliwe jest także orzeczenie środka karnego z art. 41a § 1 k.k. polegającego na obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazie kontaktowania się z określonymi osobami, zakazie zbliżania się do określonych osób, zakazie opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu lub zakazie opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym).

2.9. Tryb ścigania

2.9.1. Przestępstwo groźby karalnej jest ścigane na wniosek pokrzywdzonego.

2.9.2. Nowela lipcowa z 2022 r. objęła również treść art. 12 § 4 k.p.k., zgodnie z którym w sprawie o przestępstwo z art. 190 § 1 k.k. można wszcząć i prowadzić postępowanie pomimo niezłożenia wniosku o ściganie, jeżeli zachodzi duże prawdopodobieństwo, że niezłożenie wniosku wynika z obawy pokrzywdzonego przed odwetem albo jeżeli przemawia za tym interes społeczny. W takim przypadku postępowanie do czasu prawomocnego zakończenia toczy się z urzędu.

2.9.3. Zgodnie z art. 28 ust. 1 noweli lipcowej z 2022 r. przepis art. 12 § 4 stosuje się do przestępstw popełnionych po wejściu w życie niniejszej ustawy (od 01.10.2023 r.).

2.10. Zbieg przepisów

Przepis art. 190 § 1 k.k. pozostaje w zbiegu pomijalnym z przepisami dotyczącymi przestępstw, które w skład swoich ustawowych znamion włączają stosowanie takiej groźby, oczywiście wówczas, gdy groźba bezprawna użyta przez sprawcę miała charakter groźby karalnej (art. 118a § 2 pkt 4 i 5, art. 119 § 1, art. 124 § 1, art. 128 § 3, art. 153 § 1, art. 191a, art. 197 § 1, art. 200a § 1, art. 203, art. 207, art. 224 § 1 i 2, art. 232, art. 245, art. 246, art. 249, art. 250, art. 260, art. 280, art. 281, art. 282, art. 346 § 1).

2.11. Zagadnienia intertemporalne – zob. ppkt. 2.9.2 komentarza do art. 190 k.k.

3. Art. 190a k.k.

Aktualne brzmienie:

art. 190a.

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnie narusza jej prywatność,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, przez co wyrządza jej szkodę majątkową lub osobistą.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Brzmienie od 31.03.2020 r. do 30.09.2023 r.:

Art. 190a.

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnie narusza jej prywatność,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Brzmienie do 30.03.2020 r.

Art. 190a.

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

3.1. Nowelą lipcową z 2022 r.¹⁹⁴, obowiązującą od 01.10.2023 r., wprowadzono w brzmieniu art. 190a k.k. zmiany polegające na:

– zastąpieniu w treści opisu czynu zabronionego z art. 190a § 1 k.k. sformułowania „lub osoby jej najbliższej” zwrotem „osoby dla niej najbliższej”;

– rozszerzeniu zakresu znamion przestępstwa polegającego na podszywaniu się pod inną osobę z art. 190a § 2 k.k. poprzez usunięcie zwrotu „w celu wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej” oraz wprowadzenia znamienia strony przedmiotowej w postaci wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej osobie, pod którą sprawca się podszywa;

– zaostrzeniu górnej granicy ustawowego zagrożenia typu kwalifikowanego z § 3 z dotychczasowej kary pozbawienia wolności do lat 12 lat poprzez podwyższenie progu do lat 15.

3.2. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że zmiany w obrębie znamion przestępstwa z art. 190a § 2 k.k. powodują, iż będzie ono mogło zostać popełnione również w zamiarze ewentualnym, gdyż następuje rezygnacja z celowości działania sprawcy, a znamię czasownikowe nie ma charakteru intencjonalnego¹⁹⁵.

¹⁹⁴ Dz. U. 2022 r. poz. 2600.

¹⁹⁵ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

3.3. Przyjęte rozwiązania odmiennie kształtują zasady odpowiedzialności karnej za przestępstwo typizowane w art. 191a § 2 k.k. Dotychczas przestępstwo to miało charakter formalny, kierunkowy. Znamiona czynnościowe wypełniało zachowanie polegające na podszyciu się pod inną osobę, wykorzystaniu jej wizerunku, innych jej danych osobowych lub innych danych, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej. Dla bytu przestępstwa nie było więc wymagane faktyczne wystąpienie szkody, do wyrządzenia której sprawca zmierzał (majątkowej lub osobistej), zaś kierunkowy charakter przestępstwa przesądzał, że mogło być ono popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim (kierunkowym). Na mocy noweli lipcowej z2022 r. przestępstwo z art. 190a § 2 k.k. staje się przestępstwem materialnym, którego skutkiem jest wyrządzenie przez sprawcę działającego w opisany w nim sposób, szkody majątkowej lub osobistej. Zważywszy z kolei, że zmiana powyższa pociągnęła za sobą odstąpienie od kierunkowego charakteru przestępstwa, może być ono w takim kształcie popełnione nie tylko w zamiarze bezpośrednim, ale także w zamiarze ewentualnym.

3.4. Należy odnotować, że istotne zmiany w treści art. 190a k.k. zostały wprowadzone ustawą z dnia 31.03.2020 r.¹⁹⁶, która weszła w życie w dniu 31.03.2020 r. Mocą tej nowelizacji rozbudowano znamiona przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a § 1 k.k. o poczucie poniżenia lub udręczenia jako możliwych jego skutków (obok dotychczasowego poczucia zagrożenia); rozszerzono opis czynu zabronionego z art. 190a § 2 k.k. (tj. kradzieży cudzej tożsamości) w zakresie określającym rodzaje danych, którymi bezprawnie posługuje się sprawca, o sformułowanie: „inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana oraz zaostrzono sankcje karne poprzez podwyższenie dolnej i górnej granicy ustawowego zagrożenia czynów zabronionych z § 1 i § 2 karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 (z dotychczasowego zagrożenia karą pozbawienia wolności do lat 3), zaś wobec typu kwalifikowanego z § 3 od lat 2 do 12 lat (z dotychczasowego zagrożenia karą pozbawienia wolności od roku do lat 10).

3.5. Przedstawiając motywy tych zmian w uzasadnieniu projektu ustawy z 31.03.2020 r. wskazano m.in.:

– „Doświadczenia związane ze stosowaniem art. 190a k.k. w dotychczasowym brzmieniu wskazują na to, że opis przestępstwa nie obejmuje niektórych charakterystycznych dla stalkingu skutków działania sprawcy, bardzo dolegliwych dla ofiary przestępstwa, jakim stanowi odczuwane przez nią poczucie poniżenia lub udręczenia”;

– „Uzupełnienie treści art. 190 § 2 k.k. uwzględnia rozwój postaci ludzkiej aktywności stanowiących rezultat postępu technologicznego, w tym upowszechnienie się komunikacji za pośrednictwem systemów teleinformatycznych, i ma na celu objęcie ochroną wynikającą z tego przepisu również osób posługujących się pseudonimami (nickami) w zakresie swojej działalności artystycznej, literackiej lub publicystycznej (np. komentatorzy i blogerzy internetowi)”;

– „Podwyższenie kar grożących za czyny zabronione z art. 190a, gdyż ich aktualna wysokość nie pozostaje w adekwatnej relacji do bardzo zróżnicowanego, i niejednokrotnie bardzo wysokiego stopnia społecznej szkodliwości zachowań stanowiących przestępstwo uporczywego nękania. Zarówno potrzeba odzwierciedlenia granicami sankcji karnej zróżnicowanej

¹⁹⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 568.

karygodności zachowań sprawców takich przestępstw, jak i konieczność wzmocnienia ochrony udzielanej osobom narażonym na pokrzywdzenie takimi czynami, w tym poprzez oddziaływanie na płaszczyźnie generalnoprewencyjnej, w pełni uzasadniają przewidziane w projekcie podwyższenie zagrożeń ustawowych¹⁹⁷.

3.6. Przedmiotem ochrony jest przede wszystkim szeroko rozumiana wolność, w aspekcie zarówno wolności „od czegoś” (od strachu, od nagabywania, od niechcianego towarzystwa innej osoby), jak i wolności „do czegoś” (przede wszystkim do zachowania swojej prywatności). Ubocznym przedmiotem ochrony zdają się tu być zdrowie człowieka (psychiczne, fizyczne), jego nietykalność cielesna, nienaruszalność korespondencji¹⁹⁸.

3.7. Strona przedmiotowa

3.7.1. Zachowanie sprawcze z art. 190a § 1 k.k. polega na uporczywym nękanii innej osoby lub osoby jej najbliższej, które wywołuje dwojakiego rodzaju skutek: 1) wywołuje u pokrzywdzonego poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, które musi być nadto uzasadnione okolicznościami bądź 2) istotnie narusza prywatność (tzw. przestępstwo stalkingu).

3.7.2. Jak wskazuje SA we Wrocławiu: „O uporczywym zachowaniu się sprawcy świadczą będzie z jednej strony jego szczególne nastawienie psychiczne, wyrażające się w nieustępliwości nękania, tj. trwaniu w swego rodzaju uporze, mimo próśb i upomnień pochodzących od pokrzywdzonego lub innych osób o zaprzestanie przedmiotowych zachowań, z drugiej natomiast strony – dłuższy upływ czasu, przez który sprawca je podejmuje. Skutkiem zachowania się sprawcy musi być wytworzenie u pokrzywdzonego uzasadnionego poczucia zagrożenia lub poczucia istotnego naruszenia jego prywatności”¹⁹⁹.

3.7.3. W orzecznictwie brak stanowczych kryteriów ilościowego określenia zachowań mających już cechę uporczywości czy też długości okresu pozwalającego na ustalenie cech nękania. Powinno się to ustalać *in concreto* w zależności od okoliczności sprawy, niemniej – w odniesieniu do elementu temporalnego – może to być relewantnie krótki okres (np. pół miesiąca²⁰⁰, miesiąc²⁰¹ czy dwa miesiące²⁰²).

3.7.4. Poczucie zagrożenia oznacza lęk pokrzywdzonego co do ujemnych konsekwencji, jakie mogą go spotkać ze strony sprawcy.

3.7.5. Poczucie poniżenia powiązać należy z odczuciem upokorzenia, zawstydzienia czy naruszenia jego godności²⁰³.

3.7.6. Poczucie udręczenia należy interpretować przez pryzmat językowego znaczenia „udręczać”, które oznacza „sprawić komuś cierpienie fizyczne lub psychiczne”. Na gruncie komentowanej regulacji chodzi o cierpienie w znaczeniu psychicznym (udręczenie psychiczne).

¹⁹⁷ Zob. uzasadnienie..., druk sejmowy nr 299-A.

¹⁹⁸ Zob. M. Mozgawa, [w:] *System prawa karnego. Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, J. Warylewski (red.), Warszawa 2012, s. 459.

¹⁹⁹ Wyrok SA we Wrocławiu z 19.02.2014 r., II AKa 18/14, LEX nr 1439334.

²⁰⁰ Wyrok SO w Siedlcach z 09.11.2018 r., II Ka 442/18, LEX nr 2581085; wyrok SO w Elblągu z 21.11.2017 r., VI Ka 476/17, LEX nr 2420957.

²⁰¹ Wyrok SO Warszawa-Praga z 09.12.2016 r., VI Ka 1392/16, LEX nr 2189045.

²⁰² Wyrok SO w Gliwicach z 26.08.2019 r., V Ka 277/19, LEX nr 2720198; wyrok SO w Poznaniu z 01.04.2019 r., V Ka 166/19, LEX nr 2673214; wyrok SO w Gliwicach z 25.02.2019 r., V Ka 711/18, LEX nr 2638428; wyrok SO w Gliwicach z 27.08.2018 r., V Ka 255/18, LEX nr 2553186.

²⁰³ Zob. M. Budyn-Kulik, *Nowe znamiona przestępstwa nękania z art. 190a § 1 kodeksu karnego*, Pal. 2020, nr 9, s. 27–28.

3.7.7. Sformułowanie „uzasadnione okolicznościami”, oznacza, że subiektywne poczucie pokrzywdzonego wymaga zobiektywizowanej oceny, choćby za pomocą kryterium przeciętnego człowieka postawionego w jego sytuacji. W ocenie SN: „Subiektywne odczuwanie zagrożenia przez daną osobę należy konfrontować z wiedzą, doświadczeniem i psychologią reakcji ogółu społeczeństwa, obiektywizować poprzez poczucie zagrożenia w danych okolicznościach, jakie towarzyszyłyby przeciętnemu człowiekowi”²⁰⁴.

3.7.8. Nękanie zasadniczo ma postać działania, jednakże nie można wykluczyć również nękania przez zaniechanie, podobnie jak ma to miejsce w przypadku przestępstwa znęcania się. Przykłady nękania przez zaniechanie wskazuje M. Mozgawa, np. zakochany listonosz uporczywie nie doręcza swojej wybrance (która go odrzuca) listów, co do których przypuszcza, że pochodzą od jego „rywali”, na które to listy czeka pokrzywdzona²⁰⁵.

3.7.9. Przestępstwo określone w 190a § 1 k.k. ma charakter materialny (skutkowy); konieczne jest wystąpienie skutku w postaci wzbudzenia u pokrzywdzonego uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia, poniżenia lub udręczenia albo istotnego naruszenia jego prywatności.

3.7.10. Zachowanie sprawcze z art. 190a § 2 k.k. polega na podszywaniu się pod inną osobę, wykorzystywaniu jej wizerunku lub innych jej danych osobowych albo innych danych, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, przez co sprawca wyrządza jej szkodę majątkową lub osobistą (tzw. przestępstwo kradzieży cudzej tożsamości).

3.7.11. Definicja danych osobowych znajduje się w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)²⁰⁶. Zgodnie z art. 4 ust. 1 RODO dane osobowe oznaczają informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej („osobie, której dane dotyczą”). Możliwa do zidentyfikowania osoba fizyczna to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować, w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji, identyfikator internetowy lub jeden bądź kilka szczególnych czynników określających fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej.

3.7.12. Sformułowanie „inne dane za pomocą których można publicznie zidentyfikować osobę” należy powiązać z każdego rodzaju informacją, która pozwala realnie połączyć je z tożsamością określonej osoby. Przykładem może być „nick” czyli ciąg znaków tworzących nazwę, pod którą występuje dany użytkownik w serwisach społecznościowych (por. Uzasadnienie projektu ustawy zmieniającej).

3.7.13. Przestępstwo z art. 190a § 2 k.k. ma charakter materialny (skutkowy). Skutkiem działania sprawcy jest wyrządzenie szkody majątkowej lub osobistej.

3.8. Typ kwalifikowany

²⁰⁴ Wyrok SN z 29.03.2017 r., IV KK 413/16, LEX nr 2281268.

²⁰⁵ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany do art. 190a*, pkt.7, M. Mozgawa (red.), LEX 2014.

²⁰⁶ Dz. U. L 199 z 04.05.2016. Od 25.05.2018 r. definicji danych osobowych nie ma już w ustawie o ochronie danych osobowych z dnia 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781), w tym zakresie akt prawa unijnego ma wiążący charakter dla ustawodawstwa polskiego.

Art. 190a § 3 k.k. stanowi typ kwalifikowany wobec czynów stypizowanych w art. 190a § 1 oraz § 2 k.k. Znamieniem kwalifikującym – wpływającym na zaostrzenie sankcji karnej – jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie wskutek tych czynów. Nie ma znaczenia dla odpowiedzialności karnej wynik podjętego zamachu.

3.9. Podmiot

We wszystkich typach są to przestępstwa powszechne.

3.10. Strona podmiotowa

3.10.1. Występujące w art. 190a § 1 k.k. znamię „uporczywości” jest zabarwione podmiotowo, zatem wymaga zamiaru bezpośredniego po stronie sprawcy. Znamię skutku (tzn. wzbudzenie zagrożenia, poniżenia, udręczenia lub istotne naruszenie prywatności pokrzywdzonego) może być objęte zarówno zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym²⁰⁷.

3.10.2. Przestępstwo podszywania się pod inną osobę z art. 190a § 2 k.k. może być popełnione wyłącznie umyślnie, zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym.

3.10.3. Do określenia strony podmiotowej przestępstwa z art. 190a § 3 k.k., które jest kwalifikowane przez następstwo czynów z § 1 lub 2 zastosowanie ma konstrukcja tzw. winy kombinowanej zgodnie z art. 9 § 3 k.k.

3.10.4. „By zachowanie mogło być uznane za stalking, nękanie przez sprawcę musi być uporczywe, a zatem polegać na nieustannym oraz istotnym naruszaniu prywatności innej osoby oraz na wzbudzeniu w pokrzywdzonym uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia. Ustawodawca nie wymaga przy tym, aby zachowanie stalkera niosło ze sobą element agresji. Nadto prawnie irrelevantne jest w kontekście strony podmiotowej tego przestępstwa, czy czyn sprawcy powodowany jest żywionym do pokrzywdzonego uczuciem miłości, nienawiści, chęcią dokuczenia mu, złośliwością czy chęcią zemsty. Dla bytu tego przestępstwa nie ma znaczenia, czy sprawca ma zamiar wykonać swoje groźby. Decydujące jest tu subiektywne odczucie zagrożonego, które musi być oceniane w sposób zobiektywizowany”²⁰⁸.

3.11. Sankcje karne

3.11.1. Wszystkie przestępstwa z art. 190a k.k. stanowią występki.

3.11.2. Czyn zabroniony z § 1 oraz § 2 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

3.11.3. Typ kwalifikowany z § 3 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 2 lat do lat 15.

3.11.4. W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 190a § 1 oraz § 2 k.k. może być zastosowana instytucja z art. 37 a k.k. oraz 37b k.k.

3.11.5. Wobec sprawcy czynu z art. 190a § 3 k.k. możliwe jest orzeczenie o karze na podstawie art. 37b k.k.

3.11.6. Wobec sprawcy każdego z występków możliwe jest orzeczenie środka kompensacyjnego na rzecz pokrzywdzonego (art. 46 k.k.) oraz środków karnych w postaci zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 41a k.k.).

²⁰⁷ W odniesieniu do zamiaru ewentualnego – sprawca nie chce wzbudzić obawy u ofiary, a jedynie „uprzykrzyć jej życie”, przewidując i godząc się jednak z możliwością jej wzbudzenia; szerzej zob. K. Nazar, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2013 r., sygn. III KK 417/13*, Pr.w Dział. 2016, nr 26, s. 241–248.

²⁰⁸ Postanowienie SN z 12.12.2013 r., III KK 417/13, LEX nr 1415121.

3.12. Tryb ścigania

Wszystkie czyny zabronione z art. 190a k.k. są ścigane są w trybie publicznoskargowym. Jednakże dla skutecznego wszczęcia postępowania o przestępstwa z § 1 oraz § 2 art. 190a k.k. wymagane jest złożenie wniosku o ściganie (tzw. przestępstwa wnioskowe). Wymóg ten nie obowiązuje w odniesieniu do typu kwalifikowanego z art. 190a § 3 k.k.

3.13. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

3.13.1. Przepis art. 190a § 1 k.k. może pozostawać w zbiegu idealnym z wykroczeniem z art. 107 k.w.

3.13.2. Jeśli zachowanie sprawcy nie wyczerpuje znamienia uporczywego nękania z powodu niewielkiej intensywności i krótkiego okresu działania, wówczas można mówić co najwyżej o niepokoieniu pokrzywdzonego, które może realizować znamiona opisane w art. 107 k.w. Od strony przedmiotowej różnica między wskazanymi czynami zabronionymi przebiega w nasileniu intensywności zachowania. Inne jest również znaczenie czasownika „niepokoić”, który należy rozumieć jako denerwowanie, dokuczanie, drażnienie, irytowanie, rozdrażnienie, wnerwianie, trapienie. Od strony podmiotowej przepis art. 107 k.w. ujęty jest wężej, wymaga bowiem szczególnego nastawienia w postaci złośliwości, a więc chęci uprzykrzenia życia, chęci dokuczenia²⁰⁹.

3.13.3. Możliwy jest pomijalny zbieg przepisów między art. 190a § 1 k.k. a przepisami art. 212 k.k., 213 k.k., 217 k.k. oraz art. 194 k.k., art. 195 k.k., art. 197 k.k. Przepisem pochłaniającym jest art. 190a § 1 k.k.

3.13.4. Pomiędzy art. 190a § 1 k.k. a art. 207 § 1 może zachodzić niewłaściwy zbieg przepisów. Po zmianach wprowadzonych z dniem 31.03.2020 r. (dodanie znamienia „poczucie udręczenia”, zaostrenie sankcji groźby karalnej ponad ustawowe zagrożenie przestępstwa znęcania) możliwe jest wyeliminowanie – na zasadzie konsumpcji – art. 207 § 1 k.k. i poprzestanie wyłącznie na kwalifikacji z art. 190a § 1 k.k. Natomiast w odniesieniu do czynów popełnionych przed 31.03.2020 r. wydaje się, że zasadne jest stosowanie zasady konsumpcji w przeciwnym kierunku, a więc poprzestanie wyłącznie na kwalifikacji z art. 207 k.k.²¹⁰.

3.13.5. Możliwa jest sytuacja, gdy sprawca w jednym okresie wyczerpuje znamiona znęcania się z art. 207 k.k., a w innym okresie wyłącznie stalkingu z art. 190a § 1 k.k. wobec tego samego pokrzywdzonego²¹¹.

3.13.6. Możliwy jest rzeczywisty zbieg przepisów między art. 190a § 1 k.k. a przepisami art. 151 k.k., art. 155 k.k., art. 156k.k., art. 157 k.k. oraz art. 197 § 2 (3 i 4) k.k., art. 202 § 2 k.k., art. 211 k.k.

3.13.7. Przepis art. 190a § 2 k.k. może pozostawać w zbiegu idealnym z wykroczeniami z art. 51 k.w. art. 52a § 1 k.w., art. 54 k.w., art. 56 k.w., 63a k.w., 107–109 k.w., art. 119 k.w., art. 120 k.w., art. 123–127 k.w., art. 140 k.w.

3.13.8. Możliwy jest rzeczywisty zbieg przepisów między art. 190a § 2 k.k. a przepisami art. 202 § 3 k.k., art. 265 k.k., art. 266 k.k., art. 267 k.k., art. 268 k.k., art. 268a k.k.,

²⁰⁹ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117–211a*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2016, s. 590.

²¹⁰ Zob. też na temat wzajemnych relacji między art. 190a k.k. a art. 207 k.k.: M. Budyn-Kulik, *Nowe znamiona przestępstwa...*, s. 25–26.

²¹¹ Zob. wyrok SO w Lublinie z 19.01.2017 r., XI Ka 904/16, LEX nr 2472639 oraz wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 27.05.2014 r., IV Ka 4/14, LEX nr 1883223.

art. 269a k.k., art. 270 k.k., art. 272–276 k.k., a także art. 49 ustawy o ochronie danych osobowych oraz art. 115 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

4. Art. 191 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 191.

§ 1. Kto, stosując przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną, zmusza ją lub inną osobę do określonego działania, zaniechania lub znoszenia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia stosuje przemoc innego rodzaju uporczywie lub w sposób istotnie utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w sposób określony w § 1 w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Brzmienie od 07.01.2016 . do 30.09.2016 r.

Art. 191.

§ 1. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto w celu określonym w § 1 stosuje przemoc innego rodzaju uporczywie lub w sposób istotnie utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w sposób określony w § 1 w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Brzmienie do 06.01.2016 r.

Art. 191.

§ 1. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w sposób określony w § 1 w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

4.1. Ustawą z dnia 10.09.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Prawo budowlane oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia²¹², znowelizowany został przepis art. 191 k.k. w ten sposób, że zostały do niego dodane – nowe w swojej treści i statuujące nowy typ czynu zabronionego – § 1a oraz § 3. Zmiana powyższa weszła w życie z dniem 07.01.2016 r. (zob. art. 4 cyt. ustawy).

²¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 1549.

4.2. Oprócz dotychczasowego przepisu penalizującego stosowanie przemocy wobec osoby lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, takiej samej odpowiedzialności karnej będzie podlegać ten, kto w celu określonym w § 1 art. 191 k.k., a więc w celu zmuszenia danej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, stosuje przemoc innego rodzaju uporczywie lub w sposób istotnie utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego.

4.3. Warto odnotować, że omawiana zmiana została wprowadzona z inicjatywy Senatu RP – VII Kadencji, który uchwałą z dnia 24.07.2014 r. wniósł do Sejmu RP projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny. W projekcie tym jednak zamiast słów „korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego” (tekst uchwalony), proponowano zwrot: „zaspokojenie jej podstawowych potrzeb życiowych”. Impulsem do tej nowelizacji był społeczny problem tzw. czyścicieli kamienic.

4.4. W uzasadnieniu projektu tej ustawy (zob. druk nr 2682 Sejmu VII kadencji), wskazywano m.in. na kwestie następujące. Rzecznik Praw Obywatelskich, który zajmował się problemem zachowania polegającego na wywieraniu przymusu na osobę za pośrednictwem oddziaływania na rzecz w kontekście praktyk stosowanych przez właścicieli kamienic, mających na celu zmuszenie lokatorów do opuszczenia mieszkań, zwrócił uwagę, że jedną z okoliczności wpływających na obserwowaną w naszym kraju od szeregu lat trudną sytuację lokatorów zamieszkujących budynki przejęte przez nowych właścicieli może być brzmienie przepisu art. 191 § 1 Kodeksu karnego, który zastąpił art. 167 k.k. z 1969 r. W omawianym przepisie art. 191 § 1 k.k. po wyrazach „stosowanie przymusu” dodano wyrazy „wobec osoby” co doprowadziło do zawężenia znamienia przemocy i wykluczyło penalizację stosowania przymusu pośredniego – wobec osoby poprzez rzecz czyli wywieraniu nacisku psychicznego na osobę poprzez oddziaływanie na jej otoczenie. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przeważa pogląd, zgodnie z którym przemoc wobec osoby, zgodnie z literalnym brzmieniem przepisu, polega wyłącznie na fizycznym oddziaływaniu na człowieka i nie obejmuje działań pośrednich (tzw. przemocy pośredniej) przez postępowanie z rzeczą. Skutkiem tak wąskiego rozumienia omawianej normy stało się ograniczenie funkcji ochronnej przepisu w stosunku do osób, które stają się ofiarami przemocy pośredniej. Obserwowane są powszechnie bezkarne zachowania, takie jak: wyłączanie prądu lub ogrzewania, odcinanie dostępu do wody, odbieranie kluczyków do samochodu, wyjmowanie okien, zamurowywanie wejścia do mieszkania czy zamykanie pomieszczeń na kłódkę. Właściciele mieszkań, pragnąc wymusić ich opuszczenie przez lokatorów, dopuszczają się zalewania mieszkań, dewastowania budynku, zanieczyszczania oraz niszczenia jego części wspólnych np. poprzez usuwanie drzwi i okien. Efektem obowiązywania przepisu art. 191 § 1 k.k. jest bezradność osób, wobec których działania takie są podejmowane oraz niemożność zwrócenia się do Policji o podjęcie interwencji, gdyż znamiona określające czynność sprawczą przestępstwa zmuszania do określonego zachowania nie obejmują już tego typu zachowań (w przeciwieństwie do wcześniej obowiązującej w tym zakresie regulacji art. 167 Kodeksu karnego z 1969 r.). Obserwowany w dzisiejszych czasach rozwój form życia społecznego i relacji międzyludzkich powoduje zmniejszenie użycia przymusu bezpośredniego (siły fizycznej) na rzecz rozwijających się różnorodnych form presji psychologicznej, czasem bardziej istotnej niż użyta siła (tzw. „odmaterializowanie” pojęcia przemocy). Sprawcy takich działań przy użyciu małego

nakładu sił mogą niewspółmiernie silnie oddziaływać psychicznie na wolność wyboru ofiary. Postępowanie z rzeczą w celu zmuszenia pokrzywdzonego do określonego działania, znoszenia lub zaniechania polega właśnie na wywołaniu określonych przeżyć psychicznych. Siła tego oddziaływania może osiągać takie nasilenie, że powinna, zdaniem Senatu, prowadzić do ustanowienia odpowiedniej reakcji prawnokarnej. W efekcie osoby, które nie zawsze są uprawnionymi w ramach stosunku cywilnego, nawet nie wywiązując się ze swoich obowiązków, powinny być w trakcie trwania, czasem przez wiele lat, spornego stosunku prawnego traktowane w sposób spełniający standardy zachowania oczekiwane w rozwiniętym społeczeństwie, a państwo winno stać na straży utrzymania, a czasem nawet wymuszenia tych standardów. Przyjmując, że dotychczasowa ochrona cywilnoprawna nie stanowi dostatecznej ochrony praw, projektodawca uznał, że czyny polegające na zmuszaniu danej osoby do działania pod przymusem wywołanym oddziaływaniem na rzecz może cechować taki ładunek społecznej szkodliwości, który uzasadnia reakcję prawnokarną państwa.

Zaproponowano zatem wprowadzenie nowego typu przestępstwa, który miałby penalizować przypadki stosowania innego rodzaju przemocy niż przemoc wobec osoby, w celu zmuszenia danej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia. Przepis § 1a miałby sankcjonować te przypadki stosowania przymusu pośredniego, w których przymus będzie stosowany uporczywie lub w sposób istotnie utrudniający innej osobie zaspokajanie jej podstawowych potrzeb życiowych. Znamię uporczywości ma charakter oceny, lecz z punktu widzenia zasady *nullum crimen sine lege certa* jego wykładnia nie powinna kreować problemów, gdyż jest to wyrażenie już istniejące w opisie innych czynów zabronionych, w szczególności w art. 190a § 1 czy art. 209 k.k. W świetle ustalonej linii orzecznictwa przez „uporczywość” rozumie się zachowanie długotrwałe, powtarzalne, nacechowane złą wolą i nieustępliwością²¹³. „Uporczywość” zachodzi nie tylko w efekcie działania czynnika obiektywnego czyli wielokrotności działania, lecz w sytuacji powtarzającego się działania zabarwionego ujemnie z uwagi na złą wolę sprawcy. Pogląd prezentowany przez SN w wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie prawnokarnej ochrony rodziny²¹⁴, stanowi: „Znamię uporczywości łączy w sobie dwa elementy. Jeden z nich charakteryzuje postępowanie sprawcy od strony podmiotowej, a polega na szczególnym nastawieniu psychicznym wyrażającym się w nieustępliwości, chęci postawienia na swoim (obojętne, z jakich pobudek), podtrzymywaniu własnego stanowiska na przekór ewentualnym próbom jego zmiany (np. mimo wszczęcia egzekucji cywilnej, przeprowadzenia rozmów ostrzegawczych itp.). (...). Element obiektywny, polega na trwaniu takiego stanu rzeczy przez pewien dłuższy czas”. (Komentarz do Kodeksu karnego pod red. A. Zolla, tom II wyd. 3, str. 748, tezy 31–34). Wprowadzenie spójnika „lub” reprezentującego alternatywę zwykłą (nierozłączną) pozwoli na objęcie penalizacją czynów jednokrotnych, nie noszących cechy uporczywości, lecz których natężenie i dotkliwość odpowiadają znamieniu „istotnego utrudniania zaspokajania potrzeb życiowych”. W celu zawężenia granic kryminalizacji czynów polegających na stosowaniu przymusu (pośredniego i wobec osoby) lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia jej do określonego zachowania, nowelizacja zawiera propozycję ustanowienia wnioskowego

²¹³ Por. wyrok SN z 27.02.1996 r., II KRN 200/95, Orz. Prok. i Pr. 1996, nr 10 oraz postanowienie SA w Krakowie z 13.12.2000 r., II AKz 289/00, KZS 2000, nr 12, poz. 28.

²¹⁴ Uchwała SN z 09.06.1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7, poz. 86.

trybu ścigania tych przestępstw, co pozwoli na inicjowanie postępowania karnego tylko w sytuacjach realnej potrzeby objęcia danej osoby ochroną prawnokarną.

4.5. Z kolei w uzasadnieniu stanowiska Rządu RP do powyższego senackiego projektu ustawy wskazano m.in., że zastrzeżenia można mieć co do celowości użycia w treści projektowanego art. 191 § 1a k.k. funkтора „lub”. Oznacza on, że wyczerpywać znamiona tego typu czynu będzie użycie nie tylko przemocy uporczywie i w sposób istotnie utrudniający innej osobie zaspokajanie jej podstawowych potrzeb życiowych, lecz także sama uporczywość stosowanej przemocy pośredniej, chociażby realnie nie utrudniała pokrzywdzonemu normalnego funkcjonowania. Z kolei zastosowanie koniunkcji logicznej spowodowałoby, że przemoc musiałaby cechować się zarówno uporczywością, jak i sposobem jej stosowania istotnie utrudniającym innej osobie zaspokajanie jej podstawowych potrzeb – co niesłusznie eliminowałoby z katalogu karygodnych zachowań jednorazowe zastosowanie przemocy w określony tam kwalifikowany sposób. Nasuwa się zatem postulat rozważenia wyeliminowania znamienia „uporczywości” z treści tego projektowanego unormowania. Zwrócono również uwagę, że projektowany przepis art. 191 § 1a k.k. nie może powodować uznania za karygodne zachowań formalnie wyczerpujących znamiona w nim opisane, ale podjętych jedynie w celu wykonania uprawnienia wynikającego z wiążącego strony stosunku cywilnoprawnego, np. wypowiedzenia umowy czy wykonania ustawowego prawa zastawu. Jeżeli zachowania te zostały podjęte zgodnie z prawem cywilnym, a w szczególności nie stanowią nadużycia tego prawa, to znajdują się one pod ochroną prawną i tym samym wyłączają bezprawność kryminalną czynu.

4.6. Pojęcie „innej osoby” należy odnosić wyłącznie do osoby fizycznej²¹⁵.

4.7. Cel działania sprawcy został określony identycznie jak w wypadku przestępstwa określonego w art. 191 § 1 k.k., a więc jego celem jest to, aby zmusić daną osobę do określonego działania, zaniechania lub znoszenia i w tym zakresie w pełni zachowują swoją aktualność dotychczasowe orzecznictwo oraz poglądy wyrażane w literaturze przedmiotu, co do przepisu art. 191 § 1 k.k.

4.8. Efektem stosowanej przez sprawcę przemocy „innego rodzaju” ma być uporczywe lub w sposób istotny utrudniające korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego. Takie alternatywne ujęcie tych znamion powoduje, że „sprawca stosujący przemoc innego rodzaju musi osiągnąć jeden ze wskazanych skutków (przestępstwo materialne) w postaci uporczywego utrudnienia albo istotnego utrudnienia korzystania z lokalu mieszkalnego”²¹⁶.

4.9. Jednak według innego ujęcia powyżej przytoczona teza nie jest o tyle trafna, że przemoc w ujęciu omawianego przepisu ma być „uporczywa” lub „w sposób istotny utrudniająca innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego”. „Ustawa posługuje się alternatywą zwykłą, stanowiąc, że chodzi o przemoc uporczywą lub w sposób istotny utrudniającą innej osobie korzystanie z zajmowanego mieszkania. Najczęściej przemoc uporczywa, a więc powtarzalna, długotrwała, będzie przemocą istotnie utrudniającą. Jednak także

²¹⁵ Zob. uchwała SN z 07.08.1982 r., VI KZP 17/82, OSNKW 1982, nr 10–11, poz. 71.

²¹⁶ S. Hypś, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2018, teza III.3 do art. 191.

jednorazowe zastosowanie przemocy może istotnie utrudnić korzystanie z zajmowanego mieszkania (np. odcięcie wody na okres kilku dni)²¹⁷.

4.10. Z uwagi na cel, jakiemu ma służyć wprowadzony przepis oraz jego konstrukcję należy przyjąć, że odpowiedzialność karną na podstawie omawianego przepisu ponosić będzie sprawca, który stosując przemoc: uporczywie i istotnie utrudnia innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego; uporczywie, ale nie w sposób istotny utrudnia innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego; istotnie, ale nie uporczywie utrudnia innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego. Odpowiedzialności takiej nie ponosiłby natomiast sprawca, w którego działaniu nie sposób byłoby doszukać się ani uporczywości, ani w sposób istotny utrudniającej innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego.

4.11. Skoro działanie sprawcy nakierowane jest na osiągnięcie konkretnego celu to oczywiste jest, że przestępstwo opisane w art. 191 § 1a k.k. można popełnić tylko umyślnie i tylko z zamiarem bezpośrednim kierunkowym (zamiar ewentualny nie jest tu wystarczający).

4.12. Celowość zachowania sprawcy nie musi wyrażać się w podejmowaniu działań zmierzających do zmuszenia pokrzywdzonego do opuszczenia zajmowanego przez niego lokalu mieszkalnego²¹⁸.

4.13. Przemoc o której mowa w § 1a nie może być przemocą wobec osoby, o jakiej mowa w § 1 (gdyby tak było, sprawca odpowiadałby z art. 191 § 1 k.k.). Jeżeli więc ma to być „przemoc innego rodzaju”, to zapewne w grę wchodzić będzie przemoc tzw. pośrednia, stosowana wobec rzeczy. Ustawa wymaga przy tym, aby przemoc ta była stosowana uporczywie lub też, aby przemoc ta w sposób istotny utrudniała korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego.

4.14. Nie jest zatem penalizowane zachowanie o znamionach opisanych w komentowanym przepisie, o ile będzie ono w istotny sposób utrudniać korzystanie np. z zajmowanego lokalu użytkowego.

4.15. Nie jest „zmuszaniem” w rozumieniu omawianego przepisu skłanianie innej osoby do określonych zachowań przy użyciu środków i w sytuacjach dozwolonych przez prawo (zastosowanie obrony koniecznej, tzw. samopomoc własna, wykonanie wyroku eksmisyjnego, itd.)²¹⁹.

4.16. Odnośnie znamienia „przemocy wobec osoby” – które wymienione jest w § 1 art. 191 – to niewątpliwie należy w tym zakresie odwołać się do uchwały SN z dnia 10.12.1998 r., I KZP 22/98²²⁰, w której przyjęto, że „przemoc wobec osoby” jako forma zmuszania – w rozumieniu art. 191 § 1 k.k. – może polegać tylko na bezpośrednim fizycznym oddziaływaniu na człowieka i nie obejmuje oddziaływania pośredniego (tzw. przemocy pośredniej) przez postępowanie z rzeczą²²¹. Przy takim rozumieniu tego pojęcia przyjmuje się w orzecznictwie, że w świetle art. 191 § 1 k.k. czyn oskarżonego polegający na zmuszaniu pokrzywdzonych do niekorzystania z piwnicy przez założenie kłódki w drzwiach wejściowych do piwnicy nie jest czynem zabronionym pod groźbą kary²²¹. Tak samo wymiana zamków w drzwiach wejściowych, odcięcie dopływu do lokalu mieszkalnego wody, gazu, energii elektrycznej, które

²¹⁷ A. Zoll, [w:] Kodeks karny. Część szczególna..., teza 14a do art. 191.

²¹⁸ M. Berent, M. Filar, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red. nauk.), Warszawa 2016, s. 1181, teza 19.

²¹⁹ *Ibidem*, s. 1177, teza 2.

²²⁰ OSNKW 1999, nr 1–2, poz. 2.

²²¹ Wyrok SN z 20.02.2001 r., IV KKN 389/00, LEX nr 553850.

to zachowania same w sobie nie stanowią przemocy stosowanej wobec innej osoby, nie będą podpadały pod przepis art. 191 § 1 kk, mogą natomiast wyczerpywać znamiona występku z art. 191 § 1a k.k.

4.17. Jedynie tytułem przykładu należy wskazać na odmienną treść art. 167 § 1 d.k.k., w porównaniu z obecnie odpowiadającą mu treścią art. 191 § 1 k.k. W jednym ze swoich orzeczeń SN syntetycznie ujął tę różnicę w sposób następujący: art. 191 § 1 kk, w odróżnieniu od art. 167 § 1 d.k.k., nie penalizuje przemocy wobec rzeczy, a taką było w przedmiotowej sprawie uniemożliwienie korzystania z instalacji wodnej, przez odcięcie dopływu wody do mieszkania G.N. Art. 191 § 1 k.k. penalizuje jedynie akty zmuszania, w których przemoc skierowana jest wobec osób²²².

4.18. Do wyczerpania znamion przestępstwa z art. 191 k.k. nie jest konieczne, aby przemoc była stosowana bezpośrednio wobec tej osoby, którą sprawca zamierza swoim zachowaniem zmusić do określonego zachowania. Może to być bowiem także przemoc stosowana wobec innej osoby, która pozostaje np. w takim związku uczuciowym z pokrzywdzonym (choć nie jest to warunek konieczny), że stosowana przemoc prowadzi do zniewolenia pokrzywdzonego i poddania się jego woli sprawcy²²³. Jest to bowiem oddziaływanie na osobę pokrzywdzonego poprzez inną osobę, wobec której stosowana jest przemoc (np. wobec dziecka, małżonka)²²⁴. Takie więc zachowanie również nie podpada pod przepis art. 191 § 1a k.k., ale pod przepis art. 191 § 1 k.k.

4.19. Nie wypełnia znamion omawianego występku zachowanie polegające na stosowaniu silnego nawet nacisku psychicznego na ofiarę, o ile sprawca nie będzie jednocześnie oddziaływał na rzecz i za pośrednictwem rzeczy, ponieważ taka „przemoc psychiczna” nie podpada pod pojęcie przemocy w rozumieniu Kodeksu karnego²²⁵.

4.20. Należy zwrócić uwagę, że w § 1a omawianego przepisu nie wymienia się, tak jak ma to miejsce w wypadku o którym mowa w § 1, groźby bezprawnej (zob. art. 115 § 12 k.k.). Ta bowiem – przy spełnieniu pozostałych przesłanek – skutkować będzie zawsze odpowiedzialnością z art. 191 § 1 k.k., a nie z art. 191 § 1a k.k.

4.21. Jakkolwiek wskazuje się, że przepis art. 191 § 1a k.k. chroni spokojne, niezakłócone korzystanie z lokalu mieszkalnego²²⁶, to jednak można również – teoretycznie rzecz ujmując – wywodzić, że jego treść do tego się nie ogranicza. W przepisie tym jest bowiem mowa zarówno o „przemocy innego rodzaju stosowanej uporczywie”, jak i „stosowaniu przemocy w sposób istotnie utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego” (alternatywa zwykła). Ta pierwsza przemoc, stosowana uporczywie, w ogóle bowiem nie musi utrudniać (a nie tylko istotnie) innej osobie korzystania z zajmowanego lokalu mieszkalnego, a mimo to sprawca swoim zachowaniem wyczerpie znamiona występku opisanego w tym przepisie. Innymi słowy, uporczywe stosowanie przemocy nie musi pozostawać w związku z korzystaniem z zajmowanego lokalu mieszkalnego przez potencjalnego

²²² Wyrok SN z 27.09.2001 r., III KKN 14/99, Prok. i Pr. 2002, nr 3, poz. 3.

²²³ Zob. wyrok SA we Wrocławiu z 24.07.2014 r., II AKa 204/14, KZS 2015, nr 4, poz. 107.

²²⁴ Zob. A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 439–440, teza 7; M. Królikowski, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz, art. 117–221*, M. Królikowski (red.), R. Zawłocki (red.), Warszawa 2013, s. 548.

²²⁵ A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, T. Bojarski (red. nauk.), Warszawa 2016, s. 541, teza 3.

²²⁶ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 868, teza 2.

pokrzywdzonego²²⁷. Tytułem przykładu wskazuje się na wspólne zamieszkiwanie skłóconych małżonków, którzy stosują uporczywie przemoc wobec rzeczy, np. poprzez zamykanie na kłódkę wspólnej lodówki, czy też zabieranie kluczyków do samochodu²²⁸.

4.22. Dla ścisłości należy jednak zaznaczyć, że w literaturze przedmiotu prezentowany jest również pogląd, że „efektem stosowanej przez sprawcę przemoc ma być uporczywie lub istotne utrudnienie korzystania z zajmowanego lokalu. Alternatywne ujęcie tych znamion powoduje, że sprawca stosujący przemoc innego rodzaju musi osiągnąć jeden ze wskazanych skutków (przestępstwo materialne) w postaci uporczywego utrudnienia albo istotnego utrudnienia korzystania z lokalu mieszkalnego”²²⁹. W takim ujęciu rzeczywiście omawiany przepis penalizowałby wyłącznie celową przemoc innego rodzaju, aniżeli opisana w art. 191 § 1 k.k., mająca osiągnąć skutek w postaci uporczywego lub istotnego utrudnienia korzystania z zajmowanego lokalu mieszkalnego. Jakkolwiek można się zgodzić, że taka była intencja projektodawcy, to jednak tej intencji nie w pełni odpowiada tekst uchwalonej ustawy (na co zresztą słusznie już zwracano uwagę w stanowisku Rządu RP, przedstawionemu wyżej w ppkt 4.5.).

4.23. Przestępstwo z art. 191 § 1a k.k. ma charakter powszechny, a więc jego podmiotem może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Przedmiotem czynności wykonawczej może być również jedynie osoba fizyczna.

4.24. Sprawcą przestępstwa z art. 191 § 1a k.k. może być zarówno właściciel zajmowanego lokalu, jak i osoba, która nie ma żadnego tytułu do zajmowania lokalu mieszkalnego, a nawet osoba zajmująca lokal wspólnie z pokrzywdzonym²³⁰.

4.25. Nie ma przy tym znaczenia to, czy pokrzywdzony ma tytuł prawny do zajmowania takiego lokalu, czy też nie (władza tym lokalem bez podstawy prawnej, faktycznie)²³¹, ani to, czy pokrzywdzony w zajmowanym lokalu faktycznie zamieszkuje, czy korzysta z całego lokalu, czy też jedynie z jego części, ani też, czy jedynie przechowuje tam różne przedmioty. Przestępczym zachowaniem będzie więc utrudnienie korzystania tak z całego lokalu mieszkalnego, jak i jego wydzielonej części²³².

4.26. Skoro przepis art. 191 § 1a k.k. operuje pojęciem „lokalu mieszkalnego”, to nie można uznać, aby pod to pojęcie podpadał także „lokal użytkowy”, a co najmniej dyskusyjne jest, czy obejmuje także pomieszczenia przynależne do tego lokalu (np. piwnica). Taka wykładnia być może stanowiłaby przejaw nieuprawnionego poszerzenia zakresu penalizacji na niekiedy sprawcy²³³. Nie bez racji wskazuje się jednak, że skoro do lokalu mogą przynależeć, jako jego części składowe, pomieszczenia, choćby nawet do niego bezpośrednio nie przylegały lub były położone w granicach nieruchomości gruntowej poza budynkiem, w którym

---

²²⁷ M. Berent, M. Filar, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 1180; teza 16; A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 541–542, teza 3.

²²⁸ A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 542, teza 3.

²²⁹ S. Hypś, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2017, komentarz do art. 191, teza III.A.3.

²³⁰ Zob. *ibidem*, teza III.A.4.

²³¹ Wyrok SR w Grudziądzu z 10.09.2021 r., II K 1083/18, LEX nr 3217588.

²³² J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, s. 871–872, teza 9.

²³³ *Ibidem*.

wyodrębniono dany lokal, a w szczególności: piwnica, strych, komórka, garaż, to podlegają one takiej samej ochronie w zakresie korzystania z nich jak pomieszczenia główne²³⁴.

4.27. Pojęcie „uporczywość”, o której mowa w art. 191 § 1a k.k., należy rozumieć identycznie, jak np. na gruncie art. 209 § 1 k.k. w wersji do 30 maja 2017 r. i bez wątpienia oznacza ono intencjonalne zachowanie długotrwałe, powtarzalne, nacechowane złą wolą i nieustępliwością²³⁵. Znamię to ma więc charakter przedmiotowo-podmiotowy. Od strony przedmiotowej chodzi o wielokrotność zachowań w przeciągu pewnego czasu, zaś od strony podmiotowej o psychiczny stosunek sprawcy do pokrzywdzonego i stosowanej przemocy w określonym celu²³⁶.

4.28. „Istotnym utrudnianiem” nie będzie oczywiście „zwykle” utrudnianie korzystania z zajmowanego lokalu mieszkalnego (np. poprzez odcięcie dostępu do telewizji kablowej lub internetu), ale takie zachowanie sprawcy, które dla korzystania przez pokrzywdzonego z podstawowych funkcji zajmowanego lokalu mieszkalnego (jeśli w ogóle jest to możliwe) wymaga poważnych i uciążliwych dla niego wysiłków²³⁷. Przykładowo wskazuje się, że może to być konieczność wchodzenia do mieszkania przez balkon, przynoszenia wody do lokalu, gdy jej dopływ został odcięty, załatwiania potrzeb fizjologicznych do wiadra, korzystania ze świc w mieszkaniu, w którym odcięto prąd²³⁸.

4.29. O ile „uporczywość” oznacza zachowania wielokrotne, o tyle zachowanie w sposób istotny utrudniający innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego, może mieć charakter jednorazowy (wymiana zamków w drzwiach wejściowych, odcięcie dopływu energii elektrycznej, itd.).

4.30. Nie powinno budzić wątpiwości, że skoro art. 191 § 1a k.k. penalizuje już samo „istotne utrudnianie innej osobie korzystania z zajmowanego lokalu mieszkalnego”, to tym bardziej karalne jest uniemożliwienie w ogóle innej osobie korzystania z takiego lokalu (właśnie chociażby poprzez wymianę zamków lub np. zainstalowanie kraty blokującej wejście do lokalu mieszkalnego).

4.31. W literaturze przedmiotu wyrażany jest pogląd, że przestępstwo z art. 191 § 1a k.k. nie jest przestępstwem ani kwalifikowanym, ani uprzywilejowanym wobec przestępstwa z § 1 tegoż artykułu – zachowania opisane w art. 191 § 1 i § 1a k.k. stanowią typy podstawowe²³⁹. Skoro jednak typy kwalifikowane (przez okoliczności lub następstwa), charakteryzują się dodatkową, w stosunku do typu zasadniczego, cechą, która zwiększa stopień bezprawia, to w tym kontekście nie są pozbawione pewnych racji te poglądy, które wskazują, że przepis art. 191 § 1a k.k. statuuje nowy typ kwalifikowany przestępstwa zmuszania²⁴⁰. Należy jednak zaznaczyć, że przecież typ przestępstwa z art. 191 § 1a k.k. nie jest zagrożony surowszą sankcją karną w stosunku do typu podstawowego opisanego w art. 191 § 1 k.k. Jego stopień bezprawia nie musi być też wcale większy. A ponadto, co istotne, przestępstwo z art. 191 § 1 k.k. odwołuje się do „przemocy wobec osoby” oraz „groźby bezprawnej”, a te elementy w ogóle

²³⁴ S. Hyps, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 191, teza III.A.5.

²³⁵ A. Marek, *Kodeks karny...*, s. 438–439, teza 4; wyrok SN z 27.02.1996 r., II KRN 200/95, LEX nr 25594; oraz postanowienie SA w Krakowie z 13.12.2000 r., II AKz 289/00, KZS 2000, nr 12, poz. 28.

²³⁶ Zob. wyrok SA we Wrocławiu z 16.03.2016 r., II AKa 7/16, LEX nr 2025526.

²³⁷ A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 539–542, teza 3.

²³⁸ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, s. 871–872, teza 9.

²³⁹ M. Berent, M. Filar, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 1182, teza 24.

²⁴⁰ S. Hyps, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 191, teza III.A.1 i 5.

nie występują wśród znamion typu przestępstwa opisanego w art. 191 § 1a k.k., a które penalizuje w zasadzie przemoc pośrednią. Powyższe przemawia za tym, że zachowania opisane w omawianym przepisie stanowią jednak podstawowy typ przestępstwa.

4.32. O ile przestępstwo z art. 191 § 1 k.k. ma charakter formalny, albowiem dla jego zaistnienia ustawa nie wymaga wystąpienia jakiegokolwiek skutku w postaci zachowania się pokrzywdzonego w sposób, do którego zmuszał go sprawca, to w wypadku o którym mowa w § 1a k.k. sytuacja przedstawia się nieco inaczej. Oczywiście w sytuacji stosowania „przemocy innego rodzaju uporczywie” może również nie nastąpić żaden skutek w postaci zmuszenia innej osoby do określonego zachowania (przestępstwo czynnościowe), ale już w wypadkach pozostałych, gdzie ustawa wymaga, aby w istotny sposób utrudniano innej osobie korzystanie z zajmowanego lokalu mieszkalnego, taki właśnie skutek musi nastąpić (przestępstwo znamienne skutkiem)²⁴¹. Jest ono zatem w pierwszym wypadku dokonane z chwilą użycia przez sprawcę środków opisanych w tym przepisie, natomiast w drugim – z chwilą zaistnienia skutków tam opisanych.

4.33. Przestępstwo z art. 191 § 1a k.k., podobnie jak przestępstwo z art. 191 § 1 k.k., może być popełnione tylko przez działanie („stosuje przemoc”) i to umyślne z zamiarem bezpośrednim kierunkowym (w celu...).

4.34. Charakter i istota zachowania stypizowanego w art. 191 § 1a k.k. przesądza o multiplikacji podstaw dla zbiegu z innymi przepisami, tak w obrębie Kodeksu karnego, jak i kodyfikacji wykroczeniowej, a nadto nie można wykluczyć zbiegu kumulatywnego z art. 191 § 1 k.k.²⁴². Stosowanie przez sprawcę przemocy pośredniej w celu i w sposób wskazany w przepisie art. 191 § 1a k.k. może stanowić jednocześnie zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy ruchomej, a wówczas dojdzie do kumulatywnego zbiegu przepisów z art. 288 k.k. lub z art. 124 k.w. Wydaje się, że dość częsty w praktyce może też być zbieg kumulatywny art. 191 § 1a z art. 190a § 1 k.k., o ile zachowanie sprawcy występku z art. 191 § 1a k.k. jednocześnie będzie stanowić uporczywe nękanie pokrzywdzonego i wzbudzi u niego uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie naruszy jego prywatność²⁴³.

4.35. Omawiany występki z § 1a ścigany jest na wniosek pokrzywdzonego (tryb bezwzględnie wnioskowy).

4.36. Niejako już na marginesie należy przypomnieć, że Kodeks karny w szeregu przepisach odróżnia „przemoc” (zob. m.in. art. 41a § 1, art. 64 § 2, art. 118a § 2 pkt 4 i 5, art. 124 § 1, art. 127 § 1, art. 128 § 1 i 3, art. 197 § 1, art. 202 § 3, art. 203, 224 § 1 i 2, art. 232, 242 § 4, art. 245, 246, 249, 250, 260, 264 § 2, art. 282, 289 § 3, art. 346 § 1), od „przemocy wobec osoby” (zob. art. 67 § 3, art. 72 § 1a, art. 75 § 1a, art. 119 § 1, art. 153 § 1, art. 191 § 1, art. 191a § 1, art. 280, art. 281)²⁴⁴.

4.37. W wypadkach stosowania przez sprawcę przemocy, ale bez takiego celu o jakim mowa w art. 191 § 1a k.k. (lub art. 191 § 1 k.k.), może on ponosić odpowiedzialność za inne przestępstwo – np. z art. 217 k.k. (naruszenie nietykalności cielesnej)²⁴⁵.

²⁴¹ Zob. wyrok SN z 14.05.1982 r., IV KR 75/82, LEX nr 21939; postanowienie SN z 14.02.2013 r., II KK 120/12, LEX nr 1405555.

²⁴² M. Berent, M. Filar, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 1182, teza 26.

²⁴³ A. Michalska-Warias, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, s. 546–547, teza 8.

²⁴⁴ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 191, teza 5.

²⁴⁵ *Ibidem*, teza 9.

4.38. Nowelą lipcową z 2022 r.²⁴⁶ dokonano kolejnej nowelizacji art. 191 k.k. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu tej noweli: »projekt zmienia konstrukcję przestępstwa zmuszania (art. 191 § 1 k.k.). Następuje rezygnacja z celowego charakteru tego przestępstwa oraz przesunięcie „dalej” skutku przestępstwa. W konsekwencji tego będzie ono dokonane dopiero w czasie zmuszenia do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, w wyniku zastosowania określonych w tym przepisie środków przymusu, a nie jak obecnie w czasie zastosowania środków przymusu w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia. Samo zastosowanie tych środków w ww. celu, ale bez zmuszenia, obecnie kwalifikowane jako dokonanie przestępstwa – będzie mogło zostać zakwalifikowane jako usiłowanie. Wprowadzony zostaje również bezwzględnie wnioskowy tryb ścigania tego przestępstwa, co ma na celu niepodjęcie ścigania wbrew woli pokrzywdzonego. Natomiast przestępstwo z art. 191 § 2 k.k. nadal będzie miało charakter celowościowy, gdyż ze względu na szerokie spektrum możliwych środków przymusu, w tym również tych o niskim stopniu ograniczenia swobody decyzyjnej pokrzywdzonego (niektóre formy tzw. przemocy wobec rzeczy), bezprawie tego czynu ułożone jest w znacznie mierze w celu działania sprawcy«²⁴⁷.

5. Art. 191b k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 15.08.2023 r.)

Art. 191b.

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia doprowadza inną osobę do zawarcia małżeństwa lub związku, który odpowiada małżeństwu w kręgu wyznaniowym lub kulturowym sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

§ 2. Tej samej karze podlega kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w § 1, używając podstępów lub nadużywając stosunku zależności lub wykorzystując krytyczne położenie, nakłania inną osobę do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

5.1. Ustawą z dnia 13.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁴⁸, obowiązującą od 15.08.2023 r. wprowadzono do Kodeksu karnego nowy typ przestępstwa w art. 191b. Przyjęte rozwiązanie stanowi implementację art. 37 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11.05.2011 r.²⁴⁹.

5.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.:

– „celem ustawy jest wzmocnienie ochrony osób doznających przemocy w rodzinie przez kompleksową regulację instytucji nie tylko prawa cywilnego, ale również karnego”

²⁴⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

²⁴⁷ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024, s. 69.

²⁴⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 289.

²⁴⁹ Dz. U. z 2015 r. poz. 961 ze zm.

– „wypełniając obowiązek dostosowania przepisów ustawy z dnia 06.06.1997 r. – Kodeks karny²⁵⁰, dalej: „k.k.”, do Konwencji stambulskiej, który to zaktualizował się po wycofaniu przez Polskę zastrzeżenia do jej art. 58, zapewniono zgodność ze standardami konwencyjnymi w odniesieniu do terminów przedawnienia przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich, odpowiadających art. 37 (przymusowe małżeństwa), art. 38 (okaleczanie żeńskich narządów płciowych) i art. 39b (wymuszona sterylizacja) Konwencji stambulskiej, po uprzednim wprowadzeniu typów czynów zabronionych, które dotychczas nie miały swojego odpowiednika w Kodeksie karnym”;

– „w ocenie projektodawcy art. 191 k.k. nie zawiera wszystkich znamion przestępstwa z art. 37 Konwencji stambulskiej. Kodeks karny nie przewiduje bowiem odrębnego przestępstwa polegającego na zwabieniu osoby dorosłej lub dziecka na terytorium strony lub państwa innego niż to, które zamieszkuje, w celu zmuszenia do zawarcia małżeństwa. Trzeba jeszcze dodać, iż jak wynika z raportu wyjaśniającego do Konwencji, w przepisie tym termin „wabienie” oznacza każde zachowanie, za pomocą którego sprawca nęci osobę pokrzywdzoną, aby odbyła podróż do innego kraju, na przykład pod pretekstem lub wymyślając powód, taki jak odwiedzanie chorego członka rodziny. Zamiar musi obejmować akt zwabienia osoby za granicę, a także cel zmuszenia tej osoby do zawarcia małżeństwa za granicą (akapit 197). Zwrócił na to uwagę także Komitet GREVIO, zalecając w końcowym raporcie ewaluacyjnym, aby polskie władze, spenalizowały umyślne wprowadzenie w błąd osoby dorosłej lub dziecka w celu sprowadzenia go na terytorium innego państwa z zamiarem zmuszenia do zawarcia małżeństwa, zgodnie z art. 37 ust. 2 Konwencji stambulskiej. Z powyższych względów wprowadzono nowy typ przestępstwa w art. 191b k.k., który zawiera znamiona całego przestępstwa z art. 37 Konwencji²⁵¹.

5.3. Przedmiot ochrony

Art. 191b § 1 k.k. chroni wolność, prawo do samostanowienia o sobie, w sensie swobodnego decydowania o zawarciu (bądź nie zawarciu) małżeństwa lub związku, który odpowiada małżeństwu w określonym kręgu wyznaniowym lub kulturowym. To samo dobro chronione prawem obejmuje art. 191b § 2 k.k., chroniąc jednocześnie – jako główny przedmiot ochrony – wolność pokrzywdzonego w wyborze miejsca przebywania.

5.4. Strona przedmiotowa

5.4.1. Zachowanie sprawcy przestępstwa z art. 191b § 1 k.k. polega na stosowaniu przemocy (przemoc – zob. art. 197 k.k.), groźby bezprawnej (groźba bezprawna zob. art. 115 § 12 k.k.) lub nadużyciu stosunku zależności nad pokrzywdzonym lub wykorzystaniu jego krytycznego położenia (stosunek zależności i krytycznego położenia zob. art. 199 k.k.) i doprowadzeniu w ten sposób do zawarcia małżeństwa lub związku, który odpowiada małżeństwu w kręgu wyznaniowym lub kulturowym sprawcy.

5.4.1.1. Małżeństwem jest kulturowo uznany związek, co najmniej dwóch osób, najczęściej mężczyzny i kobiety, zwanych małżonkami, który ustanawia prawa i obowiązki między nimi, jak również między nimi i ich dziećmi, a także między nimi i ich powinowatymi.

²⁵⁰ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17.

²⁵¹ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2615 z 19.09.2022 r.

Definicja małżeństwa różni się na całym świecie nie tylko między kulturami i religiami, ale także w całej historii danej kultury i religii, ewoluując w kierunku zarówno poszerzenia, jak i zawężenia tego, kto i co jest nią objęte. Małżeństwo jest zazwyczaj potwierdzone ślubem, uznającym jego strony za małżonków oraz niesie za sobą skutki prawne określone w prawie małżeńskim. W Polsce za małżeństwo uznawany jest tylko związek kobiety i mężczyzny (art. 18 Konstytucji RP), a prawny sposób jego zawarcia określa art. 1 § 1–4 ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy²⁵².

5.4.1.2. Odpowiedzialność karna w świetle art. 191b § 1 k.k. zależy nie tylko od regulacji instytucji małżeństwa w porządku prawnym, lecz także od zwyczajów w kręgu wyznaniowym lub kulturowym sprawcy. Powszechnie przyjmuje się, że przez krąg kulturowy należy rozumieć wspólnotę ludzi mających wspólny system wartości i posługującą się takim samym lub podobnym językiem. Na tej podstawie wyróżnia się kręgi kulturowe: zachodni, wschodnioeuropejski, islamski, hinduski, buddyjski, chiński, japoński, latynoamerykański, afrykański. Zachodni krąg kulturowy dzieli się na krąg anglo-amerykański, obejmujący prawie całą Amerykę Północną do Meksyku, europejski obejmujący Europę Zachodnią i Środkową oraz australijski obejmujące całą Australię. Z kolei „krąg wyznaniowy sprawcy” odnosić należy do wspólnoty religijnej, wspólnoty określonego kościoła lub innego związku wyznaniowego.

5.4.1.3. Na gruncie art. 191b § 1 k.k. najistotniejsze jednak jest to, że związek, inny niż małżeństwo, który w kręgu wyznaniowym lub kulturowym sprawcy ma odpowiadać małżeństwu, a do zawarcia którego sprawca doprowadza pokrzywdzonego w sposób opisany w art. 191b § 1 k.k., musi mieć charakter formalny w tym sensie, że nie ograniczy się do wspólnoty polegającej na „byciu ze sobą” dwóch (dwojga) osób, lecz będzie się wiązał z powstaniem określonych więzi mających analogiczne znaczenie i podobne skutki, jak więzy wynikające z prawa małżeńskiego. Czynność sprawcza z omawianego przepisu nie polega na doprowadzeniu innej osoby do jednostkowego zachowania, które zwyczajowo może odpowiadać zachowaniom podejmowanym w małżeństwie, lecz polega na doprowadzeniu do zawarcia małżeństwa lub związku, który odpowiada małżeństwu w określonym (właściwym dla sprawcy) kręgu wyznaniowym lub kulturowym sprawcy. A „zawrzeć” to tyle co ustalić coś, umówić się, przyjąć warunki umowy, podpisać kontrakt²⁵³.

5.4.1.4. W coraz większej liczbie państw zachodnich, w których dominującą formą małżeństwa jest małżeństwo kobiety i mężczyzny, zazwyczaj monogamiczne, legalną formą małżeństwa jest również małżeństwo osób tej samej płci. Światle prawa polskiego taki związek nie jest uznawany za małżeństwo. Ma on w Polsce niewątpliwie charakter, który „w naszym kręgu wyznaniowym lub kulturowym” odpowiada małżeństwu, ale do momentu prawnego uregulowania, właśnie z powodu braku analogicznych w stosunku do małżeństwa skutków prawnych, nie sposób przyjąć, że sam fakt pozostawania we wspólnym gospodarstwie i łączącej osoby więzi fizycznej może mieć charakter „związku zawartego” w rozumieniu art. 191b § 1 k.k. Identycznie, na gruncie prawa polskiego, jest w przypadku konkubinatu. Zmuszenie kogoś do pozostawania w takim związku nie wypełni znamienia skutku z art. 191b § 1 k.k. (w grę może wejść odpowiedzialność z art. 191 § 1 k.k.).

²⁵² Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.

²⁵³ A. Dąbrówka, E. Geller, R. Turczyn, *Słownik synonimów*, Warszawa 2004, s. 19.

5.4.1.5. W świetle przepisu art. 15¹ § 1 pkt 1 i 3 k.r.o. małżeństwo zawarte pod wpływem groźby bezprawnej albo w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, a więc także w wyniku czynu z art. 191b § 1 k.k., jest skuteczne, natomiast może być unieważnione.

5.4.1.6. Przestępstwo z art. 191b § 1 k.k. jest przestępstwem materialnym, o skutku polegającym na doprowadzeniu – w sposób określony w tym przepisie – innej osoby do zawarcia małżeństwa lub związku, który odpowiada małżeństwu w kręgu wyznaniowym lub kulturowym sprawcy.

5.4.2. Przestępstwo z art. 191b § 2 k.k. jest przestępstwem kierunkowym. Sprawca poprzez zachowania, jak w art. 191b § 1 k.k., to jest: używając podstęp lub nadużywając stosunku zależności lub wykorzystując krytyczne położenie, w celu popełnienia przestępstwa określonego w § 1, nakłania inną osobę do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

5.4.2.1. Czynność „nakłaniania” innej osoby do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej odpowiada charakterem i zakresem niesprawczej formie popełnienia przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. (stanowi typ *sui generis* obejmujący nakłanianie). Chodzi tu o nakłanianie (podżeganie) do czynu, który po stronie osoby nakłanianej, z reguły nie jest czynem zabronionym. W takiej sytuacji do nakłaniania nie odnoszą się przepisy części ogólnej Kodeksu karnego dotyczące form współdziałania przestępnego; takiego współdziałania bowiem wówczas nie ma i to przesądza, że mamy do czynienia z przestępstwem formalnym z art. 191b § 2 k.k.

5.4.2.2. Dla bytu przestępstwa z art. 191b § 2 k.k. wystarczy samo nakłanianie pokrzywdzonego do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; nie jest konieczne, aby sprawca pokrzywdzonego do tego nakłonił (w sensie wywołania woli opuszczenia terytorium RP), tym bardziej nie jest wymagane aby doszło przez pokrzywdzonego do opuszczenia terytorium RP.

5.4.2.3. Nakłanianie do opuszczenia terytorium RP, w realizacji znamion czynnościowych z art. 191b § 2 k.k., może być jednak połączone z nakłanianiem pokrzywdzonego, aby opuścił terytorium RP wbrew przepisom, w sposób przestępczy (z art. 264 § 2 k.k.). Wówczas aktualizuje się problem skutkowości podżegania. Należy więc zauważyć, że w doktrynie i orzecnictwie mniejszościowy jest pogląd, że podżeganie ma charakter formalny i jest dokonane wraz z zakończeniem czynności nakłaniania, bez względu na to, czy wywoła pożądany rezultat zgodny z intencją podżegacza, czy też nie²⁵⁴. Przeważa pogląd o skutkowości podżegania. Jest nim wywołanie u osoby nakłanianej zamiaru popełnienia czynu zabronionego, do którego jest nakłaniana. Wynika to – jak podnosi się w doktrynie – z charakteru znamienia czynnościowego podżegania opisanego przez czasownik użyty w formie czasu teraźniejszego w aspekcie niedokonanym, który zgodnie z tradycją legislacyjną oraz powszechnie przyjmowanymi w prawoznawstwie regułami interpretacyjnymi wykląda się w aspekcie dokonanym. Oznacza to, że czasownik „nakłania” wykorzystany dla opisu podżegania użyty został do oznaczenia wywołania określonego skutku. Znamię „nakłaniania” należy więc odczytywać jako znamię czynnościowo-skutkowe (podobnie jak w wypadku znamienia „zabija”, – art. 148 § 1 k.k.), a nie wyłącznie czynnościowe²⁵⁵. Nakłanianie z art. 191b § 2 k.k. będące

²⁵⁴ Tak: A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, K. Buchała, A. Zoll (red.), Warszawa 1998, s. 183; wyrok SN z 02.10.2002 r., IV KKN 109/00, Prok. i Pr.-wkł. 2003, nr 3, poz. 2.

²⁵⁵ Zob. P. Kardas, [w:] *Kodeks karny część ogólna, komentarz*, A. Zoll (red.), Warszawa 2012, s. 351; uzasadnienie

jednocześnie podżeganiem do popełnienia przestępstwa z art. 264 § 2 k.k. podlegać będzie kumulatywnej kwalifikacji (art. 191b § 2 k.k. i art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 264 § 2 k.k., w zw. z art. 11 § 2 k.k.) i dla dokonania tak kwalifikowanego czynu koniecznym będzie ustalenie, że czynności nakłaniania wywołały skutek w postaci nakłonienia pokrzywdzonego do popełnienia czynu zabronionego z art. 264 § 2 k.k., tj. do opuszczenia przez przestępcze przekroczenie granicy terytorium RP. Jeżeli czynności nakłaniania do przestępczego przekroczenia granicy RP okażą się nieskuteczne, bo nakłaniany nie zdecyduje się na takie przekroczenie granicy, to w tym zakresie (realizacji znamion z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 264 § 2 k.k.), czyn sprawcy wypełni znamiona usiłowania (art. 13 § 1 k.k.) podżegania do czynu z art. 264 § 2 k.k. i znamiona – w postaci dokonanej – formalnego przestępstwa z art. 191b § 2 k.k. Przepisy te pozostaną w zbiegu kumulatywnym (art. 11 § 2 k.k.).

5.5. Podmiot

Podmiotem przestępstwa z art. 191 k.k. może być każdy. Wyjątek stanowi sytuacja wykorzystania przez sprawcę czynu z art. 191b § 1 k.k. stosunku zależności. Wówczas przestępstwo ma charakter indywidualny; sprawcą może być tylko osoba, którą łączy z pokrzywdzonym stosunek zależności.

5.6. Strona podmiotowa

5.6.1. Oba występki z art. 191b k.k. można popełnić wyłącznie umyślnie.

5.6.2. Strona podmiotowa występków z art. 191b § 1 k.k. może wyrażać się w formie zamiaru bezpośredniego, jak i ewentualnego.

5.6.3. Kierunkowość przestępstwa z art. 191b § 2 k.k. oznacza, że może być popełnione tylko w formie zamiaru bezpośredniego (w szczególnej jego postaci – *dolus coloratus*).

5.7. Sankcje karne

5.7.1. Występki z art. 191b k.k. są zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

5.7.2. W stosunku do ich sprawcy możliwe jest warunkowe umorzenie postępowania (art. 66 k.k.), jak również orzeczenie kary na podstawie art. 37a k.k. oraz 37b k.k.

5.8. Tryb ścigania

Przestępstwa z art. 191b k.k. są ścigane w trybie publicznoskargowym.

5.9. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

5.9.1. art. 191b k.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 191 § 1 k.k.

5.9.2. Przemoc zastosowana przez sprawcę czynu z art. 191b k.k. może łączyć się ze spowodowaniem obrażeń ciała pokrzywdzonego, co uzasadniać będzie przyjęciem kumulatywnej kwalifikacji prawnej z odpowiednimi przepisami z rozdziału przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu (np. z art. 157 § 1 k.k.).

5.9.3. Przy realizacji znamion omawianego występków może także dojść do kumulatywnego (art. 11 § 1 k.k.) wypełnienia przez sprawcę znamion czynu z art. 207 § 1 k.k. czy z art. 190a § 1 k.k.

---

uchwały SN z 21.10.2003 r., I KZP 11/03, OSNKW 2003, nr 11–12, s. 6; A. Marek, *Kodeks karny...*, s. 74; W. Wolter, *Problem usiłowanego podżegania i pomocnictwa*, PiP 1974, nr 1.

6. Art. 193 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 193.

§ 1. Kto wdziera się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 193. Kto wdziera się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

6.1. Nowelą lipcową z 2022 r.²⁵⁶, obowiązującą od 01.10.2023 r. wprowadzono wnioskowy tryb ścigania przestępstwa naruszenia miru domowego z art. 193 k.k. Ta zmiana wymagała wyodrębnienia dwóch jednostek redakcyjnych; dotychczasowa treść tego przepisu znajduje się w § 1 art. 193 k.k., natomiast w § 2 określono wymóg złożenia wniosku przez pokrzywdzonego dla ścigania przestępstwa.

6.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano: „w projekcie dokonuje się również zmiany w art. 193 § 2 k.k. przez wskazanie, że ściganie przestępstwa naruszenia miru domowego będzie ścigane na wniosek pokrzywdzonego. Biorąc pod uwagę charakter tego przestępstwa, rzeczywiste naruszenie dobra prawnego jest w znacznej mierze uzależnione od postawy pokrzywdzonego. Może on bowiem finalnie zaakceptować tę ingerencję w swoją prywatność. W związku z tym w doktrynie powszechnie krytykowano ściganie tego przestępstwa z urzędu w trybie bezwnioskowym (por. np. P. Pa-
jąk, *Mir domowy czy właścicielski*, CzPKiNP 2011 nr 3 s. 11; A. Zoll (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.) *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz*, Lex/el 2016, t. 22 do art. 193). Należało zatem dokonać stosownej zmiany w tym zakresie i uzależnić ściganie przestępstwa naruszenia miru domowego od złożenia wniosku przez pokrzywdzonego”²⁵⁷.

6.3. Zgodnie z art. 12 k.p.k. w sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek postępowanie z chwilą złożenia wniosku toczy się z urzędu. Organ ścigania poucza osobę uprawnioną do złożenia wniosku o przysługującym jej uprawnieniu.

6.3.1. Uzyskanie wniosku o ściganie należy do oskarżyciela. Jeżeli powodem uzyskania wniosku jest wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron o możliwości zakwalifikowania czynu według innego przepisu prawnego, przewidującego ściganie na wniosek, uzyskanie wniosku o ściganie należy do sądu.

6.3.2. W razie złożenia wniosku o ściganie niektórych tylko sprawców obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku, o czym należy uprzedzić składającego wniosek. Przepisu tego nie stosuje się do najbliższych osoby składającej wniosek.

---

²⁵⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

²⁵⁷ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

6.3.3. Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – aż do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W sprawach, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, cofnięcie wniosku po rozpoczęciu przewodu sądowego jest skuteczne, jeżeli nie sprzeciwi się temu oskarżyciel publiczny obecny na rozprawie lub posiedzeniu. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.

6.4. W orzecznictwie sądowym wskazuje się, że przez „wdarcie się” należy zaś rozumieć wkroczenie do tych miejsc, nie tyle przez przełamanie przeszkody fizycznej, co w istocie wbrew woli osoby uprawnionej²⁵⁸. Przyjmuje się również, że wdarcie się do lokalu w rozumieniu art. 193 k.k. może polegać nie tylko na wejściu siłą, ale też przy użyciu podstępów, np. poprzez podanie się za osoby zainteresowane jego wynajęciem²⁵⁹.

6.5. Sprawcą przestępstwa naruszenia miru domowego w rozumieniu art. 193 k.k. może być także właściciel domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu²⁶⁰. Jak bowiem wskazuje się w judykaturze specyfika przestępstwa z art. 193 k.k. polega m.in. na tym, że przy prawnokarnej ocenie zachowania sprawcy niezbędne jest uwzględnienie regulacji normatywnych funkcjonujących w innych – pozakarnych – dziedzinach prawa, kształtujących prawną relację sprawcy do obiektu będącego przedmiotem zamachu²⁶¹.

6.6. Zagadnienia intertemporalne:

Zgodnie z art. 27 ust. 2. noweli lipcowej z 2022 r.²⁶² do czynów popełnionych przed dniem wejścia w życie tejże ustawy (01.10.2023 r.) przepisu art. 193 § 2 nie stosuje się.

---

²⁵⁸ Wyrok SA w Białymstoku z 17.07.2014 r., II AKa 140/14, LEX nr 1511617.

²⁵⁹ Wyrok SA w Poznaniu z 03.03.2021 r., II AKa 185/20, LEX nr 3527445.

²⁶⁰ Postanowienie SN z 21.07.2011 r., I KZP 5/11, OSNKW 2011, z. 8, poz. 65.

²⁶¹ Wyrok SN z 03.02.2016 r., III K 347/15, LEX nr 1976247.

²⁶² Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

Rozdział IX.

Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności

1. Art. 197 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 197.

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

1) wspólnie z inną osobą,

2) (uchylony)

3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry,

4) posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działając w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu,

5) wobec kobiety ciężarnej,

6) utrwalając obraz lub dźwięk z przebiegu czynu,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 4. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15 lub sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem lub następstwem tego czynu jest ciężki uszczerbek na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 5. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–4 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 197. § 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

1) wspólnie z inną osobą,

2) wobec małoletniego poniżej lat 15,

3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

1.1. Przepisy art. 197 k.k. zostały istotnie zmienione nowelą lipcową z 2022 r.²⁶³, która weszła w życie 01.10.2023 r. W pierwszej kolejności ustawodawca uchylił pkt 2 w treści art. 197 § 3 k.k., który penalizował gwałt dokonany wobec małoletniego poniżej lat 15. W chwili obecnej zachowanie takie kryminalizowane jest w konstrukcji § 4, który zostanie omówiony w dalszej części komentarza.

1.2. Do systematyki art. 197 § 3 k.k. dodany został pkt 4, który przewiduje odpowiedzialność karną sprawcy gwałtu posługującego się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działającego w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu. Rozkodowanie treści wprowadzonego przepisu powinno nastąpić w oparciu o identyczne znamiona użyte w art. 280 § 2 k.k. – rozbój kwalifikowany.

1.3. Dodany pkt 5 do § 3 art. 197 k.k. kryminalizuje wysoce szkodliwy społecznie czyn zabroniony, jakim jest zgwałcenie kobiety ciężarnej. Sprawca tego kwalifikowanego typu czynu zabronionego musi obejmować swoją świadomością fakt, że kobieta jest w ciąży, czyli w okresie od zapłodnienia do porodu (przestępstwo umyślne). Mając na uwadze, że przestępstwo zgwałcenia jest przestępstwem umyślnym sprawca musi wiedzieć, że ofiara zgwałcenia jest w ciąży lub powinien co najmniej przewidywać taką możliwość i na to się godzić (zamiar ewentualny). Warto przypomnieć, że w projekcie zmian k.k. z 04.01.2018 r.²⁶⁴ wprowadzony był zapis: „jeżeli wiedział o tym, że jest ona w ciąży albo z łatwością mógł się o tym dowiedzieć”. O tym, że kobieta gwałcona jest w ciąży sprawca może wiedzieć z różnych źródeł. Może ona sama mu to powiedzieć, może wiedzieć to z relacji innych osób, ciąża może być widoczna albo zapozna się z wynikami badań np. test ciążowy. Nie może ulegać wątpliwości, że zgwałcenie kobiety ciężarnej może mieć szkodliwy wpływ na przebieg ciąży, a nawet doprowadzić do śmierci dziecka poczętego. W tym ostatnim przypadku sprawcy będzie dodatkowo grozić odpowiedzialność karna przewidziana w art. 153 § 1 k.k.

1.4. Kolejny, nowy kwalifikowany typ przestępstwa zgwałcenia zakodowany został w treści przepisu art. 197 § 3 pkt 6 k.k. W tym przypadku sprawca dopuszcza się gwałtu połączonego z utrwaleniem jego przebiegu za pomocą obrazu lub dźwięku. Ofiara doznaje dodatkowych cierpień i upokorzeń, w szczególności dlatego, że pojawia się uzasadniona obawa upublicznienia takiego zapisu. Ponadto sprawca może wykorzystywać zapis do zastraszania lub szantażowania ofiary. Zachowanie takie potęguje społeczną szkodliwość czynu zabronionego. Przez utrwalanie rozumieć należy rejestrowanie przy użyciu np. kamery, telefonu komórkowego, aparatu fotograficznego czy dyktafonu przebiegu przestępstwa zgwałcenia. Jego istotą jest możliwość odtworzenia w przyszłości obrazu lub dźwięku. Przestępstwo jest popełnione bez względu na to, czy ofiara ma świadomość, że jest nagrywana. Poza zakresem kryminalizacji analizowanego przepisu pozostają internetowe transmisje „na żywo” tzw. *live streaming*. W takim wypadku możliwe jest rozpowszechnianie gwałtu bez utrwalania

²⁶³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

²⁶⁴ VIII kadencja, druk sejmowy nr 2154.

jego przebiegu²⁶⁵. Poza zakresem kryminalizacji pkt. 6 pozostaje również rozpowszechnianie utrwalonego obrazu i dźwięku. Efekt takiego rozwiązania jest trudny do zaakceptowania, gdyż rozpowszechnianie nagrania z przebiegu zgwałcenia będzie stanowiło tylko występki z art. 191a k.k. Nie ulega wątpliwości, że stopień społecznej szkodliwości czynu polegającego na upublicznieniu nagrania z przebiegu zgwałcenia jest bardzo wysoki.

1.5. Wszystkie wskazane powyżej typy kwalifikowane przestępstwa zgwałcenia stanowią zbrodnię zagrożoną karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

1.6. Nowelizacja istotnie zmodyfikowała treść przepisu art. 197 § 4 k.k., który statuuje typ kwalifikowany zgwałcenia. W chwili obecnej przepis poddaje prawno-karnemu wartościowaniu zachowanie sprawcy polegające na zgwałceniu małoletniego poniżej lat 15, działaniu ze szczególnym okrucieństwem lub powstaniu następstwa zgwałcenia w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

1.6.1. W nowym brzmieniu przepisu znalazły się znamiona przestępstwa zgwałcenia małoletniego, które wcześniej były stypizowane w art. 197 § 3 pkt 2 k.k. Uzasadniając obecny kształt normatywny § 4, projektodawca stwierdził: „Znamiona zbrodni zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem, określonej w art. 197 § 4 k.k., uzupełniono o znamię zgwałcenia małoletniego poniżej lat 15 (przeniesione z § 3) oraz następstwa w postaci spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Zmiana ta aksjologicznie koresponduje z ukształtowaną, wieloletnią linią orzeczniczą, przyjmującą, że wiek ofiary przestępstw określonych w art. 197 § 1–3 k.k., niższy od 15 lat, może w istotnym stopniu, przy uwzględnieniu innych okoliczności charakteryzujących czyn sprawcy, uzasadniać zakwalifikowanie takiego czynu jako popełnionego ze szczególnym okrucieństwem, z uwagi na wyjątkową dotkliwość czynności sprawczych oraz ich skutków dla takiej ofiary, jak również pomniejszoną w stosunku do osoby dorosłej możliwość obrony przed napastnikiem. Podobnie skutki działania sprawcy zgwałcenia są w praktyce sądowej traktowane jako okoliczności decydujące o wystąpieniu znamienia w postaci „szczególnego okrucieństwa”. Uzasadnia to stypizowanie zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem oraz zgwałcenia małoletniego poniżej lat 15 – jako odmian przestępstwa w jednym paragrafie, z identycznym zagrożeniem karnym²⁶⁶. Zgwałcenie osoby małoletniej poniżej lat 15 (zgwałcenie pedofilskie) może wyrządzić poważne szkody i krzywdy psychiczne, jak i somatyczne. Rozwiązanie przyjęte w znowelizowanym § 4 uznawane jest w doktrynie za błędne. Zdaniem M. Mozgawy „Niewątpliwie, w wielu przypadkach zgwałcenie małoletniego (szczególnie bardzo młodego) dokonane w postaci obcowania płciowego będzie mogło być ocenione w kategoriach «szczególnego okrucieństwa». O ile będzie tak zawsze w przypadku dziecka bardzo małego (kilkuletniego czy nawet młodszego), o tyle zgwałcenie np. 14-latki nie zawsze będzie miało takową cechę. Tym bardziej, że zgwałcenie to nie tylko obcowanie płciowe, ale również inna czynność seksualna. Konsekwencją takiego ujęcia będzie konieczność zakwalifikowania z art. 197 § 4 zachowania sprawcy polegającego na np. głaskaniu dziecka po częściach rodnych i wymierzenia mu kary pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 (chyba, że zastosowane zostanie nadzwyczajne złagodzenie kary)”²⁶⁷. Słabym punktem zaprezentowanego stanowiska jest różnicowanie zgwałcenia pedofilskiego

²⁶⁵ D. Kwiatkowski, *Nowe*, s. 120.

²⁶⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy, IX kadencja, druk sejmowy nr 2024, s. 72–73.

²⁶⁷ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, nb. 26.

na bardziej i mniej drastyczne. Wydaje się, że małoletni bez względu na sposób zachowania sprawcy pedofila powinien podlegać jednakowej ochronie. Stypizowaną w § 4 kwalifikowaną odmianą przestępstwa zgwałcenia chronione są osoby małoletnie od niemowlęstwa do końca dnia poprzedzającego ukończenie 15. roku życia.

1.6.2. Kolejnym znamieniem kwalifikującym przestępstwo gwałtu wprowadzonym nowelą lipcową z 2022 r. do treści art. 197 § 4 k.k. jest następstwo w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Warunkiem odpowiedzialności sprawcy za to przestępstwo jest ustalenie związku przyczynowego pomiędzy zgwałceniem a ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu pokrzywdzonego. W praktyce dość często mamy do czynienia z sytuacją, że ofiara gwałtu na skutek zastosowania wobec niej przemocy doznaje ciężkiego uszczerbku na zdrowiu odpowiadającemu zakresowi określonym w art. 156 § 1 k.k. Strona podmiotowa tego przestępstwa ma charakter mieszany umyślno-nieumyślny (tzw. wina kombinowana – art. 9 § 3 k.k.). Oznacza to, że sprawca skutek kwalifikujący obejmuje nieumyślnością. Jeżeli okaże się, że sprawca gwałtu umyślnie spowodował skutek w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, to nie będziemy mieli do czynienia z przestępstwem z art. 197 § 4 k.k., a przestępstwem stypizowanym w art. 156 § 1 k.k. W takim przypadku w grę będzie wchodziła kumulatywna kwalifikacja z art. 197 § 1 (lub § 2) w zw. z art. 156 § 1 k.k.

1.7. Dodany nowelą § 5 do art. 197 k.k. wprowadza nowy typ kwalifikowany przestępstwa zgwałcenia. Jest to najsurowsza odmiana przestępstwa zgwałcenia, gdyż sprawcy grozi pozbawienie wolności na czas nie krótszy od 8 lat albo kara dożywotniego pozbawienia wolności. Typ czynu zabronionego ujęty w § 5 odnosi się do wszystkich odmian zgwałceń, o których mowa w art. 197 § 1–4 k.k. Powyższe powoduje, że § 5 staje się praktycznie multikwalifikowanym typem czynu zabronionego zgwałcenia. Projektodawca uzasadnił wprowadzenie do przestrzeni prawnej § 5 w następujący sposób: „Projekt art. 197 § 4 i 5 k.k. likwiduje więc lukę prawną i naprawia błąd twórców Kodeksu karnego z 1997 r., którzy nie przewidzieli typów zgwałcenia kwalifikowanych przez następstwo w postaci spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub śmierci pokrzywdzonego, a ponadto w sposób nieprzemysłany doprowadzili do znacznej liberalizacji odpowiedzialności karnej za zgwałcenie, typizując np. zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem jako występki zagrożony tylko karą od 2 do 12 lat pozbawienia wolności. W wyniku nowelizacji k.k. ten ostatni błąd został tylko w niewielkim stopniu naprawiony, gdyż co prawda stypizowano zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem jako zbrodnie, jednak w opinii projektodawcy obowiązujące zagrożenia karne za typ podstawowy zgwałcenia oraz typy kwalifikowane nadal są za niskie i odbiegają od standardów przewidzianych w istotnej części krajów Unii Europejskiej, przewidujących znacznie wyższe zagrożenia za typy kwalifikowane zgwałceń. W obecnym stanie prawnym w przypadku zgwałcenia z następstwem w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie dochodzi do podwyższenia ustawowego zagrożenia, gdyż nie zapewnia tego kumulatywna kwalifikacja z art. 156 § 2 lub art. 155 k.k. Nie ulega jednak żadnej wątpliwości, że za czyn, charakteryzujący się rażącym naruszeniem reguł postępowania z dobrem prawnym w odniesieniu do następstwa (życiem lub zdrowiem) oraz wysokim stopniem bezprawia umyślnego czynu wyjściowego (zgwałcenia) powinno być przewidziane wyższe ustawowe zagrożenie. Zważywszy w szczególności na to, że następstwo śmiertelne albo w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu może wynikać z takiego działania sprawcy przestępstwa zgwałcenia,

który wskazuje na demonstracyjne lekceważenie wartości ludzkiego życia i pozostającego na granicy umyślnego spowodowania śmierci w zamiarze ewentualnym, jest wskazane umożliwienie orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności (analogicznie jak w art. 156 § 3 k.k.). W obecnym stanie prawnym szereg poważnych przestępstw posiada typy kwalifikowane przez następstwo, jednak ustawodawca nie był w tworzeniu typów tych wystarczająco konsekwentny, nie przewidując zaostrzonej karalności ze względu na następstwo w przypadku tak poważnych przestępstw, jak zgwałcenie²⁶⁸. Śmierć pokrzywdzonego (ustawodawca niefortunnie użył sformułowania „śmierć człowieka”) musi pozostawać w związku przyczynowym ze zgwałceniem. Czas zgonu może być nawet odległy od zgwałcenia, jednak musi pozostawać z nim w związku przyczynowym, np. ofiara brutalnego gwałtu umrze w szpitalu po kilkunastu dniach od zdarzenia. Typu czynu zabronionego z § 5 charakteryzuje się mieszaną stroną podmiotową, czyli umyślną co do zgwałcenia i nieumyślną co do następstwa w postaci zgonu osoby pokrzywdzonej (art. 9 § 3 k.k.). W przypadku, gdy sprawca zgwałcenia umyślnie dokona zabójstwa będzie odpowiadał na podstawie art. 148 § 2 pkt 2 k.k.

2. Art. 200 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 200.

§ 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

§ 5. Karze określonej w § 3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

§ 6. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w § 1, 3 lub 4 wobec małoletniego poniżej lat 15, który w chwili czynu pozostawał w stosunku zależności od sprawcy, w szczególności pod jego pieczę, lub z wykorzystaniem krytycznego położenia małoletniego poniżej lat 15, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

---

²⁶⁸ VIII kadencja, druk sejmowy nr 2154.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 200.

§ 1. *Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania,*

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. *(uchylony)*

§ 3. *Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

§ 4. *Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.*

§ 5. *Karze określonej w § 3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.*

2.1. Nowelą lipcową z 2022 r.²⁶⁹, która weszła w życie 01.10.2023 r., ustawodawca dodał § 6 do art. 200 k.k., który obliguje sądy do nadzwyczajnego obostrzania kary sprawcom przestępstw stypizowanych w art. 200 § 1, 3 lub 4 k.k. poprzez wymierzanie kary pozbawienia wolności przewidzianej za przypisane przestępstwo w wysokości nie niższej od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, jeżeli małoletni w wieku poniżej lat 15 w chwili czynu pozostawał w stosunku zależności od sprawcy, a w szczególności pod jego pieczę lub znajdował się w krytycznym położeniu, co sprawca wykorzystał.

2.1.1. Stosunek zależności to taki stosunek prawny lub faktyczny, który daje jednej osobie możliwość wywierania określonego wpływu bezpośredniego lub pośredniego na losy i położenie prawne, społeczne i ekonomiczne innej osoby²⁷⁰. Osoba zależna ma świadomość konieczności podporządkowania się żądaniom czy życzeniom osoby, od której zależy²⁷¹.

2.1.2. Krytyczne położenie ma miejsce wtedy, gdy pokrzywdzony znajduje się w bardzo trudnej sytuacji osobistej lub ekonomicznej. W rachubę wchodzi tu położenie krytyczne, czyli naprawdę ciężkie²⁷².

3. Art. 200a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 200a.

§ 1. *Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 4 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15,*

²⁶⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

²⁷⁰ Wyrok SN z 06.05.2014 r., V KK 358/13, Prok. i Pr.- wkł. 2014, nr 9, poz. 2, s. 5.

²⁷¹ *Ibidem*.

²⁷² R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2000, s. 272.

zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Brzmienie do 30.09. 2023 r.:

Art. 200a.

§ 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

3.1. Przepis art. 200a § 1 k.k. zmieniony został nowelą lipcową z 2022 r.²⁷³, która weszła w życie 01.10.2023 r. Zmiana treści przepisu podyktowana została uchyceniem art. 197 § 3 pkt 2 k.k. i ujęcia przestępstwa zgwałcenia małoletniego poniżej lat 15 w treści § 4 tegoż przepisu.

3.2. W stanie prawnym po nowelizacji sprawcy grozi kara pozbawienia wolności do lat 3, jeżeli działając w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 4 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiąże kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim.

4. Art. 203 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 203.

§ 1. Kto, wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji,
podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

---

²⁷³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

§ 2. *Kto, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji,*
podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Brzmienie od 30.09.2023 r.:

Art. 203. Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji,
podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Przepis art. 203 k.k. został zmieniony nowelą lipcową z 2022 r.²⁷⁴. Nowelizacja ograniczyła się w zasadzie do zaostrzenia odpowiedzialności karnej. Nastąpiła także techniczna zmiana przepisu sprowadzająca się do stypizowania możliwych zachowań sprawcy w dwóch paragrafach. Natomiast nie zmieniła się treść znamion określających inkryminowane zachowanie sprawcy przestępstwa zmuszania do uprawiania prostytucji.

---

²⁷⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

Rozdział X.

Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece

1. Art. 207 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 207.

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Brzmienie od 13.07.2017 r. do 30.09. 2023 r.

Art. 207.

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1–2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Brzmienie do 12.07.2017 r.

Art. 207.

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

1.1. Z treści art. 207 § 1 k.k. wyeliminowano zwrot „albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny”. Ten zabieg legislacyjny jest pochodną wprowadzenia ustawą z dnia 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego²⁷⁵ w art. 207 § 1a k.k. typu kwalifikowanego przestępstwa znęcania się.

1.2. Co do rozumienia zwrotu „osoba nieporadna ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny” zob. uwagi zamieszczone w tezach do art. 53 § 2 k.k. (tom I niniejszego komentarza) oraz w tezie 2 do art. 189 k.k.

1.3. Modyfikacje w obszarze art. 207 § 2 i 3 k.k. są pochodną wprowadzenia typu kwalifikowanego w art. 207 § 1a k.k.

2. Art. 209 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 209.

§ 1. Kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a odbywa się z urzędu.

§ 4. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiścił w całości zaległe alimenty.

§ 5. Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawca przestępstwa określonego

²⁷⁵ Dz. U. z 2017 r. poz. 773.

w § 1a uiszczył w całości zaległe alimenty, chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary.

Brzmienie do 30.05.2017 r.:

Art. 209.

§ 1. Kto uporczywie uchyla się od wykonania ciążącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie odbywa się z urzędu.

2.1. Uwagi wprowadzające

2.1.1. Ustawą z dnia 23.03.2017 r.²⁷⁶, która weszła w życie w dniu 31.05.2017 r. ustawodawca dokonał poważnych modyfikacji w treści art. 209 k.k. kryminalizującego przestępstwo niealimentacji. Najważniejsze zmiany polegały na:

- zmianie określenia obowiązku, od którego uchyla się sprawca analizowanego przestępstwa z obowiązku opieki na obowiązek alimentacyjny;
- odstąpieniu od wskazania ustawy, jako źródła owego obowiązku;
- rezygnacji ze znamienia „uporczywości”;
- rezygnacji ze znamienia „niemożności zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych” w typie podstawowym przestępstwa niealimentacji i uczynienie z niego znamienia wyłącznie typu kwalifikowanego;
- ograniczenia kryminalizacji wyłącznie do uchylania się od obowiązku alimentacyjnego polegającego na uiszczaniu świadczeń pieniężnych;
- wprowadzeniu klauzuli bezkarności dla sprawcy przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. oraz instytucji odstąpienia od wymierzenia kary w stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 209 § 1a k.k., który nie później niż w terminie 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiszczył w całości zaległe alimenty.

2.1.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.:

- „celem poprawy efektywności egzekwowania przez osoby uprawnione do świadczeń alimentacyjnych oraz wyeliminowania aktualnych i niepożądanych zjawisk w postaci celowego uchylania się osób zobowiązanych do alimentacji od prawnego obowiązku alimentacji przez zatajanie uzyskiwanych dochodów i posiadanego majątku proponuje się nowelizację przestępstwa niealimentacji przede wszystkim przez eliminację dotychczasowych znamion w postaci «uporczywości» i «niemożności zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych» osoby uprawnionej na rzecz bardziej obiektywnego kryterium w postaci zaległości alimentacyjnych stanowiących równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo opóźnienia zaległego świadczenia innego niż okresowe wynoszącego co najmniej 3 miesiące. W tym

²⁷⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 952.

miejscu wyjaśnić jednocześnie należy, że przez świadczenia inne niż okresowe rozumie się m.in. świadczenia alimentacyjne wypłacane jednorazowo, na przyszłość i ustalone na mocy orzeczenia sądowego, umowy lub ugody między uprawnionym i zobowiązanym lub świadczenia alimentacyjne skapitalizowane i zasądzone jednorazowo (w szczególności, gdy znana jest chwila wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego)”;

– „nowelizacja obejmuje przy tym świadomą rezygnację z przywołania w art. 209 § 1 k.k. ustawy jako samoistnego źródła obowiązku alimentacyjnego. Argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem był fakt, że zdaniem projektodawcy w tym zakresie jest to norma pusta i w rzeczywistości nie zdarzają się przypadki, w których jedyną i wyłączną podstawą ustaleń organów w toku postępowania karnego w zakresie istnienia obowiązku alimentacyjnego, jego formy oraz wysokości byłaby ustawa. Z drugiej strony w znowelizowanym przepisie projektodawca poszerzył źródła obowiązku alimentacyjnego o ugodę zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umowę. W świetle obowiązujących przepisów również bowiem wymienione tytuły stanowią podstawę ustalenia świadczeń alimentacyjnych”;

– „celowym zabiegiem projektodawcy była wreszcie rezygnacja z penalizacji uchylania się od wszelkiego rodzaju świadczeń alimentacyjnych jedynie na rzecz świadczeń określonych co do wysokości (tj. świadczeń pieniężnych) gdyż w istocie tylko z taką formą niewykonywanych świadczeń alimentacyjnych mają do czynienia organy ścigania i sądy w postępowaniu karnym”;

– „za proponowanymi rozwiązaniami uprzywilejowania sprawcy w przypadkach projektowanych sytuacji, obejmujących elementy tzw. czynnego żalu, przemawiają argumenty kryminalnopolityczne. W opinii projektodawcy, z uwagi na charakter przestępstwa niealimentacji, rodzaj naruszonego nim dobra prawnego oraz powody penalizacji niealimentacji jest zasadne przyjęcie rozwiązania, zgodnie z którym sprawca, w określonych warunkach, będzie mógł liczyć na niepodleganie karze lub odstępianiu od wymierzenia kary w przypadku uiszczenia w całości zaległych alimentów. Warunkiem takiego rozwiązania jest, co oczywiste, to, aby sprawca uiścił wszystkie zaległe alimenty w całości i dokonał tego w określonym terminie²⁷⁷.”

2.1.3. Przyjęte rozwiązania, a zwłaszcza rezygnacja ze znamienia narażenia osoby uprawnioną „na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych” i „uporczywości” i motywy wprowadzenia tych zmian wywołują zastrzeżenia. Wprowadzając je, naruszono bowiem nie tylko zasadę poprawnej kryminalizacji, ale nade wszystko zasadę *ultima ratio* prawa karnego²⁷⁸.

2.2. Przedmiot ochrony

2.2.1. Kwestia przedmiotu ochrony przepisów kryminalizujących przestępstwo niealimentacji jest nad wyraz sporna. Najwłaściwsze, mając na uwadze rodzajowy przedmiot ochrony wynikający z tytułu rozdziału Kodeksu karnego, w którym ów przepis zamieszczono, wydaje się traktowanie jako indywidualny (główny) przedmiot ochrony materialnych podstawy egzystencji osób, w stosunku do których ciąży na sprawcy obowiązek alimentacyjny wynikający z orzeczeń sądowych, ugód zawartych przed sądem lub innym organem oraz

²⁷⁷ Uzasadnienie projektu ustawy – o zmianie ustawy Kodeks karny, druk sejmowy nr 1193 z 03.01.2017 r., s. 3–4, 7.

²⁷⁸ Zob. szerokie rozważania na ten temat M. Małecki, *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian (uwagi do rządowego projektu nowelizacji art. 209 k.k. z 28 października 2016 r.)*, CzPKiNP 2016, nr 4, s. 35–61.

umów. Tak pojmowany indywidualny przedmiot ochrony mieści się niewątpliwie w rodzajowym przedmiocie ochrony. Chroniąc materialne podstawy egzystencji osób uprawnionych do alimentów, zapewnia się bowiem ochronę rodzinie i obowiązkowi opieki, w tym konkretnym wypadku opieki alimentacyjnej.

2.2.2. Wyjątkowa sporna w doktrynie i judykaturze jest także kwestia, czy ubocznym przedmiotem ochrony przepisów kryminalizujących przestępstwo niealimentacji jest autorytet wymiaru sprawiedliwości oraz powaga i wykonalność prawomocnych lub podlegających wykonaniu, a stwierdzających obowiązek alimentacyjny orzeczeń sądu, a także dotyczących tego przedmiotu ugód zawartych przed sądem lub zatwierdzonych przed sąd. Zagadnienie to ma przy tym bardzo doniosłe znaczenie praktyczne. Przyjęcie, że przedmiotem ochrony wskazanego przepisu jest i to dobro prawne pozwala bowiem przekonująco uzasadnić pogląd, że prawomocne orzeczenia sądu cywilnego uchylające uprzednie orzeczenie określające obowiązek alimentacyjny nie ma wpływu na kwestię odpowiedzialności karnej za przestępstwo niealimentacji²⁷⁹. W kontekście powyższych uwag należy zauważyć, że aktualnie, po wyeliminowaniu z treści przepisu kryminalizującego przestępstwo „niealimentacji” ustawy jako źródło obowiązku alimentacyjnego, teza, iż ubocznym przedmiotem ochrony analizowanej regulacji jest wskazane wyżej dobro, jawi się jako silniejsza niż w poprzednio obowiązującym stanie prawnym²⁸⁰.

2.3. Strona przedmiotowa

2.3.1. Czynność sprawcza polega na uchylaniu się (od obowiązku alimentacyjnego). Zgodnie z definicjami zawartymi w słownikach języka polskiego czasownik zwrotny „uchylać się”, uwzględniając kontekst, w jakim został na gruncie analizowanego przepisu użyty, oznacza „rozmyślnie nie wypełnić czegoś”²⁸¹, „uniknąć czegoś, wymigiwać się od czegoś”²⁸². W świetle powyższych definicji jako w pełni trafny i aktualny jawi się zatem pogląd SN wyrażony w postanowieniu z dnia 17.04.1996 r., zgodnie z którym „w pojęciu «uchyla się» mieści się negatywny stosunek psychiczny osoby zobowiązanej do wykonania nałożonego na nią obowiązku, który sprawia, że mimo obiektywnej możliwości jego wykonania, sprawca obowiązku tego nie wypełnia, gdyż wypełnić go nie chce lub też zlekceważył obowiązek nałożony wyrokiem”²⁸³. I w obecnym stanie prawnym należy zatem wnikliwie, uwzględniając dotychczasowy dorobek doktryny i judykatury, badać, czy nie pojawiły się przyczyny, które uniemożliwiły oskarżonemu wywiązanie się z tego obowiązku. W tym zakresie aktualność zachowuje zatem teza zawarta w wyroku SN z dnia 09.11.2011 r., iż „jakkolwiek przestępstwo określone w art. 209 § 1 k.k. ma charakter trwały, bowiem sprawca swym zachowaniem

²⁷⁹ Szerzej na ten temat i sprzecznych poglądach wyrażanych w tej kwestii w doktrynie i judykaturze zob. J. Koso-noga, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, r.A. Stefański (red.), Warszawa 2017, Legalis 2017, komentarz do art. 209, punkt II.13.

²⁸⁰ Odmienne M. Borodziuk, który stwierdza, iż wyeliminowanie ustawy jako źródła obowiązku alimentacyjnego niczego w tej kwestii nie zmienia, a to z uwagi na fakt, że „orzeczenie sądowe zostało wskazane jako dokument określający wysokość obowiązku, ale obok ugody przed sądem lub innym organem i innej umowy. Gdyby uznać, że przedmiotem ochrony zostały objęte interes wymiaru sprawiedliwości i powaga orzeczeń sądowych, równie dobrze można by podnosić, że omawiany przepis chroni rzetelność kontrahenta w obrocie cywilnoprawnym” (M. Borodziuk, *Zakres kryminalizacji przestępstwa niealimentacji po nowelizacji w 2017 r.*, Prok. i Pr. 2018, nr 4, s. 38).

²⁸¹ *Słownik języka polskiego* PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/uchyli%C4%87%20si%C4%99.html> [dostęp: 1.07.2024].

²⁸² B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1998, s. 460.

²⁸³ II KRN 204/96, LEX nr 26252.

wywołuje bezprawny stan i utrzymuje go przez dłuższy czas, to nie oznacza to możliwości włączania do okresu przestępnej niealimentacji tych odcinków czasowych, w których sprawca nie miał obiektywnej możliwości wywiązywania się z ciążących na nim obowiązków²⁸⁴.

2.3.2. Ustawodawca, rezygnując ze znamienia „uporczywości”, które w poprzednim stanie prawnym dookreślało czynność sprawczą, byt przestępstwa niealimentacji uzależnił od tego, by łączna wysokość powstałych z tego tytułu zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosiło co najmniej 3 miesiące. Przy tej okazji należy wspomnieć, że nadal zachowuje aktualność pogląd, iż sprawca uchyla się od obowiązku alimentacyjnego nie tylko wówczas, gdy nie przekazuje na ten cel środków w ogóle, ale także i wówczas, gdy dostarcza te środki w zaniżonej wysokości, jeżeli oczywiście ma obiektywną możliwość ich uiszczenia w pełnej wysokości. Termin „obowiązek alimentacyjny”, uwzględniając koncepcję pełnej zależności znaczeniowej, należy interpretować zgodnie z definicją tego terminu zawartą w art. 128 k.r.o. i rozumieć przezeń obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny), a krąg osób, na których ów obowiązek ciąży, w jakich okolicznościach i na rzecz jakich podmiotów ustalać wyłącznie w oparciu o przepisy zawarte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (przede wszystkim w dziale III k.r.o., ale też np. art. 60 k.r.o.²⁸⁵). Tracą więc aktualność poglądy, w myśl których orzeczeniem stwierdzającym obowiązek łożenia na utrzymanie w rozumieniu komentowanego przepisu jest każde orzeczenie zobowiązujące do świadczeń polegających na dostarczaniu osobie uprawnionej środków utrzymania, a to z uwagi na fakt, iż w przepisie tym chodzi o obowiązek opieki materialnej wynikający nie tylko z instytucji opieki lub z funkcji rodzicielskich, lecz także z jakiegokolwiek innego faktycznego zobowiązania²⁸⁶. Aktualnie zatem brak jest podstaw do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 209 § 1 k.k. np. osoby, która uchyla się od uiszczenia renty dożywotniej (art. 914 k.c.), czy też renty z art. 446 § 2 k.c. orzekanej na rzecz osoby, względem której ciążył na zmarłym ustawy obowiązek alimentacyjny²⁸⁷. Podkreślić należy, że obowiązki związane z dostarczaniem środków utrzymania na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego nie mogą i nie są w doktrynie określane obowiązkami alimentacyjnymi, ale obowiązkami quasi-alimentacyjnymi. Za obowiązek alimentacyjny *sensu stricto* uważa się słusznie wyłącznie obowiązek wynikający z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego²⁸⁸. Stanowcze brzmienie art. 209 § 1 k.k. i wynikający

²⁸⁴ IV KK 321/11, LEX nr 1044059.

²⁸⁵ W judykaturze podkreśla się, że żądanie małżonka rozwiedzionego, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, od drugiego małżonka rozwiedzionego dostarczania środków utrzymania (art. 60 § 1 k.r.o.), jak również żądanie byłego małżonka od drugiego małżonka rozwiedzionego uznanego za wyłącznie winnego rozkładu pożycia przyczynienia się w odpowiednim zakresie do zaspokajania jego usprawiedliwionych potrzeb (art. 60 § 2 k.r.o.), mają ten sam charakter, co alimenty przewidziane w art. 128 i n. k.r.o. (tak SN w wyroku z 08.10 1976 r., III CRN 88/76, LEX nr 20270).

²⁸⁶ S. Hypś, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2013, Legalis, komentarz do art. 209, III.7.8.

²⁸⁷ Renta z art. 446 § 2 k.k. nie ma zresztą charakteru alimentacyjnego, ale odszkodowawczy – G. Bieniek, J. Gudowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część ogólna*, J. Gudowski (red.), WKP 2018, komentarz do art. 446, teza 6.

²⁸⁸ I. Ramus, J. M. Łukasiewicz, [w:] *Prawo alimentacyjne*, I. Ramus (red.), *Zagadnienia materialne*, Wyd. A. Marszałek 2015, LEX, Wprowadzenie do cyklu.

z konstytucyjnej zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege* zakaz wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy wyklucza zatem możliwość objęcia zakresem znaczeniowym terminu „obowiązek alimentacyjny” użytego na gruncie art. 209 k.k. także obowiązków o charakterze quasi-alimentacyjnym.

2.3.3. Dla bytu przestępstwa niezbędne jest również to, by obowiązek ten był określony co do wysokości, a zatem przybrał postać świadczenia o charakterze pieniężnym.

2.3.4. Określenie obowiązku alimentacyjnego co do wysokości musi przy tym nastąpić na mocy: orzeczenia sądowego, ugody zawartej przed sądem albo innym organem (art. 183¹², art. 184, art. 223 k.p.c.) albo innej umowy (art. 138 k.r.o.)

2.3.5. Przestępstwo niealimentacji z art. 209 § 1 k.k. jest przestępstwem formalnym.

2.3.6. Mimo sporów w doktrynie i judykaturze należy stwierdzić, że przestępstwo niealimentacji w sytuacji, gdy sprawca uchyla się od obowiązku alimentacyjnego dotyczącego świadczeń okresowych jest przestępstwem wieloczynowym, a nie trwałym²⁸⁹. Zabronione zachowanie nie polega wszak w tym przypadku na wytworzeniu i utrzymywaniu przez określony czas stanu bezprawnego. Charakter przestępstwa trwałego z zaniechania ma natomiast uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego dotyczącego świadczenia jednorazowego.

2.4. Typ kwalifikowany

2.4.1. Znamieniem typu kwalifikowanego z art. 209 § 1a k.k. jest znamię skutku, które przybiera postać „narażenia uprawnionego na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych”. Przy wykładni tego znamienia w pełni właściwe jest odwoływanie się do dorobku doktryny i orzecznictwa wypracowanego na gruncie art. 209 § 1 k.k. w poprzednio obowiązującym brzmieniu.

2.4.2. W związku z powyższym należy jedynie wskazać, że do realizacji znamion przestępstwa niealimentacji w typie kwalifikowanym konieczne jest wywołanie stanu konkretnego, choć niekoniecznie bezpośredniego narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych²⁹⁰.

2.4.3. Przypomnieć również wypada, że zaspokojenie podstawowych potrzeb oznacza dostarczenie środków materialnych koniecznych nie tylko do utrzymania, ale również do uzyskania niezbędnego wykształcenia i korzystania z dóbr kulturalnych. Odpowiedzialność karna za przestępstwo typu kwalifikowanego nie będzie wyłączona także i wówczas, gdy podstawowe potrzeby uprawnionego będą zaspokojone kosztem znacznego wysiłku osoby współzobowiązanej do alimentacji albo przez inne osoby niezobowiązane, czy też dzięki świadczeniom z funduszu alimentacyjnego²⁹¹. Konkretnie niebezpieczeństwo narażenia na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych skutkujące odpowiedzialnością z art. 209 § 1a k.k. nie powstanie natomiast w sytuacji, gdy osoba współzobowiązana do alimentacji będzie znajdowała się w tak dobrej sytuacji materialnej, że alimenty należne od sprawcy nie miałyby większego wpływu na poziom życia dziecka²⁹².

²⁸⁹ Ostatnio pogląd taki wyraził SN w postanowieniu z 26.04.2017 r., I KZP 1/17, OSNKW 2017, nr 6, poz. 33.

²⁹⁰ Choć w doktrynie zdania na temat tego, czy art. 209 § 1 k.k. w poprzednio obowiązującym brzmieniu wymagał bezpośredniego, czy jedynie pośredniego narażenia na niebezpieczeństwo zaspokojenia takich potrzeb były podzielone – szerzej na ten temat zob. M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 209, teza 7.

²⁹¹ Tak trafnie SN w wyroku z 27.03.1987 r., V KRn 54/87, LEX nr 17801.

²⁹² Tak też J. Kosonoga, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 209, teza 12; S. Hypś, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2024, komentarz do art. 209, pkt IV teza 6.

2.5. Podmiot

Przestępstwa z art. 209 § 1 i 1a k.k. są przestępstwami indywidualnymi właściwymi. Ich sprawcami mogą być bowiem wyłącznie osoby, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, określony co do wysokości orzeczeniem sądu, ugodą zawartą przed sądem lub innym organem albo inną umową.

2.6. Strona podmiotowa

Przestępstwo niealimentacji, tak w typie podstawowym (art. 209 § 1 k.k.), jak i kwalifikowanym (art. 209 § 1a k.k.) po uchyleniu znamienia „uporczywości” może być popełnione umyślnie w obu formach zamiaru.

2.7. Sankcje karne

2.7.1. Przestępstwo niealimentacji w typie podstawowym zagrożone jest karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

2.7.2. Przestępstwo niealimentacji w typie kwalifikowanym zagrożonym jest karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do dwóch lat.

2.7.3. Oznacza to, że zarówno do sprawcy przestępstwa z art. 209 § 1 k.k., jak i z art. 209 § 1a k.k. może być zastosowana instytucja warunkowego umorzenia postępowania oraz nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 7 k.k.). Sąd może również odstąpić od wymierzenia kary (art. 59 k.k.) Przy wymiarze kary sąd winien kierować się dyrektywami z art. 58 § 1 i 2a k.k.

2.8. Tryb ścigania

Zmiany w zawartych w art. 209 § 2 i 3 k.k. przepisach dotyczące trybu ścigania przestępstwa niealimentacji miały charakter wyłącznie dostosowawczy i związane były z wprowadzeniem typu kwalifikowanego przestępstwa niealimentacji. Poza wspomnianą modyfikacją pełną aktualność zachowują zatem poglądy wyrażone w doktrynie i judykaturze na gruncie art. 209 § 2 i 3 k.k. w poprzednio obowiązującym brzmieniu.

2.9. Klauzula niekaralności i odstąpienie od wymierzenia kary

2.9.1. W art. 209 § 4 k.k. wprowadzono klauzulę niekaralności dla sprawcy przestępstwa z art. 209 § 1 k.k., który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uścił w całości zaległe alimenty.

2.9.2. W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 209 § 1a k.k. uiszczenie przez sprawcę przed upływem 30 dni od dnia od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego w całości zaległych alimentów uczyniono natomiast przesłanką odstąpienia od wymierzenia kary. Zauważyć jednak należy, że postąpienie sprawcy we wskazany wyżej sposób nie gwarantuje mu skorzystania z dobrodziejstwa odstąpienia od wymierzenia kary. Sąd może bowiem nie zastosować tej instytucji, gdy uzna, że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko zastosowaniu tej instytucji (art. 209 § 5 k.k.).

2.9.3. Sposób ustawowego określenia przesłanki zastosowania klauzuli niekaralności i instytucji odstąpienia od wymierzenia kary z art. 209 § 4 i 5 k.k. może wywoływać problemy w jego praktycznym stosowaniu.

2.9.4. W szczególności nie jest bowiem jasne, czy do zrealizowania owej przesłanki konieczne jest, by sprawca spłacił wszystkie ciężące na nim zaległości alimentacyjne, czy tylko te, którego dotyczy stawiany mu zarzut. Mając na uwadze fakt, iż w tym przypadku uiszczenie zaległości alimentacyjnej ma uwolnić sprawcę od odpowiedzialności karnej albo zapewnić

mu skorzystanie z instytucji odstąpienia od wymierzenia kary, należy uznać, iż wystarczające jest, by sprawca uiścił zaległe alimenty, których dotyczy stawiany mu zarzut. Wymaganie, by sprawca uiścił wszystkie ciężące na nim zaległości alimentacyjne mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której możliwość skorzystania z dobrodziejstwa tych instytucji uzależniona byłaby od spłaty zaległych alimentów, których sprawca nie uiścił z przyczyn, które uniemożliwiały pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej (np. w nieobjętym zarzutem czasie, w którym sprawca był pozbawiony wolności czy przebywał w szpitalu).

2.9.5. Powyższa konstatacja prowadzi również do wniosku, iż termin „w ciągu 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania” należy wiązać z pierwszym przesłuchaniem nie tylko po przedstawieniu, ale i zmianie lub uzupełnieniu zarzutów, jeśli na skutek owej zmiany lub uzupełnienia zarzutów zmieniła się wysokość wynikającej z zarzutu zaległości alimentacyjnej. Gdyby bowiem uznać, że w każdym przypadku termin na uiszczenie zaległości z tytułu alimentów liczy się od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego, po przedstawieniu zarzutów sprawca, który spłacił alimenty w wysokości wynikającej z pierwotnie przedstawionego zarzutu, nie mógłby skorzystać z dobrodziejstwa tej instytucji, gdyby do zmiany lub uzupełnienia zarzutów doszło po upływie 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania. Ponadto dochodziłoby do nie dającego się racjonalnie uzasadnić zróżnicowania sytuacji sprawców, którym wszystkie zarzuty przedstawiono w toku jednego postępowania, od sytuacji sprawców, przeciwko którym toczyłoby się więcej niż jedno postępowanie, a przedmiotem każdego z nich byłaby kwestia odpowiedzialności karnej za przestępstwo niealimentacji z tym, że popełnione w różnych okresach.

2.9.6. W związku z tym, że ustawa wymaga uiszczenia zaległych należności przez sprawcę powstaje również pytanie, czy z dobrodziejstwa tego może skorzystać sprawca, za którego spłaci zaległość alimentacyjną inna osoba. Należy stwierdzić, że nie jest to wykluczone, pod warunkiem jednak, że zostanie ustalone, iż doszło do tego z inicjatywy sprawcy.

2.10. Zagadnienia intertemporalne

2.10.1. Przestępstwo niealimentacji w zależności od tego, czy sprawca uchyła się od świadczeń okresowych czy świadczenia jednorazowego przybiera postać przestępstwa wieloczynowego lub trwałego. Czasem popełnienia przestępstwa wieloczynowego jest bez wątplenia cały okres obejmujący powtarzające się zachowania, a w przypadku przestępstwa trwałego okres obejmujący wywołanie i utrzymywanie stanu bezprawnego. Cezurą czasową, od której liczy się skutki prawne, jest jednak ostatnie zachowanie wypełniające znamiona przestępstwa wieloczynowego, a w przypadku przestępstwa trwałego moment przerwania stanu bezprawnego. Jak trafnie skonstatował niegdyś SN: „za czas popełnienia przestępstw rozciągniętych w czasie, wieloczynowych, trwałych, a także o charakterze ciągłym, traktować należy ostatni moment działania sprawcy, w tym w czasie dokonania ostatniego z czynów składających się na realizację przestępstwa ciągłego”²⁹³. Z tej też przyczyny wskazuje się, że reguła, iż zmiana ustawodawstwa karnego nie może działać na niekorzyść sprawcy (art. 4 § 1 k.k.) nie dotyczy zmiany ustawy w trakcie popełnienia przestępstwa ciągłego przestępstwa trwałego lub o zbiorowo oznaczonym czasie²⁹⁴.

²⁹³ Wyrok SN z 15.04.2002, II KKN 387/01, LEX nr 52943.

²⁹⁴ Zob. postanowienie SN z 18.12.2015 r., III KK 300/15, LEX nr 1943848 i powołana tam literatura.

2.10.2. Z powyższej konstatacji nie można jednak wywodzić, że konstrukcja przestępstwa wieloczynowego czy trwałego umożliwia pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za zachowania, które w czasie, gdy sprawca się ich dopuścił nie były zabronione pod groźbą kary. Stanowiłoby to bowiem ewidentne złamanie zasady *nullum crimen sine lege* oraz zasady *lex retro non agit*. Oznacza to, że podstawę odpowiedzialności karnej stanowią mogą tylko te zachowania, które zostały przez sprawcę podjęte już po wejściu w życie ustawy wprowadzającej ich kryminalizację²⁹⁵. Z powyższego wynika, że na podstawie art. 209 § 1 i 1a k.k. w znowelizowanym brzmieniu nie można pociągnąć do odpowiedzialności karnej sprawcy za zachowania, które przed wejściem w życie tych przepisów nie stanowiły czynów zabronionych pod groźbą kary i to niezależnie od momentu, który wyznaczać będzie czas popełnienia tego przestępstwa.

2.10.3. Zauważyć również należy, że mimo tego, że znowelizowane przepisy art. 209 § 1 i 1a k.k. zasadniczo doprowadziły do istotnego zaostrzenia stosunku prawa karnego wobec osób uchylających się od obowiązków alimentacyjnych, w pewnym zakresie wprowadziły zmiany o charakterze depenalizacyjnym²⁹⁶, a polegające na:

– depenalizacji zachowań, które polegały na uchylaniu się od obowiązku opieki innego niż obowiązek alimentacyjny w rozumieniu k.r.o.;

– depenalizacji zachowań, którymi wypełniono znamiona przestępstwa niealimentacji w sytuacji braku uprzedniego określenia wysokości obowiązku alimentacyjnego na mocy orzeczenia sądu, ugody czy umowy; a zatem zachowania, które sąd uznał za zabronione pod groźbą kary, tylko na tej podstawie, że sprawca uporczywie uchylał się od wykonania ciężącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki²⁹⁷;

– depenalizacji zachowań polegających na uporczywym uchylaniu się od wykonania obowiązku alimentacyjnego w postaci świadczenia niepieniężnego²⁹⁸;

– depenalizacji zachowań, które zostały uznane za wyczerpujące znamiona przestępstwa niealimentacji, mimo niespełnienia warunku wynikającego ze sformułowania „jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące”²⁹⁹.

2.10.4. Powyższe oznacza, że jeżeli, za którekolwiek z ww. zachowań sprawca został skazany, powinien znaleźć zastosowanie art. 4 § 4 k.k., przewidujący zatarcie skazania z mocy prawa w przypadku, gdy czyn objęty wyrokiem nie jest już zabroniony pod groźbą kary. Ma to oczywiście również konsekwencje na gruncie postępowania wykonawczego, które w tej sytuacji należy umorzyć. Jeśli zaś postępowania wykonawczego jeszcze nie wszczęto, nie można tego uczynić, a to z uwagi na fakt, że na skutek zatarcia skazania prawomocny wyrok traci

²⁹⁵ Zob. P. Kardas, [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, WKP 2017, komentarz do art. 6, teza 61.

²⁹⁶ Ł. Pohl, *Zakres i skutki depenalizacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestępstwa niealimentacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestępstwa niealimentacji*, RPEiS 2017, nr 4, s. 88.

²⁹⁷ *Ibidem*, s. 92.

²⁹⁸ *Ibidem*.

²⁹⁹ *Ibidem*, 92–93.

cechę wykonalności³⁰⁰. Ten stan rzeczy nakłada na sądy obowiązek wnikliwego badania, czy czyn, za który sprawca został skazany na podstawie art. 209 § 1 k.k. w poprzednio obowiązującym brzmieniu byłoby zachowaniem zabronionym pod groźbą kary, gdyby popełniono je pod rządami znowelizowanego Kodeksu karnego. W doktrynie³⁰¹ i judykaturze trafnie wskazuje się, że dla rozstrzygnięcia tej kwestii nie jest wystarczające ograniczenie się wyłącznie do analizy opisu czynu zawartego w części dyspozytywnej wyroku, a to przede wszystkim z uwagi na fakt, iż opis ten w dużym stopniu był zdeterminowany treścią przepisu będącego podstawą skazania, którego brzmienie istotnie różni się od aktualnie obowiązujących regulacji. Co więcej, w związku z faktem, iż dla bytu przestępstwa niealimentacji z art. 209 § 1 k.k. wystarczające było, by obowiązek wynikał z ustawy, zawarty w wyroku opis czynu nie musiał wskazywać orzeczenia sądowego, które konkretyzowało obowiązek wynikający z tego aktu prawnego.

2.10.5. Trafną jest zatem konstatacja, że „warunkiem zastosowania art. 4 § 4 k.k. jest dokonanie przez sąd oceny całościowej rozważanego zachowania, a więc oceny bazującej m.in. na konieczności ponownego zbadania przezeń akt sprawy. Sąd nie może tu zatem poprzestać na analizie sentencji wyroku. Musi on – raz jeszcze to podkreślmy – możliwie wszechstronnie i dokładnie ustalić, czy zachowanie, za które pociągnął on do odpowiedzialności karnej z tytułu wypełnienia nim w sposób przestępny znamion czynu zabronionego określonego w poprzednio obowiązującej wersji art. 209 § 1 k.k., byłoby zachowaniem zabronionym pod groźbą kary w sytuacji, gdyby popełniono je pod rządami obecnie obowiązującego k.k. W art. 4 § 4 k.k. mowa jest bowiem o statusie prawnym zachowania objętego wyrokiem skazującym, a nie charakterystyce tego zachowania przedstawionej w tym wyroku, a w szczególności w jego sentencji”³⁰².

3. Art. 210 k.k.

Aktualne brzmienie

Art. 210.

§ 1. Kto wbrew obowiązкови troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Brzmienie od 13.07. 2017 r. do 30.09.2023 r:

Art. 210.

§ 1. Kto wbrew obowiązкови troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do lat 12.

³⁰⁰ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 4, teza 23.

³⁰¹ Ł. Pohl, *Zakres i skutki...*, s. 93; postanowienie SN z 25.01.2018 r., I KZP 10/17, OSNKW 2018, nr 3, poz. 24.

³⁰² Ł. Pohl, *Zakres i skutki...*, s. 93.

Brzmienie do 12.07.2017 r.

Art. 210.

§ 1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby określonej w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

3.1. Zarówno przestępstwo z art. 210 § 1 k.k. (typ podstawowy), jak i przestępstwo z art. 210 § 2 k.k. (typ kwalifikowany) nadal, po nowelizacji z 23.03.2017 r.³⁰³ i nowelizacji lipcowej z 2022 r., są występkami.

3.2. Ustawodawca zdecydował się jednak, kierując się racjami osadzonymi w konieczności wzmoczonej ochrony osób poniżej lat 15 oraz osób nieporadnych ze względu na ich stan psychiczny lub fizyczny, podnieść zagrożenie górne w art. 210 § 1 k.k. z 3 lat pozbawienia wolności do 5 lat pozbawienia wolności, zaś w art. 210 § 2 k.k. zamiast zagrożenia w przedziale 6 miesięcy pozbawienia wolności – 8 lat pozbawienia wolności, wprowadzić zagrożenie od 2 lat pozbawienia wolności do 12 lat pozbawienia wolności. Dalsza modyfikacja zagrożenia karą w obszarze art. 210 § 2 k.k. nastąpiła w wyniku noweli lipcowej z 2022 r. (podniesiono zagrożenie górne karą pozbawienia wolności do lat 15).

4. Art. 211 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 211.

Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie do 12.07.2017 r.

art. 211

Kto, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

4.1. Przestępstwo z art. 211 k.k. nadal po nowelizacji z 23.03.2017 r.³⁰⁴ oraz po wejściu w życie noweli lipcowej z 2022 r., pozostało występkiem.

4.2. Ustawodawca zdecydował się jednak, kierując się racjami osadzonymi w konieczności wzmoczonej ochrony osób poniżej lat 15 oraz osób nieporadnych ze względu na ich stan psychiczny lub fizyczny, podnieść z dniem 13.07.2017 r. zagrożenie dolne z miesiąca do 3 miesięcy pozbawienia wolności, zaś górne z 3 lat pozbawienia wolności do 5 lat pozbawienia wolności.

---

³⁰³ Dz. U. z 2017 r. poz. 773.

³⁰⁴ Dz. U. 2017 r. poz. 773.

5. Art. 211a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 211a.

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zajmuje się organizowaniem adopcji dzieci wbrew przepisom ustawy,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, będąc osobą, której przysługuje władza rodzicielska nad dzieckiem, wyraża zgodę na adopcję tego dziecka przez inną osobę:

1) w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, zatajając ten cel przed sądem orzekającym w postępowaniu w sprawie o przysposobienie, a w przypadku wyrażenia przez rodzica zgody na przysposobienie dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego – przed sądem przyjmującym oświadczenie o wyrażeniu tej zgody,

2) z pominięciem postępowania w sprawie o przysposobienie.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto wyraża zgodę na adopcję dziecka przez siebie w warunkach, o których mowa w § 2.

Brzmienie do 19.11.2019 r.:

Art. 211a.

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zajmuje się organizowaniem adopcji dzieci wbrew przepisom ustawy,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

5.1. Ustawą z dnia 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego³⁰⁵, która obowiązuje od dnia 20.11.2019 r. ustawodawca dokonał poważnych modyfikacji w treści art. 211a k.k. kryminalizującego przestępstwo nielegalnej adopcji poprzez wprowadzenie trzech nowych typów czynów zabronionych:

1) polegającym na wyrażeniu zgody na adopcję dziecka przez inną osobę w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, zatajając ten cel przed sądem orzekającym w postępowaniu w sprawie o przysposobienie bądź sądem przyjmującym oświadczenie o wyrażeniu zgody na przysposobienie dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego (art. 211a § 2 pkt 1 k.k.),

2) polegającym na wyrażeniu zgody na adopcję dziecka przez inną osobę z pominięciem postępowania w sprawie o przysposobienie (art. 211a § 2 pkt 2 k.k.),

3) polegającym na wyrażeniu zgody na adopcję dziecka przez siebie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej bądź z pominięciem postępowania w sprawie o przysposobienie (art. 211a § 3 k.k.).

5.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.:

– „Istnieje realna potrzeba spenalizowania zachowań, których przedmiotem jest wyrażenie zgody na uzyskanie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem przez osobę niebędącą jego biologicznym rodzicem, poprzez zatajenie istotnych okoliczności związanych z osiągnięciem korzyści majątkowej lub osobistej przed sądem orzekającym w sprawach o przysposobienie albo

³⁰⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 2128.

poprzez obejście tego postępowania i zastosowanie innych instytucji prawnych prowadzących do tego skutku. W istocie bowiem zachowania te należy traktować jako handel dziećmi, najczęściej bez oglądania się na dobro dziecka, który ma odbywać się na obrzeżu, a bardzo często nawet poza sferą świadomości organów państwa powołanych do troski o dobro dziecka, zapewnienie mu należytej opieki i poszanowania jego praw. Czyny te charakteryzują się wysoką społeczną szkodliwością i skuteczna walka z nimi nie jest możliwa na gruncie instrumentów prawa rodzinnego i administracyjnego. Instrumenty te nie są bowiem w stanie zniechęcić potencjalnych sprawców do kontynuowania tego wysoce dochodowego procederu, szczególnie że często zaangażowani są w jego realizację biologiczni rodzice dzieci”;

– „Przy określeniu ustawowego zagrożenia karą należy wziąć pod uwagę mogącą wystąpić w praktyce bardzo dużą różnorodność zachowań wyczerpujących znamiona typu czynu zabronionego, co winno zapewnić możliwości wymierzania kary w elastycznym zakresie. Przykładowo z jednej strony można mówić o zatajeniu przyjęcia korzyści majątkowej w niewielkiej wysokości przez biologiczną matkę znajdującą się w szczególnie ciężkiej sytuacji osobistej i materialnej, z drugiej zaś o dokonaniu wręcz „zakupu” dziecka, złożeniu nieprawdziwego oświadczenia o jego uznaniu przez rzekomo biologicznego rodzica, a następnie o jego wywiezieniu za granicę³⁰⁶.

5.3. Samą ideę poszerzenia zakresu kryminalizacji przestępstwa nielegalnej adopcji należy oceniać pozytywnie, ponieważ dotychczasowa regulacja w tej materii – wypełniająca obecnie treść § 1 art. 211a k.k. – była zbyt wąska. Wprowadzone zmiany zakładają odpowiedzialność karną organizatorów nielegalnej adopcji, jak również osób bezpośrednio zainteresowanych przekazaniem (utrata) lub nabyciem władzy rodzicielskiej nad dzieckiem (art. 211a § 2 i 3 k.k.) Zastrzeżenia wobec brzmienia uchwalonych przepisów dotyczą braku precyzji w posługiwaniu się pojęciami, które mają ugruntowane znaczenie w języku prawnym, np. nie jest możliwe aby doszło do adopcji dziecka „z pominięciem postępowania o przysposobienie” – jak przewiduje treść art. 211a § 2 pkt 2 k.k. ponieważ w myśl art. 117 § 1 k.r.o. „przysposobienie następuje przez orzeczenie sądu opiekuńczego”, zatem bez przeprowadzenia procedury nie można mówić o adopcji w znaczeniu nadanym jej na gruncie prawa rodzinnego³⁰⁷ (zob. także uwagi do art. 115 § 22a k.k., zawierającego definicję legalną pojęcia adopcji).

5.4. Przedmiotem ochrony jest dobro dziecka, jak również wolność i godność każdego człowieka, który nie może być przedmiotem żadnego obrotu (transakcji, handlu), w tym również adopcyjnego³⁰⁸.

5.5. Strona przedmiotowa

5.5.1. Zachowanie sprawcze z art. 211a § 1 k.k. polega na organizowaniu adopcji wbrew przepisom ustawy, co obejmuje jakiegokolwiek zachowanie niezgodne z procedurami określonymi w art. 114–127 k.r.o. (dotyczącymi *stricte* instytucji przysposobienia), jak również – od 20.11.2019 r. (na skutek wprowadzenia definicji adopcji w art. 115 § 22a k.k.) – przepisami,

³⁰⁶ Uzasadnienie projektu ustawy – o zmianie ustawy Kodeks karny, druk sejmowy nr 3665 z 10.07.2019 r.

³⁰⁷ Zob. uwagi zgłoszone do projektu ustawy o zmianie – o zmianie ustawy – Kodeks karny z 10.07.2019 r., druk sejmowy nr 3665, s. 18–31 (tabelka).

³⁰⁸ Por. wyrok SA w Krakowie z 08.03.2001 r., II AKa 33/01, KZS 2001, nr 5, poz. 29; wyrok SA w Białymstoku z 24.05.2004 r., II AKa 66/04, OSAB 2004, nr 3, poz. 30.

które normują inne sposoby nabycia władzy rodzicielskiej nad dzieckiem np. fikcyjne uznanie dziecka przez osobę podającą się za biologicznego rodzica.

5.5.2. Zachowanie sprawcze z art. 211a § 2 pkt 1 k.k. polega na wyrażeniu zgody na adopcję dziecka przez inną osobę w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, zatajając ten cel przed sądem orzekającym w postępowaniu w sprawie o przysposobienie lub przed sądem przyjmującym oświadczenie o wyrażeniu tej zgody (tzw. adopcja komercyjna).

5.5.2.1. Zatajenie celu w rozumieniu tego przepisu może dotyczyć zarówno faktu uzyskania takiej korzyści, jak również obietnicy jej uzyskania np. po zakończeniu postępowania. Dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia czy doszło do faktycznego uzyskania korzyści, wystarczający jest zaś istniejący cel działania i jego zatajenie.

5.6. Zachowanie sprawcze z art. 211a § 2 pkt 2 k.k. polega na wyrażeniu zgody na adopcję dziecka przez inną osobę z pominięciem postępowania w sprawie o przysposobienie.

5.6.1. Wyrażenie zgody z pominięciem postępowania o przysposobienie następuje wówczas, gdy sprawca wykorzystuje inne instytucje prawne w celu osiągnięcia skutku adopcji, np. fikcyjne uznanie dziecka (przez osobę niebędącą biologicznym rodzicem) czy zrzeczenie się praw rodzicielskich przez matkę w celu dokonania przez inną osobę takiej adopcji. Dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia, czy sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

5.6.2. Zachowanie sprawcze z art. 211a § 3 k.k. polega na wyrażeniu zgody na adopcję dziecka przez siebie w warunkach określonych treścią § 2 art. 211a k.k., tj. w celu, aby inna osoba osiągnęła korzyść majątkową (pkt 1) lub z pominięciem postępowania o przysposobienie (pkt 2).

5.6.3. Wszystkie przestępstwa z art. 211a k.k. mają charakter formalny (bezsukutowy).

5.6.3.1. Popełnienie występku z art. 211a § 1 k.k. następuje w momencie podjęcia pojedynczego zachowania z szeregu czynności koniecznych do przeprowadzenia adopcji, o ile sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

5.6.3.2. Dokonanie w warunkach art. 211a § 2 i 3 k.k. następuje z momentem wyrażenia zgody (jej uzewnętrznienia) na adopcję w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej albo z pominięciem postępowania w sprawie o przysposobienie.

5.6.3.3. Dla dokonania tych przestępstw nie jest wymagane osiągnięcie skutku w postaci faktycznego przyjęcia (oddania) dziecka.

5.7. Podmiot

5.7.1. Sprawcą przestępstw określonych w art. 211a § 1 i 3 k.k. może być każdy człowiek, który spełnia ogólne warunki odpowiedzialności karnej (przestępstwa powszechne).

5.7.2. Sprawcą przestępstwa opisanego w art. 211a § 2 k.k. może być wyłącznie osoba sprawująca władzę rodzicielską nad dzieckiem, tj. jego rodzic lub inna osoba, która ją uzyskała na podstawie przepisów k.r.o. (przestępstwo indywidualne).

5.8. Strona podmiotowa

5.8.1. Wszystkie typy czynów zabronionych z art. 211a k.k. mają charakter przestępstw umyślnych.

5.8.2. Przestępstwo z art. 211a § 1 k.k. może zostać popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim kierunkowym (*dolus directus coloratus*).

5.8.3. Przestępstwo z art. 211a § 2 pkt 1 k.k. może zostać popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim kierunkowym (*dolus directus coloratus*), natomiast określone w § 2 pkt 2 k.k. również w zamiarze ewentualnym.

5.8.4. Przestępstwo z art. 211a § 3 k.k. – w zależności od dopełniającego go znamienia z art. 211a § 2 k.k. – tylko w zamiarze bezpośrednim (pkt 1) lub również w zamiarze wynikowym (pkt 2).

5.8.5. Należy podkreślić, że penalizacji nie podlega działanie w warunkach art. 211a § 1 k.k., gdy sprawcy towarzyszy jedynie cel osiągnięcia korzyści osobistej.

5.9. Sankcje karne

5.9. 1. Wszystkie czyny zabronione z art. 211a k.k. stanowią występki zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

5.9.2. Oznacza to, że wobec sprawcy może zostać zastosowane dobrodziejstwo warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 k.k.), sąd może zastosować art. 37a k.k. lub art. 37b k.k.

5.9.3. W razie skazania, jak również warunkowego umorzenia postępowania – gdy sprawcą jest biologiczny rodzic – możliwe jest zastosowanie instytucji przewidzianej w art. 43c k.k., zgodnie z którym sąd, jeśli uzna za celowe orzeczenie pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych w razie popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim, zawiadamia o tym właściwy sąd rodzinny.

5.9.4. W razie skazania sąd może również na podstawie art. 33 § 2 k.k. wymierzyć grzywnę kumulatywną w sytuacji, gdy:

1) sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (niezależnie od tego, czy korzyść taka rzeczywiście została przezeń osiągnięta);

2) sprawca uzyskał korzyść majątkową z popełnienia przestępstwa (niezależnie od tego, czy było to jego celem).

5.10. Tryb ścigania

Wszystkie typy czynów zabronionych ścigane w trybie publicznoskargowym.

5.11. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

5.11.1. Przepis art. 211a § 1 k.k. może pozostawać w zbiegu z art. 272 k.k. oraz 276 k.k.

5.11.2. Możliwy jest rzeczywisty niewłaściwy zbieg art. 211a § 2 pkt 1 k.k. z art. 233 § 1 k.k.

5.11.3. Możliwy jest zbieg przestępstwa z art. 211a § 1 k.k. z przestępstwami z art. 189 k.k., art. 189a k.k., art. 190 k.k., art. 191 k.k., art. 211 k.k., art. 232 k.k., art. 233 k.k., art. 270 k.k., art. 272 k.k. lub art. 276 k.k.

Rozdział XI.

Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową

1. Art. 218a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.03.2018 r.):

Art. 218a.

Kto, złośliwie lub uporczywie:

1) wbrew zakazowi handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem w niedziele i święta, powierza wykonywanie pracy w handlu lub wykonywanie czynności związanych z handlem pracownikowi lub zatrudnionemu,

2) wbrew zakazowi handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem po godzinie 14⁰⁰ w dniu 24 grudnia lub w sobotę bezpośrednio poprzedzającą pierwszy dzień Wielkiej Nocy, powierza wykonywanie pracy w handlu lub wykonywanie czynności związanych z handlem pracownikowi lub zatrudnionemu,

podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

1.1. Ustawą z dnia 10.01.2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni³⁰⁹ (dalej: ustawa o ograniczeniu handlu), która weszła w życie w dniu 01.03.2018 r. ustawodawca określił zasady dotyczące ograniczenia handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem w placówkach handlowych w niedziele i święta oraz w dniu 24 grudnia i w sobotę bezpośrednio poprzedzającą pierwszy dzień Wielkiej Nocy, a naruszenie ustanowionych zakazów kryminalizuje nowy występki z art. 218a k.k.

1.2. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazywano, że regulacja ograniczająca handel w niedziele i święta motywowana jest przede wszystkim względami społecznymi, zwłaszcza zaś zdrowotnymi i religijnymi. Akcentowano, że wprowadzone zakazy wzmocnią jednostkę społeczną, jaką jest rodzina, ponieważ praca w niedzielę i święta jest istotnym czynnikiem negatywnie wpływającym na zdrowie pracownika, zarówno w aspekcie fizycznym, jak i psychicznym. Ważnym czynnikiem leżącym u podstaw projektowanych regulacji były pozytywne doświadczenia innych państw europejskich, w których zakazy ograniczające handel zyskały społeczną aprobatę³¹⁰.

1.3. Należy podkreślić, że przedmiotowa ustawa (art. 10) zawiera typ wykroczenia penalizujący zachowanie sprawcze identyczne w brzmieniu z art. 218a k.k. („kto powierza”), przy czym normatywną treść przestępstwa cechują dodatkowo znamiona „uporczywie” i „złośliwie”. Taki zabieg ustawodawcy należy ocenić negatywnie, ponieważ podważa sens wprowadzania do Kodeksu karnego odrębnego typu czynu zabronionego. Zwrócić należy uwagę, że wprowadzone znamiona modalne są niezmiernie ocenne, co nastręcza trudności interpretacyjnych w praktyce stosowania przepisów. Wysokość przewidzianych sankcji karnych za

³⁰⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 449 ze zm.

³¹⁰ Uzasadnienie obywatelskiego projektu ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele, druk sejmowy nr 870 z 11.12.2020 r.

występek przemawia natomiast za uznaniem, że celowym byłoby utworzenie kwalifikowanego typu wykroczenia zamiast przestępstwa. Zagrożenie karą grzywny lub ograniczenia wolności na gruncie art. 218a k.k. jest w istocie bardzo zbliżone do przewidzianej reakcji karnej na wykroczenie (zagrożone karą grzywny od 1000 do 100 000 zł).

1.4. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony jest prawo pracownika do wypoczynku, a w dalszej kolejności, co stanowi zresztą *ratio legis* ustawy o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni³¹¹ ochrona życia rodzinnego i praktyk religijnych pracowników³¹².

1.5. Strona przedmiotowa

1.5.1. Czyn zabroniony z art. 218a k.k. polega na złośliwym lub uporczywym powierzeniu pracownikowi lub zatrudnionemu, wbrew zakazowi, wykonywania pracy w handlu lub wykonywania czynności związanych z handlem w niedziele lub święta oraz po godzinie 14⁰⁰ w dniu 24 grudnia lub w sobotę bezpośrednio poprzedzającą pierwszy dzień Wielkiej Nocy.

1.5.2. Czyn zabroniony może zostać popełniony wyłącznie przez działanie, przy czym czynność sprawcza może nastąpić w każdej formie – tak ustnej, jak i pisemnej.

1.5.3. Powierzenie nie musi przyjmować formy polecenia wykonania danej czynności (pracy w handlu, czynności związanych z handlem), może być zezwoleniem na jej wykonanie³¹³.

1.5.4. Działanie sprawcy ma być skierowane wobec pracownika lub zatrudnionego.

1.5.4.1. Pod pojęciem pracownika należy rozumieć osobę zatrudnioną w placówce handlowej, zgodnie z przepisami Kodeksu pracy, a także osobę skierowaną do wykonywania w placówce handlowej pracy tymczasowej na podstawie umowy o pracę, zgodnie z przepisami o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (art. 3 pkt 4 ustawy o ograniczeniu handlu).

1.5.4.2. Zatrudniony to osoba fizyczna, wykonująca w placówce handlowej pracę na podstawie umów prawa cywilnego, a także osoba skierowana do wykonywania w placówce handlowej pracy tymczasowej na podstawie umowy prawa cywilnego, zgodnie z przepisami o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (art. 3 pkt 5 ustawy o ograniczeniu handlu). W myśl art. 3 pkt 7 ustawy o ograniczeniu handlu wykonywaniem pracy w handlu oraz wykonywaniem czynności związanych z handlem w niedziele i święta w placówkach handlowych jest wykonywanie takiej pracy lub takich czynności przez pracownika lub zatrudnionego w okresie 24 kolejnych godzin przypadających odpowiednio między godziną 24⁰⁰ w sobotę a godziną 24⁰⁰ w niedzielę, i między godziną 24⁰⁰ w dniu bezpośrednio poprzedzającym święto a godziną 24⁰⁰ w święto.

1.5.4.3. Uchwała SN z 20.09.2018 r., I KZP 5/18, OSNKW 2018/11/74: „Zakresem art. 218 § 1a k.k. objęte są tylko osoby będące pracownikami w rozumieniu art. 2 k.p. i art. 22 § 1 i § 1¹ k.p., a więc osoby zatrudnione na warunkach charakterystycznych dla stosunku pracy, niezależnie od nazwy zawartej przez strony umowy; ustaleń w tym zakresie dokonuje

³¹¹ Dz. U. z 2024 r. poz. 449 ze zm.

³¹² Tak: S. Kowalski, *Przepisy karne w ustawie o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni*, MP 2018, nr 10, s. 523–524 oraz K. Banasik, *Przestępstwo naruszenia zakazu handlu w niedziele i święta (art. 218a KK)*, Prok. i Pr. 2019, nr 6, s. 5–6.

³¹³ J. Grygutis, *Odpowiedzialność karna za uporczywe lub złośliwe powierzenie pracy w handlu lub czynności związanych z handlem*, MPP 2018, nr 9, s. 13.

w procesie karnym sąd, zgodnie z zasadą jurysdykcyjnej samodzielności wyrażoną w art. 8 § 1 k.p.k.”

1.5.4.4. Nie ma znaczenia, czy pracownik lub zatrudniony ma otrzymać za wykonanie pracy lub czynności wynagrodzenie, czy też powierza mu się wykonanie określonych zadań nieodpłatnie.

1.5.5. Występek ma charakter formalny, zatem dla jego popełnienia wystarczającym jest zlecenie wykonywania pracy lub określonych czynności. Nie ma znaczenia, czy doszło do faktycznego podjęcia pracy lub wykonania czynności przez pracownika lub zatrudnionego. Przepięstwo należy uznać za dokonane w momencie powierzenia wykonania pracy w handlu lub określonych czynności handlowych wbrew zakazowi, niezależnie od tego, czy osoba, której wykonanie powierzono przystąpi do jej lub ich wykonywania.

1.5.5.1. Pojęcie handlu ma definicję w art. 3 pkt 2 ustawy o ograniczeniu handlu. Jest to proces sprzedaży polegający na wymianie towaru lub wyrobu na środki pieniężne.

1.5.5.2. Wykonywanie czynności związanych z handlem zgodnie z definicją z art. 3 pkt 3 ustawy o ograniczeniu handlu oznacza wykonywanie w placówce handlowej czynności bezpośrednio związanych z handlem przez pracownika lub zatrudnionego, a także wykonywanie w takiej placówce przez pracownika lub zatrudnionego czynności związanych z magazynowaniem towarów lub ich inwentaryzacją.

1.5.5.3. Pojęcie placówki handlowej zostało zdefiniowane w art. 3 pkt 1 ustawy o ograniczeniu handlu. Należy pod nim rozumieć obiekt, w którym jest prowadzony handel oraz są wykonywane czynności związane z handlem, w szczególności: sklep, stoisko, stragan, hurtownię, skład węgla, skład materiałów budowlanych, dom towarowy, dom wysyłkowy, biuro zbytu, jeżeli w takiej placówce praca jest wykonywana przez pracowników lub zatrudnionych.

1.5.5.4. Interpretacja znamienia „wbrew zakazowi handlu” – odnosi się do treści art. 4, art. 5, art. 8 przedmiotowej ustawy.

1.5.5.4.1. W myśl art. 4 zakazane jest powierzenie wykonywania pracy w handlu lub wykonywania czynności związanych z handlem nieodpłatnie w placówkach handlowych w niedziele i święta, a także w dniu 24 grudnia i w sobotę bezpośrednio poprzedzającą pierwszy dzień Wielkiej Nocy.

1.5.5.4.2. Artykuł 5 statuuje natomiast zakaz handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem, a także powierzania pracownikowi lub zatrudnionemu wykonywania pracy w handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem w niedziele i święta w placówkach handlowych.

1.5.5.4.3. W art. 8 ustawy o ograniczeniu handlu sformułowany został zakaz handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem, a także powierzania pracownikowi lub zatrudnionemu wykonywania pracy w handlu oraz wykonywania czynności związanych z handlem 24 grudnia i w sobotę bezpośrednio poprzedzającą pierwszy dzień Wielkiej Nocy w placówkach handlowych po godzinie 14⁰⁰.

1.5.6. Zgodnie z art. 3 pkt 6 ustawy o ograniczeniu handlu pod pojęciem święta należy rozumieć dni wymienione w art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18.01.1951 r. o dniach wolnych od pracy³¹⁴, do których należą: a) 1 stycznia – Nowy Rok, b) 6 stycznia – Święto Trzech Króli, c) pierwszy dzień Wielkiej Nocy, d) drugi dzień Wielkiej Nocy, e) 1 maja – Święto Państwo-

³¹⁴ Dz. U. z 2020 r., poz. 1920.

we, f) 3 maja – Święto Narodowe Trzeciego Maja, g) pierwszy dzień Zielonych Świątek, h) dzień Bożego Ciała, i) 15 sierpnia – Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny, j) 1 listopada – Wszystkich Świętych, k) 11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości, l) 25 grudnia – pierwszy dzień Bożego Narodzenia, m) 26 grudnia – drugi dzień Bożego Narodzenia.

1.6. Podmiot

Występek z art. 218a k.k. jest przestępstwem powszechnym. W praktyce sprawcą będzie osoba odpowiedzialna za organizację pracy, osoba wykonująca czynności z zakresu prawa pracy, przedsiębiorca, pracodawca itp.

1.7. Strona podmiotowa

1.7.1. Występek z art. 218a k.k. może być popełniony umyślnie, przy czym w odniesieniu do znamienia złośliwości tylko w zamiarze bezpośrednim. Nie można natomiast wykluczyć, że uporczywe naruszanie zakazów może mieć również postać zamiaru ewentualnego po stronie sprawcy.

1.7.2. Kluczowe dla oceny czy doszło do wyczerpania znamion przestępstwa jest wykazanie, że działanie sprawcy miało charakter złośliwy lub uporczywy (alternatywa rozłączna). Pomocne dla ich wykładni mogą być wypracowane w orzecznictwie wskazówki interpretacyjne na gruncie art. 218 k.k., który również posługuje się tymi pojęciami.

1.7.2.1. Pojęcie „złośliwości” charakteryzuje intencje, jakie towarzyszą sprawcy. Charakteryzuje się chęcią dokuczenia, okazania lekceważenia poprzez nierespektowanie, mimo obiektywnej możliwości, określonego uprawnienia pracowniczego³¹⁵. W przeciwieństwie do uporczywości nie musi występować w sposób ciągły, powtarzający się; zatem zachowania incydentalne również mogą wypełnić to znamię.

1.7.2.2. Natomiast pod znamieniem „uporczywości” rozumiane jest działanie „długotrwałe”, wynoszące co najmniej 3 miesiące, polegające na szczególnym nastawieniu psychicznym wyrażającym się w nieustępliwości, chęci postawienia na swoim (obojętne z jakich pobudek), podtrzymywaniu własnego stanowiska na przekór ewentualnym próbom jego zmiany³¹⁶.

1.8. Sankcje karne

1.8.1. Przestępstwa określone w art. 218a k.k. są zagrożone karą grzywny lub ograniczenia wolności.

1.8.2. Ustawowe zagrożenie karami nieizolacyjnymi pozwala na zastosowanie wobec sprawcy warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 k.k.).

1.8.3. Wymierzając karę, sąd powinien kierować się art. 58 § 1 k.k. oraz § 2a k.k.

1.9. Tryb ścigania

Przestępstwa z art. 218a k.k. są ścigane w trybie publicznoskargowym.

1.10. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

1.10.1. Możliwy jest zbieg pozorny (pomijalny) wykroczenia z art. 10 ust. 1 i 2 ustawy o ograniczeniu handlu z występkiem z art. 218a k.k. Jeśli działanie sprawcy będzie cechować złośliwość lub uporczywość, to na zasadzie *lex consumens derogat legi consumptae* – sprawca odpowiadać będzie wyłącznie na podstawie art. 218a k.k., natomiast brak tych znamion stro- nuje statuuje wyłącznie odpowiedzialność za wykroczenie.

1.10.2. Możliwy jest zbieg rzeczywisty pomijalny między art. 218 § 1a k.k. i art. 218a k.k.

³¹⁵ Zob. wyrok SA we Wrocławiu z 30.03.2016 r., II AKa 71/16, LEX nr 2047152.

³¹⁶ Zob. wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 16.12.2014 r., IV Ka 616/14, LEX nr 1867741.

Rozdział XII.

Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego

1. Art. 223a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.10.2023 r.):

Art. 223a.

§ 1. Kto publicznie nawołuje do udostępnienia informacji dotyczących życia prywatnego funkcjonariusza organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusza Służby Więziennej, których udostępnienie może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa tego funkcjonariusza lub osoby dla niego najbliższej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega sprawca czynu określonego w § 1 popełnionego na szkodę byłego funkcjonariusza publicznego, o którym mowa w § 1, jeżeli czyn ten pozostaje w związku z zadaniami z zakresu ochrony bezpieczeństwa publicznego lub zadaniami Służby Więziennej, które pokrzywdzony wykonywał.

1.1. Przepis art. 223a k.k. został dodany ustawą z 05.08.2022 r.³¹⁷. W doktrynie podkreśla się poważne wątpliwości natury konstytucyjnej związane z jego procedowaniem. Przepisy art. 223a k.k. oraz art. 223b k.k. zostały wprowadzone na zbyt późnym etapie procedury ustawodawczej, co naruszyło art. 119 Konstytucji RP. W związku z powyższym przepisy te powinny zostać poddane kontroli konstytucyjnej³¹⁸.

1.2. Przedmiotem ochrony analizowanego przepisu jest bezpieczeństwo i życie prywatne funkcjonariuszy i byłych funkcjonariuszy organów powołanych do ochrony bezpieczeństwa publicznego oraz Służby Więziennej. Wydaje się, że dodatkowym przedmiotem ochrony jest niezakłócone funkcjonowanie organów powołanych do ochrony bezpieczeństwa publicznego oraz Służby Więziennej. Organy powołane do ochrony bezpieczeństwa publicznego to w szczególności Policja oraz Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, gdyż obie służby mają wprost wskazaną w zakresie swoich obowiązków ochronę porządku publicznego. Osobne wymienienie w przepisie Służby Więziennej wynika z faktu, że w ustawie regulującej jej zadania nie wskazano ochrony bezpieczeństwa publicznego. Przepis może implikować problemy interpretacyjne, gdyż ochrona dobra prawnego rozpoczyna się na jego przedpolu, które jest dość odległe.

1.3. Przestępstwo ma charakter powszechny. Może się go dopuścić każdy podmiot zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

1.4. Określenie znamion typu czynu zabronionego przesądza o tym, że można się go dopuścić tylko umyślnie z zamiarem bezpośrednim.

1.5. Czynność sprawcza stypizowana zarówno w § 1, jak i § 2 art. 223a k.k. przejawia się w publicznym nawoływaniu do udostępnienia informacji dotyczących życia prywatnego funkcjonariusza wskazanych powyżej organów. Publiczne nawoływanie rozumieć należy

³¹⁷ Dz. U. z 2022 r., poz. 1855.

³¹⁸ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, nb. 1.

tak samo, jak w przepisie art. 255 k.k. Przez udostępnienie informacji należy rozumieć każde zachowanie umożliwiające innym osobom dostęp do określonych danych. Zagrożenie bezpieczeństwa funkcjonariusza lub osoby najbliższej nie musi być ściśle sprecyzowane, co przesądza, że mamy do czynienia z czynem z narażenia na niebezpieczeństwo abstrakcyjne. Wystarczy, że dojdzie do ustalenia możliwości jego wystąpienia. Informacje dotyczące życia prywatnego to takie, jak miejsce zamieszkania lub pobytu, numery prywatnych telefonów, stan zdrowia, preferencje religijne, seksualne, światopoglądowe, sposoby i miejsca w których spędza się wolny czas (np. ulubiony kurort), wysokość dochodów, posiadany majątek itp. Typ czynu zabronionego z § 1 nie wymaga, aby zachowanie sprawcze pozostawało w związku z czynnościami służbowymi funkcjonariusza. Natomiast typ czynu zabronionego określony w § 2 dotyczący byłych funkcjonariuszy wymaga, aby zachowanie sprawcy miało związek z zadaniami z zakresu ochrony bezpieczeństwa publicznego lub zadaniami Służby Więziennej, które pokrzywdzony wykonywał. Brzmienie przepisu pozwala sądzić, że dotyczy to wszystkich byłych funkcjonariuszy. Jednak wykładnia celowościowa ukierunkowana na przedmiot ochrony nakazuje wyłączyć spod ochrony byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa PRL³¹⁹.

2. Art. 223b k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.10.2023 r.):

Art. 223b.

§ 1. Kto bez zgody funkcjonariusza organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusza Służby Więziennej, udostępnia innej osobie informacje dotyczące jego życia prywatnego, których udostępnienie może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa tego funkcjonariusza lub osoby dla niego najbliższej,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega sprawca czynu określonego w § 1, popełnionego na szkodę byłego funkcjonariusza publicznego, o którym mowa w § 1, jeżeli czyn ten pozostaje w związku z zadaniami z zakresu ochrony bezpieczeństwa publicznego lub zadaniami Służby Więziennej, które pokrzywdzony wykonywał.

§ 3. Jeżeli udostępnienie informacji przez sprawcę czynu określonego w § 1 lub 2 następuje przez ich publiczne rozpowszechnienie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

2.1. Przepis art. 223b k.k. został dodany ustawą z 05.08.2022 r.³²⁰. W doktrynie podkreśla się poważne wątpliwości natury konstytucyjnej związane z jego procedowaniem. Przepisy art. 223a k.k. oraz art. 223b k.k. zostały wprowadzone na zbyt późnym etapie procedury ustawodawczej, co naruszyło art. 119 Konstytucji RP. W związku z powyższym przepisy te powinny zostać poddane kontroli konstytucyjnej³²¹.

2.2. Przedmiotem ochrony analizowanego przepisu jest bezpieczeństwo i życie prywatne funkcjonariuszy i byłych funkcjonariuszy organów powołanych do ochrony bezpieczeństwa

³¹⁹ *Ibidem*, nb. 8.

³²⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 1855.

³²¹ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, nb. 1.

publicznego oraz Służby Więziennej. Wydaje się, że dodatkowym przedmiotem ochrony jest niezakłócone funkcjonowanie organów powołanych do ochrony bezpieczeństwa publicznego oraz Służby Więziennej. Organy powołane do ochrony bezpieczeństwa publicznego to w szczególności Policja oraz Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, gdyż obie służby mają wprost wskazaną w zakresie swoich obowiązków ochronę porządku publicznego. Osobne wymienienie w przepisie Służby Więziennej wynika z faktu, że w ustawie regulującej jej zadania nie wskazano ochrony bezpieczeństwa publicznego.

2.3. Przestępstwo ma charakter powszechny. Może się go dopuścić każdy podmiot zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

2.4. Przestępstwo może być popełnione zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym.

2.5. Czynność sprawcza typu czynu zabronionego z § 1 polega na udostępnieniu innej osobie informacji z życia prywatnego, których udostępnienie może spowodować zagrożenie bezpieczeństwa tego funkcjonariusza lub osoby dla niego najbliższej.

2.6. Informacje dotyczące życia prywatnego (zob. uwagi do art. 223a k.k.).

2.7. Udostępnienie informacji innej osobie (zob. uwagi do art. 223a k.k.).

2.8. Udostępnienie musi nastąpić bez zgody funkcjonariusza. Zgoda powinna być wyrażona przed udostępnieniem w dowolnej formie. Ze względów dowodowych lepiej posiadać zgodę wyrażoną na piśmie lub np. drogą e-mailową.

2.9. Znamieniem typu czynu zabronionego z § 2 jest związek zachowania sprawcy z zadaniami z zakresu ochrony bezpieczeństwa publicznego lub zadaniami Służby Więziennej, które pokrzywdzony wykonywał (zob. uwagi do art. 223a k.k.).

3. Art. 224a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 224a.

§ 1. Kto wiedząc, że zagrożenie nie istnieje, zawiadamia o zdarzeniu, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach lub stwarza sytuację, mającą wywołać przekonanie o istnieniu takiego zagrożenia, czym wywołuje czynność instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia mającą na celu uchylenie zagrożenia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zawiadamia o więcej niż jednym zdarzeniu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Brzmienie od 12.01.2022 r. do 30.09.2023 r.

§ 1. Kto wiedząc, że zagrożenie nie istnieje, zawiadamia o zdarzeniu, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach lub stwarza sytuację, mającą wywołać przekonanie o istnieniu takiego zagrożenia, czym wywołuje czynność instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia mającą na celu uchylenie zagrożenia, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zawiadamia o więcej niż jednym zdarzeniu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Brzmienie do 11.01.2022 r.

Art. 224a.

Kto wiedząc, że zagrożenie nie istnieje, zawiadamia o zdarzeniu, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach lub stwarza sytuację, mającą wywołać przekonanie o istnieniu takiego zagrożenia, czym wywołuje czynność instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia mającą na celu uchylenie zagrożenia, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

3.1. Komentowany przepis pierwotnie nie był podzielony na paragrafy. Jego pełną treść zawierał art. 224a. Nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości³²², która weszła w życie 12 stycznia 2022 r., dotychczasowa treść ww. unormowania zamieszczona została w § 1, zaś w § 2 zawarto następującą formułę: Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zawiadamia o więcej niż jednym zdarzeniu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Z dniem 1 października 2023 r., na mocy noweli lipcowej z 2022 r., podwyższono górną granicę sankcji za czyn z § 2 do 15 lat pozbawienia wolności.

3.2. Przedmiotem ochrony czynów z art. 224a k.k. jest działalność tych instytucji i organów, które są odpowiedzialne za sferę użyteczności publicznej, ochronę bezpieczeństwa, porządku publicznego czy zdrowia³²³.

3.3. Zarówno w § 1 jak i § 2 art. 224a k.k. mamy do czynienia z przestępstwem powszechnym, materialnym, które może być popełnione jedynie umyślnie, w zamiarze bezpośrednim jak i wynikowym.

3.4. Wykładając zwrot „zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób lub mieniu w znacznych rozmiarach” sięgnąć należy do dorobku judykatury i doktryny wypracowanego na gruncie art. 163 k.k., pamiętając, że w tym ostatnim przepisie stanowi się „o mieniu w wielkich rozmiarach”, zaś w treści art. 224a k.k. użyto zwrotu „mienie w znacznych rozmiarach”.

3.5. Formuła „zawiadamia o zdarzeniu” nie zawęży formy tego zawiadomienia. Może być ona ustna, pisemna jak i dokonana określonym gestem czy zespołem gestów.

4. Art. 228 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 228.

§ 1. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę za zachowanie stanowiące naruszenie przepisów prawa,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

³²² Dz. U. z 2021 r. poz. 2447.

³²³ J. Majewski (red.), *Kodeks karny...*, teza 2.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega także ten, kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, uzależnia wykonanie czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy lub takiej korzyści żąda.

§ 5. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową znacznej wartości albo jej obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 5a. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową wielkiej wartości albo jej obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 6. Karom określonym w § 1–5a podlega odpowiednio także ten, kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę lub takiej korzyści żąda, albo uzależnia wykonanie czynności służbowej od jej otrzymania.

Brzmienie do 30.09. 2023 r.:

Art. 228.

§ 1. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę za zachowanie stanowiące naruszenie przepisów prawa,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega także ten, kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, uzależnia wykonanie czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy lub takiej korzyści żąda.

§ 5. Kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, przyjmuje korzyść majątkową znacznej wartości albo jej obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 6. Karom określonym w § 1–5 podlega odpowiednio także ten, kto, w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę lub takiej korzyści żąda, albo uzależnia wykonanie czynności służbowej od jej otrzymania.

4.1. Nowelą lipcową z 2022 r.³²⁴, która weszła w życie 01.10.2023 r. do art. 228 k.k. dodany został § 5a. Jest to nowy typ kwalifikowany przestępstwa stypizowanego w § 5 k.k. (przyjęcie korzyści majątkowej znacznej wartości albo jej obietnicy). Znamieniem kwalifikującym jest przyjęcie korzyści majątkowej wielkiej wartości lub jej obietnicy.

4.2. W k.k. nie wprowadzono definicji „korzyści majątkowej wielkiej wartości”. W treści przepisu art. 115 § 6 k.k. ustawodawca dokonał legalnej definicji pojęcia „mienia wielkiej wartości” – jego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych.

³²⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

W przypadku ustalania czy doszło do realizacji znamion typu czynu kwalifikowanego z § 5a należy przyjmować odpowiednio przelicznik stosowany do „mienia wielkiej wartości”.

4.3. Nowelą lipcową z 2022 r.³²⁵, która weszła w życie 01.10.2023 r. ustawodawca dokonał zmiany treści art. 228 § 6 k.k. poprzez objęcie zakresem jego działania również wskazanego powyżej nowego typu kwalifikowanego z § 5a. Oznacza to, że karze przewidzianej w § 5a będzie podlegał sprawca, który w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, przyjmuje korzyść majątkową wielkiej wartości lub osobistą albo jej obietnicę lub takiej korzyści żąda, albo uzależnia wykonanie czynności służbowej od jej otrzymania.

5. Art. 229 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 229.

§ 1. Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa, aby skłonić osobę pełniącą funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa lub udziela albo obiecuje udzielić takiej osobie korzyści majątkowej lub osobistej za naruszenie przepisów prawa, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Kto osobie pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

§ 4a. Kto osobie pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 5. Karom określonym w § 1–4a podlega odpowiednio także ten, kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, w związku z pełnieniem tej funkcji.

§ 6. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1–5, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte przez osobę pełniącą funkcję publiczną, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 229.

§ 1. Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca

³²⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa, aby skłonić osobę pełniącą funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa lub udziela albo obiecuje udzielić takiej osobie korzyści majątkowej lub osobistej za naruszenie przepisów prawa,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Kto osobie pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 5. Karom określonym w § 1–4 podlega odpowiednio także ten, kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, w związku z pełnieniem tej funkcji.

§ 6. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1–5, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte przez osobę pełniącą funkcję publiczną, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.

5.1. Nowelą lipcową z 2022 r.³²⁶, która weszła w życie 01.10.2023 r. do art. 229 k.k. dodany został § 4a. Jest to nowy typ kwalifikowany przestępstwa stypizowanego w § 4 k.k. (udzielenie korzyści majątkowej znacznej wartości albo jej obietnicy). Znamieniem kwalifikującym jest udzielenie korzyści majątkowej wielkiej wartości lub jej obietnicy.

5.2. W k.k. nie wprowadzono definicji „korzyści majątkowej wielkiej wartości”. W treści przepisu art. 115 § 6 k.k. ustawodawca dokonał legalnej definicji pojęcia „mienia wielkiej wartości” – jego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych. W przypadku ustalania czy doszło do realizacji znamion typu czynu kwalifikowanego z § 4a należy przyjmować odpowiednio przelicznik stosowany do „mienia wielkiej wartości”.

5.3. Nowelą lipcową z 2022 r.³²⁷, która weszła w życie 01.10.2023 r. ustawodawca dokonał zmiany treści art. 229 § 5 k.k. poprzez objęcie zakresem jego działania również wskazanego powyżej nowego typu kwalifikowanego z § 4a. Oznacza to, że karze przewidzianej w § 4a będzie podlegał sprawca, który udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej wielkiej wartości lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, w związku z pełnieniem tej funkcji.

6. Art. 230 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 230.

§ 1. Kto, w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy, powołując się na wpływy, wywołując u innej osoby przekonanie o istnieniu wpływów, wykorzystując takie przekonanie lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu wpływów w:

1) instytucji państwowej lub samorządowej,

³²⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

³²⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

- 2) organizacji krajowej lub międzynarodowej,
  - 3) krajowej lub zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi,
  - 4) przedsiębiorstwie państwowym,
  - 5) spółce handlowej z udziałem Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego lub państwowej osoby prawnej,
- podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
- § 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 230.

- § 1. Kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
- § 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

6.1. Przepis art. 230 § 1 k.k. uzyskał nowe brzmienie na podstawie noweli lipcowej z 2022 r.³²⁸. Przepis ten penalizuje tzw. płatną protekcję, która polega na podjęciu się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w instytucjach wskazanych w jego treści w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę.

6.2. Przedmiotem ochrony są powaga i dobre imię instytucji państwowych, samorządowych, organizacji międzynarodowych i krajowych, a także zagranicznych jednostek organizacyjnych dysponujących środkami publicznymi, niezbędne do ich prawidłowego działania³²⁹.

6.3. Przestępstwo ma charakter powszechny, może je zatem popełnić każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Sprawca nie musi być pracownikiem instytucji wymienionych w § 1 ani posiadać w nich jakichkolwiek rzeczywistych wpływów.

6.4. Jest to przestępstwo umyślne, które może być popełnione tylko w zamiarze kierunkowym³³⁰. Wyraźnie wskazuje na to użyte przez ustawodawcę znamiona czasownikowe „podejmuje się”.

6.5. Czynność wykonawcza polega na tym, że sprawca powołuje się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji krajowej lub międzynarodowej, krajowej lub zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, przedsiębiorstwie państwowym, spółce handlowej z udziałem Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego lub państwowej osoby prawnej, albo wywołuje u innej osoby takie przekonanie albo utwierdza ją w tym przekonaniu. Ponadto sprawca musi podjąć się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową, osobistą albo jej obietnicę. Oba powyższe elementy muszą wystąpić łącznie. W zakresie

³²⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

³²⁹ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2017, s. 300; A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, Warszawa 1999, s. 770.

³³⁰ L. Gardocki, *Prawo karne...*, s. 300.

wprowadzonych zmian w treści art. 230 § 1 k.k. projektodawca stwierdził, że: „Pierwsza ze zmian ma na celu doprecyzowanie, że wymóg dysponowania środkami publicznymi dotyczy zarówno krajowej, jak i zagranicznej jednostki organizacyjnej, gdyż było to przedmiotem sporów w literaturze i orzecznictwie. Podkreślano, że z literalnego brzmienia przepisu wynika jednoznacznie, że przedmiotem ochrony nie jest krajowa jednostka organizacyjna dysponująca środkami publicznymi³³¹. W wyroku SN z dnia 07.10.2009 r., wskazywano natomiast, że takie rozwiązanie jest wysoce nieracjonalne i należy postulować jak najszybszą nowelizację³³². Projekt usuwa więc ww. wątpliwości, wskazując jednoznacznie, że krajowa jednostka organizacyjna, o której mowa w tym przepisie, powinna dysponować środkami publicznymi. Natomiast taki wymóg nie będzie przewidziany w stosunku do organizacji krajowej lub międzynarodowej. Projektowany przepis ma na celu rozszerzenie kryminalizacji płatnej protekcji o przedmioty wykonawcze w postaci przedsiębiorstw państwowych, spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego lub państwowej osoby prawnej. Przyjmuje się bowiem, że uznanie podmiotu spoza sektora finansów publicznych za jednostkę organizacyjną dysponującą środkami publicznymi jest możliwe jedynie wówczas, gdy środki te zostały mu przekazane do gospodarowania bez jednoczesnego przeniesienia ich własności. Podmioty wyłączone z sektora finansów publicznych (państwowe lub samorządowe przedsiębiorstwa, banki i spółki prawa handlowego) z reguły nie będą mieściły się w pojęciu jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi³³³. Projektodawca stoi na stanowisku, że takie podmioty również powinny być objęte zakresem omawianego typu, gdyż podejmowanie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą z powołaniem się na wpływy w nich – stanowi szkodliwy społecznie czyn, który narusza interesy ekonomiczne RP³³⁴. Pośrednictwo w załatwieniu sprawy ma miejsce wtedy, gdy sprawca stanowi ogniwo między osobą, która chce załatwienia sprawy, a tym, kto może ją załatwić. Dla odpowiedzialności za omawiane przestępstwo, jest bez znaczenia czy pośrednictwo w istocie miało miejsce³³⁵. Powoływanie się na wpływy powinno mieć charakter wyraźny. Jeśli sprawca będzie to czynił w sposób dorozumiany, będziemy mieli do czynienia z wywoływaniem przekonania lub utwierdzaniu w nim. Przestępstwo zostanie popełnione bez względu na to, czy sprawca rzeczywiście ma możliwość wpłynięcia na załatwienie sprawy. Wystarczy, że podejmuje się wywarcia takiego wpływu i nie musi podjąć dalszych czynności zmierzających do zrealizowania deklaracji³³⁶. Sprawca nie musi powoływać się na swoje bezpośrednie wpływy w instytucji, lecz może także powoływać się na inną osobę, która ma wpływ bezpośredni na osobę powiązana z instytucją³³⁷. Nie ma również znaczenia, czy osoba powołująca się na swoje „wpływy” rzeczywiście takowe posiada we wskazanych instytucjach. Przestępstwo płatnej protekcji jest przestępstwem bezskutkowym (formalnym). Jest dokonane z chwilą samego podjęcia się przez pośrednika załatwienia sprawy.

³³¹ A. Barczak-Oplustil, M. Iwański [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, (red.) W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 230.

³³² IV KK 174/09, OSNKW 2010/1, poz. 5

³³³ J. Giezek, *Kodeks karny*, Warszawa 2007, s. 764–766; wyrok SA we Wrocławiu z 06.10.2005 r., II AKa 195/05, OSA 2006, nr 1, poz. 2.

³³⁴ Uzasadnienie rządowego projektu zmian, druk sejmowy nr 2024 s. 76–77.

³³⁵ E. Popek, *Przestępstwo płatnej protekcji w ustawodawstwie karnym PRL*, Warszawa 1974, s. 53.

³³⁶ Wyrok SN z 26.10.2012 r., IV KK 270/21, LEX nr 3335596.

³³⁷ Wyrok SN z 10.10.2007 r., III KK 25/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2200.

7. Art. 230a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 230a.

§ 1. *Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w podmiocie wskazanym w art. 230 § 1, polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji,*

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. *W wypadku mniejszej wagi, sprawca*

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. *Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1 albo w § 2, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.*

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 230a.

§ 1. *Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji,*

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. *W wypadku mniejszej wagi, sprawca*

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. *Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1 albo w § 2, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.*

Przepis art. 230a § 1 k.k. uległ „kosmetycznej” zmianie na podstawie noweli lipcowej z 2022 r.³³⁸. Wspomniana zmiana polega na odesłaniu do treści art. 230 § 1 k.k. w zakresie podmiotów, w ramach których działalności może dojść do popełnienia przestępstwa płatnej protekcji, czyli:

- 1) instytucji państwowej lub samorządowej,
- 2) organizacji krajowej lub międzynarodowej,
- 3) krajowej lub zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi,
- 4) przedsiębiorstwie państwowym,
- 5) spółce handlowej z udziałem Skarbu Państwa, samorządu terytorialnego lub państwowej osoby prawnej.

³³⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

Rozdział XIII.

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

1. Art. 233 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 233.

§ 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

§ 3. Nie podlega karze za czyn określony w § 1a, kto składa fałszywe zeznanie, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania.

§ 4. Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymiarzenia, jeżeli:

1) fałszywe zeznanie, opinia, ekspertyza lub tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,

2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

§ 6. Przepisy § 1–3 oraz 5 stosuje się odpowiednio do osoby, która składa fałszywe oświadczenie, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odebrania oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej.

Brzmienie do 14.04.2016 r.:

Art. 233.

§ 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

§ 3. Nie podlega karze, kto, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższym.

§ 4. Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

1) fałszywe zeznanie, opinia lub tłumaczenie dotyczy okoliczności nie mogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,

2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

§ 6. Przepisy § 1–3 oraz 5 stosuje się odpowiednio do osoby, która składa fałszywe oświadczenie, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odebrania oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej.

1.1. W uzasadnieniu ustawy nowelizującej z dnia 11.03.2016 r.³³⁹ wskazano m.in., że zmiana w zakresie art. 233 k.k. ma na celu zwiększenie stopnia ochrony wymiaru sprawiedliwości przed wprowadzaniem w błąd organów procesowych w wyniku składania fałszywych zeznań lub fałszywych opinii. Wprowadzenie w błąd organów wymiaru sprawiedliwości może zakończyć postępowanie wyrokiem oczywiście niesprawiedliwym, i to zarówno poprzez skazanie osoby niewinnej, jak i brak skazania osoby winnej. Zmiany te w ocenie projektodawcy nie naruszają gwarancji prawa do obrony przewidzianego w art. 6 EKPCZ i art. 42 ust. 2 Konstytucji. W szczególności realizacji gwarancji należy upatrywać w prawie do odmowy zeznań i prawie do odmowy odpowiedzi na pytanie, o którym mowa w art. 182 i art. 183 k.p.k. Skorelowane z tym uprawnieniem jest wyłączenie karalności osoby, która złożyła fałszywe zeznanie, nie wiedząc o możliwości skorzystania z uprawnień, przewidziane w art. 233 § 3 k.k. Nie wydaje się przy tym, aby postawienie sprawcy przed alternatywą: „mówisz prawdę lub milczysz”, było sprzeczne z zasadą niedostarczania dowodów przeciwko sobie. Szerokie prawo do obrony nie może być bowiem utożsamiane z nielimitowanym prawem do kłamstwa. Z tego też względu projektodawca zdecydował się jednoznacznie uznać zachowanie uczestnika postępowania, polegające na świadomym składaniu fałszywych zeznań i wprowadzaniu w błąd organu procesowego, pomimo pouczenia go o prawie do odmowy składania zeznań lub odpowiedzi na pytania, za czyn zabroniony jako przestępstwo. Znalazło to wyraźne odzwierciedlenie normatywne w postaci zamieszczenia odrębnego przepisu art. 233 § 1a k.k., przewidującego odpowiedzialność karną w takich wypadkach.

1.2. Jeżeli chodzi o przestępstwo składania fałszywych zeznań określone w omawianym przepisie, to w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że za zachowania określone w § 1 (typ podstawowy tego przestępstwa) została podniesiona sankcja z dotychczas grożącej kary pozbawienia wolności do lat 3 na karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

1.3. Dodany został nowy § 1a (typ uprzywilejowany przestępstwa), który stanowi, że „jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed

³³⁹ Dz. U. z 2016 r. poz. 437.

odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5³⁴⁰. W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy zmieniającej uchwalonej 11.03.2016 r. wskazano, że w celu rozstrzygnięcia wątpliwości i interpretacji mających negatywne konsekwencje dla pewności prawnej oraz skuteczności wymiaru sprawiedliwości zdecydowano się jednoznacznie uznać zachowanie uczestnika postępowania, polegające na świadomym składaniu zeznań i wprowadzaniu w błąd organu procesowego pomimo pouczenia o prawie do odmowy składania zeznań lub odpowiedzi na pytania, za czyn zabroniony jako przestępstwo. Tak więc obecnie, jeżeli sprawca zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę – przy spełnieniu warunków z art. 233 § 2 k.k. – z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, popełnia przestępstwo (aczkolwiek w formie uprzywilejowanej). Z tego względu wyrażano stanowisko, że traci na aktualności pogląd wyrażony w uchwale SN z dnia 20.09.2007 r.³⁴⁰, że nie popełnia przestępstwa składania fałszywych zeznań, kto składa takie zeznania dotyczące okoliczności mających znaczenie dla realizacji jego prawa do obrony, nawet jeśli został pouczony o treści art. 183 § 1 k.p.k.^{341, 342}

1.4. Wprawdzie w uzasadnieniu postanowienia SN z dnia 15.01.2020 r., w sprawie I KZP 10/19 wyrażono pogląd, że od 15.04.2016 r., daty wejścia w życie ustawy z dnia 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, zachowanie sprawcy składającego fałszywe zeznania (art. 233 § 1 k.k.) w obawie przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, które do tej chwili traktowane były jako kontratyp działania w ramach prawa do obrony, zostało stypizowane jako uprzywilejowany typ przestępstwa określony w art. 233 § 1a k.k., to jednak już w postanowieniu z dnia 10.12.2020 r., w sprawie I KK 58/19³⁴³, SN zajął stanowisko, że nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1 ani § 1a k.k. osoba przesłuchiwana w charakterze świadka, gdy składa fałszywe zeznania z obawy przed narażeniem samego siebie na odpowiedzialność karną, w granicach własnej odpowiedzialności karnej. Dopuszczalność pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1a k.k. osoby, która z obawy o narażenie samego siebie na odpowiedzialność karną przesłuchiwana jest w charakterze świadka i zeznaje nieprawdę – obejmować może wyłącznie zeznania, których treść zawiera pomówienie innej osoby lub nieprawdziwe okoliczności niezwiązane ze sprawstwem czynu i potencjalną własną odpowiedzialnością karną przesłuchiwanego. Odpowiedzialność takiej osoby w pozostałym zakresie, wyłączona jest także w razie składania nieprawdziwych zeznań celem ochrony osób najbliższych, jeśli składając zeznania nie została pouczona o prawie do odmowy zeznań i prawie do odmowy odpowiedzi na pytania (art. 233 § 3 k.k.). Ponadto, w układzie procesowym, w którym w wyniku zaistniałej kolizji roli procesowej podejrzanego i świadka, nastąpi ostateczna i prawidłowa identyfikacja osoby jako podejrzanego, powstaje konieczność eliminacji z procesu środka dowodowego uzyskanego od tej osoby, tj. złożonych przez nią uprzednio zeznań. Z chwilą przesłuchania osoby w charakterze podejrzanego jej wcześniejsze zeznania nie mogą być podstawą dokonywanych ustaleń faktycznych w zakresie jej własnej odpowiedzialności karnej.

³⁴⁰ Uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, OSNKW 2007, nr 10, poz. 71.

³⁴¹ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1040, teza 3.

³⁴² OSNKW 2020/1/1.

³⁴³ OSNK 2021/2/8.

1.5. Tożsame stanowisko wyraził SN w uchwale składu 7 sędziów z dnia 09.11.2021 r., w sprawie I KZP 5/21³⁴⁴, której nadano moc zasady prawnej, a w której stwierdzono wprost, że „nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli – realizując prawo do obrony – zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, nie wyczerpując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy”.

1.6. Jeżeli zatem – przykładowo – oskarżona osoba nakłania inną osobę do składania zeznań, które miałyby poświadczyć wbrew prawdzie jej alibi, to takie zachowanie wyczerpuje dyspozycję art. 233 § 1 k.k., albowiem podejmowanie takich działań nie ma nic wspólnego z prawem do obrony i wykracza poza granice tym prawem wyznaczone³⁴⁵.

1.7. „Nieprawda” w rozumieniu art. 233 § 1 k.k. oznacza nieprawdę w sensie subiektywnym, tzn. że zeznanie jest nieprawdziwe, gdy sprawca uświadamia sobie, że kłamie³⁴⁶. „Ponieważ jednak przepis art. 233 jest nastawiony na ochronę prawdy obiektywnej, w sytuacji, gdy sprawca chce skłamać, a nieświadomie zeznaje obiektywną prawdę, nie może odpowiadać za dokonanie przestępstwa fałszywych zeznań, lecz jedynie za nieudolne usiłowanie jego popełnienia”³⁴⁷.

1.8. Paragraf 2 pozostał niezmieniony i jak stanowił, tak stanowi, że warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

1.9. Zmiana dokonana w § 3 jest zmianą raczej o charakterze porządkowym. O ile bowiem dotychczasowy § 3 stanowił, że nie podlega karze, kto, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, o tyle obecnie doprecyzowano w związku z dodanym § 1a, że „nie podlega karze za czyn określony w § 1a, kto składa fałszywe zeznanie, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania”.

1.10. W § 4 (typ kwalifikowany przestępstwa) za karalne zostało uznane także – oprócz fałszywej opinii lub tłumaczenia – przedstawienie fałszywej ekspertyzy (zob. art. 194 pkt 1 i 2 k.p.k.) mającej służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, natomiast w miejsce grożącej kary pozbawienia wolności do lat 3, ustawa przewiduje obecnie karę pozbawienia wolności od roku do lat 10.

1.11. Całkowitą nowością jest dodany § 4a, który stanowi, że jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. O ile dotychczas ustawa przewidywała odpowiedzialność biegłego, rzeczoznawcy lub tłumacza za przedstawienie fałszywej opinii lub tłumaczenia, jako przestępstwa popełnionego jedynie w formie umyślnej (z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym), to obecnie odpowiedzialności takiej podlegają również za przedstawienie fałszywej opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia, popełnionych nieumyślnie. Warunkiem

³⁴⁴ OSNK 2022/1/1.

³⁴⁵ Wyrok SA w Warszawie z 27.02.2017 r., II AKa 278/16, LEX nr 2265684.

³⁴⁶ Postanowienie SR w Suchoj Beskidzkiej z 29.11.2016 r., II Kp 110/16, LEX nr 2189926.

³⁴⁷ M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017, komentarz do art. 233, teza 31.

odpowiedzialności w tych wypadkach jest jednak to, aby sprawca, działając nieumyślnie, a więc nie mając zamiaru popełnienia czynu zabronionego, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć (art. 7 § 2 k.k.), naraził na istotną szkodę interes publiczny. To narażenie na szkodę (konkretne, a nie abstrakcyjne) dotyczy interesu publicznego (skoro przedmiotem ochrony jest szeroko rozumiane dobro wymiaru sprawiedliwości), a nie prywatnego, chociaż pośrednio i jego może dotyczyć. Jeżeli natomiast chodzi o groźącą szkodę, która musi być nadto istotna, to zasadnie podnosi się, iż w praktyce najczęściej będzie ona stanowić regułę, albowiem bez ważnej przyczyny nie korzysta się z opinii, ekspertyzy, bądź tłumaczenia³⁴⁸.

1.12. Wprowadzenie przepisu art. 233 § 4a miało być uzasadnione potrzebą przeciwdziałania praktyce przedstawiania „opinii nierzetelnych”, w tym przez „prywatnych biegłych”. „Niezależnie jednak od intencji, za niefortunne trzeba uznać zestawienie znamion sprawdzające się do karalności «nieumyślnego» przedstawienia «fałszywej» opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia. Słowo «fałszywy» może bowiem sugerować umyślność przy sporządzaniu opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia, a lekkomyślność lub niedbalstwo przy ich przedstawieniu”³⁴⁹.

1.13. „Biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, który nie chce przedłożyć fałszywej opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia ani nie godzi się na to, lecz robi to, naruszając reguły ostrożności (chodzi o zasady rzetelności zawodowej i najlepszej wiedzy oraz staranności), i ma świadomość, że treść opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia jest fałszywa lub było to obiektywnie rozpoznawalne – odpowie na podstawie tego typu czynu zabronionego”³⁵⁰.

1.14. Wątpliwości może budzić ewentualna odpowiedzialność karna „specjalisty”, o jakim mowa w art. 205–206 k.p.k., którego można przesłuchać w charakterze świadka. Skoro „specjalista” nie został wymieniony w § 4 art. 233 k.k., a nie jest on biegłym, rzeczoznawcą, ani tłumaczem, to rozciąganie treści tego przepisu także na specjalistów, jako podmioty mogące popełnić to przestępstwo, byłoby niedopuszczalnym stosowaniem wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy. W takiej sytuacji natomiast specjalista ponosiłby odpowiedzialność na podstawie art. 233 § 1 k.k.³⁵¹.

1.15. Zmiana w § 5 ma charakter dostosowawczy, a to w związku ze zmianą treści § 4, w którym (jak to wskazano już wyżej) przewidziano także odpowiedzialność karną za fałszywą ekspertyzę.

1.16. Przepis § 6 nie uległ zmianie.

1.17. Należy – na marginesie – przypomnieć, że oskarżony lub podejrzany, którzy składają wyjaśnienia, a nie zeznania, nie ponoszą odpowiedzialności karnej z art. 233 k.k. W dotychczasowym orzecznictwie zasadnie też przyjmowano, że: „nie popełnia przestępstwa fałszywych zeznań (art. 233 § 1), kto umyślnie składa nieprawdziwe zeznania dotyczące okoliczności mających znaczenie dla realizacji jego prawa do obrony (art. 6 k.p.k.)”³⁵².

³⁴⁸ L. Tyszkiewicz, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1402, teza 12.

³⁴⁹ K. Wiak, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 233, teza V.2.

³⁵⁰ M. Szewczyk, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna ...*, teza 38.

³⁵¹ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1042, teza 4.

³⁵² Zob. uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, OSNKW 2007, nr 10, poz. 71.

1.18. W doktrynie wskazuje się, że „zakres prawa do obrony ma swoje umocowanie konstytucyjne i nie może być zawężony w drodze ustawy. Stąd art. 233 § 1a powinien być rozumiany w ten sposób, że zakres jego zastosowania jest zawężony do tych świadków, którzy składają fałszywe zeznania z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą ich najbliższym”³⁵³.

2. Art. 239 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 239.

§ 1. Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, tworzy fałszywe dowody, zaciera ślady przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego, albo odbywa za skazanego karę,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze sprawca, który ukrywa osobę najbliższą.

§ 3. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymiarzenia, jeżeli sprawca udzielił pomocy osobie najbliższej albo działał z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższymi

Brzmienie do 30.09.2023 r.

Art. 239.

§ 1. Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, zaciera ślady przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego albo odbywa za skazanego karę,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze sprawca, który ukrywa osobę najbliższą.

§ 3. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymiarzenia, jeżeli sprawca udzielił pomocy osobie najbliższej albo działał z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższymi.

2.1. Nowelą lipcową z 2022 r. dodano w treści art. 239 § 1 k.k. zwrot „tworzy fałszywe dowody”.

2.2. Tworzenie fałszywych dowodów to czynności zmierzające do uzyskania (wytworzenia) obiektywnie i subiektywnie nieprawdziwych środków dowodowych³⁵⁴.

2.3. Nie każde fałszywe zeznanie jest w stanie pomóc sprawcy uniknąć odpowiedzialności karnej albo jest składane w takiej intencji, nawet jeżeli obiektywnie takowy skutek powoduje. Poza tym, fałszywe zeznanie, złożone choćby z myślą pomocy sprawcy, nie będzie utrudniać postępowania, jeżeli podane w nim okoliczności nie mają wpływu na rozstrzygnięcie sprawy (wyrok SA w Łodzi z 29 stycznia 2002 r., II AKa 255/01).

³⁵³ M. Szewczyk, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna...* teza 18 do art. 233.

³⁵⁴ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, teza 2.

3. Art. 240 k.k.

Aktualne brzmienie

Art. 240.

§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 148a, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3–5, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 2a. Nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie.

§ 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Brzmienie od 13.07.2017 r. do 30.09.2023 r.:

Art. 240.

§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120–124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 2a. Nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie.

§ 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Brzmienie do 12.07.2017 r.:

Art. 240.

§ 1. Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, 118a, 120–124, 127, 128, 130, 134,

140, 148, 163, 166, 189, 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 3. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

3.1. Zgodnie z nowelizacją Kodeksu karnego z 23.03.2017 r.³⁵⁵ prawny obowiązek denuncjacji rozciągnięto także na czyny zabronione z art. 156, 197 § 3 lub 4, art. 198 i art. 200 k.k. Ten zabieg legislacyjny, zgodnie z założeniami noweli, ma w szczególności sprzyjać ochronie osób małoletnich.

3.2. Wskazana nowelizacja wprowadziła do systemu prawnego klauzulę niekaralności z art. 240 § 2a k.k. Zgodnie z tym przepisem „nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie”. Wprowadzenie tej regulacji uzasadniano chęcią uniknięcia podwójnej wiktymizacji ww. osób³⁵⁶.

3.3. Nowelą lipcową z 2022 r., z dniem 1 października 2023 r., prawny obowiązek denuncjacji rozciągnięto, na wprowadzony w powyższej dacie do kodeksu karnego, czyn zabroniony z art. 148a k.k. oraz na dodane do art. 197 k.k. paragrafy 4 i 5.

4. Art. 241 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 241.

§ 1. Kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia publicznie wiadomości z rozprawy sądowej prowadzonej z wyłączeniem jawności.

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega, kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania prowadzonego na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 241.

§ 1. Kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

³⁵⁵ Dz. U. z 2017 r. poz. 773.

³⁵⁶ Uzasadnienie projektu noweli, druk sejmowy nr 846, s. 10–11.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia publicznie wiadomości z rozprawy sądowej prowadzonej z wyłączeniem jawności.

Nowelą lipcową z 2022 r.³⁵⁷ do art. 241 k.k. dodany został § 3, który zaczął obowiązywać 01.10.2023 r. Ustawodawca rozszerzył znamiona przestępstwa rozpowszechniania wiadomości bez zezwolenia na postępowanie prowadzone na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich. Nowy przepis zwiększa ochronę dobra indywidualnego nieletniego, którego dotyczy postępowanie.

5. Art. 242 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 242.

§ 1. Kto uwalnia się sam, będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto, będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy oraz przebywając bez dozoru poza zakładem karnym lub aresztem śledczym w związku z wykonywaniem pracy, samowolnie opuszcza wyznaczone miejsce wykonywania pracy lub samowolnie poza nim pozostaje.

§ 2. Kto, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego lub aresztu śledczego bez dozoru albo zakładu psychiatrycznego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto, korzystając z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci do zakładu karnego najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa w porozumieniu z innymi osobami, używa przemocy lub grozi jej użyciem albo uszkadza miejsce zamknięcia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Brzmienie od 01.07.2015 r. do 31.12.2022 r.

Art. 242.

§ 1. Kto uwalnia się sam, będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Kto, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego lub aresztu śledczego bez dozoru albo zakładu psychiatrycznego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

---

³⁵⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto, korzystając z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci do zakładu karnego najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa w porozumieniu z innymi osobami, używa przemocy lub grozi jej użyciem albo uszkadza miejsce zamknięcia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

W brzmieniu do 30.06.2015 r.:

Art. 242.

§ 1. Kto uwalnia się sam, będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Kto, korzystając z zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego lub aresztu śledczego bez dozoru, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto, korzystając z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci do zakładu karnego najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa w porozumieniu z innymi osobami, używa przemocy lub grozi jej użyciem albo uszkadza miejsce zamknięcia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

5.1. Nowela § 2 art. 242 k.p.k., dokonana ustawą z dnia 20.02.2015 r.³⁵⁸ rozszerzyła zakres kryminalizacji na tzw. niepowroty – oprócz dotychczasowych do zakładu karnego lub aresztu śledczego – do zakładu psychiatrycznego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia.

5.2. Zakłady psychiatryczne, o których mowa w art. 93a § 1 pkt 4 k.k., a w których pobyt jest orzekany tytułem środka zabezpieczającego, mogą być organizowane jako zakłady dysponujące warunkami: podstawowego zabezpieczenia, wzmocnionego zabezpieczenia i maksymalnego zabezpieczenia (art. 200 § 1 i 2 pkt 1–3 k.k.w.). Zgodnie z art. 200c k.k.w. do zakładu psychiatrycznego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia kieruje się sprawcę, który nie kwalifikuje się do zakładu psychiatrycznego o maksymalnym (art. 200a k.k.w.) albo wzmocnionym zabezpieczeniu (art. 200b k.k.w.). Jedynie takim osobom, a więc sprawcom przebywającym w zakładzie psychiatrycznym dysponującym warunkami podstawowego zabezpieczenia, można udzielić zezwolenia na czasowy pobyt poza zakładem pod opieką członka rodziny lub osoby godnej zaufania, jeżeli jest to uzasadnione względami terapeutycznymi lub ważnymi względami rodzinnymi, zaś niebezpieczeństwo, że sprawca przebywający poza zakładem karnym dopuści się czynu zabronionego lub zagrazi własnemu życiu lub zdrowiu, jest nieznaczące (art. 204d § 1 k.k.w.). Zezwolenia udziela kierownik zakładu po uzyskaniu opinii lekarza prowadzącego (o czyn niezwłocznie informuje sąd), na okres nieprzekraczający 3 dni. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach można udzielić zezwolenia na okres nieprzekraczający 7 dni. Jeżeli sprawca nie powróci do zakładu

³⁵⁸ Dz. U. z 2015 r. poz. 396.

psychiatrycznego, o którym mowa w art. 200c, z upływem okresu, na który udzielono zezwolenia, sąd niezwłocznie zarządza jego poszukiwanie i zatrzymanie przez Policję oraz doprowadzenie do zakładu. Sprawcę doprowadza Policja w asyście lekarza (art. 204d § 2–4 k.k.w.).

5.3. Niepowrót do zakładu psychiatrycznego o podstawowym zabezpieczeniu jest występkiem, o ile korzystający z czasowego zezwolenia na pobyt poza zakładem, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci do zakładu najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu.

5.4. Omawiany występki ma charakter trwały³⁵⁹ – przestępstwo trwa tak długo, jak długo sprawca świadomie utrzymuje stan bezprawności.

5.5. Zachowaniem kryminalizowanym w art. 242 § 2 k.k. jest cały czas bezprawnego pozostawiania poza zakładem, a więc okres od 4 dnia liczonego od upływu wyznaczonego terminu powrotu do chwili faktycznego powrotu do zakładu albo zatrzymania³⁶⁰.

5.6. „Przy wykładni użytego na gruncie art. 242 § 2 k.k. pojęcia «dzień» konieczne jest odwołanie się do dyrektywy języka powszechnego i w konsekwencji przypisanie mu znaczenia, jakie ma ono właśnie w tym języku. Oznacza to, że pod pojęciem «dzień» należy rozumieć każdy 24-godzinny odcinek czasu, niezależnie od tego, w jakiej chwili rozpoczyna się jego liczenie. Gdyby ustawodawca chciał, aby liczyły się jedynie pełne dni, tj. «od północy do północy» posłużyłby się pojęciem «dzień kalendarzowy», tak jak to uczynił na gruncie art. 303 § 1–3 Kodeksu karnego z 1969 r. Tożsamy pogląd wyrażono w doktrynie przy definiowaniu terminu «dzień» występującego w treści art. 338 § 2 i 3 k.k. (J. Majewski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, pod. red. A. Zolla i W. Wróbla, Warszawa 2016, Komentarz do art. 338, teza 24)³⁶¹.

5.7. Podmiotem – sprawcą przestępstwa z art. 242 § 2 k.k., w komentowanym zakresie, może być wyłącznie osoba umieszczona w zakładzie psychiatrycznym dysponującym warunkami podstawowego zabezpieczenia tytułem środka zabezpieczającego i korzystająca z zezwolenia na czasowy pobyt poza tym zakładem (przestępstwo indywidualne).

5.8. Omawiane przestępstwo ma charakter materialny i może być popełnione w formie zaniechania, tak z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym³⁶².

5.9. Czynnościowe „uwolnienie” z art. 242 § 1 k.k. polega na wydostaniu się poza obręb miejsca zamknięcia lub dozoru.

5.10. W wyroku z dnia 21.06.2017 r., w sprawie I KZP 3/17³⁶³, SN stwierdził m.in.: „W realiach sprawy – inny co do istoty stan prawny obowiązywał w momencie nieprawomocnego uniewinnienia 5 kwietnia 2016 r., albowiem ustawa przywracająca karę pozbawienia wolności wykonywaną w formie dozoru elektronicznego weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. Działanie ustawy względniejszej dotyczy w tym wypadku przepisu, który jest przedmiotem stosowania. W niniejszej sprawie jest to art. 242 § 1 k.k. Od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. obowiązywał stan prawny, w którym dozór elektroniczny nie był traktowany jako forma wykonywania kary pozbawienia wolności. Zmiana stanu prawnego, do jakiego doszło z dniem 15 kwietnia 2016 r., nie może zaś skutkować niekorzystnym ustaleniem odnośnie

³⁵⁹ Uchwała SN z 17.03.2000 r., I KZP 58/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 23.

³⁶⁰ Zob. postanowienie SN z 29.11.2006 r., IV KK 417/06, OSNwSK 2006/1/2334.

³⁶¹ Wyrok SN z 28. 6.2017 r., III KK 35/17, Prok. i Pr.-wkl. 2017 nr 9, poz. 7.

³⁶² I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1069–1072, teza 3–5; W. Zontek, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 843, teza 16.42.; wyrok SN z 07.05.2002 r., II KK 39/02, LEX nr 53316.

³⁶³ LEX nr 2334899.

odpowiedzialności karnej oskarżonego, gdyż byłoby to sprzeczne z unormowaniem art. 4 § 1 k.k., nakazującym także uwzględnić stan prawny, jaki obowiązywał w okresie pomiędzy datą czynu a datą orzekania”.

5.11. Zważywszy na to, że umieszczenie nieletniego w ośrodku wychowawczym jest orzeczeniem środka wychowawczego, a nie pozbawieniem wolności, to ucieczka z takiego ośrodka nie tylko nie wyczerpuje znamion czynu z art. 244 k.k., ale także nie stanowi przestępstwa z art. 242 § 1 k.k.³⁶⁴.

5.12. Nowelą z dnia 05.08.2022 r.³⁶⁵, która weszła w życie w dniu 01.01.2023 r. do art. 244 k.k. dodano § 1a. W uzasadnieniu projektu wskazano, że celem tej zmiany jest dążenie do zapobiegania ucieczkom osób pozbawionych wolności przebywających w związku z wykonywaniem pracy bez dozoru poza zakładem karnym lub aresztem śledczym³⁶⁶. Warto wspomnieć, że w poprzednio obowiązującym stanie prawnym Sąd Najwyższy stwierdził, że „samowolne opuszczenie miejsca pracy przez skazanego, zatrudnionego poza terenem zakładu karnego w systemie bez konwojenta, na podstawie art. 91 pkt 2 k.k.w., nie stanowi czynności sprawczej przestępstwa określonego w art. 242 § 1 k.k.”³⁶⁷.

6. Art. 244 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 244.

Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu lub pracy w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, a także w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio lub pośrednio przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów, wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, prowadzenia pojazdów, wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, wstępu na imprezę masową, przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, zakazu posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie od 19.04.2018 r. do 31.12.2021 r.

Art. 244.

Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, wykonywania czynności wymagających zezwolenia,

³⁶⁴ Wyrok SN z 22.10.2013 r., V KK 299/13, LEX nr 1381079.

³⁶⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 1855.

³⁶⁶ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Druk sejmowy nr 2376 z 21.06.2022 r., s. 66.

³⁶⁷ Uchwała SN z 08.10.2021 r., I KZP 9/20, OSNK 2021/6/22.

które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, prowadzenia pojazdów, wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, wstępu na imprezę masową, przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, zakazu posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie od 01.06.2017 r. do 18.04.2018 r.

Art. 244.

Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, prowadzenia pojazdów, wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, wstępu na imprezę masową, przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie od 01.07.2015 r. do 31.05. 2017 r.

Art. 244

Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, prowadzenia pojazdów, wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, wstępu na imprezę masową, przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Brzmienie obowiązujące do 30.06.2015 r.:

Art. 244.

Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności, prowadzenia pojazdów, wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych, wstępu na imprezę masową, obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób lub zakazu opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

6.1. Nowelizacja tego artykułu dokonana została nie tylko ustawą z dnia 20.02.2015 r., która weszła w życie z dniem 01.07.2015 r., ale również ustawą z dnia 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw³⁶⁸ (art. 4 ust. 1), która z kolei weszła w życie z dniem 01.06.2017 r., a nadto ustawą z dnia 06.03.2018 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz ustawy – Kodeks karny³⁶⁹ (art. 2), która weszła w życie z dniem 19.04.2018 r. oraz ustawą z dnia 14.10.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw³⁷⁰, która weszła w życie 1.01.2022 r.

6.2. Pierwsza z dokonanych z dniem 01.07.2015 r. zmian ma jedynie charakter dostosowawczy, a to w związku ze zmianą nazwy środka karnego określonego w art. 39 pkt 2e k.k., wprowadzona tą samą ustawą („nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym” w miejsce dotychczasowego „nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym”).

6.3. Należałoby jedynie przypomnieć, że „redakcja art. 244 k.k. sugeruje, że chodzi o każdy obowiązek o treści określonej w hipotezie art. 244 k.k., o ile wynika on z orzeczenia sądu, niezależnie od tego, czy jest orzeczony jako środek karny z art. 39 i n. k.k., czy też na innej podstawie prawnej, w tym jako środek probacyjny z art. 72 § 1 k.k.”³⁷¹.

6.4. Wprawdzie w orzecznictwie wskazywano, że czyny zabronione w art. 178a k.k. oraz w art. 244 k.k. nie są przestępstwami podobnymi, w rozumieniu art. 115 § 3 k.k., gdyż chronią różne dobra prawne³⁷², to jednak w ostatnim czasie SN zajął stanowisko, że przestępstwo z art. 178a § 1 i 4 *in fine* k.k. jest przestępstwem podobnym w rozumieniu art. 115 § 3 k.k. do występku niezastosowania się do zakazu prowadzenia pojazdów, o którym mowa w art. 244 k.k. i może stanowić podstawę przypisania oskarżonemu tego ostatniego przestępstwa jako popełnionego w warunkach recydywy (art. 64 § 1 k.k.)³⁷³. Orzekł również, że czyny z art. 178a § 4 k.k. (poza częścią *in fine*) oraz z art. 244 k.k. chronią różne dobra prawne. Pierwszy z nich godzi w bezpieczeństwo w ruchu, drugi skierowany jest przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Jeżeli więc, oskarżonemu nie przypisano czynu polegającego na prowadzeniu pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, a wyłącznie prowadzenie w takim stanie pojazdu mechanicznego w sytuacji wcześniejszego skazania za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k., to nie może być mowy o podobieństwie tego czynu do popełnionego następnie występku niezastosowania się do zakazu prowadzenia pojazdów stypizowanego w art. 244 k.k.³⁷⁴.

6.5. Przedmiotem ochrony jest orzeczenie każdego sądu (nie tylko karnego, ale również cywilnego lub administracyjnego), zawierające zakaz określonej działalności, także innej niż gospodarcza³⁷⁵.

6.6. W sytuacji, gdy prawomocnym wyrokiem orzeczono wobec sprawcy przestępstwa jeden ze środków karnych wymienionych w treści art. 244 k.k., i w czasie stosowania

³⁶⁸ Dz. U. z 2017 r. poz. 966.

³⁶⁹ Dz. U. z 2018 r. poz. 663.

³⁷⁰ Dz. U. z 2021 r. poz. 2054.

³⁷¹ Wyrok SN z 21.11.2012 r., III KK 42/12 LEX nr 1252719.

³⁷² Wyrok SN z 12.12.2012 r., II KK 300/12, LEX nr 1231513.

³⁷³ Wyrok SN z 26.05.2020 r., IV KK 737/19, OSNKW 2020, nr 8, poz. 32.

³⁷⁴ Postanowienie SN z 10.04.2018 r., III KK 97/18, LEX nr 2495946.

³⁷⁵ Postanowienie SN z 26.02.2004 r., I KZP 47/03, OSNKW 2004, nr 3, poz. 35.

tego środka sprawca ten do niego się nie stosuje, fakt, że w dacie orzekania za przestępstwo z art. 244 k.k. nastąpiło zatarcie skazania, którym środek karny nałożono, nie oznacza, iż zespół znamion przestępstwa z art. 244 k.k. został zdekompletowany³⁷⁶.

6.7. Zachowanie oskarżonego polegające na naruszeniu zakazu orzeczonego w ramach środka zapobiegawczego nie może być uznane za czyn wyczerpujący znamiona przestępstwa z art. 244 k.k. Przepis ten penalizuje zachowanie polegające na niezastosowaniu się do orzeczonego przez sąd zakazu m.in. kontaktowania się z określonymi osobami lub zbliżania się do określonych osób. Naruszenie zakazu, stanowiącego istotę obowiązków nakładanych na oskarżonego oddanego pod dozór Policji (art. 275 § 2 zd. 2 k.p.k.), nie stanowi przestępstwa określonego w art. 244 k.k.³⁷⁷.

6.8. Dla przykładu należy jedynie przypomnieć, „że ze względu na to, że orzeczony przez sąd zakaz prowadzenia pojazdów obowiązuje od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 43 § 2 k.k. i art. 29 § 3 k.w.), do przypisania oskarżonemu przestępstwa określonego w art. 244 k.k., a polegającego na umyślnym niezastosowaniu się do tego zakazu, niezbędne jest przede wszystkim ustalenie, iż w chwili czynu miał on świadomość faktu uprawomocnienia się orzeczenia skazującego³⁷⁸, co przecież – *mutatis mutandis* – dotyczy także innych nałożonych przez sąd obowiązków.

6.9. Zmiana dokonana ustawą z dnia 23.03.2017 r. związana jest z wprowadzonym z dniem 18.05.2015 r. do Kodeksu karnego nowym przepisem – art. 180a (dodanym ustawą nowelizującą z dnia 20.03.2015 r.³⁷⁹), penalizującym prowadzenie pojazdu mechanicznego na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu, pomimo cofnięcia uprawnień do kierowania pojazdami (w razie skazania za przestępstwo z art. 180a k.k. sąd obligatoryjnie orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych – zob. art. 42 § 1 k.k.). Jak wskazywano w uzasadnieniu projektu ustawy, „w celu zachowania proporcji grożącej sankcji karnej” w wypadku skazania za przestępstwa z art. 180a k.k. oraz z art. 244 k.k., należy „postulować podwyższenie sankcji karnej przewidzianej za przestępstwo z art. 244 k.k., której górna granica aktualnie jest tylko o rok wyższa niż za popełnienie przestępstwa niestosowania się do decyzji właściwego organu o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdami. W tym stanie rzeczy jest zasadne podwyższenie w art. 244 k.k. zagrożenia karnego na karę od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności”, co też zostało zrealizowane w uchwalonej ustawie.

6.10. Z kolei zmiana dokonana ustawą z dnia 06.03.2018 r. wynika z faktu, wprowadzenia w ustawie o ochronie zwierząt³⁸⁰ zmian w zakresie środka karnego zakazu posiadania zwierząt, zakazu wykonywania zawodu, prowadzenia działalności lub wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie. Wcześniej bowiem przepis art. 244 k.k. nie obejmował swoim zakresem środków wynikających z ustawy o ochronie zwierząt. Obecnie z przepisów tej ustawy wynika, że sąd może orzec (fakultatywnie) środek karny w postaci zakazu posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt w razie skazania za przestępstwo określone w art. 35 ust. 1

³⁷⁶ Wyrok SN z 07.04.2010 r., V KK 10/10, LEX nr 583931.

³⁷⁷ Wyrok SN z 29.06.2017 r., IV KK 213/17, OSNKW 2017, nr 12, poz. 69.

³⁷⁸ Wyrok SN z 17.01.2003 r., WA 75/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 44.

³⁷⁹ Dz. U. z 2015 r. poz. 541 ze zm.

³⁸⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1580 ze zm.

lub 1a teże ustawy (art. 35 ust. 3a), a w razie skazania za przestępstwo określone w art. 35 ust. 2 – orzeka (obligatoryjnie) taki zakaz (art. 35 ust. 3b). Jeżeli natomiast przestępstw tych dopuszcza się sprawca w związku z wykonywaniem zawodu, prowadzeniem działalności lub wykonywaniem czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, sąd tytułem środka karnego może orzec (art. 35 ust. 4 – w odniesieniu do sprawcy przestępstwa określonego w art. 35 ust. 1 i 1a) lub orzeka (art. 35 ust. 4a – w odniesieniu do sprawcy przestępstwa określonego w art. 35 ust. 2) zakaz: 1) wykonywania wszelkich lub określonych zawodów, 2) prowadzenia wszelkiej lub określonej działalności lub 3) wykonywania wszelkich lub określonych czynności wymagających zezwolenia – które są związane z wykorzystaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie.

6.11. W razie skazania za przestępstwo polegające na niestosowaniu się do orzeczonego przez sąd zakazu posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt, o którym mowa w art. 244 k.k., sąd orzeka przepadek zwierzęcia (art. 38a ust. 7 ustawy o ochronie zwierząt).

6.12. Z uwagi na liczne zmiany dokonane w treści przepisu art. 244 k.k., tak w zakresie penalizowanych zachowań, jak i ustawowego zagrożenia karą, w procesie orzekania należy ze szczególną uwagą rozważać, czy nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 4 § 1 k.k.

6.13. Pogląd o tym, że występki z art. 244 k.k. można popełnić tylko z zamiarem bezpośrednim nie znajduje przede wszystkim umocowania w samym tekście ustawy karnej. (...) Konstrukcja znamion tego przestępstwa wprawdzie wyraźnie wskazuje, że wszystkie muszą być objęte umyślnością (a więc nie tylko prowadzenie pojazdu mechanicznego, ale także fakt prawomocnie orzeczonego wobec niego tego zakazu), niemniej jednak skoro w grę wchodzi obie formy umyślności, zarówno zamiar bezpośredni naruszenia zakazu, jak i zamiar ewentualny, gdy sprawca uświadamia sobie możliwość, iż narusza zakaz lub obowiązek orzeczony przez sąd i z tym się godzi, to ustalenie zaistnienia po stronie oskarżonego tych wymaganych warunków jest już wystarczające do przypisania mu sprawstwa tak kwalifikowanego przestępstwa. Nie ulega wątpliwości, że umyślność działania sprawcy jest nierozdzielnie związana ze stanem (...) świadomości. Jest ona elementem składowym zarówno zamiaru bezpośredniego, jak i zamiaru ewentualnego. Niemniej jednak pamiętać należy, iż ta świadomość jest tylko stanem psychicznym, w którym osoba zdaje sobie sprawę ze zjawisk wewnętrznych, takich jak własne procesy myślowe oraz zjawiska zachodzące w środowisku zewnętrznym i jest w stanie reagować na nie. Świadomość jest wewnętrznym, subiektywnym odzwierciedleniem rzeczywistości, jest to zdolność zdawania sobie sprawy z własnego zachowania³⁸¹.

6.14. W orzecznictwie sądów powszechnych wyrażono pogląd, że jedynie kumulatywna kwalifikacja prawna przestępstw z art. 178a § 4 *in fine* i art. 244 k.k. oddaje w pełni kryminalną zawartość czynu. Przepisy te nie konsumują się wzajemnie i konieczne jest uwypuklenie, że oskarżony po pierwsze – godził w dobro chronione w postaci funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, nie stosując się do orzeczonego wobec niego środka karnego, a po drugie – godził w bezpieczeństwo w komunikacji, prowadząc pojazd mechaniczny w stanie nietrzeźwości, w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych. Całość bezprawia w tym przypadku oddaje jedynie przypisanie oskarżonemu obu powyższych przestępstw z uwzględnieniem popełnienia ich w warunkach określonych w art. 11 § 2 k.k.³⁸².

³⁸¹ Wyrok SN z 19.04.2018 r., II KK 425/17, LEX nr 2522955.

³⁸² Wyrok SR w Toruniu z 22.03.2021 r., II K 1185/20, LEX nr 3190231.

6.15. Wskazać także należy, że w związku z wprowadzeniem z dniem 01.01.2022 r., na mocy art. 1 pkt 1, 3 i 4 ustawy z dnia 14.10.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw³⁸³, nowego środka karnego – zakazu zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu lub pracy w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, a także w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio lub pośrednio przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów (art. 39 pkt 2aa oraz art. 41 § 1aa, 1ab i 1b k.k.), dostosowano do ww. nowego środka karnego znamiona przestępstwa niestosowania się do orzeczonego zakazu (art. 244 k.k.).

7. Art. 244a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 244a.

§ 1. Kto nie stosuje się do orzeczonego w związku z zakazem wstępu na imprezę masową obowiązku przebywania w miejscu stałego pobytu lub obowiązku stawiennictwa w jednostce organizacyjnej Policji lub w miejscu określonym przez właściwego, ze względu na miejsce zamieszkania osoby skazanej albo ukaranej, komendanta powiatowego, rejonowego lub miejskiego Policji, w czasie trwania imprezy masowej,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udaremnia lub utrudnia kontrolowanie, w systemie dozoru elektronicznego, orzeczonego wobec niego obowiązku, o którym mowa w § 1.

Brzmienie do 30.06.2015 r.:

Art. 244a.

§ 1. Kto nie stosuje się do orzeczonego w związku z zakazem wstępu na imprezę masową obowiązku przebywania w miejscu stałego pobytu lub obowiązku stawiennictwa w jednostce organizacyjnej Policji lub w miejscu określonym przez właściwego, ze względu na miejsce zamieszkania osoby skazanej albo ukaranej, komendanta powiatowego, rejonowego lub miejskiego Policji, w czasie trwania imprezy masowej,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udaremnia lub utrudnia kontrolowanie, w sposób określony w przepisach o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, orzeczonego wobec niego obowiązku, o którym mowa w § 1.

7.1. Wprowadzona nowelą z dnia 20.02.2015 r. zmiana w § 2 ma charakter dostosowawczy i wynika wyłącznie ze zmian związanych z systemem dozoru elektronicznego, uregulowanym obecnie w Kodeksie karnym wykonawczym (zob. art. 43a k.k.w. i n.).

7.2. Zachowanie polegające na niezastosowaniu się do orzeczonego przez sąd obowiązku stawiennictwa w określonym miejscu i czasie nie może być utożsamiane z żadnym wymienionym w art. 244 k.k. zakazem, nakazem lub obowiązkiem. Zachowanie takie nie było w dacie orzekania sądu w niniejszej sprawie spenalizowane w żadnym innym przepisie ustawy

---

³⁸³ Dz. U. poz. 2054.

karnej, co czyni takie zachowanie w świetle prawa bezkarnym. Nieuprawnionym byłoby również wnioskowanie o penalizacji takiego zachowania, jako wynikającego z niezastosowania się do zakazu wstępu na imprezy masowe, skoro obowiązek stawienictwa nie jest samodzielnym środkiem karnym, a orzeczony zakaz wstępu na imprezę masową nie został w istocie naruszony. Ten stan prawny w tym zakresie uległ aktualnie zmianie, a to w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 22.07.2010 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz ustawy – Kodeks karny³⁸⁴, mocą której wprowadzono nowy typ przestępstwa – art. 244a k.k., penalizujący niestosowanie się do określonego przez sąd zakazu wstępu na imprezę masową lub połączonego z tym środkiem karnym obowiązku osobistego stawienictwa w jednostce organizacyjnej Policji lub w miejscu określonym przez właściwego, ze względu na miejsce zamieszkania osoby skazanej albo ukaranej, komendanta powiatowego (rejonowego, miejskiego) Policji w czasie trwania imprezy masowej³⁸⁵.

8. Art. 244b k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 01.07.2015 r.):

Art. 244b.

§ 1. Kto nie stosuje się do określonych w ustawie obowiązków związanych z orzecznym wobec niego środkiem zabezpieczającym,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bezprawnie udaremnia wykonywanie orzeczonego wobec innej osoby środka zabezpieczającego w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu.

8.1. To nowe przepisy wprowadzone ustawą z dnia 20.02.2015 r. Penalizacji określonej w § 1 podlega jedynie ten, kto nie stosuje się do określonych w ustawie obowiązków związanych z orzecznym wobec niego środkiem zabezpieczającym.

8.2. W § 2 natomiast opisana jest odpowiedzialność karna tego, kto bezprawnie udaremnia wykonywanie orzeczonego wobec innej osoby środka zabezpieczającego w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu.

8.3. Jeżeli chodzi o § 1, to w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na nowe uregulowania zawarte w rozdziale X Kodeksu karnego, w tym na nowy katalog środków zabezpieczających, którymi są: elektroniczna kontrola miejsca pobytu, terapia, terapia uzależnień oraz pobyt w zakładzie psychiatrycznym, a w pewnych sytuacjach, jeżeli ustawa tak stanowi, także nakazy i zakazy określone w art. 39 pkt 2–3 k.k. (zob. art. 93a § 1–2 k.k., art. 99 § 1 i 2 k.k.).

8.4. Należy pamiętać, że środki zabezpieczające uregulowane są także w ustawie z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi³⁸⁶, czy też ustawie z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii³⁸⁷.

8.5. Nie można również pominąć uregulowań zawartych w ustawie z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie

³⁸⁴ Dz. U. Nr 152, poz. 1021.

³⁸⁵ Wyrok SN z 29.09.2010 r., IV KK 227/10, KZS 2010, nr 12, poz. 25.

³⁸⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.

³⁸⁷ Dz. U. z 2023 r. poz. 1939.

życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób³⁸⁸ oraz wyroku TK z dnia 23.11.2016 r., K 6/14³⁸⁹, w którym – co do istoty – przepisy powyższej ustawy nie zostały uznane za sprzeczne z Konstytucją RP. Warto jedynie zwrócić uwagę, że TK stwierdził wprost, że postpenalna izolacja przewidziana w art. 14 ust. 3 tej ustawy nie jest karą ani środkiem karnym w rozumieniu Kodeksu karnego, a jedynie pośrednio powiązana jest z przeszłością osoby stwarzającej zagrożenie. Jej celem jest terapia i w żadnym wypadku nie jest skazaniem ponownym, po raz drugi, za przestępstwo popełnione w przeszłości (nie zostaje naruszona zasada *ne bis in idem*). Pod pewnymi względami – *mutatis mutandis* – istota tej instytucji jest podobna do środków zabezpieczających, o których mowa w Kodeksie karnym.

8.6. Nie ma potrzeby w tym miejscu szerzej rozwodzić się nad istotą środków zabezpieczających, ale wystarczy wskazać, że nie chodzi w wypadku ich stosowania o reakcję na popełniony przez sprawcę czyn zabroniony, ale raczej o zabezpieczenie społeczeństwa przed naruszaniem dóbr prawnych przez osoby z szeroko rozumianym zaburzeniem osobowości („sąd może orzec środek zabezpieczający, gdy jest to konieczne, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego, a inne środki prawne (...) nie są wystarczające” – art. 93b § 1 k.k.). W tym wypadku wartości konstytucyjne, jakimi są wolność każdego człowieka oraz ochrona życia i zdrowia (w tym również wolność leczenia) muszą ustąpić przed potrzebą ochrony zdrowia i życia wszystkich osób przed czynami karalnymi osób szczególnie niebezpiecznych dla społeczeństwa, które nawet po odbyciu kary pozbawienia wolności mogą nadal stanowić zagrożenie. Nie wydaje się więc, aby stosowanie środków zabezpieczających, co do zasady, naruszało zasady Konstytucji RP – albowiem zgodnie z jej art. 31 ust. 3: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”. Jedyną zatem funkcją środka zabezpieczającego jest właśnie funkcja zabezpieczająca – punktem odniesienia jest nie to, co się wydarzyło, ale to, co się może wydarzyć³⁹⁰.

8.7. Niezwykle istotne jest, że wobec tego samego sprawcy można orzec więcej niż jeden środek zabezpieczający (art. 93b § 4 k.k.), czasu stosowania środków zabezpieczających nie określa się z góry (art. 93d § 1 k.k., art. 99 § 2 k.k.), a dopiero gdy ich dalsze stosowanie nie jest konieczne, sąd ma obowiązek uchylić orzeczony środek (art. 93b § 2 k.k., art. 99 § 2 k.k. *in fine*). Dopóki to nie nastąpi, osoba wobec której orzeczono dany środek zabezpieczający ma obowiązek się do niego stosować. Nawet jednak w wypadku uchylenia środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, sąd może orzec jeden lub więcej środków zabezpieczających, o których mowa w art. 93a § 1 pkt 1–3 k.k. (art. 93d § 2 k.k.), a zgodnie z art. 93d § 6 k.k., jeżeli zachowanie sprawcy po uchyleniu środka zabezpieczającego wskazuje, że zachodzi konieczność stosowania środków zabezpieczających, sąd nie później niż w ciągu 3 lat od uchylenia środka, może ponownie orzec ten sam środek zabezpieczający lub inny środek, o którym mowa w art. 93a § 1 pkt 1–3 k.k. Sąd może także zmienić

³⁸⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 1689 ze zm.

³⁸⁹ OTK-A 2016/98.

³⁹⁰ A. Barczak-Oplustil, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 674–686, tezy 14.9–14.33.

orzeczony środek lub sposób jego wykonywania, jeżeli poprzednio orzeczony środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonywanie nie jest możliwe (art. 93b § 3 zd. 2 k.k.).

8.8. Środki zabezpieczające można orzec wobec sprawcy nie tylko w wyroku skazującym lub też w orzeczeniu umarzającym postępowanie gdy zachodziły przesłanki z art. 31 § 1 k.k. (zob. art. 93c k.k.), ale także w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności (zob. art. 93d § 4 k.k.) lub po uchyleniu wcześniej zastosowanego środka zabezpieczającego (art. 93d § 2 k.k., art. 93d § 6 k.k.). Istotne jest jednak to, że w trakcie postępowania wykonawczego nie można orzec środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym – sąd orzeka ten środek zabezpieczający, jedynie skazując (co przecież może nastąpić tylko w wyroku) sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i § 3 k.k. lub umarzając postępowanie wobec sprawcy z powodu jego niepoczytalności. Tak więc nie jest możliwe orzeczenie pobytu w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym w toku postępowania wykonawczego na podstawie art. 93b § 3 k.k., albowiem ustawodawca takiej możliwości nie wprowadził, a zgodnie z art. 93b § 5 k.k. wyjątkowość zastosowania środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. uniemożliwia domniemywanie możliwości jego orzeczenia na podstawie ogólnego przepisu kompetencyjnego – art. 93b § 3 k.k., na co wskazuje również sam układ § 3 i następującego po nim § 5 w treści art. 93b k.k. (*argumentum a rubrica*)³⁹¹.

8.9. Jeżeli chodzi o orzekanie środków zabezpieczających z perspektywy zasady *lex retro non agit*, to mając na względzie, że w istocie środek zabezpieczający nie stanowi reakcji na popełniony czyn zabroniony, tylko na niebezpieczeństwo sprawcy istniejące w chwili orzekania tego środka, wydaje się, że można je orzec nawet wówczas, gdy w czasie popełnienia czynu orzec ich nie było można lub też były wówczas w tej formie nieznanne w ustawie. Należy bowiem dopuścić możliwość stosowania wobec sprawcy najskuteczniejszych środków zabezpieczających społeczeństwo przed popełnieniem kolejnych czynów zabronionych³⁹².

8.10. Wykonywanie środków zabezpieczających uregulowane jest w art. 199a–205a k.k.w., natomiast kompleksowa regulacja wykonywania systemu dozoru elektronicznego – w tym dotyczącego środka zabezpieczającego – została uregulowana w art. 43a–43zae k.k.w. Istotę obowiązków związanych z elektroniczną kontrolą miejsca pobytu uregulowano w art. 93e k.k., natomiast obowiązków związanych z terapią oraz terapią uzależnień uregulowano w art. 93f § 1–2 k.k. I tak sprawca, wobec którego orzeczono elektroniczną kontrolę miejsca pobytu, ma obowiązek poddania się nieprzerwanej kontroli miejsca swojego pobytu sprawowanej za pomocą urządzeń technicznych, w tym noszonego nadajnika, natomiast sprawca, wobec którego orzeczono terapię, ma obowiązek stawiennictwa we wskazanej przez sąd placówce w terminach wyznaczonych przez lekarza psychiatrę, seksuologa lub terapeutę i poddania się terapii farmakologicznej zmierzającej do osłabienia popędu seksualnego, psychoterapii lub psychoedukacji w celu poprawy jego funkcjonowania w społeczeństwie. Jeżeli natomiast chodzi o sprawcę, wobec którego orzeczono terapię uzależnień, to ma on obowiązek stawiennictwa we wskazanej przez sąd placówce leczenia

³⁹¹ Postanowienia SN: z 14.05.2021 r., III KK 104/21, LEX nr 3175595; z 11.06.2021 r., IV KK 227/21, OSNK 2021, nr 10, poz. 38, LEX nr 3241916; z 07.09.2021 r., IV KK 398/21, LEX nr 3404111, z 27.04.2022 r., V KK 122/22, LEX nr 3432945.

³⁹² A. Barczak-Oplustil, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 687, teza 14.34.

odwykowego w terminach wyznaczonych przez lekarza i poddania się leczeniu uzależnienia od alkoholu, środka odurzającego lub innego podobnie działającego środka.

8.11. Z powyższego wynika w sposób jednoznaczny, że sprawca, wobec którego np. orzeczono terapię ma obowiązek nie tylko stawić się w określonej placówce, ale również – co istotne – poddać się terapii lub leczeniu. Nie chodzi więc o samą „fizyczną” obecność sprawcy w określonej placówce, ale o aktywne uczestnictwo w terapii lub leczeniu (poddanie się terapii lub leczeniu). Jeżeli sprawca w takim sensie nie poddaje się terapii lub leczeniu, to tym samym nie realizuje nałożonego na niego obowiązku związanego z orzeczonym środkiem zabezpieczającym i swoim zachowaniem realizuje znamiona występku z art. 244b § 1 k.k. Sama bowiem fizyczna obecność sprawcy w odpowiedniej placówce nie może przynieść oczekiwanych rezultatów związanych z orzeczonym środkiem zabezpieczającym, ale dopiero aktywne poddanie się terapii lub leczeniu.

8.12. Przepisy art. 244b k.k. mają więc za cel niejako zabezpieczenie (wzmocnienie) skuteczności stosowanych środków zabezpieczających w całym systemie reakcji karnej wobec tych sprawców, którzy ewentualnie uchylaliby się od obowiązków z nimi związanymi („konieczność zapewnienia stosowania się przez sprawcę do nałożonych na niego obowiązków w związku z orzeczonym wobec niego środkiem zabezpieczającym”³⁹³). Nie ma przy tym większego znaczenia, że niektórzy ze sprawców potrzebują bardziej leczenia, aniżeli karnia – to bowiem ich postawa, takie leczenie uniemożliwia, a to wszystko grozi ponownym popełnieniem przez sprawcę czynu zabronionego, któremu w celu ochrony społeczeństwa zastosowany środek zabezpieczający ma służyć. Z tego też względu możliwe będzie zastosowanie wobec takiego sprawcy sankcji za nierespektowanie nałożonych na niego przez sąd obowiązków.

8.13. Jakkolwiek nie można nikogo „przymusić” do leczenia, a sam przymus ze strony organów państwa może polegać na doprowadzeniu danej osoby do określonej placówki, to właśnie ów brak poddania się leczeniu lub terapii stanowić może podstawę do odpowiedzialności z komentowanego przepisu. Nie bez pewnych jednak racji zgłaszane są zastrzeżenia, czy penalizacja za brak zgody na leczenie farmakologiczne w ramach orzeczonego środka zabezpieczającego, jest zgodna z konstytucyjnymi zasadami proporcjonalności i godności (art. 31 ust. 3 oraz art. 30 Konstytucji RP)³⁹⁴.

8.14. W obecnym stanie prawnym nie jest możliwe przymusowe doprowadzenie sprawcy wobec którego orzeczono środek zabezpieczający w postaci terapii albo terapii uzależnień, do odpowiedniej placówki³⁹⁵.

8.15. W wypadkach wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii oraz o wychowaniu w trzeźwości, jako zasadę przewidziano dobrowolność leczenia z tym, że przymus może polegać jedynie na doprowadzeniu danej osoby do określonego ośrodka. Nie ma natomiast możliwości wyegzekwowania aktywnego uczestnictwa w terapii. TK w wyroku z dnia 04.07.2006 r., K 43/05³⁹⁶, stwierdził, że odmowa leczenia nie jest zachowaniem bezprawnym. Osoba uzależniona ma prawo do wolności osobistej i ochrony godności. Sposób życia osoby

³⁹³ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 244b, teza 1.

³⁹⁴ W. Zontek, *Kara za brak poddania się terapii? Konsekwencje wprowadzenia art. 244b k.k.*, Pal. 2015, nr 7–8, poz. 124.

³⁹⁵ P. Zakrzewski, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 724, teza 14.134.

³⁹⁶ OTK-A 2006/7/78.

odmawiającej leczenia odwykowego wymaga interwencji władzy publicznej z innych powodów, które ustawa antyalkoholowa traktuje jako przesłanki wystąpienia organów ze sfery władzy publicznej (gminnej komisji lub prokuratora) do sądu, mającego orzec o ograniczeniu praw tej osoby ze względu na bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz prawa i wolności innych osób.

8.16. Odmiennie, aniżeli to ma miejsce w wypadku określonym w art. 72 § 1 pkt 6 i 6a k.k., gdy nałożenie w okresie próby (w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności) obowiązków związanych z poddaniem się terapii lub terapii uzależnień, wymaga zgody skazanego (art. 74 § 1 k.k.), to poddanie sprawcy terapii lub leczeniu w ramach orzeczonego środka zabezpieczającego takiej zgody jego nie wymaga³⁹⁷. O ile jednak naruszenie obowiązków związanych z probacją może skutkować zarządzeniem wykonania kary warunkowo zawieszony, o tyle niewykonywanie obowiązków związanych z orzeczoną środkami zabezpieczającym może skutkować odpowiedzialnością z art. 244b § 1 k.k.

8.17. W literaturze przedmiotu podnosi się jednak, że w wypadku terapii jedynym obowiązkiem, który może zostać opatrzony sankcją karną jest ten polegający na braku stawienia się w placówce w terminach wyznaczonych zgodnie z art. 93f k.k., natomiast wymierzanie kary za odmowę poddania się terapii, gdy sąd nie uznał za zasadne umieszczenie sprawcy w zakładzie psychiatrycznym, należy uznać za sprzeczne z konstytucyjną zasadą proporcjonalności wyrażoną w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP³⁹⁸.

8.18. Rodzajowym przedmiotem ochrony omawianego przepisu jest – jak wskazuje sam tytuł rozdziału XXX („przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości”) – wymiar sprawiedliwości. Bezpośrednim natomiast przedmiotem ochrony jest zapewnienie prawidłowego i skutecznego wykonywania orzeczonego środka zabezpieczającego³⁹⁹.

8.19. Podmiotem występkę z art. 244b § 1 k.k. może być wyłącznie osoba, wobec której orzeczono środek zabezpieczający i która nie stosuje się do określonych w ustawie obowiązków związanych z tym środkiem (przestępstwo indywidualne). Jest to jednocześnie przestępstwo formalne, albowiem do jego zaistnienia nie jest wymagane nastąpienie jakiegokolwiek skutku. Może ono zostać popełnione tylko umyślnie (zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym⁴⁰⁰), a także zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie⁴⁰¹. Jakkolwiek prezentowane jest także stanowisko, że tego rodzaju występek można popełnić wyłącznie przez zaniechanie⁴⁰², to jednak nie wydaje się ono słuszne. Nietrudno bowiem wyobrazić sobie zachowanie osoby, wobec której orzeczono środek zabezpieczający, polegające na działaniu, ażeby uniemożliwić np. nieprzerwaną kontrolę miejsca swojego pobytu.

³⁹⁷ W. Zontek, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 853, teza 16.69.

³⁹⁸ *Ibidem*, tezy 16.70–16.71.

³⁹⁹ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1080, teza 2.

⁴⁰⁰ J. Piórkowska-Flieger, [w:] *Kodeks karny...*, s. 724, teza 5; M. Mozgawa, (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 244b, teza 4.

⁴⁰¹ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1080–1081, teza 3–4; M. Mozgawa, (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 244b, teza 3.

⁴⁰² J. Piórkowska-Flieger, [w:] *Kodeks karny...*, s. 724, teza 3.

8.20. Obowiązki określone w ustawie związane z orzeczonym środkiem zabezpieczającym w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu oraz terapii i terapii uzależnień określają odpowiednio art. 93e i 93f k.k.

8.21. Osoba, wobec której wykonywany jest dozór elektroniczny (zob. art. 43a k.k.w.) ma ponadto obowiązek nieprzerwanie nosić nadajnik; dbać o powierzone mu środki techniczne, w tym zwłaszcza chronić je przed utratą, zniszczeniem, uszkodzeniem lub uczynieniem niezdatnymi do użytku, oraz zapewniać ich stałe zasilanie energią elektryczną; udostępniać podmiotowi dozoru powierzone środki techniczne do kontroli, naprawy lub wymiany na każde żądanie tego podmiotu, w tym również umożliwiając pracownikom tego podmiotu wejście do pomieszczeń, w których przebywa, lub na nieruchomości stanowiącą jego własność lub będącą w jego zarządzie; udzielać prezesowi sądu lub upoważnionemu sędziemu, sądowemu kuratorowi zawodowemu, podmiotowi dozoru i podmiotowi prowadzącemu centralę monitorowania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary i wykonywania nałożonych obowiązków oraz stawiać się na wezwania sędziego i kuratora (art. 43n § 1 k.k.w.). Zgodnie z art. 43c § 1 k.k.w. środek zabezpieczający w systemie dozoru elektronicznego wykonuje się jako dozór zbliżeniowy lub mobilny.

8.22. Unormowanie zawarte w § 1 art. 244b k.k. odnosi się do wszelkich środków zabezpieczających, o ile tylko obowiązki z nimi związane określone są w ustawie. Szczególne znaczenie ma ten przepis dla tych środków zabezpieczających, które mają charakter wolnościowy, wymienionych w art. 93a § 1 pkt 1–3 oraz wymienionych w art. 93a § 2 k.k. nakazów i zakazów określonych w art. 39 pkt 2–3 k.k. orzeczonych tytułem środka zabezpieczającego⁴⁰³.

8.23. Znamię czasownikowe występu z art. 244b § 1 k.k. zostało ujęto identycznie, jak w przypadku przestępstw określonych w przepisach go poprzedzających, tj. art. 244–244a k.k. („Kto, nie stosuje się do...”).

8.24. Podmiotem przestępstwa z art. 244b § 2 k.k. może być każda osoba, zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej (przestępstwo powszechne), oczywiście za wyjątkiem osoby, wobec której został orzeczony środek zabezpieczający w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu. W tym ostatnim wypadku taki sprawca może odpowiadać za wykroczenie z art. 66a k.w. („Osoba, wobec której wykonuje się karę, środek karny lub środek zabezpieczający, w systemie dozoru elektronicznego, albo osoba chroniona, która umyślnie dopuszcza do zniszczenia, uszkodzenia, uczynienia niezdatnym do użytku nadajnika, rejestratora stacjonarnego lub przenośnego stanowiących środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”). Występek z omawianego paragrafu można popełnić również – podobnie jak występek z § 1 – tylko umyślnie (zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym), a także zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie⁴⁰⁴. Jest to jednak przestępstwo materialne, albowiem do jego zaistnienia wymagany jest skutek, jakim jest „udaremnienie” wykonywania orzeczonego wobec innej osoby środka zabezpieczającego w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu (niemożność sprawowania elektronicznej kontroli miejsca pobytu osoby, wobec której orzeczono ten środek zabezpieczający⁴⁰⁵).

⁴⁰³ L. Tyszkiewicz, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1420, teza 1.

⁴⁰⁴ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1080–1081, teza 3–4; J. Piórkowska-Flieger, [w:] *Kodeks karny...*, s. 724, teza 5.

⁴⁰⁵ J. Piórkowska-Flieger, [w:] *Kodeks karny...*, s. 724, teza 3.

8.25. Nie jest rzeczą konieczną, aby w wypadku przestępstwa z art. 244b § 2 k.k. sprawca działał w interesie (czy też we współdziałaniu) z osobą, wobec której zastosowano ten rodzaj środka zabezpieczającego w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu (gdy np. działał z motywów chuligańskich lub ze złośliwości wobec osoby pozostającej pod taką kontrolą⁴⁰⁶).

8.26. Bezprawnym udaremnieniem wykonywania orzeczonego wobec innej osoby środka zabezpieczającego w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu (art. 244b § 2 k.k.) jest każde zachowanie (polegające na działaniu lub zaniechaniu), które uniemożliwia („udaremnia”) wykonywanie tego środka. Karalne nie jest natomiast „utrudnianie” (tak, jak to jest np. w wypadku przestępstwa opisanego w art. 244a k.k., gdzie penalizowane jest zarówno „udaremnianie”, jak i „utrudnianie”) wykonywania orzeczonego wobec innej osoby środka zabezpieczającego w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu – w zależności od okoliczności sprawy tego rodzaju zachowanie mogłoby być ewentualnie oceniane pod kątem usiłowania dokonania przestępstwa z art. 244b § 2 k.k.

8.27. Pod przepis art. 244b § 2 k.k. nie podpada zachowanie osoby, która bezprawnie uniemożliwia wykonywanie orzeczonych innych środków zabezpieczających.

8.28. Przestępstwa z art. 244b § 1–2 k.k. ścigane są z oskarżenia publicznego, a z uwagi na zagrożenie karą (grzywna, kara ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności do lat 2), sąd ma możliwość warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 § 1 k.k.) lub odstąpienia od wymierzenia kary i zastosowanie środka karnego, przypadku lub środka kompensacyjnego (art. 59 k.k.), natomiast wymierzenie za nie kary pozbawienia wolności jest możliwe jedynie wówczas, gdy inna kara lub środek karny nie może spełnić celów kary (art. 58 § 1 k.k.).

8.29. Jeżeli zamiarem sprawcy czynu z art. 244b § 2 k.k. jest ułatwienie popełnienia czynu zabronionego przez osobę, wobec której orzeczono środek zabezpieczający w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu, to dochodzi wówczas do zbiegu tego przepisu z przepisami sankcjonującymi pomocnictwo do określonego typu czynu zabronionego⁴⁰⁷.

8.30. Jeżeli osoba, wobec której orzeczono środek zabezpieczający w postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu niszczy środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, to oczywiście popełnia wykroczenie z art. 66a k.w., ale jeżeli czyni to, ażeby nie zastosować się do określonego w ustawie obowiązku (obowiązek poddania się nieprzerwanej kontroli miejsca swojego pobytu sprawowanej za pomocą urządzeń technicznych, w tym noszonego nadajnika – art. 93e k.k.), to niewątpliwie popełnia także występki z art. 244b § 1 k.k. (zbieg idealny wykroczenia i przestępstwa – zob. art. 10 § 1 k.w.).

8.31. W wypadku samouwolnienia się z zakładu psychiatrycznego osoby, wobec której orzeczono tego rodzaju środek zabezpieczający, wyrażany jest w literaturze przedmiotu pogląd, że zachodzić będzie ewentualna odpowiedzialność z art. 242 § 1 k.k., a nie z art. 244b § 1 k.k., albowiem środek zabezpieczający detencji psychiatrycznej jest pozbawieniem wolności⁴⁰⁸.

8.32. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 19.08.2020 r., K 46/15 (OTK-A 2020/39) stwierdził zgodność art. 244b § 1 k.k. z art. 2 i art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

⁴⁰⁶ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 244b, teza 3.

⁴⁰⁷ J. Piórkowska-Flieger, [w:] *Kodeks karny...*, s. 725, teza 7.

⁴⁰⁸ W. Zontek, [w:] *Nowelizacja prawa karnego...*, s. 855, teza 16.75.

9. Art. 244c k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.10.2023 r.)

art. 244c.

§ 1. Kto uchyla się od wykonania orzeczonego przez sąd na rzecz pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej, za przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który wykonał w całości orzeczonego wobec niego środek kompensacyjny nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

9.1. W dniu 01.10.2023 r. wszedł w życie przepis art. 244c k.k., który został dodany do systematyki rozdziału XXX nowelą lipcową z 2022 r.⁴⁰⁹. Celem nowej regulacji, dotychczas nieobecnej w przepisach prawa karnego materialnego, jest zabezpieczenie majątkowych interesów pokrzywdzonego w związku z popełnionym na jego szkodę przestępstwem. Nowy przepis wprowadził odpowiedzialność karną za uchylanie się od wykonania orzeczonego przez sąd na rzecz pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej, za przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki. W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, IX kadencja, druk sejmowy nr 2024, s. 79–80 ustawodawca stwierdził, że „[...] aksjologia chronionych wartości powinna zostać również uzupełniona o uchylanie się od wykonania orzeczonego przez sąd na rzecz pokrzywdzonego lub jego osoby najbliższej, za przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody, obowiązku zadośćuczynienia za doznaną przez inną osobę krzywdę lub nawiązki (projektowany art. 244c k.k.). Jest to bowiem środek reakcji karnej na czyn przestępny, którego celem jest zabezpieczenie majątkowych interesów pokrzywdzonego w związku z popełnionym na jego szkodę przestępstwem. Należy zauważyć, że aktualnie ustawodawca kryminalizuje niewykonanie przez skazanego innych rozstrzygnięć odnoszących się do jego relacji z osobą pokrzywdzonego, takich jak: okresowe opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym czy zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego. Jednocześnie niewykonanie tych środków karnych może być ocenione na płaszczyźnie prawnokarnej konsekwencji popełnienia czynu zabronionego, w związku z którym zostały orzeczone (np. zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności – art. 75 § 2 k.k.). Analogiczna sytuacja występuje w odniesieniu do środka kompensacyjnego, który w tożsamym, a nawet większym stopniu (*pro futuro*), oddziałuje na sytuację faktyczną i prawną pokrzywdzonego w aspekcie realizacji przez oskarżonego swoich obowiązków, nałożonych prawomocnym wyrokiem. Nie ma zatem powodu, aby niewykonywanie środka kompensacyjnego podlegało słabszej ochronie prawnokarnej,

⁴⁰⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

niż ma to miejsce w odniesieniu do środków karnych orzeczonych w stosunku do sprawcy, a których treścią jest obowiązek określonego zachowania w stosunku do pokrzywdzonego”.

9.2. Przedmiotem ochrony przepisu art. 244c k.k. jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w zakresie respektowania rozstrzygnięć sądu nakładającego obowiązki związane z orzeczeniem wobec sprawcy środkiem kompensacyjnym. Bezpośrednim przedmiotem ochrony jest zapewnienie prawidłowego wykonania orzeczonego przez sąd środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki.

9.3. Ustawodawca zdecydował się na penalizację uchylania się od wykonania środków kompensacyjnych orzeczonych tylko za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego. W konsekwencji uchylanie się od wykonania nawiązki orzeczonej np. na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej nie będzie podlegało prawnokarnej ocenie z art. 244c k.k. Jest to zrozumiałe w kontekście aksjologicznych założeń ustawodawcy, z których jednoznacznie wynika, że zmierza on do zintensyfikowania ochrony pokrzywdzonego lub osób dla niego najbliższych. Z tych też względów przepis będzie miał także zastosowanie do przestępstw, które co do zasady podlegają ściganiu w trybie prywatnoskargowym, lecz zostały objęte ściganiem z urzędu przez prokuratora z uwagi na ważny interes społeczny. Uchylanie, o którym mówi ustawodawca zachodzi wtedy, gdy sprawca ma obiektywną, rzeczywistą możliwość wywiązania się z jakiejś powinności i pomimo tego umyślnie jej nie wykonuje.

9.4. W § 2 art. 244c k.k. ustawodawca przewidział klauzulę niekaralności. Na jej mocy sprawca przestępstwa, który wykona w całości orzeczonego wobec niego środek kompensacyjny nie później niż przed upływem 30 dni od pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego nie będzie podlegał karze. Jak wskazano w uzasadnieniu do ustawy wprowadzającej komentowany przepis, wynika to z faktu, że wprowadzenie tego typu czynu zabronionego nie jest bowiem podyktowane głównie względami represyjnymi, ale ma na celu przede wszystkim skuteczne skłonienie sprawców do kompensacji w ramach sprawiedliwości naprawczej, jako przejaw realizacji idei sprawiedliwości naprawczej.

9.5. Występek z art. 244c § 1 k.k. należy do kategorii występków indywidualnych, gdyż jego sprawcą może być wyłącznie osoba, wobec której orzeczono środek kompensacyjny.

9.6. Występek z art. 244c § 1 k.k. można popełnić umyślnie, działając w obydwu postaciach zamiaru (bezpośrednim bądź ewentualnym).

9.7. Przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do lat 5 oraz ścigane jest na wniosek pokrzywdzonego.

Rozdział XIV.

Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu

1. Art. 255a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 255a.

§ 1. Kto rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym uczestniczy w szkoleniu mogącym umożliwić popełnienie takiego przestępstwa lub samodzielnie zapoznaje się z treściami, o których mowa w § 1.

Brzmienie od 02.07.2016 r. do 21.06.2021 r.:

Art. 255a.

§ 1. Kto rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym uczestniczy w szkoleniu mogącym umożliwić popełnienie takiego przestępstwa.

Brzmienie do 1.07.2016 r.:

Art. 255a. Kto rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

1.1. Przepis art. 255a k.k. został dodany do Kodeksu karnego na podstawie art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29.07.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary⁴¹⁰ i wszedł w życie z dniem 14.11.2011 r. Stanowił on, że „kto rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. Do chwili obecnej treść tej normy nie została zmieniona, a jedynie została oznaczona paragrafem 1, na podstawie art. 32 pkt 5 ustawy z dnia 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych. Jednocześnie został dodany do art. 255a paragraf 2 w brzmieniu: „Tej samej karze podlega, kto w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym uczestniczy w szkoleniu mogącym umożliwić popełnienie takiego przestępstwa”. Przepis ten wszedł w życie z dniem 02.07.2016 r. Natomiast na mocy art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20.04.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz

⁴¹⁰ Dz. U. 2011 r. Nr 191, poz. 1135.

niektórych innych ustaw⁴¹¹, paragraf drugi otrzymał aktualnie brzmienie: dodano do niego – *in fine* – zwrot: „lub samodzielnie zapoznaje się z treściami, o których mowa w § 1”. Ta ostatnia zmiana wynikała z konieczności wdrożenia do polskiego porządku prawnego przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (zob. teza 14 do art. 126c k.k.).

1.2. W uzasadnieniu projektu ustawy o działaniach antyterrorystycznych wskazano m.in., że proponowane zmiany mają wprowadzać przepisy karne wynikające z podpisanego przez Polskę Protokołu dodatkowego do sporządzonej w dniu 16.05.2005 r. w Warszawie Konwencji Rady Europy o Zapobieganiu Terroryzmowi⁴¹², a w szczególności jest przewidziane wprowadzenie do ustawy z dnia 06.06.1997 r. – Kodeks karny nowych typów czynów zabronionych dotyczących prowadzenia działalności przez tzw. zagranicznych bojowników. Jednym ze wskazanych typów przestępstw, określonym w projektowanym art. 255a § 2, będzie penalizować uczestniczenie – w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym – w szkoleniu mogącym ułatwić popełnienie takiego przestępstwa.

1.3. W art. 8 ww. dyrektywy 2017/541 – jeśli chodzi o odbywanie szkolenia na potrzeby terroryzmu – wskazano, że „Państwa członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby karze jako przestępstwo – jeżeli popełniono je umyślnie – podlegało otrzymywanie instruktażu w zakresie wytwarzania lub stosowania materiałów wybuchowych, broni palnej lub innych rodzajów broni lub trujących lub niebezpiecznych substancji, lub innych szczególnych metod lub technik, w celu popełnienia lub przyczynienia się do popełnienia jednego z przestępstw wymienionych w art. 3 ust. 1 lit. a)–i)”. Jednocześnie w motywie 11 preambuły tej dyrektywy podkreślono, że „odbywanie szkolenia na potrzeby terroryzmu obejmuje zdobywanie wiedzy, dokumentów lub umiejętności praktycznych. Zdobywanie wiedzy na własną rękę, w tym za pośrednictwem internetu lub z wykorzystaniem materiałów szkoleniowych spoza internetu, należy również uznawać za szkolenie na potrzeby terroryzmu, jeżeli jest ono związane z aktywnym działaniem i z zamiarem popełnienia lub przyczynienia się do popełnienia przestępstwa terrorystycznego. W kontekście wszystkich szczególnych okoliczności danej sprawy na taki zamiar może wskazywać na przykład rodzaj materiałów szkoleniowych i to, jak często z nich korzystano. Tym samym pobranie z internetu podręcznika, po to, by wytworzyć materiały wybuchowe w celu popełnienia przestępstwa terrorystycznego, można uznać za odbywanie szkolenia na potrzeby terroryzmu. Natomiast samego odwiedzania stron internetowych lub zbierania materiałów szkoleniowych w celach zgodnych z prawem, takich jak cele akademickie lub badawcze, nie uznaje się na mocy niniejszej dyrektywy jako odbywanie szkolenia na potrzeby terroryzmu”.

1.4. Z brzmienia art. 255a § 2 k.k. wynika, że przestępstwo to można popełnić tylko umyślnie i to z zamiarem bezpośrednim kierunkowym („w celu”). Sprawca bowiem uczestniczy w szkoleniu (lub samodzielnie zapoznaje się z treściami, o których mowa w § 1) mogącym umożliwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym „w celu” popełnienia takiego przestępstwa. Nieco odmiennie kwestię tę uregulowano w § 1, który operuje

---

⁴¹¹ Dz. U. z 2021 r., poz. 1023.

⁴¹² Dz. U. z 2008 r. Nr 161, poz. 998.

pojęciem zamiaru („w zamiarze” – który przecież może być bezpośredni, ale i ewentualny). Nie wypełni znamion omawianego przestępstwa udział w szkoleniu np. z ciekawości⁴¹³.

1.5. Omawiane przestępstwo ma charakter powszechny – może je popełnić każda osoba fizyczna, zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej (zarówno obywatel Polski, jak i obcokrajowiec).

1.6. Samo szkolenie, które może (ale nie musi) umożliwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, może być oczywiście prowadzone także w innym celu, aniżeli w celu popełniania przestępstw o charakterze terrorystycznym.

1.7. Rzeczą oczywistą jest, że jest wiele różnego rodzaju szkoleń, z których każde może ułatwiać popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Istotne jest zatem to, czy udział – w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym – w jakimkolwiek szkoleniu mogącym ułatwić popełnienie takiego przestępstwa, jest występkiem o jakim mowa w art. 255a § 2 k.k. (np. udział w ogólnodostępnych kursach na prawo jazdy, udział w szkoleniach komputerowych, itd.)? Niewątpliwie samo szkolenie nie musi mieć na celu szkolenia w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale istotny jest zamiar sprawcy, który uczestniczy w takim właśnie szkoleniu, które w jego ocenie ma jemu umożliwić popełnienie takiego przestępstwa (np. uczestniczy w kursie pilotażu, ażeby popełnić przestępstwo o charakterze terrorystycznym, jak zamach z dnia 11.09.2001 r. w Nowym Jorku, czy też uczestniczy w kursie prawa jazdy na samochody ciężarowe, aby dokonać podobnego zamachu, jak w Berlinie w dniu 19.12.2016 r.). Mogłoby się wydawać, że ustawa penalizuje i takie zachowania, aczkolwiek wyrażane są poglądy, że winny to być szkolenia organizowane dla potrzeb konkretnego ataku lub umożliwiający generalnie popełnianie tego rodzaju przestępstw w przyszłości, specjalnie dedykowane osobom zaangażowanym w działalność terrorystyczną i dotyczyć – przykładowo – konstruowania ładunków wybuchowych, opanowywaniu budynków publicznych, czy samolotów⁴¹⁴. Jest faktem natomiast, że art. 7 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi, sporządzonej w Warszawie dnia 16.05.2005 r.⁴¹⁵ stanowi, że „dla celów niniejszej Konwencji «szkolenie na rzecz terroryzmu» oznacza dostarczanie wskazówek dotyczących wytwarzania lub wykorzystywania materiałów wybuchowych, broni palnej lub innej broni albo trujących lub niebezpiecznych substancji, bądź też innych szczególnych metod lub technik, w celu popełnienia lub przyczynienia się do popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ze świadomością, że dostarczone umiejętności mają być w tym celu użyte. Każda Strona przyjmie takie środki, jakie będą konieczne do uznania szkolenia na rzecz terroryzmu, zgodnie z definicją, o której mowa w ustępie 1, za przestępstwo karne zgodnie z jej prawem krajowym, jeżeli zostanie popełnione w sposób bezprawny i umyślny”. Konwencja wyraźnie zatem stanowi, że przedmiotowe szkolenia mogą dotyczyć dostarczania wskazówek dotyczących wytwarzania lub wykorzystywania materiałów wybuchowych, broni palnej lub innej broni albo trujących lub niebezpiecznych substancji, albo też muszą to być szkolenia dotyczące „szczególnych metod lub technik”. W takim ujęciu pojęcia „szkolenia na rzecz terroryzmu” nie mieszczą się oczywiście ogólnodostępne szkolenia, w trakcie których nie naucza się „szczególnych metod

⁴¹³ A. Herzog, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 16, R. Stefański (red.), Legalis, komentarz do art. 255a, teza E.13.

⁴¹⁴ A. Lach, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red. nauk.), Warszawa 2016, s. 1109–1110, teza 4.

⁴¹⁵ Dz. U. 2008 r. Nr 161, poz. 998.

lub technik⁴¹⁶. Rzecz jednak w tym, że przepis art. 255a § 2 k.k. nie penalizuje – poza innymi przesłankami – uczestnictwa w „szkoleniu na rzecz terroryzmu”, ale udział w szkoleniu „mogącym umożliwić” popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

1.8. Przyjąć należy, że odpowiedzialności karnej z omawianego przepisu mogą podlegać zarówno osoby szkolące, jak i osoby szkolone, o ile tylko będzie im towarzyszył cel, o jakim mowa w tym przepisie. Niekiedy zresztą, z uwagi na wymianę wiedzy i doświadczeń pomiędzy tymi osobami, tak naprawdę może dochodzić do zatarcia granicy, kto i kogo naprawdę szkoli⁴¹⁶. Jakkolwiek przepis mówi o „udziale” w szkoleniu, a nie o „prowadzeniu szkolenia” i można byłoby wywodzić, że w omawianym wypadku chodzi wyłącznie o osoby „szkolące się”, a nie o osoby „prowadzące szkolenie”, to jednak taki pogląd nie wydaje się słuszny. Zarówno bowiem osoby szkolące, jak i szkolone, biorą udział w szkoleniu.

1.9. Szkolenia mogą być prowadzone z wykorzystaniem przeróżnych technik, w tym za pośrednictwem internetu⁴¹⁷.

1.10. Jeżeli osoba szkoląca sama nie ma na celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale działa w zamiarze, aby inna osoba szkolona takiego przestępstwa dokonała, to niewątpliwie w przypadku realizacji przez tę osobę przestępstwa o charakterze terrorystycznym, szkolący może odpowiadać za pomocnictwo do tego przestępstwa (art. 18 § 3 k.k.).

1.11. Przyjąć należy, że wyczerpie swoim zachowaniem znamiona przestępstwa z art. 255a § 2 k.k. ten, kto weźmie udział w szkoleniu antyterrorystycznym w celu, aby samemu popełnić przestępstwo o charakterze terrorystycznym. W ten sposób bowiem poznać może zasady działania nie tylko terrorystów, ale nade wszystkim działania służb antyterrorystycznych, która to wiedza może mieć bardzo ważne znaczenie przy ewentualnym planowaniu i realizacji przestępstwa, które zamierza popełnić.

1.12. Omawiany przepis nie określa jednoznacznie, czy osoba biorąca udział w takim szkoleniu miałaby w przyszłości sama popełnić przestępstwo o charakterze terrorystycznym, czy też może to być również inna osoba, której np. uczestnik szkolenia przekaże wszelkie niezbędne informacje związane z tym szkoleniem, a które mogą umożliwić popełnienie tego przestępstwa. Uczestnik szkolenia ma bowiem wziąć udział w szkoleniu „w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym”, ale wydaje się, że samo to przestępstwo ma zamiar popełnić tak on sam, jak i inna osoba. Dla przykładu można byłoby tu wskazać na przestępstwo z art. 286 § 1 k.k., gdzie sprawca działa „w celu osiągnięcia korzyści majątkowej”, ale dla realizacji znamion tego przestępstwa nie jest konieczne, aby taką korzyść majątkową odniósł sam sprawca, gdyż wystarczające jest, że taką korzyść odniesie i inna osoba (zob. art. 115 § 4 k.k.). Sam natomiast uczestnik szkolenia w takiej sytuacji mógłby ewentualnie dodatkowo odpowiadać – w zależności od ustaleń – za pomocnictwo, podżeganie lub też sprawstwo kierownicze do tego nowego przestępstwa.

1.13. „Umożliwienie”, to niewątpliwie co najmniej „ułatwienie, zwiększenie wiedzy lub umiejętności potrzebnych do popełnienia przestępstwa terrorystycznego, których posiadanie warunkuje jego popełnienie lub zwiększa zdolność do popełnienia”⁴¹⁸.

⁴¹⁶ A. Lach, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1109–1110, teza 4.

⁴¹⁷ K. Wiak, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza IV.1.

⁴¹⁸ A. Lach, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1110, teza 4.

1.14. Skoro z treści przepisu nie wynika, aby do zaistnienia tego przestępstwa konieczny był jakikolwiek skutek, to oznacza, że ma ono charakter formalny.

1.15. Ponieważ przepis ten, przed jego nowelizacją, która weszła w życie z dniem 22.06.2021 r., nie mówił o „szkoleniu się”, lecz o „uczestniczeniu w szkoleniu”, to założyć wówczas należało, że miało być to szkolenie zorganizowane przez jakiś podmiot zewnętrzny. Obojętne przy tym jest, czy takie szkolenie zostało zorganizowane dla jednej osoby, czy większej liczby osób. Mogło to być szkolenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne. Chodzi o taką jego formę, która może być przydatna do popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Nie będzie natomiast przestępstwa z § 2 w przypadku, gdy ktoś wziął udział w szkoleniu, chcąc popełnić przestępstwo o charakterze terrorystycznym, ale przekazywane tam treści w żaden sposób nie mogły umożliwić popełnienia takiego przestępstwa. Były po prostu całkowicie do tego celu nieprzydatne⁴¹⁹.

1.16. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że „typ rodzajowy przestępstwa z art. 255a § 1 można uznać za *sui generis* pomocnictwo psychiczne, z tym jednak, że nie jest ono skierowane do ściśle oznaczonych osób, lecz *ad personas incertas*; natomiast w przypadku przestępstwa z art. 255a § 2 można mówić o swego rodzaju przygotowaniu (gdy sprawcą jest szkoleny) lub *sui generis* pomocnictwie (gdy sprawcą jest szkolący) do popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym”, a nadto, że „wydaje się możliwy rzeczywisty właściwy zbieg przepisu art. 255a § 1 z przepisami art. 265 k.k. (wykorzystanie informacji stanowiącej tajemnicę), art. 266 (ujawnienie informacji stanowiącej tajemnicę), art. 23 ustawy z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁴²⁰ (naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa)⁴²¹.”

2. Art. 256 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 256.

§ 1. Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto publicznie propaguje ideologię nazistowską, komunistyczną, faszystowską lub ideologię nawołującą do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, zbywa, oferuje, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 lub 1a albo będące nośnikiem symboliki nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub innej totalitarnej, Sużytej w sposób służący propagowaniu treści określonej w § 1 lub 1a.

⁴¹⁹ Z. Cwiakalski [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017, komentarz do art. 255(a), teza 10.

⁴²⁰ T.j. Dz. U. z 2022r. poz. 1233.

⁴²¹ M. Mozgawa, [w:], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2022, art. 255(a), tezy 9–10.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego określonego w § 2, jeżeli dopuścił się tego czynu w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd orzeka przepadek przedmiotów, o których mowa w § 2, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 256.

§ 1. Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwala lub sprowadza, nabywa, przechowuje, posiada, prezentuje, przewozi lub przesyła druk, nagranie lub inny przedmiot, zawierające treść określoną w § 1 albo będące nośnikami symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego określonego w § 2, jeżeli dopuścił się tego czynu w ramach działalności artystycznej, edukacyjnej, kolekcjonerskiej lub naukowej.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd orzeka przepadek przedmiotów, o których mowa w § 2, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

2.1. Nowelą lipcową z 2022 r.⁴²² zmieniono treść § 1 art. 256 k.k., dodając po słowie „propaguje” wyrazy „nazistowski, komunistyczny”. Na podstawie nowelizacji od 01.10.2023 r. odpowiedzialności karnej będzie podlegał sprawca, który publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa (do nowelizacji propagowanie dotyczyło tylko faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa). Nazizm (narodowy socjalizm) to nacjonalistyczna, rasistowska, antysemicka, antyślawistyczna, antykomunistyczna i antydemokratyczna ideologia Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotniczej (NSDAP). Nazizm był ideologią państwową w czasie sprawowania władzy w totalitarnych Niemczech przez NSDAP w latach 1933–1945⁴²³. Komunizm to polityczna i ekonomiczna ideologia klasyfikowana jako utopijna, której celem jest utworzenie społeczeństwa pozbawionego ucisku i wyzysku klasowego, opartego na braku własności prywatnej (w rozumieniu marksistowskim), kolektywnej własności środków produkcji i wspólnotowym podziale dóbr. W pismach Karola Marksa, Fryderyka Engelsa i innych teoretyków marksizmu, komunizm jest przyszłym ustrojem rozwiniętych społeczeństw, w którym wspólnota własności obejmować będzie przede wszystkim środki produkcji. Potocznie mianem komunizmu określa się też ustrój polityczny zaprowadzony w państwach, w których władzę zdobyły dyktatury i partie komunistyczne⁴²⁴.

⁴²² Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

⁴²³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Narodowy_socjalizm [dostęp: 9.02.2024].

⁴²⁴ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Komunizm> [dostęp: 12.02.2024].

2.2. Nowela lipcowa z 2022 r. wprowadziła do treści art. 256 k.k. § 1a, który nowy typ przestępstwa w postaci publicznego propagowania ideologii nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub ideologii nawołującej do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne. Uzasadniając wprowadzenie nowego przestępstwa, projektodawca stwierdził, że: „...Nie ulega wątpliwości, że totalitaryzm ma dwa elementy konstytutywne – ustroj państwa i legitymizującą go ideologię. W tym kontekście w obecnym stanie prawnym występuje luka, gdyż karalne jest wyłącznie publiczne propagowanie jednego z elementów totalitaryzmu (ustroju), podczas gdy nie zostało stypizowane jako przestępstwo publiczne propagowanie ideologii totalitarnej. Pojęcie ideologii, a w szczególności ideologii faszystowskiej, nazistowskiej i komunistycznej lub innej totalitarnej, posiada precyzyjne definicje w literaturze przedmiotu i w związku z tym nie ulega żadnej wątpliwości, że spełnia wymóg określoności językowej znamienia typu czynu zabronionego. Wskazuje się w doktrynie, że ideologia prowadzi do sformowania ustroju, tworzy jego podwaliny i stanowi jego uzasadnienie. Ustrój jest zatem niejako konsekwencją ideologii, a nie odwrotnie (...).

Podkreśla się również, że „ideologia jest poza tym łatwiejsza do zwerbalizowania, kształtuje postawy, oddziałuje między innymi przez emocje. Jej społeczna szkodliwość jest zatem wyższa niż samego ustroju. Ponadto propagowanie ustroju rozumianego *stricto* jako całość zasad prawnych określających organizację i sposób funkcjonowania organów państwowych, stosunek wzajemny organów centralnych oraz ich stosunek do organów terytorialnych, a także strukturę prawno-organizacyjną państwa jawi się jako zachowanie o wiele rzadsze niż pochwalanie czy propagowanie ideologii”.

W tym kontekście uzasadnione jest wprowadzenie kryminalizacji publicznego propagowania ideologii nazistowskiej, komunistycznej i faszystowskiej, co będzie stanowić dopełnienie regulacji przewidzianej w art. 256 § 1 k.k. A. Lach nie bez racji uznaje to uzasadnienie za niezbyt przekonujące, gdyż pojęciem ideologii totalitarnej można też objąć propagowany przez nią ustrój. Skoro bowiem ideologia to „zbiór idei, poglądów i przekonań, poglądy na temat państwa i władzy państwowej stanowią element ideologii totalitarnej. Każdy ustrój opiera się też na określonej ideologii⁴²⁵. Niewątpliwie uchwalony w takim kształcie przepis może w praktyce generować problemy interpretacyjne w zestawieniu z przestępstwem stypizowanym w § 1.

2.3. Nowelą lipcową z 2022 r. dokonano zmiany brzmienia art. 256 § 2 k.k. Nowe brzmienie przepisu jest odpowiedzią ustawodawcy na wyrok TK z 19.07.2011 r.⁴²⁶, który uznał, że art. 256 § 2 k.k. w części obejmującej wyrazy: „albo będące nośnikiem symboliki faszystowskiej, komunistycznej lub innej totalitarnej” jest niezgodny z art. 42 ust. 1 w zw. z art. 2 i 54 ust. 1 Konstytucji RP. W uzasadnieniu wyroku TK wskazał, że zaskarżony przepis nie jest precyzyjny w stopniu wymaganym dla przepisów karnych. Obecne brzmienie przepisu różni się od poprzedniego m.in. tym, że dodano „użytej w sposób służący propagowaniu treści określonej w § 1 lub 1a”. Nośniki symboliki nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub innej totalitarnej muszą zostać użyte w sposób służący propagowaniu ustroju lub ideologii nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub innej totalitarnej, jak również sprawca musi działać w celu rozpowszechniania.

⁴²⁵ A. Lach, [w:] *Kodeks karny, Komentarz*, wyd. 4, V. Konarska-Wrzosek (red.), WKP 2023, nb 4.

⁴²⁶ K 11/10, Dz. U. Nr 160, poz. 964.

3. Art. 259a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 259a.

Kto przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie do 21.06.2021 r. (przepis dodany 2.07.2016 r.):

Art. 259a.

Kto przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia na terytorium innego państwa przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

3.1. Przepis art. 259a został dodany do Kodeksu karnego na mocy art. 32 pkt 6 ustawy z dnia 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych i wszedł w życie z dniem 02.07.2016 r. Został on znowelizowany z dniem 22.06.2021 r. przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20.04.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴²⁷: usunięto znamiona „na terytorium innego państwa”. Wynikało to z konieczności wdrożenia do polskiego porządku prawnego przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (zob. teza 14 do art. 126c k.k.).

3.2. W uzasadnieniu projektu powołanej powyżej ustawy wskazywano, że proponowane przepisy karne wynikają z podpisanego przez Polskę Protokołu dodatkowego do sporządzonej w dniu 16.05.2005 r. w Warszawie Konwencji Rady Europy o Zapobieganiu Terroryzmowi⁴²⁸. Stąd też m.in. po art. 259 k.k. postulowano dodanie art. 259a penalizującego przekroczenie granicy Rzeczypospolitej Polskiej, w celu popełnienia na terytorium innego państwa przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub czynów określonych w: art. 255a § 1 k.k. (rozpowszechnianie lub publiczne prezentowanie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym albo w celu uzyskiwania do nich dostępu w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione); art. 255a § 2 k.k. (uczestniczenie w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym w szkoleniu mogącym ułatwić popełnienie takiego przestępstwa); art. 258 § 2 k.k. (udział w zorganizowanej grupie lub związku mających charakter zbrojny lub mających na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym); art. 258 § 4 k.k. (zakładanie lub kierowanie zorganizowaną grupą lub związkiem mającym na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym)⁴²⁹.

3.3. Zasadnie również wskazywano, że w dotychczas obowiązujących art. 141 k.k. (podjęcie służby w obcym wojsku) i art. 142 k.k. (zaciąg do wojska obcego) częściowo spenalizowano zachowania osób, które podróżują do państw innych niż ich państwa obywatelstwa bądź zamieszkania, w celu popełniania, planowania, przygotowania lub uczestnictwa w atakach

⁴²⁷ Dz. U. z 2021 r., poz. 1023.

⁴²⁸ Dz. U. z 2008 r. Nr 161, poz. 998.

⁴²⁹ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 516, www.sejm.gov.pl.

terrorystycznych, jednak zakres regulacji Kodeksu karnego nie obejmuje zachowań polegających na uczestniczeniu w działaniach podejmowanych poza obcymi wojskami lub obcymi organizacjami wojskowymi. Ze względu na powyższe uznano za celowe wprowadzenie nowego przepisu penalizującego podejmowanie podróży w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

3.4. Samo przekroczenie granicy Rzeczypospolitej Polskiej oczywiście nie musi być nielegalne (zob. art. 264 k.k. oraz art. 49a k.w.). Granicę państwową sprawca może przekroczyć zarówno w miejscu do tego przeznaczonym, jak i nie. Istotny jest cel, jaki przyświeca sprawcy, a jest nim popełnienie na terytorium innego państwa przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a § 1 i 2 k.k. lub art. 258 § 2 lub 4 k.k.

3.5. Jest to przestępstwo powszechne i może je popełnić każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Można je popełnić tylko umyślnie i tylko z zamiarem bezpośrednim kierunkowym.

3.6. Skoro omawiany przepis penalizuje „przekroczenie granicy Rzeczypospolitej Polskiej”, to przyjąć należy, że karalny będzie nie tylko wyjazd z Polski do innego kraju, ale również przyjazd do Polski z innego kraju, przy czym w tym wypadku Polska miałaby być jedynie krajem, przez który sprawca przejeżdża w drodze do innego kraju, na terytorium którego ma zamiar popełnić przestępstwo wymienione w tym przepisie⁴³⁰.

3.7. Do dnia 22.06.2021 r., czyli do czasu nowelizacji omawianego przepisu, nie było możliwe pociągnięcie do odpowiedzialności karnej z przepisu art. 259a k.k. tego, kto wjeżdżał do Polski w celu popełnienia na jej terytorium przestępstwa w nim wymienionego. Przepis ten wówczas bowiem jednoznacznie stanowił, że sprawca ma przekraczać granicę RP w celu popełnienia przestępstwa na terytorium innego państwa (jakiegokolwiek innego aniżeli Polska). Obecne brzmienie omawianego przepisu rozszerza więc zakres penalizacji na zachowania polegające na przekroczeniu granicy Polski również w celu popełnienia na jej terytorium ww. przestępstw.

3.8. Art. 9 ust. 2 lit. a i b ww. dyrektywy 2017/541 stanowi wprost, że „każde państwo członkowskie podejmuje niezbędne środki w celu zapewnienia, aby jeden z następujących czynów podlegał karze jako przestępstwo, jeżeli został popełniony umyślnie:

a) podróżowanie do tego państwa członkowskiego w celu popełnienia lub przyczynienia się do popełnienia jednego z przestępstw terrorystycznych, o których mowa w art. 3, w celu uczestniczenia w działaniach grupy terrorystycznej ze świadomością, że takie uczestnictwo będzie stanowiło wkład w działalność przestępczą takiej grupy, o której to działalności mowa w art. 4, lub w celu prowadzenia lub odbycia szkolenia na potrzeby terroryzmu, o czym mowa w art. 7 i 8 lub

b) działania przygotowawcze podejmowane przez osobę, która dostaje się na terytorium tego państwa członkowskiego z zamiarem popełnienia lub przyczynienia się do popełnienia jednego z przestępstw terrorystycznych, o których mowa w art. 3”.

3.9. Ustawa nie precyzuje wprost, czy przekraczający granicę „w celu popełnienia przestępstwa” ma zamiar sam popełnić to przestępstwo, czy też może być to inna osoba, której przekraczający granicę np. przekaze niezbędne środki, materiały czy też instrukcje. Niewątpliwie przekracza on granicę „w celu popełnienia przestępstwa”, chociaż nie przez siebie

⁴³⁰ A. Lach, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1117–1118, teza 3.

samego, gdyż jego udział może się „ograniczyć” do pomocnictwa, podżegania lub sprawstwa kierowniczego. Z treści art. 259b k.k. wynika wprost, że jest sprawcą przestępstwa określonego w art. 259a k.k. także ten, kto pomaga innym osobom w popełnieniu przestępstwa określonego w art. 259a k.k.

3.10. Omawiane przestępstwo ma charakter formalny i jest dokonane z chwilą przekroczenia granicy w celu określonym w tym przepisie.

3.11. Skoro celem ostatecznym działania sprawcy jest popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, to oczywiste jest, że omawiane przestępstwo można popełnić tylko z zamiarem bezpośrednim (kto w celu...).

3.12. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że możliwy jest kumulatywny zbieg przepisu art. 259a z przepisem art. 264 § 2 (nielegalne przekroczenie granicy), a także z art. 264a § 1 k.k. (umożliwienie nielegalnego pobytu na terytorium RP), a nadto, że sprawca organizujący innej osobie przekroczenie granicy RP w celu wskazanym w art. 259a powinien odpowiadać za dopuszczenie się czynu wyczerpującego jednocześnie znamiona występku z art. 264 § 3 oraz pomocnictwa do występku z art. 259a k.k. W przypadku popełnienia któregoś z przestępstw wskazanych w art. 259a (a zatem przestępstwa z art. 255a lub z art. 258 § 2 lub 4 albo przestępstwa o charakterze terrorystycznym) mamy do czynienia z rzeczywistym zbiegiem przestępstw⁴³¹.

4. Art. 259b k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 259b.

Na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w art. 259a, który dobrowolnie odstąpił od:

1) *popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4 i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu lub zapobiegł popełnieniu zamierzonego przestępstwa;*

2) *pomocnictwa innym osobom w popełnieniu przestępstwa określonego w art. 259a i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu, w szczególności informacje o osobach, które popełniły przestępstwa określone w art. 259a.*

Brzmienie do 21.06.2021 r. (przepis dodany 2.07.2016 r.):

Art. 259b.

Na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w art. 259a, który dobrowolnie odstąpił od:

1) *popełnienia na terytorium innego państwa przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4 i ujawnił przed organem*

⁴³¹ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, art. 259(a), teza 8.

powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu lub zapobiegł popełnieniu zamierzonego przestępstwa;

2) pomocnictwa innym osobom w popełnieniu przestępstwa określonego w art. 259a i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu, w szczególności informacje o osobach, które popełniły przestępstwa określone w art. 259a.

4.1. W uzasadnieniu projektu ustawy o działaniach antyterrorystycznych, którą uchwalono dnia 10.06.2016 r., wskazano, że „celem projektowanego rozwiązania jest zwiększenie zdolności organów ścigania w zakresie zapobiegania przestępstwom o charakterze terrorystycznym. Projektowane rozwiązanie zapewnia osobom biorącym udział w przygotowaniu do popełnienia przestępstwa gwarancję niekaralności w przypadku odstąpienia od popełnienia niektórych przestępstw. Pozwoli to nie tylko na zwiększenie zdolności organów ścigania w zakresie uzyskiwania informacji o planowanych przestępstwach o charakterze terrorystycznym, lecz także na osłabienie solidarności członków organizacji terrorystycznych, co pozostaje kluczowe z perspektywy destabilizacji tych organizacji”⁴³². Wskazano tam również, że „jest planowane dodanie art. 259b, zgodnie z którym na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a może nawet warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa określonego w projektowanym art. 259a, który dobrowolnie odstąpił od popełnienia na terytorium innego państwa przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a, art. 258 § 2 lub § 4 i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu lub zapobiegł popełnieniu zamierzonego przestępstwa. Projektowany przepis będzie się stosować także do sprawcy, który dobrowolnie odstąpił od pomocnictwa w popełnieniu przestępstwa określonego w art. 259a i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu, w szczególności informacje o osobach, które popełniły przestępstwa, określone w art. 259a”.

4.2. Omawiany przepis został znowelizowany z dniem 22.06.2021 r. przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20.04.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴³³: usunięto znamiona „na terytorium innego państwa”. Wynikało to z konieczności wdrożenia do polskiego porządku prawnego przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (zob. teza 14 do art. 126c k.k.) oraz jest konsekwencją zmiany przyjętej w odniesieniu do art. 259a k.k. (zob. teza 1 do art. 259a k.k.).

4.3. Przepis art. 259b k.k. odnosi się wyłącznie do sprawcy przestępstwa określonego w art. 259a k.k., a więc do tego, który przekroczył granicę Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub w art. 258 § 2 lub 4 k.k.

4.4. W wypadkach wskazanych w omawianym przepisie – jeżeli tylko prokurator złoży stosowny wniosek – zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary przez sąd jest obligatoryjne („wypadek przewidziany w ustawie” – art. 60 § 1 k.k.). Jednakże w wypadku braku

⁴³² Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 516, www.sejm.gov.pl.

⁴³³ Dz. U. z 2021 r., poz. 1023.

takiego wniosku prokuratora sąd oczywiście będzie mógł zastosować nadzwyczajne złagodzenia kary, jeżeli zachodzić będą pozostałe przesłanki o jakich mowa w art. 60 k.k.

4.5. Jeżeli chodzi o warunkowe zawieszenie wykonania kary, które jest w tym wypadku fakultatywne (sąd „może”, ale już „nie musi” zastosować), to przepis art. 259b k.k. nie odwołuje się w tym zakresie do regulacji zawartej w art. 69–75 k.k. (jak przykładowo czynił to, uchylony 5.10.2019 r., art. 152 § 1 k.k.w. lub częściowo czyni to art. 60 § 5 k.k.). Czy więc można warunkowo zawiesić wykonanie każdej kary, a nie tylko kary pozbawienia wolności, a w wypadku kary pozbawienia wolności czy może nastąpić warunkowe zawieszenie jej wykonania niezależnie do wysokości wymierzonej kary i niezależnie od pozostałych przesłanek wymaganych przez art. 69 § 1 k.k., w tym wymogu braku uprzedniej karalności na karę pozbawienia wolności w czasie popełnienia przestępstwa określonego w art. 259a k.k.? Skoro przepis nie stawia żadnych ograniczeń, ani nie odwołuje się do regulacji zawartej w art. 69 § 1 k.k., to można byłoby przyjąć, że warunkowemu zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności w tym trybie nie stoi na przeszkodzie uprzednie skazanie na karę pozbawienia wolności w czasie popełnienia tego nowego przestępstwa, ani nie jest wymagane osiągnięcie celów kary, jak tego wymaga art. 69 § 1 k.k. (tak tę kwestię reguluje również art. 60 § 5 k.k. w odniesieniu do skazanych w wypadkach, o których mowa w art. 60 § 3 i 4 k.k.). Nie wydaje się jednak, aby przepis art. 259b k.k. zezwalał na warunkowe zawieszenie wykonania innych kar, aniżeli kara pozbawienia wolności, a tę w wymiarze wyższym aniżeli rok⁴³⁴, podobnie jak nie reguluje on w sposób odmienny pozostałych kwestii związanych z warunkowym zawieszeniem wykonania kary. Przyjąć więc należałoby, że do kwestii związanych z okresem próby, grzywną, dozorem lub obowiązkami, stosuje się przepisy art. 70–74 k.k. Podobnie w przedmiocie ewentualnego zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszonyj zastosowanie znajdują przepisy art. 75.

4.6. Należy jednak zauważyć, że jeżeli przyjąć, iż przepis art. 259b k.k. stosuje się wyłącznie do sprawcy przestępstwa z art. 259a k.k., a więc tego, który przekroczył granicę Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub w art. 258 § 2 lub 4 k.k., a nie tego, który dopuścił się przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub w art. 258 § 2 lub 4 k.k., a przestępstwo to jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, to stosując nadzwyczajne złagodzenia kary, sąd może orzec co najwyżej grzywnę albo karę ograniczenia wolności (zob. art. 60 § 6 pkt 4 k.k.). Nie można wówczas w ogóle orzec kary pozbawienia wolności, a co najmniej dyskusyjne jest, czy w takim razie można warunkowo zawiesić wykonanie kary ograniczenia wolności lub grzywny.

4.7. Gdyby sprawcy została wymierzona kara pozbawienia wolności do roku i prokurator nie składałby stosownego wniosku, to sąd oczywiście będzie mógł zastosować warunkowe zawieszenie wykonania tej kary, ale wówczas już na zasadach ogólnych.

4.8. Zwroty „sprawca przestępstwa określonego w art. 259a” oraz „popełnienie przestępstwa określonego/określone w art. 259a” – jak się wydaje – mogłyby być rozumiane wyłącznie jako „przestępstwa przekroczenia granicy”, o których stanowi art. 259a k.k. (w celu popełnienia wymienionych w tym przepisie przestępstw). Ustawa nie operuje bowiem pojęciem „jednego z przestępstw, o których mowa w art. 259a k.k.”. Można jednak również wywodzić,

⁴³⁴ A. Lach, [w:] *Kodeks karny...*, s. 1119, teza 1.

że nadzwyczajne złagodzenie kary, o którym mowa w tym przepisie, dotyczy sprawców wszystkich przestępstw, o których mowa w art. 259a k.k. Tylko bowiem w takim kontekście można interpretować pogląd, że omawiana instytucja „pozwała sprawcy uniknąć kary, stwarzając zachętę do rezygnacji z zamierzonego przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub jednego z przestępstw okołoterrorystycznych, wymienionych w przepisie”⁴³⁵. Nie chodziłoby bowiem jedynie o nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy przekroczenia granicy o jakim mowa w art. 259a k.k., ale o nadzwyczajne złagodzenia kary wobec sprawców przestępstw o charakterze terrorystycznym wymienionych w art. 259b k.k. Należy jednak zauważyć, że przecież sprawca, który „dobrowolnie odstąpił od dokonania” (popelnienia) przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4 k.k. lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego – zgodnie z art. 15 § 1 k.k. – w ogóle nie podlega karze, więc zbędne byłoby w takiej sytuacji sięganie po instytucję nadzwyczajnego złagodzenia kary. Jedynie w sytuacji, gdy sprawca, dobrowolnie starał się zapobiec skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego, sąd może wobec niego zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Z pewnością więc w art. 259a pkt 2 k.k. *in fine* przez zwrot „które popełniły przestępstwa określone w art. 259a” należy rozumieć „które popełniły jedno z przestępstw określonych w art. 259a”⁴³⁶.

4.9. Z literalnego brzmienia omawianego przepisu wynika, że po spełnieniu wymienionych w nim warunków, z dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary może skorzystać „sprawca przestępstwa określonego w art. 259a k.k.” oraz „pomocnik do popełnienia tego przestępstwa”⁴³⁷. Sprawca taki musi w pierwszej kolejności dobrowolnie odstąpić od popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4 i ujawnić przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu lub zapobiec popełnieniu zamierzonego przestępstwa, a w wypadku pomocnictwa innym osobom w popełnieniu przestępstwa określonego w art. 259a – ujawnić przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu, w szczególności informacje o osobach, które popełniły przestępstwa określone w art. 259a k.k.

4.10. Jeżeli chodzi o „dobrowolne odstąpienie”, to pojęcie to należy interpretować identycznie, jak na gruncie art. 15 § 1 k.k. Zaznaczyć trzeba, że podobnie jak art. 15 § 1 k.k. („lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego”), także art. 259b pkt 1 k.k. przewiduje jeszcze jedną przesłankę tzw. czynnego żalu – „lub zapobiegł popełnieniu zamierzonego przestępstwa”. Takiej możliwości ustawa nie przewiduje w wypadku, o którym mowa w art. 259b pkt 2 k.k., co jest w wypadku pomocnika sprawą zrozumiałą.

4.11. Z kolei pojęcia „ujawnienie” oraz „istotne okoliczności” winny być rozumiane identycznie jak na gruncie art. 60 § 3 i 4 k.k. lub art. 259 k.k.

4.12. Ujawnienie wszystkich istotnych okoliczności winno nastąpić „przed organem powołanym do ścigania przestępstw”, a więc w toku postępowania przygotowawczego, a nie dopiero przed sądem.

⁴³⁵ K. Wiak, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza I.1.

⁴³⁶ A. Herzig, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, komentarz do art. 259b, teza B.2.

⁴³⁷ *Ibidem*, tezy B.2 i C.7.

5. Art. 264 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 264.

§ 1. (uchylony)

§ 2. *Kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej, używając przemo-
cy, groźby, podstępny lub we współdziałaniu z innymi osobami,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

§ 3. *Kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy
Rzeczypospolitej Polskiej,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

§ 4. *Karze określonej w § 3 podlega ten, kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew
przepisom granicy innego państwa, jeżeli obowiązek ścigania takiego czynu wynika z ratyfiko-
wanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej.*

Brzmienie od 30.09.2023 r.:

Art. 264.

§ 1. (uchylony)

§ 2. *Kto wbrew przepisom przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej, używając przemo-
cy, groźby, podstępny lub we współdziałaniu z innymi osobami,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

§ 3. *Kto organizuje innym osobom przekraczanie wbrew przepisom granicy Rzeczypospo-
litej Polskiej,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

5.1. Nowelą lipcową z 2022 r.⁴³⁸ do art. 264 k.k. dodany został § 4, który poddał penali-
zacji organizowanie innym osobom przekraczania granicy innego niż Polska państwa, jeżeli
obowiązek ścigania takiego czynu wynika z ratyfikowanej przez RP umowy międzynaro-
dowej. Ustawodawca w następujący sposób uzasadnił nowelizację: „Proponowana zmiana
w art. 264 k.k. wynika z konieczności pełnego i poprawnego wdrożenia do polskiego po-
rządku prawnego Protokołu przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i po-
wietrzną uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej
przestępczości zorganizowanej (zwaną dalej Konwencją z Palermo). Polska ratyfikowała Kon-
wencję w dniu 12.11.2001 r., a wyżej wymieniony protokół w dniu 26.09.2003 r.⁴³⁹ W projek-
towanej ustawie przewidziano nowelizację obecnego brzmienia art. 264 k.k. przez dodanie
do niego § 4. Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 264 § 3 k.k. kryminalizacji podlega wy-
łącznie czyn polegający na organizowaniu innym osobom przekraczania wbrew przepisom
granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Dodanie § 4 w zaproponowanym brzmieniu spowodu-
je rozszerzenie zakresu kryminalizacji na zachowania polegające na organizowaniu innym
osobom przekraczania wbrew przepisom również granic innych państw, pod warunkiem że
zobowiązanie do ścigania takiego czynu wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską

⁴³⁸ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

⁴³⁹ Dz. U. z 2005 r., Nr 18, poz. 162.

umowy międzynarodowej. Nowelizowany przepis odwołuje się generalnie do umów międzynarodowych z tego względu, aby uniknąć w przyszłości konieczności jego zmiany w sytuacji związania się Polski kolejną umową przewidującą podobne rozwiązanie. Zmiana ta wynika z konieczności poprawnej implementacji art. 6 ust. 1 Protokołu przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, zgodnie z którym przemyt migrantów jest czynem, co do którego każde Państwo-Strona zobowiązane jest podjąć takie ustawodawcze i inne działania, jakie mogą okazać się konieczne dla uznania go za przestępstwo, o ile popełniane jest świadomie oraz w celu uzyskania, bezpośrednio lub pośrednio, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej. Z kolei art. 3 lit. a Protokołu definiuje przemyt migrantów jako organizowanie, w celu uzyskania, bezpośrednio lub pośrednio, korzyści finansowej lub innej korzyści o charakterze materialnym, nielegalnego wjazdu osoby na terytorium Państwa-Strony, którego taka osoba nie jest obywatelem lub w którym nie posiada stałego miejsca zamieszkania. Należy wskazać, że obecne brzmienie art. 264 k.k. jest niezgodne z międzynarodowymi zobowiązaniami Polski. Brak możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej na podstawie Kodeksu karnego sprawców przestępstwa organizowania przemytu migrantów przez granicę inną niż granica Polski oznacza nieprawidłową implementację przez Polskę Protokołu z Palermo. Po analizie angielskiego oraz francuskiego tekstu oryginalnego Konwencji oraz Protokołu nie budzi wątpliwości wobec językowej interpretacji tekstu, że implementacja protokołu powinna objąć także kryminalizację organizowania przekraczania granicy innej niż granica RP. Działanie takie jest zgodne także z celem Konwencji, która nastawiona jest na transgraniczne zwalczanie przestępczości przemytu ludzi⁴⁴⁰. Zdaniem A. Lacha przywołany w uzasadnieniu projektu ustawy art. 6 Protokołu⁴⁴¹ nie zawiera wyraźnego obowiązku wprowadzenia jurysdykcji ekstraterytorialnej, zaś w piśmiennictwie wskazuje się, że podczas prac nad protokołem zrezygnowano z wprowadzenia takiego obowiązku⁴⁴².

5.2. Przystępstwo ma charakter skutkowy, formalny (bezsuktkowy), umyślny i może być popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim.

---

⁴⁴⁰ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024, s. 86.

⁴⁴¹ Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15.11.2000 r. (Dz. U. 2005 nr 18 poz. 162).

⁴⁴² A. Lach, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, nb. 4.

Rozdział XV.

Przestępstwa przeciwko ochronie informacji

1. Art. 269a–269c k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 269a.

Kto, nie będąc do tego uprawnionym, przez transmisję, zniszczenie, usunięcie, uszkodzenie, utrudnienie dostępu lub zmianę danych informatycznych, w istotnym stopniu zakłóca pracę systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie do 26.04.2017 r.

Art. 269a.

Kto, nie będąc do tego uprawnionym, przez transmisję, zniszczenie, usunięcie, uszkodzenie, utrudnienie dostępu lub zmianę danych informatycznych, w istotnym stopniu zakłóca pracę systemu komputerowego lub sieci teleinformatycznej, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Aktualne brzmienie:

Art. 269b.

§ 1. Kto wytwarza, pozyskuje, zbywa lub udostępnia innym osobom urządzenia lub programy komputerowe przystosowane do popełnienia przestępstwa określonego w art. 165 § 1 pkt 4, art. 267 § 3, art. 268a § 1 albo § 2 w związku z § 1, art. 269 § 1 lub 2, art. 269a, art. 270 § 1 albo art. 270a § 1, a także hasła komputerowe, kody dostępu lub inne dane umożliwiające nieuprawniony dostęp do informacji przechowywanych w systemie informatycznym, systemie teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto działa wyłącznie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przed popełnieniem przestępstwa wymienionego w tym przepisie albo opracowania metody takiego zabezpieczenia.

§ 2. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1, sąd orzeka przepadek określonych w nim przedmiotów, a może orzec ich przepadek, jeżeli nie stanowiąły własności sprawcy.

Brzmienie od 27.04.2017 r. r. do 13.07.2023 r.:

Art. 269b.

§ 1. Kto wytwarza, pozyskuje, zbywa lub udostępnia innym osobom urządzenia lub programy komputerowe przystosowane do popełnienia przestępstwa określonego w art. 165 § 1 pkt 4, art. 267 § 3, art. 268a § 1 albo § 2 w związku z § 1, art. 269 § 1 lub 2 albo art. 269a, a także hasła komputerowe, kody dostępu lub inne dane umożliwiające nieuprawniony dostęp

do informacji przechowywanych w systemie informatycznym, systemie teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto działa wyłącznie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przed popełnieniem przestępstwa wymienionego w tym przepisie albo opracowania metody takiego zabezpieczenia.

§ 2. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1, sąd orzeka przepadek określonych w nim przedmiotów, a może orzec ich przepadek, jeżeli nie stanowiły własności sprawcy.

Brzmienie do 26.04.2017 r.

Art. 269b. § 1. Kto wytwarza, pozyskuje, zbywa lub udostępnia innym osobom urządzenia lub programy komputerowe przystosowane do popełnienia przestępstwa określonego w art. 165 § 1 pkt 4, art. 267 § 3, art. 268a § 1 albo § 2 w związku z § 1, art. 269 § 2 albo art. 269a, a także hasła komputerowe, kody dostępu lub inne dane umożliwiające dostęp do informacji przechowywanych w systemie komputerowym lub sieci teleinformatycznej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1, sąd orzeka przepadek określonych w nim przedmiotów, a może orzec ich przepadek, jeżeli nie stanowiły własności sprawcy.

Nowa regulacja (przepis dodany 27.04.2017 r.)

Art. 269c.

Nie podlega karze za przestępstwo określone w art. 267 § 2 lub art. 269a, kto działa wyłącznie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej albo opracowania metody takiego zabezpieczenia i niezwłocznie powiadomił dysponenta tego systemu lub sieci o ujawnionych zagrożeniach, a jego działanie nie naruszyło interesu publicznego lub prywatnego i nie wyrządziło szkody.

1.1. Uwagi ogólne

1.1.1. Zmiany w zakresie regulacji z art. 269a–269c dokonane zostały ustawą z dnia 23.03.2017 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴⁴³ oraz ustawą z 26.05.2023 r.⁴⁴⁴, która weszła w życie 14.07.2023 r., na mocy której dokonano kosmetycznej zmiany treści § 1 art. 269b. k.k. Wyrazy „albo art. 269a” zastąpiono wyrazami „, art. 269a, art. 270 § 1 albo art. 270a § 1”. Powyższa zmiana oznacza, że odpowiedzialności karnej będzie podlegał także sprawca, który wytwarza, pozyskuje, zbywa lub udostępnia innym osobom urządzenia lub programy komputerowe przystosowane do popełnienia przestępstwa fałszowania dokumentacji (art. 270 § 1 k.k.), w tym fałszowania faktur (art. 270a § 1 k.k.) – tzw. fałsz materialny.

1.1.2. Wprowadzone zmiany mają w części charakter techniczny, w części zaś w istotny sposób modyfikują zakres penalizacji wyznaczony przepisami art. 269a § 1 i art. 269b

⁴⁴³ Dz. U. z 2017 r. poz. 768.

⁴⁴⁴ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1275.

§ 1 k.k. poprzez pewną modyfikację znamion, zmianę sankcji karnej, a także wprowadzenie szczególnego kontraktynu w art. 269b § 1a k.k. oraz klauzuli o niepodleganiu karze zawartej w art. 269c k.k.

1.2. Art. 269a k.k.

1.2.1. Zmiana, jaka została wprowadzona w art. 269a k.k. związana jest z określeniem przedmiotu czynności wykonawczej stypizowanego w tym przepisie przestępstwa. Pierwotnie penalizowane było oddziaływanie w sposób określony w tym przepisie na m.in. system komputerowy, podczas gdy według wersji nowelizowanej penalizowane jest oddziaływanie na system informatyczny, system teleinformatyczny lub sieć teleinformatyczną. Nie uległy zmianie znamiona czynnościowe, jakimi posługiwał się komentowany przepis do tej pory. Zachowanie sprawcy nadal ma polegać na zakłóceniu w istotny sposób pracy wskazanych systemów lub sieci, bez uprawnienia a zarazem przez transmisję, zniszczenie, usunięcie, uszkodzenie, utrudnienie dostępu lub zmianę danych informatycznych.

1.2.2. Należy stwierdzić, iż zważywszy na językowe znaczenie terminów wykorzystanych w przepisach nowelizujących i nowelizowanych, zakres pojęciowy przedmiotu czynności wykonawczej przestępstwa z art. 269a k.k. jest tożsamy, a nowelizacja miała na celu doprecyzowanie pojęcia tego przedmiotu, wykorzystując zarazem bardziej precyzyjną terminologię.

1.2.3. Nie ulega bowiem wątpliwości, że systemy – zarówno informatyczny, jak i teleinformatyczny zakładają ich wykorzystanie poprzez użycie komputera. System komputerowy, którym to terminem ustawodawca posługiwał się do tej pory, zważywszy na rozwój technologii, mógł prowadzić do nieuprawnionego wniosku, że chodzi wyłącznie o oddziaływanie na taki system, który może być wykorzystany wyłącznie przy użyciu komputerów. Taka wykładnia pozostawiałaby poza zakresem penalizacji takich systemów, których wykorzystanie może mieć miejsce przy użyciu jakichkolwiek innych urządzeń, które nie są komputerami, a których wykorzystanie aktualnie jest zjawiskiem dość powszechnym. Istotą penalizacji przy wykorzystaniu art. 269a k.k. tak obecnie, jak i przed nowelizacją, jest jednak wprowadzenie odpowiedzialności karnej za oddziaływanie na systemy, które funkcjonują w oparciu o dane informatyczne oraz teleinformatyczne, a więc umożliwiające komunikację. Tę samą uwagę należy odnieść do sieci teleinformatycznej, obejmującej wiele powiązanych ze sobą systemów teleinformatycznych.

1.2.4. Zgodnie z treścią art. 7 pkt 2a ustawy z 29.08.1997 r. o ochronie danych osobowych⁴⁴⁵ pojęcie „system informatyczny” oznacza zespół współpracujących ze sobą urządzeń, programów, procedur przetwarzania informacji i narzędzi programowych zastosowanych w celu przetwarzania danych. Definicja legalna terminu „system teleinformatyczny” zawarta jest w art. 2 pkt 3 ustawy z 18.07.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną⁴⁴⁶. System teleinformatyczny, według treści tego przepisu, to zespół współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania, zapewniający przetwarzanie i przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych przez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego rodzaju sieci urządzenia końcowego w rozumieniu ustawy z 16.07.2004 r. – Prawo

⁴⁴⁵ Tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1781.

⁴⁴⁶ Tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 1513 ze zm.

telekomunikacyjne⁴⁴⁷. Sieć telekomunikacyjna według art. 2 pkt 35 Prawa telekomunikacyjnego obejmuje systemy transmisyjne oraz urządzenia komutacyjne lub przekierowujące, a także inne zasoby, w tym nieaktywne elementy sieci, które umożliwiają nadawanie, odbiór lub transmisję sygnałów za pomocą przewodów, fal radiowych, optycznych lub innych środków wykorzystujących energię elektromagnetyczną, niezależnie od ich rodzaju.

1.2.5. Należy zwrócić uwagę, że zmiana określeń, do jakiej doszło na skutek nowelizacji, ujednotacza terminologię, jaką ustawodawca posługuje się także w innych przepisach, np. w art. 268 § 1 k.k., gdzie mowa o danych informatycznych, czy też np. w art. 267 § 2 k.k., gdzie mowa wprost o systemie informatycznym.

1.3. Art. 269b k.k.

1.3.1. Zmiana wprowadzona w art. 269b k.k. ma charakter wielopłaszczyznowy. Po pierwsze dookreślone zostało jedno z przestępstw, do popełnienia którego mają być przystosowane urządzenia lub programy komputerowe, w zakresie których ustawodawca penalizuje określone w art. 269b k.k. zachowania. Zmiana wskazuje w tym zakresie na art. 268a § 1 lub § 2 w związku z § 1, podczas gdy wcześniej przepis ten nie określał jednostek art. 268a k.k. Brak tego określenia nie miał jednak znaczenia o tyle, że skoro art. 269b § 1 k.k. nie rozróżniał jednostek redakcyjnych, odwołując się do treści art. 268a k.k., należało przyjmować, że odwoływał się do treści zarówno paragrafu pierwszego, jak i drugiego tego przepisu. Odmierna wykładnia prowadziłaby do wniosków absurdalnych, np. o tym, że urządzenia lub programy komputerowe przystosowane do popełnienia przestępstwa z art. 269b k.k. to urządzenia lub programy przystosowane jedynie do popełnienia wskazanego przestępstwa na skutek popełnienia innego przestępstwa w typie podstawowym, a nie w typie kwalifikowanym. Oczywiście jest, że taka wykładnia nie może być zaakceptowana. W konsekwencji należy przyjąć, że zmiana art. 269b § k.k. w zakresie w jakim wskazuje na art. 268a k.k., posługując się obiema jednostkami redakcyjnymi, w których typizuje różne typy przestępstw, ma charakter porządkowy.

1.3.2. Kolejna modyfikacja art. 269b § 1 k.k., jaka została wprowadzona to dookreślenie dostępu, który umożliwiają urządzenia, programy komputerowe, a także hasła komputerowe, kody dostępu lub inne dane, będące przedmiotem zachowań określonych w tym przepisie. Według brzmienia przepisu w wersji znowelizowanej ma to być dostęp nieuprawniony. Nie popełnia zatem przestępstwa, gdyż nie realizuje wszystkich ustawowych znamion, ten, kto wprawdzie wypełnia znamiona czasownikowe przewidziane w art. 269b § 1 k.k., a więc wytwarza, pozyskuje, zbywa lub udostępnia innym osobom urządzenia programy komputerowe przystosowane do popełnienia wymienionych w nim przestępstw, a także hasła komputerowe, kody dostępu lub inne dane, umożliwiające dostęp do informacji przechowywanych w systemie informatycznym, systemie teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej, w sytuacji, gdy dostęp ten jest uprawniony.

1.3.3. Należy przyjąć, że dostęp uprawniony do informacji przechowywanych w systemie informatycznym, systemie teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej, to dostęp wynikający z uprawnienia skonkretyzowanego, przysługującego określonej podmiotowi.

---

⁴⁴⁷ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 34 ze zm.

Ustawa nie ogranicza podstaw uprawnienia do informacji, co powoduje, że należy przyjąć, iż mogą one być różne (ustawa, umowa, decyzja właściwego organu). Zważywszy na przyjęcie założenia o istnieniu uprawnienia skonkretyzowanego, konsekwentnie należy przyjąć wymóg świadomości tego uprawnienia, jaki powinien towarzyszyć osobie realizującej znamiona z art. 269b § 1 k.k.

1.3.4. Przyjęcie takiego wymogu odpowiada wykładni funkcjonalnej tego przepisu. Nie jest bowiem racjonalne karanie osób, które wprowadzie realizują czynności przewidziane w tym przepisie, ale założeniem ich zachowania jest umożliwienie uprawnionego dostępu do informacji, a więc zasadniczo dostępu do informacji osobom, którym zarazem przysługuje uprawnienie do określonych informacji. Nie sposób bowiem w takich sytuacjach stwierdzić, by doszło do materialnego naruszenia dobra prawnego w postaci informacji, które chronione są przez wszystkie przepisy znajdujące się w rozdziale w XXXIII Kodeksu karnego. Naruszenie to ma wówczas wymiar wyłącznie formalny i słusznie ustawodawca uznał, że zachowanie takie nie powinno stanowić przestępstwa.

1.3.5. Rozważana zmiana art. 269b § 1 k.k. ma doniosłe znaczenie w sytuacji, gdy do oceny zachowania sprawcy ma zastosowanie inna ustawa karna, aniżeli obowiązująca w czasie czynu. Nie ulega bowiem wątpliwości, że ustawa zważywszy na tę zmianę, obowiązująca obecnie jest ustawą względniejszą, skoro realizacja znamion podmiotowych i przedmiotowych wskazanego typu czynu zabronionego w sytuacji umożliwienia uprawnionego dostępu do informacji przechowywanych w systemie informatycznym, teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej nie stanowi przestępstwa ze względu na dekompletację znamion.

1.3.6. Na gruncie stanu prawnego sprzed omawianej nowelizacji, czyn sprawcy polegający na realizacji określonych w przepisie czynności, obejmujących zarazem wymienione w nim zachowania umożliwiające uprawniony dostęp do informacji, mogło być rozważane przez przyzmat art. 1 § 2 k.k. Według tego przepisu zachowanie sprawcy także wprowadzie nie stanowi przestępstwa, niemniej stwierdzenie negatywnej przesłanki odpowiedzialności karnej sprawcy w postaci znikomego stopnia społecznej szkodliwości wymaga rozważenia przez przyzmat wszystkich kryteriów określonych w art. 115 § 2 k.k. W aktualnym stanie prawnym natomiast, do wyłączenia odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 268b § 1 k.k. wystarczające jest niestwierdzenie jednego ze znamion strony przedmiotowej, jakim jest dostęp uprawniony do informacji znajdującej się w systemie informatycznym, teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej.

1.3.7. Kolejna zmiana, jaka została dokonana w art. 269b § 1 k.k. to podwyższenie górnej granicy ustawowego zagrożenia z trzech lat do lat pięciu. Ze względu na to, że zważywszy na rozmiar sankcji, jaką ustawodawca posługiwał się i posługuje się nadal, penalizując zachowanie z art. 269b § 1 k.k., należy uznać, że zmiana ta ma charakter doniosły z punktu widzenia rozważania względności ustawy w sytuacji, kiedy czyn sprawy popełniony jest po rządem ustawy obowiązującej poprzednio, a więc w brzmieniu poprzedzającym brzmienie aktualne.

1.3.8. Do art. 269b k.k. wprowadzono również kontratyp, poprzez zamieszczenie w tym przepisie § 1a. Przepis ten wskazuje, że sprawca, którego zachowanie znamienne jest celem wskazanym w tym przepisie nie popełnia przestępstwa z art. 269b § 1 k.k. Kontratyp z art. 269b § 1a k.k. jest kontratypem szczególnym, względem zamieszczonych w części ogólnej Kodeksu karnego. Z wyraźnej woli ustawodawcy dobro prawne w postaci bezpieczeństwa

informacji zamieszczonych w systemie informatycznym, teleinformatycznym lub sieci teleinformatycznej uzyskało prymat względem zagrożenia bezpieczeństwa tych samych informacji, jakie związane jest z ingerencją w system lub sieć nawet w tym celu, żeby takie bezpieczeństwo zapewnić.

1.3.9. Nie ulega wątpliwości, że zamysł ustawodawcy, jaki został zmaterializowany w art. 269b § 1a k.k. jest racjonalny i pozwala na uniknięcie absurdalnych sytuacji, kiedy osoba, mogąca podjąć działania w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej, wzbraniałaby się przed podjęciem takich działań z obawy przed odpowiedzialnością karną. Poza tym, przyjęte w art. 269b § 1a k.k. rozwiązanie zwalnia z konieczności wykazywania spełnienia przesłanek kontratypu stanu wyższej konieczności dla uwolnienia z odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa z art. 269b § 1 k.k., działającego w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej albo opracowania metody takiego zabezpieczenia. Nie ulega natomiast wątpliwości, że porównanie art. 269b § 1a k.k. z art. 26 § 1 k.k. prowadzi do wniosku o istnieniu mniej rygorystycznych przesłanek w pierwszym z powołanych przepisów. Rozważanie istnienia przesłanek z art. 269b § 1a k.k. obejmuje bowiem jedynie kwestię pewnych ustaleń w zakresie podmiotowo-przedmiotowym, podczas gdy kwestia ważenia dóbr prawnych została już rozstrzygnięta na poziomie normatywnym. Kontratyp z art. 269b § 1a k.k. nie zawiera ani zasady subsydiarności, jaka wynika z art. 26 § 1 k.k., ani nie wymaga określonej proporcjonalności dóbr – poświęconego i ratowanego.

1.3.10. Należy zauważyć, iż wymogiem stwierdzenia kontratypu z art. 269b § 1a k.k. jest ustalenie, że sprawca działał wyłącznie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przed popełnieniem przestępstwa wymienionego w tym przepisie albo opracowania metody takiego zabezpieczenia. Sprawca musi zatem działać w zamiarze bezpośrednim, nadto w zamiarze znamionnym celem wskazanym w art. 269b § 1a k.k.

1.3.11. Ustawodawca przewidział nadto, że zabezpieczenie systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przed popełnieniem przestępstwa wymienionego w przepisie albo opracowanie metody zabezpieczenia systemów lub sieci, może nastąpić właśnie poprzez realizację jednej z czynności wykonawczych przewidzianych w art. 269b § 1 k.k. Wydaje się, że możliwe są również inne zachowania, realizujące inne przepisy ustawy karnej, których wyłącznym celem jest także zabezpieczenie systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego czy też sieci teleinformatycznej. W takiej sytuacji nie ma jednak zastosowania kontratyp z art. 269b § 1a k.k. – zachowania te można ewentualnie rozważać z punktu widzenia kontratypu stanu wyższej konieczności.

1.3.12. Celem sprawcy, o którym mowa w art. 269b § 1a k.k. może być jednocześnie działanie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej, jak i opracowanie metody takiego zabezpieczenia, pomimo iż ustawodawca posłużył się spójnikiem „albo”. Oczywiście jest bowiem, że skoro każde z wymienionych przez ustawodawcę zachowań łączy się ze skutkiem w postaci wyłączenia odpowiedzialności karnej, taki skutek zachodzi także wówczas, gdy zrealizowane są oba zachowania.

1.3.13. Trzeba przyjąć, iż „przestępstwo wymienione w przepisie”, którym to zwrotem posługuje się ustawodawca w art. 269b § 1a k.k., to którekolwiek z przestępstw określonych

w art. 269b § 1 k.k. Nie jest uprawnioną wykładnią, według której kontratyp z art. 269b § 1a k.k. odnosi się wyłącznie do przestępstwa z art. 269b § 1 k.k. popełnionego w celu np. zabezpieczenia systemu informatycznego przed popełnieniem zarazem tego właśnie przestępstwa. Oznaczałoby to, że kontratyp ten miałaby zastosowanie dla sprawcy realizującego znamiona z art. 269b § 1 k.k., który zarazem działałby wyłącznie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przed popełnieniem takiego samego przestępstwa. Takie wnioskowanie nie jest uzasadnione ze względu na wynik wykładni językowej – w art. 269b § 1a k.k. mowa jest o przestępstwie „wymienionym”, a nie przestępstwie stypizowanym w tym przepisie, tj. w przepisie art. 269b § 1 k.k. Poza tym przeciwno takiemu wnioskowaniu przemawiają wyniki wykładni funkcjonalnej – stworzenie kontratypu dla zapewnienia bezpieczeństwa informacji przed popełnieniem przestępstw skutkujących naruszeniem tego dobra prawnego byłoby zabiegiem nieadekwatnym, jeżeli odnosiłoby się jedynie do przestępstwa z art. 269b § 1 k.k., a poza tym, jak się wydaje zabiegiem zupełnie nieodpowiednim. Trudno bowiem wyobrazić sobie, żeby sprawca czynu z art. 269b § 1 k.k., realizując wymienione w nim czynności, jednocześnie zapobiegał ich realizacji przez inną osobę.

1.3.14. Możliwe jest stwierdzenie zbiegu niepopelnienia przestępstwa z art. 269b § 1 k.k. z powodu braku realizacji wprowadzonego nowelizacją elementu strony przedmiotowej, związanego z koniecznością realizacji czynności przewidzianych w przepisie co do urządzeń, programów komputerowych, haseł komputerowych, kodów dostępu oraz innych danych umożliwiających nieuprawniony dostęp z kontratypem z art. 269b § 1a k.k. W takiej sytuacji należy stwierdzić, w formie odpowiedniej decyzji procesowej, fakt niepopelnienia przestępstwa ze względu na brak realizacji znamion, a nie ze względu na istnienie kontratypu.

1.4. Art. 269c k.k.

1.4.1. W art. 269c k.k. ustawodawca wprowadził klauzulę niepodlegania karze, która ma zastosowanie wobec sprawców przestępstw z art. 267 § 2 k.k. oraz z art. 269a k.k. Pierwsze z tych przestępstw polega na uzyskaniu dostępu do całości lub części systemu informatycznego bez uprawnienia, drugie natomiast na niszczeniu, uszkodzeniu, usuwaniu, zmienianiu lub utrudnianiu dostępu do danych informatycznych albo w istotnym stopniu zakłócaniu lub uniemożliwianiu automatycznego przetwarzania, gromadzenia lub przekazywania takich danych.

1.4.2. Klauzula niepodlegania karze z art. 269c k.k. nie ma zastosowania do przestępstwa z art. 269b § 1 k.k. Popełnienie tego przestępstwa w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przed popełnieniem przestępstw wymienionych w art. 269b § 1 k.k. uznane zostało za sytuację wyłączającą bezprawność czynu sprawcy (art. 269b § 1a k.k.), a więc za okoliczność o skutkach bardziej korzystnych dla sprawcy, a zarazem dalej idących, aniżeli wynikające jedynie z klauzuli niekaralności.

1.4.3. Klauzula niepodlegania karze z art. 269c k.k. dotyczy dwóch kategorii zachowań, przy czym w zakresie każdej z nich zachodzi skutek w postaci jej zastosowania, zarówno w sytuacji popełnienia przestępstwa z art. 267 § 2 k.k., jak i przestępstwa z art. 269a k.k.

Pierwsza kategoria zachowań obejmuje działanie w celu zabezpieczenia systemu informatycznego, teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej, druga zaś – działanie polegające na opracowaniu metody takiego zabezpieczenia.

1.4.4. Choć zachowanie sprawcy realizującego znamiona art. 267 § 2 k.k. lub art. 269a k.k. może przybrać którąkolwiek ze wskazanych w art. 269c k.k. postaci, w każdym wypadku wymagane jest niezwłocznie powiadomienie dysponenta systemu informatycznego lub systemu teleinformatycznego, względnie sieci teleinformatycznej (w zależności od tego, co było przedmiotem popełnienia przestępstwa z art. 267 § 2 k.k. lub z art. 269a k.k.) o ujawnionych zagrożeniach. Termin „niezwłocznie” powszechnie tłumaczy się jako „bez nieuzasadnionej zwłoki”.

1.4.5. Ujawnione zagrożenia w rozumieniu art. 269c k.k. to zagrożenia systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej, które skutkowały podjęciem działania naruszającego regulacje z art. 267 § 2 k.k. lub z art. 269c k.k. Sprawca musi mieć bowiem świadomość, że system lub sieć, o których mowa w art. 269c k.k., nie są w ogóle zabezpieczone, względnie nie są zabezpieczone odpowiednio przed określonym zagrożeniem. Tylko wówczas jest możliwe ustalenie, że podjęte przez takiego sprawcę zachowanie ma na celu zabezpieczenie systemu lub sieci, względnie opracowanie metody zabezpieczenia.

1.4.6. Kolejnym warunkiem stwierdzenia klauzuli niepodlegania karze z art. 269c k.k. jest ustalenie, że zachowanie sprawy nie naruszyło interesu publicznego lub prywatnego i nie wyrządziło szkody.

1.4.7. Warunek braku szkody spełniony jest wówczas, gdy sprawca przestępstwa z art. 267 § 2 k.k. lub z art. 269a k.k. nie spowodował uszczerbku w sferze majątkowej pokrzywdzonego, a więc nie spowodował zmniejszenia aktywów ani zwiększenia pasywów. Szkodę należy bowiem utożsamiać z uszczerbkiem o charakterze materialnym, majątkowym.

1.4.8. Zachowanie sprawcy przestępstwa z art. 267 § 2 k.k. lub z art. 269a k.k., aby mogło skutkować zastosowaniem klauzuli niepodlegania karze, nie może także naruszać interesu publicznego lub prywatnego. Kwestia braku naruszeń w tym zakresie winna być rozstrzygana w kategorii porównania stanów w określonej sferze publicznej lub prywatnej sprzed i po popełnieniu wymienionych przestępstw, przy jednoczesnym spełnieniu pozostałych przesłanek z art. 269c k.k. Jeżeli interes publiczny lub prywatny na skutek zachowania sprawcy rozważanych przestępstw, po ich popełnieniu, jest zabezpieczony w takim samym albo w większym stopniu, aniżeli przed ich popełnieniem, należy przyjąć, iż zachowanie sprawcy interesu tego nie naruszyło. Jeżeli natomiast interes ten, w wyniku popełnienia przestępstw z art. 267 § 2 k.k. lub z art. 269a k.k., przy spełnieniu pozostałych przesłanek z art. 269c k.k., zabezpieczony jest w stopniu mniejszym, należy uznać, iż został naruszony. O ile z wyrządzeniem szkody zawsze będzie łączyło się naruszenie interesu publicznego lub prywatnego⁴⁴⁸, możliwe jest, że w sytuacji braku wyrządzenia szkody materialnej dojdzie jednak do naruszenia interesu publicznego lub prywatnego. Zakres pojęciowy szkody i interesu nie jest tożsamy. Wskazuje się w piśmiennictwie, że pojęcie naruszenia interesu ma charakter szerszy aniżeli wyrządzenie szkody, gdyż obejmuje każde narażenie dobra chronionego prawem⁴⁴⁹.

⁴⁴⁸ Zob. D. Zajac, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do 217–277d*, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), WKP 2017, teza 4 do art. 269c.

⁴⁴⁹ M. Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany...*, teza 4 do art. 231.

1.4.9. Klauzula niepodlegania karze z art. 269c k.k. nie skutkuje wyłączeniem bezprawności czynu sprawcy, ani jego winy; stanowi natomiast negatywną przesłankę procesu z art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k., z powodu której nie można wszcząć postępowania karnego, zaś postępowanie wszczęte podlega umorzeniu. Zastosowanie tej klauzuli uniemożliwia wprawdzie pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej, niemniej nie wyłącza zastosowania wszystkich przewidzianych w Kodeksie karnym środków prawnych. Sytuacja, kiedy ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze jest zarazem okolicznością wyłączającą jego ukaranie w rozumieniu art. 45a § 1 k.k., która stanowi podstawę do orzeczenia przepadku. Umorzenie postępowania na podstawie art. 269c k.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k. może zatem prowadzić do orzeczenia przepadku na podstawie art. 45a § 1 k.k.

Rozdział XVI.

Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

1. Art. 270a, art. 271a, art. 277a, art. 277b, art. 277c, art. 277d k.k.

1.1. Uwagi wprowadzające

1.1.1. Powołane przepisy, jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy z dnia 10.02.2017 r.⁴⁵⁰, zostały przez ustawodawcę pomyślane jako instrument walki z wyłudzeniami podatku VAT. Chodziło o to, „by tego typu zachowania zmierzające do nielegalnego uzyskania środków finansowych kosztem budżetu państwa stały się nieopłacalne, a odpowiednio surowa sankcja karna miała walor odstrasżający potencjalnych sprawców. Jest bowiem oczywiste, że osoby popełniające przestępstwa karnoskarbowe w większym stopniu niż sprawcy przestępstw kryminalnych planują swe działania, dokonując swoistego rachunku zysków i strat związanych z ich popełnianiem. Zagrożenie tych czynów jedynie sankcjami wynikającymi z Kodeksu karnego skarbowego trudno uznać za wystarczające, szczególnie w sytuacji, gdy powodują one znaczne uszczuplenia dochodów budżetowych”⁴⁵¹.

1.1.2. W uzasadnieniu tym wskazano również, że „założeniem projektowanych regulacji jest skoncentrowanie się na przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości polegającej na tworzeniu nieprawdziwych, nierzetelnych dokumentów, które dotyczą okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia należności publicznoprawnej. Sytuacja taka wprost prowadzi do wyłudzeń podatku VAT o bardzo rozległej dla finansów państwa skali”. Dodano również, że takie ujęcie przedmiotu karalności jest bardziej właściwe dla prawa karnego powszechnego, gdyż represja skierowana przeciwko sprawcom uszczupień należności publicznoprawnych jest domeną prawa karnego skarbowego. Z kolei, koncentrując się na penalizacji przestępstw przeciwko dokumentom (wiarygodności faktur), można osiągnąć skutek w postaci unicestwienia najważniejszego instrumentu służącego wyłudzeniom podatku VAT”.

1.1.3. Nie negując potrzeby podjęcia walki z wyłudzeniami podatku VAT, których rozmiar w ostatnich czasach osiągnął ogromne rozmiary, co wynika również z raportu NIK sporządzonego po przeprowadzeniu w dniach od 10.09. do 16.12.2015 r. kontroli pod nazwą „Przeciwdziałanie wprowadzaniu do obrotu gospodarczego faktur dokumentujących czynności fikcyjne”⁴⁵², należy jednak wyrazić obawę, że nadzieje pokładane w nowo wprowadzanych regulacjach nie zostaną spełnione. Przepisom ujętym w art. 270a k.k., 271a k.k. oraz art. 277a–277d k.k. daleko bowiem do doskonałości, a ich wady nie tylko mogą być źródłem poważnych problemów w ich praktycznym stosowaniu, ale i sprawić, że na ich podstawie

---

⁴⁵⁰ Dz. U. z 2017 r. poz. 244.

⁴⁵¹ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw – druk sejmowy nr 888 z 21.09.2016 r., s. 1 i 2.

⁴⁵² Tekst dokumentu dostępny na stronie internetowej <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/15/011/KBF/> [dostęp: 22.09.2024 r.].

będą odpowiadać osoby inne niż te, przeciwko którym je skierowano. Poważne zastrzeżenia wywołuje również surowość grożących za wspomniane przestępstwa kar. Wprowadzenie przez ustawodawcę typów kwalifikowanych ww. przestępstw (art. 270a § 2 k.k., art. 271a § 2 k.k., art. 277 § 2a k.k.) i potraktowanie ich jako zbrodni, a przypadku zbrodni z art. 277a § 2 k.k. zagrożonej karą od 5 lat pozbawienia wolności albo karą 25 lat pozbawienia wolności, już w momencie ich wprowadzenia wskazywało na rażące złamanie zasady proporcjonalności, wynikającej z art. 2 oraz 31 ust. 3 Konstytucji RP. Zmiany dokonane na mocy noweli lipcowej z 2022 r., nie naprawiły tej sytuacji. Ustawodawca bowiem, nie zmieniając dolnej granicy ustawowego zagrożenia, na gruncie art. 270a § 2 k.k. oraz art. 271a § 2 k.k. górną granicę kary pozbawienia wolności ukształtował na poziomie 20 lat pozbawienia wolności, a na gruncie art. 277a § 2 k.k. na poziomie 25 lat pozbawienia wolności.

1.2. Art. 270a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 270a.

§ 1. Kto, w celu użycia za autentyczną, podrabia lub przerabia fakturę w zakresie ilości faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznonaprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury jako autentycznej używa,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Brzmienie obowiązujące od dnia wprowadzenia, tj. od 01.03.2017 r. do dnia 30.09.2023 r.:

Art. 270a.

§ 1. Kto, w celu użycia za autentyczną, podrabia lub przerabia fakturę w zakresie ilości faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznonaprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury jako autentycznej używa,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

1.2.1. Przedmiot ochrony

1.2.1.1. Głównym przedmiotem ochrony przepisów ujętych w art. 270a k.k., podobnie jak w przypadku wszystkich przepisów statuujących znamiona czynów zabronionych ujętych w rozdziale XXXIV Kodeksu karnego, jest wiarygodność dokumentu⁴⁵³ – tu konkretnie faktury, a w konsekwencji i bezpieczeństwo i pewność obrotu prawnego. Trafnie stwierdził bowiem SN, że „prawidłowe funkcjonowanie obrotu prawnego wymaga jego sprawności i bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo obrotu prawnego oznacza konieczność zapewnienia mu pewności wiarygodności poprzez dbałość o zaufanie do dokumentu jako formalnego sposobu stwierdzenia istnienia prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mogącej mieć znaczenie prawne. [...] Nie ulega najmniejszej kwestii, że dobrem chronionym w rozdziale XXXV Kodeksu karnego jest pewność obrotu prawnego, opierająca się na zaufaniu do dokumentu”⁴⁵⁴.

1.2.1.2. Dalszym przedmiotem ochrony są również interesy finansowe Skarbu Państwa i Unii Europejskiej związane z dochodzeniem należności o charakterze publicznoprawnym, w tym zwłaszcza podatku VAT. Dobro to jest przy tym chronione na przedpolu jego naruszenia.

1.2.2. Strona przedmiotowa

1.2.2.1. Przedmiotem wykonawczym przestępstwa jest faktura (na temat definicji legalnej faktury zob. wyżej uwagi do art. 115 § 14a k.k.). W związku z faktem, iż ustawodawca, definiując fakturę, wyraźnie odsyła do definicji faktury zawartej ustawie o VAT, należy stwierdzić, że przedmiotem wykonawczym analizowanego czynu zabronionego nie może być kserokopia faktury. Przedmiotem tym może być natomiast duplikat faktury wystawiony zgodnie z art. 106l ustawy VAT. Treść tego artykułu nie pozostawia bowiem wątpliwości, iż duplikat faktury również jest fakturą, choć wystawioną ponownie⁴⁵⁵. Oczywiście również jest,

---

⁴⁵³ Na marginesie warto tutaj zauważyć, że w odniesieniu do jednego z kluczowych przepisów zamieszczonych w rozdziale XXXIV Trybunał Konstytucyjny, wyrokiem z 20.06.2017 r., wydanym w sprawie P 124/15 (Dz. U. z 2017 r. poz. 1214) uznał, że przepis art. 271 § 1 ustawy z dnia 06.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, ze zm.) oraz art. 92a ust. 1 ustawy z dnia 06.09.2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1907, 1935 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 708) w zakresie, w jakim dopuszczają stosowanie wobec tej samej osoby fizycznej, za ten sam czyn, który stanowi naruszenie obowiązków lub warunków przewozu drogowego opisane w lp. 3.9 załącznika nr 3 do ustawy o transporcie drogowym, odpowiedzialności za przestępstwo oraz kary pieniężnej, są niezgodne z zasadą *ne bis in idem* oraz zasadą proporcjonalnej reakcji państwa na naruszenie prawa wynikającymi z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴⁵⁴ Wyrok SN z 03.06.1996 r. II KKN 24/96, LEX nr 26352.

⁴⁵⁵ Zgodnie z art. 106l ust. 1 ustawy o VAT: w przypadku gdy faktura ulegnie zniszczeniu albo zaginie:

1) podatnik lub upoważniona przez niego do wystawiania faktur osoba trzecia, wystawia ponownie fakturę:

- a) na wniosek nabywcy – zgodnie z danymi zawartymi w fakturze będącej w posiadaniu podatnika,
- b) zgodnie z danymi zawartymi w fakturze będącej w posiadaniu nabywcy;

2) nabywca, o którym mowa w art. 106d ust. 1 lub art. 106k ust. 1, wystawia ponownie fakturę:

- a) na wniosek podatnika – zgodnie z danymi zawartymi w fakturze będącej w posiadaniu nabywcy,
- b) zgodnie z danymi zawartymi w fakturze będącej w posiadaniu podatnika;

3) podmiot, o którym mowa w art. 106c, wystawia ponownie fakturę:

- a) na wniosek nabywcy lub dłużnika – zgodnie z danymi zawartymi w fakturze będącej w posiadaniu tego podmiotu,
- b) zgodnie z danymi zawartymi w fakturze będącej w posiadaniu nabywcy lub dłużnika.

2. Faktura wystawiona ponownie:

1) zawiera datę wystawienia;

2) może zawierać wyraz „DUPLIKAT”.

3. Do faktur wystawianych ponownie przepisu art. 106g ust. 4 nie stosuje się.

że przedmiotem wykonawczym analizowanego czynu zabronionego może być faktura korygująca oraz nota korygująca, które również są fakturami (art. 106j, art. 106k ustawy o VAT). Przedmiotem wykonawczym analizowanego czynu zabronionego nie może być natomiast tzw. *faktura pro forma*, która nie jest dokumentem księgowym, a stanowi jedynie zapowiedź bądź propozycję faktury, pełniąc w obrocie handlowym rolę pewnego rodzaju oferty zawarcia umowy czy też potwierdzenia przyjęcia zamówienia do realizacji⁴⁵⁶.

1.2.2.2. Czynność sprawcza polega na podrobieniu lub przerobieniu faktury w zakresie okoliczności mających znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym, a także używaniu takiej faktury jako autentycznej.

1.2.2.3. Podrobienie polega na sporządzeniu przedmiotu, który ma imitować dokument autentyczny – w analizowanym przypadku fakturę, a zatem na sporządzeniu faktury przy zachowaniu pozorów, jakby pochodziła od innej osoby, niekoniecznie rzeczywiście istniejącej. Zachowanie to może polegać zarówno na kreacji całości, jak i części faktury. Konieczne jest natomiast to, by właśnie ów podrobiony w części fragment nadawał fakturze pozory autentyczności.

1.2.2.4. Przerobienie faktury oznacza natomiast dokonywanie zmian już w istniejącej, autentycznej fakturze (np. czynienie dopisków, przekreśleń, wywabianie fragmentów tekstu).

1.2.2.5. O ile wykładnia znamienia czasownikowego czynności sprawczej określonego za pomocą słów „podrabia” i „przerabia” nie nastręcza większych trudności, o tyle zdecydowanie trudniej właściwie wyłożyć sformułowanie dookreślające czynność sprawczą, tj. sformułowanie „w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym”. Przede wszystkim wątpliwości budzą pojęcia „należność publicznoprawna” i „należność podatkowa”. W Kodeksie karnym ustawodawca nie zamieścił definicji tychże pojęć, co prowadzi do wniosku, że należy nadać im – zgodnie z koncepcją pełnej zależności znaczeniowej – znaczenie, jakie mają na gruncie gałęzi prawa, z których się one wywodzą, tj. prawa finansów publicznych i prawa podatkowego. Choć żadna z ustaw nie zawiera pełnej ustawowej definicji terminu „należność publicznoprawna”, to z całokształtu regulacji, które operują tym terminem, można wyciągnąć wniosek, że pojęcie „należność publicznoprawna” jest pojęciem nadrzędnym wobec pojęcia „należność o charakterze podatkowym”. Wskazuje na to np. brzmienie art. 60 ustawy z 27.08.2009 r. o finansach publicznych⁴⁵⁷ zawierającego niepełną definicję zakresową pojęcia „niepodatkowa należność budżetowa o charakterze

---

⁴⁵⁶ Por. wyrok WSA w Warszawie z 03.12.2010 r., III SA/Wa 2559/10, LEX nr 757597 oraz interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej z 12.06.2013 r. Izby Skarbowej w Warszawie IPPP2/443-463/13-2/KOM Pismo z dnia 12.06.2013 r., wydane przez: Izba Skarbowa w Warszawie, IPPP2/443-463/13-2/KOM, <http://sip.mf.gov.pl>; <https://sip.lex.pl/#/guideline/184751250> [dostęp: 22.09.2024 r.]

⁴⁵⁷ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1530 ze zm.

publicznoprawnym⁴⁵⁸ czy też art. 6 ustawy⁴⁵⁹ z dnia 30.08.2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców⁴⁶⁰. Do takiej konstatacji prowadzi

---

⁴⁵⁸ Art. 60. Środkami publicznymi stanowiącymi niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym są w szczególności następujące dochody budżetu państwa, dochody budżetu jednostki samorządu terytorialnego albo przychody państwowych funduszy celowych:

- 1) kwoty dotacji podlegające zwrotowi w przypadkach określonych w niniejszej ustawie;
- 2) należności z tytułu gwarancji i poręczeń udzielonych przez Skarb Państwa i jednostki samorządu terytorialnego;
- 3) wpłaty nadwyżek środków obrotowych samorządowych zakładów budżetowych;
- 4) wpłaty nadwyżek środków finansowych agencji wykonawczych;
- 5) wpłaty środków z tytułu rozliczeń realizacji programów przedakcesyjnych;
- 6) należności z tytułu zwrotu środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz inne należności związane z realizacją projektów finansowanych z udziałem tych środków, a także odsetki od tych środków i od tych należności;
- 6a) należności z tytułu grzywnien nałożonych w drodze mandatu karnego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz w postępowaniu w sprawach o wykroczenia skarbowe;
- 7) dochody pobierane przez państwowe i samorządowe jednostki budżetowe na podstawie odrębnych ustaw;
- 8) pobrane przez jednostkę samorządu terytorialnego dochody związane z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego odrębnymi ustawami i nieodprowadzone na rachunek dochodów budżetu państwa.

⁴⁵⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 2183.

⁴⁶⁰ Art. 6. 1. Restrukturyzacji podlegają następujące należności:

- 1) znane na dzień 30 czerwca 2002 r. zaległości, z zastrzeżeniem ust. 4 i art. 16, z tytułu:
  - a) podatków:
    - dochodowego od osób fizycznych,
    - zryczałtowanego dochodowego od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne,
    - dochodowego od osób prawnych,
    - od towarów i usług,
    - akcyzowego,
    - zniesionych przed dniem wejścia w życie ustawy,
  - b) należności celnych,
  - c) wpłat z zysku;
- 2) znane na dzień 31 grudnia 2001 r. zaległości wobec:
  - a) Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z tytułu składek należnych do dnia 31 grudnia 1998 r. – w całości, oraz z tytułu składek należnych za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 grudnia 2001 r. – w części finansowanej przez płatnika, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4 oraz art. 11 i 16,
  - b) Funduszu Pracy, z tytułu należnych składek,
  - c) Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, z tytułu należnych składek,
  - d) Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, z tytułu należnych wpłat,
  - e) Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, z tytułu należnych opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów prawa geologicznego i górniczego oraz opłat produktowych pobieranych na podstawie przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej;
- 3) odsetki za zwłokę od zaległości wymienionych w pkt 1 i 2;
2. Restrukturyzacji podlegają również:
  - 1) zaległości, o których mowa w ust. 1, w stosunku do których do dnia 30 czerwca 2002 r. zostały wydane decyzje rozkładające na raty lub odraczające termin płatności, lub gdy zaległości te stanowią należności sporne;
  - 2) opłaty prolongacyjne ustalone w związku z decyzjami wymienionymi w pkt 1.
3. Nie podlegają restrukturyzacji zaległości z tytułu składki na ubezpieczenie emerytalne.
4. Nie podlegają restrukturyzacji również zaległości podatkowe i celne określone w decyzji właściwego organu podatkowego, organu celnego lub organu kontroli skarbowej oraz należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, wpłat do Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz opłat i kar dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowi-

również treść przepisów Kodeksu karnego skarbowego. art. 76 § 1 k.k.s. wprost stanowi o „podatkowych należnościach budżetowych”, a art. 53 § 26 k.k.s. i § 26a k.k.s., które zawierają obowiązującą na gruncie Kodeksu karnego skarbowego, definicję terminu „należność publicznoprawna”, podatek traktują jako jedną z kategorii teźże należności⁴⁶¹. Z powyższego wynika, że należnościami publicznoprawnymi są podatkowe i niepodatkowe dochody budżetu państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz budżetu ogólnego Unii Europejskiej, budżetu zarządzanego przez Unię Europejską lub w jej imieniu. Oznacza to również i to, że ustawodawca w istocie zbędnie posłużył się na gruncie art. 270a k.k. pojęciem „inna należność o charakterze podatkowym”.

1.2.2.6. Wątpliwości może budzić również określenie „zwrot należności publicznoprawnej”. Termin ten można bowiem *prima facie* interpretować dwojako, tj. albo jako należności podlegające zwrotowi z budżetu państwa, jednostki samorządu terytorialnego czy Unii Europejskiej na rzecz podmiotów, które uiściły określoną należność publicznoprawną w całości lub w części nienależnie lub którym z innych przyczyn przysługuje zwrot uiszczony wcześniej należności publicznoprawnej⁴⁶² bądź też jako należności podlegające zwrotowi do wskazanych wyżej budżetów w związku z pobraniem ich nienależnie, w nadmiernej wysokości lub wykorzystaniem ich niezgodnie z przeznaczeniem. Mając na uwadze definicje wskazane w powołanych wyżej przepisach, należy stwierdzić, że zawartemu w analizowanym przepisie pojęciu „zwrot należności publicznoprawnej” należy nadawać pierwsze z ww. znaczeń. Zwroty świadczeń finansowanych z ww. budżetów pobranych nienależnie w całości lub w części albo wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem mieszczą się bowiem w zakresie znaczeniowym pojęcia „należność publicznoprawna” (zob. np. art. 60 pkt 6 u.f.p.⁴⁶³).

1.2.2.7. Należy zauważyć, iż w doktrynie został wyrażony pogląd, iż posłużenie się sformułowaniem „zwrotu należności publicznoprawnej” jest *superfluum* ustawowym, gdyż nie istnieją okoliczności, które, nie mając wpływu na wysokość należności publicznoprawnej, nie miałyby wpływu na jej zwrot⁴⁶⁴. Mając jednak na uwadze fakt, że instytucja „zwrotu należności publicznoprawnej” nie ma jednolitego charakteru⁴⁶⁵, a zachowania mające na celu uzyska-

---

ska i Gospodarki Wodnej określone w wyniku postępowania kontrolnego – jeżeli zaległości te określone zostały w związku z dokonywaniem czynności prawnych mających na celu obejście przepisów podatkowych, o należnościach celnych, o ubezpieczeniach społecznych lub przepisów dotyczących wymiaru i poboru tych należności.

⁴⁶¹ Przepis art. 56 § 26 k.k.s. wskazuje, że należność publicznoprawna jest to należność państwowa lub samorządowa, będąca przedmiotem przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego; należnością państwową jest podatek stanowiący dochód budżetu państwa, należność z tytułu rozliczenia udzielonej dotacji lub subwencji lub należność celna, a należnością samorządową – podatek stanowiący dochód jednostki samorządu terytorialnego lub należność z tytułu rozliczenia udzielonej dotacji lub subwencji. Definicję tę uzupełnia również przepis art. 53 § 26a k.k.s., który stanowi, że należnością publicznoprawną, w tym podatkiem, jest także należność stanowiąca przychód budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetu zarządzanego przez Wspólnoty Europejskie lub w ich imieniu, w rozumieniu wiążących Rzeczpospolitą Polską przepisów prawa Unii Europejskiej, będąca przedmiotem przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego.

⁴⁶² Por. M. Grochowski, *Roszczenie o zwrot bezpodstawnie pobranych należności publicznoprawnych – termin przedawnienia*, MOP 2013, nr 15.

⁴⁶³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1530 ze zm.).

⁴⁶⁴ T. Sroka, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017, komentarz do art. 270(a), teza 16.

⁴⁶⁵ Terminowi temu – z uwagi, że nie dookreśla go przymiotnik „podatkowa” – należy nadawać znaczenie szersze niż określeniu „zwrot podatkowej należności publicznoprawnej” użytemu na gruncie art. 76 § 1 k.k.s. co oznacza,

nie nienależnego zwrotu należności publicznoprawnej, w tym również fałszowanie służących temu faktur, mogą mieć miejsce już po uiszczeniu należności publicznoprawnej opiewającej pierwotnie na właściwą kwotę, zaakcentowanie, że chodzi również o okoliczności mogące mieć wpływ na zwrot należności publicznoprawnej wydaje się zasadne. Jeśli chodzi natomiast o figurujące na fakturze „okoliczności faktyczne mogące mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu” to wskazać trzeba, że chodzi o te elementy zawarte na fakturze, które mogą (potencjalnie) odegrać rolę przy ustalaniu wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu od konkretnego podmiotu i to jakiegokolwiek należności publicznoprawnej, nie tylko należności o charakterze podatkowym, np. kwoty należności z tytułu zwrotu środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich.

1.2.2.8. Mając na uwadze fakt, że podrobienie faktury to zachowanie polegające na sporządzeniu faktury przy zachowaniu pozorów, jakby pochodziła od innej osoby, niekoniecznie rzeczywiście istniejącej, a elementem każdej faktury są dane wpływające na wysokość należności publicznoprawnej, w istocie niemożliwe jest podrobienie faktury wyłącznie w zakresie okoliczności niemogących mieć znaczenia dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu. Pamiętać bowiem należy, że w przypadku podrobienia dokumentu sprawca oddziałuje na przedmioty, np. na kartkę papieru lub inny nośnik informacji niebędący dokumentem (w tym przypadku fakturą) w taki sposób, że nadaje im pozór dokumentu autentycznego. Mocą swojego działania (niezależnie od tego czy sporządza całość, czy część takowego dokumentu) tworzy imitację dokumentu⁴⁶⁶, a w konsekwencji podrabia ten dokument w całości⁴⁶⁷.

1.2.2.9. Nie budzi natomiast wątpliwości, że przerobienie autentycznej faktury wyłącznie w zakresie okoliczności faktycznych niemogących mieć znaczenia dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu o charakterze podatkowym jest możliwe.

1.2.2.10. W związku z faktem, że przepis art. 270a § 1 k.k. kryminalizuje podrobienie i przerobienie faktury, bez znaczenia dla realizacji znamion tego czynu zabronionego jest to, czy podrobiona lub przerobiona faktura, w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo

---

że w zakresie znaczeniowym tego pojęcia mieszczą się m.in. tak zróżnicowane instytucje jak zwrot nadpłaconego podatku czy też jego zaliczenie na poczet zaległości podatkowych, bieżących lub przyszłych należności podatkowych, a także zwrot podatku, a także zachowania mające na celu uzyskanie nienależnego zwrotu innej należności publicznoprawnej.

⁴⁶⁶ J. Piórkowska-Flieger, *Falsz dokumentu w prawie polskim*, Kraków 2004, s. 274.

⁴⁶⁷ Odmienne T. Sroka, który dopuszcza możliwość podrobienia faktury wyłącznie w zakresie okoliczności niemogących mieć znaczenia dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu i wskazuje, że przestępstwem z art. 270a k.k. jest także „podrobienie fragmentu faktury przez nadanie mu pozorów autentyczności w tym, że pochodzi od określonego podmiotu, o ile fragment ten jednocześnie dotyczy «okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym. Jeżeli podrobiony fragment faktury nie dotyczy okoliczności wskazanych w art. 270a, nadanie pozorów autentyczności fakturze przez podrobienie takiego fragmentu można kwalifikować jako przestępstwo z art. 270 § 1. Czyn taki nie będzie stanowił przestępstwa z art. 270a, gdyż nie dojdzie do podrobienia faktury «w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym», czego *expressis verbis* wymaga powyższy przepis”, T. Sroka, [w:] *Kodeks karny...*, teza 5.

zwrotu innej należności o charakterze podatkowym, odpowiada prawdzie czy też nie. Taka sytuacja winna jednak przemawiać za potraktowaniem czynu jako wypadku mniejszej wagi.

1.2.2. 11. Kolejną formą kryminalizowanego na gruncie art. 270a § 1 k.k. zachowania jest używanie jako autentycznej faktury podrobionej i przerobionej w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym. Dokonując wykładni tego znamienia, należy pamiętać, że zgodnie z utrwalonym w doktrynie poglądem, wyrażanym na gruncie art. 270 § 1 k.k., pojęcie „używania” sprowadza się do wykorzystania funkcji, jakie może pełnić sfałszowany dokument w obrocie prawnym. Nie wypełnia zatem znamienia „używania dokumentu jako autentycznego”, posługiwanie się sfałszowanym dokumentem, które nie polega na wykorzystaniu jego funkcji określonych w definicji dokumentu, czyli takie, które nie polega na posłużeniu się tym dokumentem jako przedmiotem (nośnikiem informacji), z którym związane jest określone prawo albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne⁴⁶⁸. Oznacza to, że aby znamień „użycia dokumentu jako autentycznego” zostało spełnione, konieczne jest użycie tego dokumentu nie tylko wobec właściwego adresata, ale i w odpowiednich okolicznościach⁴⁶⁹, czyli w sytuacji, gdy użycie dokumentu może wywołać określone skutki prawne. Podkreślenia również wymaga, iż nie wypełnia znamienia „użycia dokumentu jako autentycznego” zachowanie polegające na posłużeniu się tym dokumentem w sytuacji, gdy przerobione jego fragmenty nie mają znaczenia w perspektywie funkcji, w jakiej dokument ten został użyty⁴⁷⁰.

1.2.2.12. W świetle powyższych rozważań uzasadnione jest również pytanie, czy na podstawie art. 270a § 1 k.k. będzie odpowiadał tylko ten sprawca, który użyje faktury o cechach opisanych w tym przepisie w sytuacji, w której będzie to mogło mieć znaczenie dla ustalenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu, czy też również w innych okolicznościach. Chodzi np. o sytuację, w której sprawca posłuży się podrobioną/przerobioną fakturą wyłącznie po to, aby wykazać podmiotowi, z którym pragnie zawrzeć umowę, swoje dotychczasowe doświadczenie w wykonywaniu umów określonego rodzaju. Oczywiście jest, że ustalając owo doświadczenie, ewentualny przyszły kontrahent będzie zwracał uwagę zarówno na odzwierciedloną na fakturze kwotę należności ogółem, jak i np. nazwę (rodzaj) towaru lub usługi oraz miarę i ilość (liczbę) dostarczonych towarów lub wykonanych usług, które to okoliczności potencjalnie mogą mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu. W związku z faktem, iż ustawodawca powiązał znamień możliwego (potencjalnego) znaczenia dla ustalenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu wyłącznie z danymi odzwierciedlonymi na fakturze, a nie (także) z sytuacją, w której faktura ta została użyta, należy stwierdzić, że znamiona czynu zabronionego z art. 270a § 1 k.k. wypełni swoim zachowaniem i ten sprawca, który sfałszowaną fakturą posłuży się w okolicznościach w żaden sposób niezwiązanych z kwestią ustalania wysokości należności

⁴⁶⁸ T. Sroka, W. Wróbel, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017, komentarz do art. 270, teza 15 i 15a.

⁴⁶⁹ J. Piórkowska-Flieger, *Falsz dokumentu...*, s. 392–393.

⁴⁷⁰ T. Sroka, W. Wróbel, [w:] *Kodeks karny...*, teza 15a.

publicznoprawnej lub jej zwrotu⁴⁷¹, o ile oczywiście elementy faktury mogące mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu będą miały również znaczenie z perspektywy funkcji, w jakiej faktura ta została w konkretnym wypadku użyta.

1.2.2.13. Przestępstwo z art. 270a § 1 k.k., w zakresie dotyczącym podrobienia lub przerobienia faktury, należy uznać za przestępstwo materialne. Skutek, jakim jest podrobiona lub przerobiona faktura, niewątpliwie stanowi zmianę w rzeczywistości, którą da się sensownie oderwać od samej czynności podrabiania i przerabiania faktury. Przestępstwo z art. 270a § 1 k.k. w postaci użycia sfałszowanej faktury ma natomiast charakter formalny. Do uznania tego przestępstwa za dokonane nie jest konieczne wywołanie skutku w postaci np. zaniżenia wysokości należności publicznoprawnej, czy też zawyżenia kwoty jej zwrotu.

1.2.3. Podmiot

1.2.3.1. Przestępstwo z art. 270a § 1 k.k. w każdej ze swoich postaci ma charakter powszechny, co oznacza, że może być popełnione przez każdą osobę.

1.2.3.2. Podkreślenia wymaga, że sprawcą przestępstwa z art. 270a § 1 k.k. może być również wystawca faktury, który po wystawieniu tego dokumentu dokonuje w nim zmian w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu. Przepisy ustawy o VAT nie uprawniają wystawcy do dokonywania tego rodzaju modyfikacji i przewidują specjalny tryb dokonywania korekt w wystawionych już fakturach, a sprowadzający się do wystawienia faktury lub noty korygującej (art. 106j i 106k ustawy o VAT). Problem może natomiast sprawiać ustalenie momentu, w którym doszło do wystawienia faktury. Jest to istotne, a to z uwagi na fakt, iż zanim dojdzie do wystawienia faktury wystawca może ją dowolnie modyfikować bez potrzeby uruchamiania wskazanego wyżej trybu. W doktrynie wskazuje się, że na gruncie podatkowym, jeszcze przed akcesją Polski do UE, ukształtowało się przekonanie, iż faktura jest wystawiona dopiero w momencie wprowadzenia jej do obrotu tj. udostępnienia kontrahentowi, a nie już w momencie samego wygenerowania i nadania numeru w systemie księgowym czy wydrukowania lub podpisania. Zaznacza się przy tym, że faktury nieudostępnione kontrahentowi nie są jeszcze skutecznie wystawione⁴⁷². Stanowisko takie zajmują również organy podatkowe. W interpretacji indywidualnej z dnia 26.07.2016 r., nr IPPP3/4512-340/16-2/KP⁴⁷³ Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie wskazał, że „faktura VAT sporządzona, a niewprowadzona do obrotu prawnego, nie jest fakturą wystawioną w rozumieniu ustawy o VAT i nie stanowi podstawy do zapłaty podatku w niej wykazanego w trybie art. 108 ust. 1 ustawy o VAT”.

1.2.4. Znamiona strony podmiotowej

1.2.4.1. Przestępstwo podrobienia i przerobienia faktury z art. 270a § 1 k.k. może być popełnione wyłącznie z zamiarem bezpośrednim kierunkowym. Do realizacji znamion wspomnianego czynu niezbędne jest, by sprawca działał w celu użycia sfałszowanej faktury jako autentycznej i miał świadomość, że podrobiona faktura lub przerobione fragmenty faktury dotyczą okoliczności mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu.

⁴⁷¹ Tak też T. Sroka, [w:] *Kodeks karny...*, teza 9.

⁴⁷² K. Radzikowski, *Nowelizacja kodeksu karnego i kodeksu karnego skarbowego w zakresie tzw. przestępstw fakturowych*, PP 2017, nr 3, s. 36.

⁴⁷³ LEX nr 322431.

1.2.4.2. Przestępstwo używania sfałszowanej faktury jako autentycznej może być natomiast popełnione tak z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym. Wystarczające jest, by sprawca miał świadomość, że używana przez niego jako autentyczna faktura może być podrobiona lub przerobiona w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej i używając jej godził się na to.

1.2.4.3. W przypadku typów kwalifikowanych (art. 270a § 2, art. 277a § 1 k.k.) zamiarem sprawcy musi być objęta również objęta okoliczność kwalifikująca.

1.2.5. Typ kwalifikowany

1.2.5.1. W art. 270a § 2 k.k. ustawodawca wprowadził typ kwalifikowany przestępstwa sfałszowania faktury w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu, wskazując dwa różne znamiona kwalifikujące.

1.2.5.2. Pierwsze znamię kwalifikujące związane jest z przedmiotem wykonawczym czynu zabronionego, a zostało przez ustawodawcę określone jako „dopuszczenie się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur zawierających kwotę należności ogółem, której łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości.

1.2.5.3. Kwota należności ogółem to kwota odpowiadająca wartości sprzedaży brutto⁴⁷⁴, tj. sumie wartości sprzedaży netto i kwoty podatku od tej sumy.

1.2.5.4. Kwota należności ogółem większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości to kwota większa niż 5 000 000 zł. Zgodnie bowiem z art. 115 § 6 k.k. mieniem wielkiej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 zł. Kwotą określającą mienie wielkiej wartości jest zatem kwota 1 000 000 zł, choć mieniem wielkiej wartości jest mienie o wartości przekraczającej tę kwotę.

1.2.5.5. W doktrynie zauważa się, że poprzez posłużenie się zwrotem „wobec faktury lub faktur zawierających kwotę należności ogółem” ustawodawca wbrew swej woli sprawił, iż czynność sprawcza podrobienia lub przerobienia faktury czynu zabronionego z art. 270a § 2 k.k. musi być podjęta wobec istniejących „faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości”⁴⁷⁵, a zatem w stosunku do faktur (faktur), na których już wcześniej zamieszczono taką kwotę należności ogółem.

1.2.5.6. Powyższa interpretacja wywołuje jednak poważne zastrzeżenia. Po pierwsze przy takiej wykładni czynność sprawcza nie mogłaby przyjąć formy „podrobienia” faktury, które przypomnijmy jest dokonywane wobec przedmiotu lub nośnika, który nie jest fakturą, a któremu sprawca dopiero na skutek przestępnych zabiegów, polegających na kreacji wszystkich lub jedynie części zapisów, nadaje pozór takowej faktury⁴⁷⁶. Oznaczałoby to, że przestępstwa z art. 270a § 2 k.k. można było dopuścić się wyłącznie w formie przerobienia faktury lub faktur lub używania ich jako autentycznych, a pamiętać należy, iż ustawodawca, posługując się sformułowaniem „czynu określonego w § 1” wyraźnie odesłał do wszystkich form jego

⁴⁷⁴ T. Machlik, *VAT. Komentarz*, Legalis 2018, komentarz do art. 106e, pkt 15.

⁴⁷⁵ M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 270a, punkt V; T. Sroka, [w:] *Kodeks karny...*, teza 28.

⁴⁷⁶ Odmienne M. Gałązka, która i przy tej interpretacji dopuszcza możliwość dopuszczenia się przestępstwa z art. 270a § 2 k.k. także w formie podrobienia (M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 270a, pkt V.) oraz T. Sroka, który wskazuje, że możliwe jest dopuszczenie się tego przestępstwa w formie podrobienia, ale tylko w sytuacji, gdy chodzi o podrobienie faktury w części (T. Sroka, [w:] *Kodeks karny...*, teza 29).

popelnienia. Po drugie taka wykładania prowadziłyby *ad absurdum*, gdyż za przestępstwo w typie kwalifikowanym odpowiadałby sprawca, który dokonywałby niewielkich przeróbek (w zakresie okoliczności wskazanych w art. 270a § 1 k.k.) w fakturach opiewających na te kwoty, a za przestępstwo w typie podstawowym odpowiadałby ten sprawca, który kwotę dużą niższą niż wskazana w tym przepisie przerabiałby po to, by osiągnąć wysokość wskazaną w art. 270a § 2 k.k. Przy takiej interpretacji powstałyby również poważne dylematy, na jakiej podstawie ma odpowiadać sprawca używający jako autentycznej faktury przerobionej zawierającej kwotę należności ogółem przekraczającą wartość 5 000 000 zł, w sytuacji, gdy na autentycznej fakturze kwota tej należności nie przekraczałaby tej wartości. Problem ten ujawniłby się zarówno w sytuacji, gdyby osoba używająca faktury była inną niż ta, która fakturę przerobiła, jak i w sytuacji, gdy osoba, która przerobiła fakturę w tych okolicznościach następnie ją użyła.

1.2.5.7. W świetle powyższych uwag racjonalną wydaje się konstatacja, że mimo bardzo niefortunnej redakcji, przepis ten kryminalizuje zachowanie, które polega na podrobieniu faktury (faktur), w taki sposób, że na podrobionej fakturze (fakturach) będzie widniała (będą widniały) wartości odpowiadające kwocie wskazanej w art. 270a § 2 k.k. albo takiej ingerencji w treść autentycznej faktury (faktur), która prowadzi do powstania na tejże fakturze zapisów wskazujących na tę kwotę (np. przerobienie kwoty należności ogółem z 550 000 zł na 5 500 000 zł) albo polega na ingerencji w treść autentycznej faktury (faktur) opiewających na tę kwotę (np. przerobienie autentycznego zapisu wskazującego na kwotę należności ogółem 5 500 000 zł na 550 000 zł). Za taką interpretacją może, w pewnym zakresie, przemawiać także brzmienie art. 271a § 2 k.k., który przewidując typ kwalifikowany przestępstwa poświadczenia nieprawdy na fakturze również operuje zwrotem „wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem (...)”, a oczywistym jest, że w tym wypadku chodzi o fakturę, która dopiero jest wystawiana przez sprawcę i w której sprawca wskazuje tę kwotę”. Odwołanie się do treści art. 271a § 2 k.k. może prowadzić jednak do wniosku, że o realizacji znamienia typu kwalifikowanego będzie decydować wyłącznie kwota należności ogółem figurująca na fakturze po jej podrobieniu i przerobieniu. Oznaczałoby to z kolei, że sprawca, który przerobi fakturę w ten sposób, że ingerując w treść zapisu dotyczącego kwoty należności ogółem zmniejszy jej wysokość z kwoty przekraczającej 5 000 000 zł na kwotę nie przekraczającą tej wartości nie wyczerpie swoim zachowaniem analizowanego znamienia kwalifikującego, co z kolei pozostaje w sprzeczności z literalną wykładnią przepisu art. 270a § 2 k.k. Przeciwno interpretacji, zaprezentowanej na początku zawartych w tym punkcie rozważań, można również podnieść zarzut, że stanowi rozszerzającą wykładnię przepisu prawa karnego i w konsekwencji prowadzi do złamania zasady *nullum crimen sine lege stricta* wynikającej z art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz art. 1 § 1 k.k.

1.2.5.8. W świetle powyższych uwag, uzasadniona wydaje się zatem teza, iż art. 270a § 2 k.k. w analizowanym tu zakresie, z uwagi na swą niejasność i nieprecyzyjność jest sprzeczny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą poprawnej legislacji, co uzasadnia wyeliminowanie go z obrotu prawnego. „Niedomaganie” to nie może być bowiem „złagodzone” przez proces jego wykładni, gdyż i on nie prowadzi do jednoznacznych i niebudzących wątpliwości rezultatów⁴⁷⁷. Trafność tej tezy dodatkowo wzmacnia fakt, że w analizowanym przypadku chodzi o przepis karny określający zniamię (kwalifikujące) czynu zabronionego,

⁴⁷⁷ Zob. szerzej G. Koksanowicz, *Zasada określoności przepisów w procesie stanowienia prawa*, SIL 2014, nr 22, s. 474–478.

którego wypełnienie skutkować może pociągnięciem sprawcy do odpowiedzialności karnej za zbrodnię zagrożoną karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20 albo – w przypadku, gdy wartość lub łączna wartość kwoty należność ogółem, będzie większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości – karą pozbawienia wolności od lat 5 do 25 lat pozbawienia wolności (wcześniej karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 5 lat albo karą 25 lat pozbawienia wolności). Poruszony tu problem wykładniczy ujawnia się bowiem również na gruncie art. 277a § 1 k.k., który statuuje kolejny typ kwalifikowany, w stosunku do czynu zabronionego z art. 270a § 1 k.k., stanowiąc, że „kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 270a § 1 k.k. (...) wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25 lat pozbawienia wolności”. Wartość większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości to wartość przekraczająca kwotę 10 000 000 zł.

1.2.5.9. Wartość kwoty należności ogółem, decydująca o typie kwalifikowanym, może wynikać bądź z jednej podrobionej lub przerobionej faktury, bądź z większej liczby podrobionych lub przerobionych faktur (art. 270a § 2 k.k., art. 277a § 1 k.k.). Kwota należności głównej wynikająca z większej liczby faktur pozwoli na przypisanie sprawcy jednego czynu zabronionego kwalifikowanego z art. 270a § 2 k.k. jednak tylko wówczas, gdy zachowanie polegające na podrabianiu, przerabianiu lub używaniu jako autentycznej więcej niż jednej faktury będzie mogło być traktowane – z uwagi na spełnienie kryteriów ontologicznych i normatywnych jedności czynu – jako jeden czyn lub do zachowań tych będzie mogła mieć zastosowanie konstrukcja czynu ciągłego.

1.2.5.10. Drugim znamieniem kwalifikującym, wskazanym w art. 270a § 2 k.k., jest uczynienie sobie z popełnienia przestępstwa z art. 270a § 1 k.k. „stałego źródła dochodu”. Termin ten należy interpretować, zgodnie z zakazem wykładni homonimicznej, tak jak na gruncie art. 65 § 1 k.k. Pamiętać przy tym należy, że przypisanie sprawcy popełnienia przestępstwa z art. 270a § 2 k.k., z uwagi na realizację znamienia uczynienia sobie z popełnienia przestępstwa stałego źródła dochodu, wyklucza możliwość zastosowania do sprawcy tego przestępstwa obostrzeń kary wynikających z art. 65 § 1 k.k., związanych również z uczynieniem sobie z popełnienia przestępstwa stałego źródła dochodu. Ta sama okoliczność nie może być podstawą dwukrotnego zaostrzenia odpowiedzialności karnej⁴⁷⁸.

1.2.6. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi

1.2.6.1. Typ uprzywilejowany wypadku mniejszej wagi wskazany w art. 270a § 3 k.k. odnosi się zarówno do typu podstawowego z art. 270a § 1 k.k., jak i kwalifikowanego z art. 270a § 2 k.k.

1.2.6.2. Przy ocenie, czy czyn zabroniony wyczerpujący znamiona z art. 270a § 1 lub 2 k.k. stanowi wypadek mniejszej wagi należy pamiętać, iż „od ponad 30 lat (po raz pierwszy ten kierunek rozumowania zaprezentował SN w uchwale z 15 lipca 1972 r., VI KZP 42/70, OSNKW 1971, z. 11, poz. 163, ostatnio zaś np. w postanowieniu z 13 czerwca 2002 r., V KKN 544/00, skierowanym do publikacji w OSNKW 2002, z. 9–10) konsekwentnie prezentowany jest w orzecznictwie pogląd, że o uznaniu konkretnego czynu zabronionego za wypadek mniejszej wagi decyduje całościowa ocena jego społecznej szkodliwości, jako zmniejszonej do stopnia uzasadniającego wymierzenie kary według skali zagrożenia ustawowego

⁴⁷⁸ W tym kontekście zob. też wyrok SA w Warszawie z 24.02.2022 r., II AKa 448/21, LEX nr 333343.

przewidzianego w przepisie wyodrębniającym wypadek mniejszej wagi, w kategorii przestępstw określonego typu. Na ocenie tej wazą przesłanki dotyczące zarówno przedmiotowej, jak i podmiotowej strony czynu. Koncepcja przedmiotowo-podmiotowa, jako kryterium wyodrębnienia wypadku mniejszej wagi, znajduje jeszcze silniejsze potwierdzenie i doprecyzowanie w uregulowaniach zawartych w Kodeksie karnym z 1997 r., z uwagi na enumeratywne wymienienie w art. 115 § 2 k.k. kryteriów pozwalających ustalić stopień społecznej szkodliwości czynu⁴⁷⁹.

1.2.7. Sankcje karne

1.2.7.1. Przestępstwo z art. 270a § 1 k.k. jest zagrożone karą od 6 miesięcy do 8 lat. W związku z tak ukształtowaną wysokością ustawowego zagrożenia, przy wymiarze kary może mieć zastosowanie art. 37a k.k., który umożliwia orzeczenie zamiast kary pozbawienia wolności, której górna granica ustawowego zagrożenia nie przekracza 8 lat, kary grzywny albo kary ograniczenia wolności, o której mowa w art. 34 § 1a pkt 1 lub 4 k.k. Wysokość ustawowego zagrożenia uniemożliwia również zastosowanie wobec sprawcy tego przestępstwa instytucji warunkowego umorzenia postępowania, oraz odstąpienia od wymierzenia kary z art. 59 k.k. Możliwe jest natomiast zastosowanie instytucji sekwencji kar (art. 37b k.k.).

1.2.7.2. Przestępstwo z art. 270a § 2 k.k. stanowi zbrodnię zagrożoną aktualnie karą od 3 do 20 lat pozbawienia wolności.

1.2.7.3. Przestępstwo z art. 270a § 3 k.k. jest zagrożone karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Powyższe sprawia, że w stosunku do sprawcy tego przestępstwa może zostać zastosowana instytucja warunkowego umorzenia postępowania, nadzwyczajne złagodzenie kary (art. 60 § 7 k.k.), a także odstąpienie od wymierzenia kary (art. 59 k.k.). W tym przypadku zastosowanie mają również dyrektywy z art. 58 § 1 i k.k.

1.2.8. Zbieg przepisów ustawy

1.2.8.1. Jeżeli sprawca podrobi fakturę lub przerobi ją wyłącznie w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub użyje takiej faktury jako autentycznej będzie odpowiadał wyłącznie na podstawie art. 270a § 1, 2 lub 3 k.k. W tej sytuacji przepisy art. 270a k.k. i art. 270 k.k. będą pozostawały jedynie w tzw. pozornym zbiegu, a to z uwagi na zachodzącą między nimi relację typ podstawowy – typ zmodyfikowany.

1.2.8.2. Natomiast w przypadku, gdy sprawca, przerabiając fakturę, przerobi także inne elementy niż wskazane w art. 270a § 1 k.k. lub posłuży się taką fakturą jako autentyczną pomiędzy wspomnianymi przepisami art. 270a k.k. i art. 270 k.k. będzie zachodził rzeczywisty zbieg, choć najczęściej pomijalny w oparciu o regułę konsumpcji.

1.2.8.3. Przepisy art. 270a k.k. mogą natomiast pozostawać w uwzględnialnym rzeczywistym zbiegu przepisów z przepisami art. 286 § 1 i 3 k.k., art. 297 § 1 k.k.

---

⁴⁷⁹ Tak SN w postanowieniu z 25.09.2002 r., II KKN 79/00, LEX nr 56084; zob. też postanowienie SN z 07.06.2017 r., III KK 118/17, LEX nr 2350659; E. Plebanek, *Wypadek mniejszej wagi – kilka uwag w sporze o charakter instytucji i jego praktyczne konsekwencje*, e-CzPKiNP 2011, poz. 5.

1.3. Art. 271a k.k.

Aktualne brzmienie:

art. 271a

§ 1. *Kto wystawia fakturę lub faktury, zawierające kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna, poświadczając nieprawdę co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury lub faktur używa, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

§ 2. *Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu,*

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 3. *W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

Brzmienie obowiązujące od dnia wprowadzenia, tj. od 01.03 2017 r. do dnia 30.09.2023 r.:
Art. 271a.

§ 1. *Kto wystawia fakturę lub faktury, zawierające kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna, poświadczając nieprawdę co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub takiej faktury lub faktur używa, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.*

§ 2. *Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, albo z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu,*

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. *W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

1.3.1. Przedmiot ochrony

1.3.1.1. Głównym przedmiotem ochrony przepisów ujętych w art. 271a k.k., podobnie jak w przypadku wszystkich przepisów statuujących znamiona czynów zabronionych ujętych w rozdziale XXXIV Kodeksu karnego, jest wiarygodność dokumentów, a w konsekwencji i bezpieczeństwo i pewność obrotu prawnego. Przepis art. 271a k.k. chroni wiarygodność faktury w jej znaczeniu dowodowym.

1.3.1.2. Dalszym przedmiotem ochrony są również interesy finansowe Skarbu Państwa i Unii Europejskiej związane z dochodzeniem należności o charakterze publicznoprawnym, w tym zwłaszcza podatku VAT. Dobro to jest przy tym chronione na przedpolu jego naruszenia.

1.3.2. Strona przedmiotowa

1.3.2.1. Przedmiotem wykonawczym czynu zabronionego z art. 271a § 1 k.k. jest faktura lub faktury zawierające kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest znaczna. Na temat pojęcia „faktura” i „kwota należności ogółem” zob. szerzej komentarz do art. 115 § 14a k.k. oraz uwagi zawarte w komentarzu do art. 270a k.k. (punkty 1.2.2.1 oraz 1.2.5.3). Pamiętać przy tym należy, że w sytuacji, gdy znaczna wartość kwoty należności ogółem, decydująca o bycie przestępstwa wynika z więcej niż jednej faktury (tzw. łączna wartość) możliwość pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej na podstawie art. 271a § 1 k.k. uzależniona będzie od tego, czy jego zachowania polegające na wystawieniu i poświadczeniu nieprawdy w tych fakturach bądź ich używaniu będą mogły być traktowane – z uwagi na spełnienie kryteriów ontologicznych i normatywnych jedności czynu – jako jeden czyn lub do zachowań tych będzie mogła mieć zastosowanie konstrukcja czynu ciągłego. Wartość (łączna) kwoty należności ogółem jest znaczna, jeśli przekracza 200 000 zł (art. 115 § 7 w zw. z § 5 k.k.).

1.3.2.2. Czynność sprawcza polega na wystawieniu faktury (faktur) i poświadczeniu w nich nieprawdy co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym lub używaniu takiej faktury lub faktur.

1.3.2.3. Poświadczenie nieprawdy polega na potwierdzeniu okoliczności nieistniejących, przeinaczeniu tych okoliczności albo zatajeniu okoliczności, które należało stwierdzić. W przypadku przestępstwa z art. 271a § 1 k.k. chodzi przy tym wyłącznie o okoliczności faktyczne mogące mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym (szerzej na temat wykładni tego pojęcia zob. komentarz do art. 270a k.k. punkty 1.2.2.5-1.2.2.7.).

1.3.2.4. Zauważyć również należy, że ustawodawca kryminalizuje zachowanie polegające na wystawieniu faktury i poświadczeniu w niej nieprawdy w zakresie wskazanych wyżej okoliczności. Oznacza to, że dopóki faktura nie zostanie wystawiona, nie można będzie mówić o dokonaniu tego przestępstwa, a co najwyżej o jego usiłowaniu. Z tej perspektywy szczególnie istotnego znaczenia nabiera właściwa wykładnia sformułowania „wystawia fakturę” (na temat wykładni pojęcia „wystawia fakturę” zob. uwagi zawarte w komentarzu do art. 270a § 1 k.k. – punkt 1.2.3.2.).

1.3.2.5. Na temat znamienia używania faktury zob. rozważania zawarte w komentarzu do art. 270a § 1 k.k. (punkty 1.2.2.11.-1.2.2.12). Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że o użyciu faktury zawierającej poświadczenie nieprawdy będzie można mówić tylko wtedy, gdy sprawca, używając faktury, wykorzysta jej znaczenie prawne. Niewątpliwie tego rodzaju użycie zaistnieje w sytuacji, gdy sprawca przyjmie taką fakturę do dokumentacji księgowej swojej firmy w celu ukrycia zakupu paliwa z nielegalnego źródła⁴⁸⁰.

1.3.2.6. W wypadku, gdy sprawca wystawia fakturę poświadczającą nieprawdę co do okoliczności wskazanych w treści art. 271a § 1 k.k., a następnie jej używa popełnia jedno przestępstwo. Przestępstwo z art. 271a § 1 k.k. podobnie jak art. 270a § 1 k.k. jest przestępstwem wieloodmianowym.

1.3.3. Podmiot

---

⁴⁸⁰ Wyrok SA w Katowicach z 16.01.2014 r., II AKa 397/13, LEX nr 1428051.

Przestępstwo z art. 271a § 1 k.k. ma charakter powszechny, co oznacza, że jego sprawcą – w przeciwieństwie do przestępstwa poświadczania nieprawdy z art. 271 k.k. – może być każda osoba.

1.3.4. Strona podmiotowa

Przestępstwo z art. 271a § 1 k.k. zarówno, gdy przybiera postać wystawienia faktury poświadczającej nieprawdę, jak i postać jej używania ma charakter umyślny. Może być popełnione tak z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym.

1.3.5. Typ kwalifikowany

W art. 271a § 2 k.k. ustawodawca statuuje typ kwalifikowany w stosunku do art. 271a § 1 k.k. poprzez wprowadzanie dwóch alternatywnych znamion kwalifikujących, tj.:

– przedmiotu czynności wykonawczej w postaci „faktury lub faktur, zawierających kwoty należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości”

– uczynienia sobie z popełnienia przestępstwa z art. 271a § 1 k.k. stałego źródła dochodu.

Znamiona te są tożsame ze znamionami typu kwalifikowanego z art. 270a § 2 k.k. Uwagi poczynione przy omawianiu tego przepisu zachowują więc pełną aktualność także na gruncie art. 271a § 2 k.k.

1.3.6. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi

Podobnie, jak w przypadku przestępstw z art. 270a § 1 i 2 k.k. ustawodawca wprowadził typ uprzywilejowany odnoszący się zarówno do przestępstwa z art. 271a § 1 k.k., jak i art. 271a § 2 k.k. Na temat wypadku mniejszej wagi – zob. uwagi zamieszczone w komentarzu do art. 270a k.k. – typ uprzywilejowany.

1.3.7. Sankcje karne

1.3.7.1. Przestępstwo z art. 271a § 1 k.k. jest zagrożone karą od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności. W związku z tak ukształtowaną wysokością ustawowego zagrożenia, przy wymiarze kary może mieć zastosowanie art. 37a k.k., który umożliwia orzeczenie zamiast kary pozbawienia wolności, której górna granica ustawowego zagrożenia nie przekracza 8 lat, kary grzywny albo kary ograniczenia wolności, o której mowa w art. 34 § 1a pkt 1 lub 4 k.k. Wysokość ustawowego zagrożenia uniemożliwia również zastosowanie wobec sprawcy tego przestępstwa instytucji warunkowego umorzenia postępowania, oraz odstąpienia od wymierzenia kary z art. 59 k.k. Możliwe jest natomiast zastosowanie instytucji sekwencji kar (art. 37b k.k.).

1.3.7.2. Przestępstwo z art. 271a § 2 k.k. stanowi zbrodnię zagrożoną aktualnie karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

1.3.7.3. Przestępstwo z art. 271a § 3 k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. Powyższe sprawia, że w stosunku do sprawcy tego przestępstwa może zostać zastosowana instytucja warunkowego umorzenia postępowania, a także odstąpienie od wymierzenia kary (art. 59 k.k.).

1.3.8. Zbieg przepisów ustawy

1.3.8.1. Jeżeli osoba uprawniona do wystawienia faktury wystawi fakturę w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym, z reguły będzie odpowiadała wyłącznie na podstawie art. 271a § 1 lub 2 k.k. Przepisy art. 271 k.k.

będą najczęściej eliminowane z kwalifikacji prawnej w oparciu o regułę konsumpcji. Reguła ta może znaleźć również zastosowanie w sytuacji, gdy osoba uprawniona do wystawienia faktury poświadczy nieprawdę także w zakresie innych elementów niż wskazane w art. 271a k.k.

1.3.8.2. Analogiczne, jak wskazane wyżej, relacje zachodzą będą między przepisami art. 271a k.k. a art. 273 k.k., gdy czynność sprawcza polega na używaniu faktury wystawionej przez osobę uprawnioną do wystawienia faktury.

1.3.8.3. W oparciu o regułę konsumpcji najczęściej będzie również wyłączany idealny zbieg przepisów pomiędzy przepisami art. 271a k.k. i przepisami art. 62 § 2 i 5 k.k.s.

1.3.8.4. Przepisy art. 271a k.k. mogą natomiast pozostawać w uwzględnialnym rzeczywistym zbiegu przepisów z przepisami art. 286 § 1 i 3 k.k., art. 297 § 1 k.k.

1.4. Art. 277a k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 277a.

§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 270a § 1 albo art. 271a § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Brzmienie obowiązujące od dnia wprowadzenia, tj. od 01.03 2017 r. do dnia 30.09.2023 r.:

Art. 277a.

§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 270a § 1 albo art. 271a § 1 wobec faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

1.4.1. Typ kwalifikowany

W art. 277a § 1 k.k. ustawodawca wprowadził typ kwalifikowany przestępstw określonych w art. 270a § 1 i art. 271a § 1 k.k. znamieniem kwalifikującym czyniąc przedmiot wykonawczy w postaci faktury lub faktur, zawierających kwotę należności ogółem, której wartość lub łączna wartość jest większa niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości. Szersze uwagi na temat tego typu kwalifikowanego – zob. komentarz do art. 270a k.k. – punkt 1.2.5.8.

1.4.2. Typ uprzywilejowany – wypadek mniejszej wagi

W paragrafie 2 art. 277a k.k. ustawodawca wprowadził typ uprzywilejowany, typu kwalifikowanego przestępstw z art. 270a § 1 k.k. oraz art. 271a § 1 k.k. określonego w art. 277a § 1 k.k. w postaci wypadku mniejszej wagi zagrożonego karą pozbawienia wolności do

lat 5. Na temat wypadku mniejszej wagi – zob. szerzej uwagi zawarte w komentarzu do art. 270a k.k. – typ uprzywilejowany wypadek mniejszej wagi.

1.5. Art. 277b k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.03.2017 r.)

Art. 277b.

W razie skazania za przestępstwo określone w art. 270a § 1 lub 2, art. 271a §

1 lub 2 albo art. 277a § 1, grzywnę orzeczoną obok kary pozbawienia wolności można wymierzyć w wysokości do 3000 stawek dziennych.

1.5.1. Na mocy wskazanego przepisu ustawodawca podwyższył górną granicę kary grzywny orzekanej obok kary pozbawienia wolności za przestępstwa z art. 270a § 1 lub 2, art. 271a § 1 lub 2 albo art. 277a § 1 k.k. do poziomu 3000 stawek dziennych. Granica ta jest tożsama z górną granicą kary grzywny wskazaną w przepisie art. 309 k.k.

1.5.2. W związku z tym, że art. 277b k.k. nie kreuje samodzielnej podstawy wymierzenia kary grzywny orzeczenie tej kary będzie możliwe tylko na podstawie art. 33 § 2 k.k., który przewiduje możliwość wymierzenia kary grzywny obok kary pozbawienia wolności wtedy, gdy sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy korzyść taką faktycznie osiągnął.

1.5. 3. Wysokość stawki dziennej należy ustalać według zasad ogólnych wskazanych w art. 33 § 1 k.k.

1.6. Art. 277c k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.03.2017 r.):

art. 277c.

§ 1. Sąd na wniosek prokuratora stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 270a § 1 lub 2 lub art. 271a § 1 lub 2, który zawiadomił o nim organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, a także wskazał czyny pozostające w związku z popełnionym przez niego przestępstwem i ich sprawców, zanim organ ten o nich się dowiedział.

§ 2. Sąd na wniosek prokuratora może odstąpić od wymierzenia kary wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 270a § 1, 2 lub 3, art. 271a § 1, 2 lub 3 lub art. 277a § 2, który, oprócz spełnienia warunków określonych w § 1, zwrócił korzyść majątkową osiągniętą z popełnienia tego przestępstwa w całości albo w istotnej części.

§ 3. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 277a § 1, który, oprócz spełnienia warunków określonych w § 1, zwrócił korzyść majątkową osiągniętą z popełnienia tego przestępstwa w całości albo w istotnej części.

1.6.1. W komentowanym artykule ustawodawca wprowadził dwie instytucje degresji karnania w postaci nadzwyczajnego złagodzenia kary i odstąpienia od wymierzenia kary dla sprawcy przestępstwa z art. 270a § 1 lub 2 lub 3, lub 271a § 1, 2 lub 3 lub art. 277a § 2 k.k., który podjął współsprawcę z organami ścigania. Podobnie jak w przypadku instytucji z art. 60

§ 3 i 4 k.k., wprowadzając te rozwiązania, ustawodawca kierował się chęcią rozbicia solidarności grup przestępczych.

1.6.2. W związku z faktem, że odstąpienie od wymierzenia kary jest instytucją regresji karania dalej idącą niż nadzwyczajne złagodzenie kary, aby móc skorzystać z tego dobrodziejstwa sprawca przestępstwa musi spełnić warunki konieczne do nadzwyczajnego złagodzenia kary, a nadto zwrócić korzyść majątkową.

1.6.3. Zgodnie z treścią art. 277c § 1 k.k. z nadzwyczajnego złagodzenia kary mogą skorzystać sprawcy przestępstw z art. 270a § 1 lub 2 lub art. 271a § 1 lub 2, którzy przed wszczęciem postępowania przygotowawczego⁴⁸¹ łącznie⁴⁸² spełnią następujące warunki:

- zawiadomią o tym przestępstwie organ powołany do ścigania przestępstw,
- ujawnią wszystkie istotne okoliczności przestępstwa,
- a także wskażą czyny pozostające w związku z popełnionym przez nich przestępstwem i ich sprawców, zanim organ ten o nich się dowiedział.

Informacje przekazywane organowi powołanemu do ścigania przestępstw (przede wszystkim prokuratorowi i policji) na temat okoliczności przestępstwa i czynów pozostających w związku z popełnionym przez sprawcę przestępstwem muszą być informacjami wcześniej organowi nieznanymi. Za taką interpretacją przemawia: posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „ujawni” oraz wieńczącym przepis paragrafu pierwszego analizowanego artykułu sformułowaniem „zanim organ się o nich dowiedział”, a także okoliczność, iż informacje te mają być przekazane przed wszczęciem postępowania.

1.6.4. Wątpliwości wykładnicze wywołuje również użyta na gruncie art. 277c § 1 k.k. liczba mnoga. Z przepisu tego wynika bowiem, że sprawca zobowiązany jest przekazać informacje co do czynów pozostających w związku z popełnionym przez siebie przestępstwem i ich sprawców.

1.6.5. Z jednej strony można argumentować, że ustawodawca posłużył się liczbą mnogą wyłącznie jako figurą stylistyczną i tym samym z dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary może skorzystać i ten sprawca, który przekazuje informację o jednym czynie i jednym sprawcy⁴⁸³.

1.6.6. Z drugiej jednak strony można podnieść argument, że skoro analizowana regulacja ma służyć rozbiciu solidarności grup przestępczych ustawodawca celowo przesłanką nadzwyczajnego złagodzenia kary uczynił przekazanie informacji o większej niż jedna liczbie czynów i liczbie sprawców. Nie można również pozostać obojętnym na okoliczność, że na gruncie art. 60 § 3 k.k. ustawodawca posługuje się wyrazem osób (w odpowiednim przypadku), a w doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że aby skorzystać z dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary na tej podstawie sprawca musi współdziałać z co najmniej dwiema osobami i przekazać informacje na temat co najmniej dwóch osób⁴⁸⁴. Z powyższych przyczyn, drugie z zaprezentowanych wyżej stanowisk wydaje się bardziej przekonujące.

---

⁴⁸¹ Taki wniosek wynika zarówno z faktu, że sprawca ma zawiadomić o przestępstwie, jak i z tego, że przesłanki nadzwyczajnego złagodzenia kary, wobec sprawcy który podejmuje współpracę z organami ścigania po wszczęciu postępowania przygotowawczego, określa art. 277d.

⁴⁸² Czynności, jakie ma podjąć sprawca, aby skorzystać z możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary są bowiem oddzielone spójnikami koniunkcji „i” oraz „a także”.

⁴⁸³ Tak T. Sroka, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 277c.

⁴⁸⁴ Zob. wyrok SA w Krakowie z 28.12.2012 r., II AKA 248/12, LEX nr 1246705 i powołane tam poglądy doktryny i judykatury.

1.6.7. Zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary w przypadku wystąpienia przez prokuratora z wnioskiem w trybie art. 277c § 1 k.k. jest obligatoryjne.

1.6.8. Z dobrodziejstwa instytucji odstąpienia od wymierzenia kary z art. 277c § 2 k.k. mogą skorzystać sprawcy przestępstw z art. 270a § 1, 2 lub 3, art. 271a § 1, 2 lub 3 lub art. 277a § 2, którzy poza spełnieniem warunków z art. 277c § 1 k.k. zwrócili korzyść majątkową osiągniętą z popełnienia tego przestępstwa w całości albo w istotnej części. Zwrot może nastąpić także w toku postępowania, ale oczywiście przed wydaniem orzeczenia. Znamię „istotnej części” jest znamieniem nieostrym i ocennym, a jego spełnienie musi być ustalane każdorazowo z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy.

1.6.9. Sąd nie jest związany wnioskiem prokuratora o odstąpienie od wymierzenia kary i może nie zastosować tej instytucji mimo spełnienia jej przesłanek.

1.6.10. W przypadku sprawcy przestępstwa z art. 277a § 1 k.k. spełnienie przesłanek z art. 277c § 1 k.k. oraz zwrócenie korzyści majątkowej osiągniętej z popełnienia tego przestępstwa w całości albo w istotnej części otwierają możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary przez sąd.

1.7. Art. 277d k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.03.2017 r.):

Art. 277d.

Przepisy art. 277c § 1 i 3 stosuje się odpowiednio do sprawcy, który po wszczęciu postępowania ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie jemu znane, a nieznanne dotychczas temu organowi istotne okoliczności przestępstwa, a także wskazał czyny pozostające w związku z popełnionym przez niego przestępstwem i ich sprawców.

1.7.1. Na podstawie tego przepisu z dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary mogą skorzystać sprawcy przestępstw z art. 270a § 1 lub 2 lub 3, lub art. 271a § 1, 2 lub 3 lub art. 277a § 2 k.k., oraz 277a § 1 k.k., którzy podjęli współpracę z organami ścigania dopiero po wszczęciu postępowania.

1.7.2. Z treści komentowanej regulacji wynika, że sąd obligatoryjnie na wniosek prokuratora stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawców przestępstw z art. 270a § 1 lub 2 lub 3, lub art. 271a § 1, 2 lub 3 lub art. 277a § 2 k.k., którzy po wszczęciu postępowania spełnili łącznie następujące warunki:

- ujawnili wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie im znane, a nieznanne dotychczas temu organowi istotne okoliczności przestępstwa,
- wskazali czyny pozostające w związku z popełnionym przez niego przestępstwem i ich sprawców. Zauważyć należy, że na gruncie art. 277d ustawodawca nie uzupełnił tej przesłanki wymogiem, by nastąpiło to „zanim organ ten o nich się dowiedział”, co można uzasadnić okolicznością, że po wszczęciu postępowania organ może już dysponować informacjami o tych czynach i osobach.

1.7.3. Jeżeli wspomniane przesłanki zostaną spełnione, a prokurator wystąpi z wnioskiem o nadzwyczajne złagodzenie kary, sąd będzie zobligowany zastosować tę instytucję.

Art. 277d k.k.

1.7.4. W przypadku sprawcy przestępstwa z art. 277a § 1 k.k. spełnienie przesłanek z art. 277d k.k. otwiera możliwość nadzwyczajnego złagodzenia kary przez sąd, ale dopiero wówczas, gdy sprawca zwróci korzyść majątkową osiągniętą z popełnienia tego przestępstwa w całości albo w istotnej części.

Rozdział XVII.

Przestępstwa przeciwko mieniu

1. Art. 278 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 278.

§ 1. Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą kartę uprawniającą do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bez zgody osoby uprawnionej uzyskuje cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1, 1a lub 2 podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3a. Kto dopuszcza się kradzieży szczególnie zuchwałej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 5. Przepisy § 1, 3, 3a i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 278.

§ 1. Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bez zgody osoby uprawnionej uzyskuje cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 5. Przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.

1.1. art. 278 k.k. w brzmieniu nadanym mu przez nowelą lipcową z 2022 r.⁴⁸⁵ obowiązuje od 01.10.2023 r. Na mocy tej nowelizacji:

– wyodrębniono w § 1a nowy typ czynu zabronionego polegający na kradzieży cudzej karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego, dotychczas stanowiący treść § 5 *in fine* tego przepisu;

---

⁴⁸⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

– w § 3a wprowadzono nowy typ kwalifikowany kradzieży polegający na dopuszczeniu się kradzieży szczególnie zuchwałej (jako konsekwencja uchylecia art. 278a k.k. w brzmieniu identycznym do tej regulacji).

1.2. Przedstawiając motywy ograniczenia przedmiotu wykonawczego typu z art. 278 § 5 k.k. wyłącznie do energii i stypizowanie w nowym art. 278 § 1a k.k. kradzieży cudzej karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego, wskazano w uzasadnieniu, iż:

– następuje naprawienie błędu legislacyjnego w obowiązującym art. 278 § 5 k.k., który przewiduje odpowiednie stosowanie przepisów o kradzieży (§ 1, 3 i 4) do kradzieży karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego, która stanowi rzecz ruchomą, a ustawodawca z niezrozumiałych powodów wyłączył ją z tej kategorii przez objęcie omawianym przepisem. Wskazuje się w literaturze, że „przepis art. 278 § 5 k.k. wydaje się o tyle wadliwie skonstruowany, że ustawowa definicja rzeczy ruchomej, zawarta w art. 115 § 9 k.k., obejmuje także «dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej». Z kolei wedle art. 115 § 14 k.k. „dokumentem jest każdy przedmiot lub zapis na komputerowym nośniku informacji, z którym związane jest określone prawo albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne”;

– „wychodząc jednak z podstawowej reguły interpretacyjnej, wedle której żadne pojęcie użyte w ustawie nie może być uznane za zbędne, należy przyjąć, że karta uprawniająca do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego nie mieści się w pojęciu «dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniędzy» z art. 115 § 9 k.k., uznawanego przez Kodeks karny za rzecz ruchomą, lecz jest szczególnym przedmiotem, któremu ustawa karna przydaje taką samą jak rzeczy ruchomej ochronę prawną” (Zoll Andrzej (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–363, Lex). Niezależnie jednak od tego, czy podzielimy ww. stanowisko przedstawione w doktrynie, trzeba przyjąć, że karta uprawniająca do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego stanowi rzecz ruchomą w rozumieniu prawa karnego (abstrahując od niefortunnego brzmienia art. 278 § 5 k.k.);

– „formuła odpowiedniego stosowania omawianych przepisów, przewidziana w art. 278 § 5 k.k., może być stosowana wyłącznie do przedmiotów wykonawczych, które nie stanowią rzeczy ruchomej, a więc tylko do energii”;

– „wyłączenie przepołowienia na przestępstwo i wykroczenie kradzieży ww. karty oraz paliwa ciekłego i gazowego następuje natomiast przez oddzielną typizację takich czynów i odpowiednie zmiany w art. 130 § 2 k.w., wyłączające ich przepołowienie na przestępstwo i wykroczenie”⁴⁸⁶.

1.3. Typizowane w art. 278 § 3a k.k. przestępstwo kradzieży szczególnie zuchwałej zostało wprowadzone do porządku prawnego na mocy obszernej ustawy związanej z pandemią COVID-19⁴⁸⁷. Brak jakiegokolwiek uzasadnienia w projekcie ustawy wprowadzającej dla tej zmiany wynikał z faktu, że ów przepis został dodany dopiero na etapie prac

⁴⁸⁶ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

⁴⁸⁷ Ustawą z dnia 19.06.2020 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 2141 ze zm.), która weszła w życie 24.06.2020 r. wprowadzono nowy typ kwalifikowany kradzieży w art. 278a § 1 k.k. w następującym brzmieniu:
§ 1. Kto dopuszcza się kradzieży szczególnie zuchwałej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
§ 2. Jeżeli kradzież szczególnie zuchwałą popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

sejmowych⁴⁸⁸. Publicznie wyrażane stanowisko wskazywało, że w trakcie epidemii SARS-Cov-2 wzrasta liczba kradzieży sklepowych, a czyny tego typu w trakcie klęski żywiołowej cechuje wyjątkowa zuchwałość, która zasługuje na szczególne potępienie. Dodawano, że wprowadzana regulacja ma stanowić narzędzie pomocy przedsiębiorcom, którym brakuje skutecznych narzędzi do walki ze złodziejami⁴⁸⁹.

1.3.1. Przepięstwo kradzieży szczególnie zuchwałej wprowadzono ustawą z 19.06 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, która wyrokiem TK z dnia 14.07.2020 r. (Kp 1/19, M.P. 2020, poz. 647) została uznana za niezgodną z art. 7 i art. 112 w zw. z art. 119 ust. 1 Konstytucji RP. W ówczesnym rządowym projekcie tejże ustawy wskazywano wówczas:

– „pomiędzy typem czynu kradzieży zwykłej a kradzieży z włamaniem powinien istnieć kwalifikowany typ kradzieży ze względu na przedmiot i sposób działania sprawcy. Pojawia się bowiem społecznie doniosła kwestia kradzieży tzw. kieszonkowych, które w zależności od wartości przedmiotu przestęstwa często stanowią jedynie wykroczenie”;

– „po pierwsze, czyny takie są wyjątkowo dolegliwe dla pokrzywdzonego, bowiem łączą w sobie ingerencję w nietykalność osoby lub przenoszonych przez nią rzeczy z nieraz cennym, wartościowym i o znaczeniu osobistym przedmiotem tego przestęstwa”;

– „po drugie, łupem złodziei pada w takich wypadkach zawsze przedmiot, w szczególności w postaci pieniędzy, o bardzo różnej wartości, taki jaki akurat znajduje się w posiadaniu pokrzywdzonego, niezależnie od zamierzenia sprawcy. W praktyce niejednokrotnie zdarza się, że są to niewielkie kwoty, kwalifikujące dany czyn do rangi wykroczenia. Sposób działania sprawcy jest zaś taki sam, polegający np. na przecięciu ostrym narzędziem torby, odzieży, wyciągnięciu portfela z kieszeni, bagaży. Sam już sposób działania sprawcy, zuchwały i nastawiony na naruszenie nietykalności osoby, nierzadko profesjonalnie zaplanowany, a zawsze wyjątkowo perfidny, powinien uzasadniać traktowanie tego czynu jako przestęstwa niezależnie od wartości jego przedmiotu”;

– „nasuwa się w tym zakresie w odniesieniu do sposobu działania analogia do przestęstwa kradzieży z włamaniem. Rzecz ma się podobnie, jeżeli chodzi o kradzież jawną lub z zastosowaniem przemocy innej niż przemoc wobec osoby (por. art. 280 § 1 k.k.)”;

– „trudno doszukać się jakichkolwiek społecznych i kryminalnopolitycznych racji, by z dobrodziejstwa łagodniejszej odpowiedzialności za wykroczenie korzystał sprawca kradzieży jawnej, na oczach właściciela (np. kradnący umieszczony na ladzie towar w sklepie) czy wyrywający mu przedmiot z ręki, tylko dlatego, że wartość tego przedmiotu nie przekroczyła ustawowego progu. Sposób działania sprawcy, w szczególności poprzez okazywane wprost lekceważenie dla pokrzywdzonego, niewątpliwie uzasadnia uznanie takich zachowań za przestęstwo”;

– „obecnie obowiązująca regulacja, przewidująca odpowiedzialność karną za takie czyny jak za zwykłą kradzież, z uwzględnieniem możliwości przyjęcia odpowiedzialności

---

⁴⁸⁸ Zob. projekt ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 382, IX kadencja, a także: J. Kluza, *op. cit.*

⁴⁸⁹ Zob. szerzej o motywach nowej regulacji z uwzględnieniem historycznego kontekstu – T. Iwanek, *Kradzież szczególnie zuchwała – perspektywa historyczna i uwagi de lege lata*, Prok. i Pr. 2021, nr 1.

za wykroczenie, w zależności od wartości przedmiotu czynu, nie odpowiada bowiem społecznemu stopniowi szkodliwości takich zachowań oraz nie pełni w dostatecznym stopniu funkcji ogólnoprewencyjnej, odstraszałej potencjalnych sprawców od podejmowania takich czynów”.

1.3.2. Motywacja projektodawców do wprowadzenia nowego typu kwalifikowanego kradzieży oraz jego legalnej definicji bazowała na wyżej wskazanych przesłankach, stając jednocześnie przejaw obecnej od dłuższego czasu tendencji zaostrzania polityki karnej, opierającej się na przekonaniu, że zagrożenie surową karą może skutecznie przeciwdziałać przestępczości.

1.3.3. *Ratio legis* przestępstwa „kradzieży szczególnie zuchwałej” nawiązuje do art. 208 k.k. z 1969 r., przewidującego odpowiedzialność karną wobec sprawcy, który „kradnie w sposób szczególnie zuchwały”. W odróżnieniu jednak od ówczesnego stanu prawnego, w którym pojęcie „szczególnej zuchwałości” nie było określone w ustawie, ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie definicji legalnej pojęcia kradzieży szczególnie zuchwałej (zob. art. 115 § 9a k.k.).

1.3.4. Na gruncie doktryny sformułowano liczne zastrzeżenia wobec samej celowości wyodrębniania nowego typu kwalifikowanego przestępstwa kradzieży, jak również co do konstrukcji samego czynu, (kwestia nieprecyzyjnej terminologii, niejasnych relacji z innymi typami przestępstw).

1.3.5. Objęcie tego przestępstwa zakresem art. 294 § 1 k.k. powoduje, że stanowi on typ przestępstwa kradzieży podwójnie kwalifikowanej.

1.4. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony jest własność, posiadanie oraz inne prawa rzeczowe i obligacyjne do rzeczy ruchomej, traktowanej jako przedmiot materialny, wyodrębniony i mogący samodzielnie występować w obrocie oraz przedstawiający wartość majątkową.

1.5. Strona przedmiotowa

1.5.1. Czynność sprawcza przestępstwa z art. 278 § 3a k.k. określona została czasownikiem „dopuszcza się”, to jego użycie jest przypuszczalnie efektem uczynienia przedmiotem definicji ustawowej z art. 115 § 9a k.k. nie tylko sposobu działania sprawcy, lecz całego pojęcia „kradzieży szczególnie zuchwałej”⁴⁹⁰.

1.5.2. Podstawowa czynność sprawcza zaboru zyskała pięć kwalifikujących modalności zbiorczo określonych jako „szczególna zuchwałość”, ujętych w dwie podgrupy – działanie jawne i działanie skryte skierowane przeciwko przedmiotom przenoszonym lub schowanym:

– zabór jawny, którego sprawca swoim zachowaniem wykazuje postawę lekceważącą lub wyzywającą wobec posiadacza rzeczy lub innych osób (art. 115 § 9a pkt 1 k.k.);

– zabór jawny, którego sprawca w celu zawładnięcia rzeczą używa przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby (art. 115 § 9a pkt 1 k.k.);

– zabór jawny lub skryty rzeczy znajdującej się bezpośrednio na osobie lub w noszonym przez nią ubraniu (art. 115 § 9a pkt 2 k.k.);

– zabór jawny lub skryty rzeczy ruchomej przenoszonej lub przemieszczanej przez tę osobę w warunkach bezpośredniego kontaktu (art. 115 § 9a pkt 2 k.k.);

⁴⁹⁰ M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny...*, 2020, teza 4 do art. 278a k.k.

– zabór jawny lub skryty rzeczy ruchomej znajdującej się w przedmiotach przenoszonych lub przemieszczanych w takich warunkach (art. 115 § 9a pkt 2 k.k.)⁴⁹¹.

1.5.3. W kwestii interpretacji użytych pojęć – zob. komentarz do definicji legalnej pojęcia „kradzież szczególnie zuchwałą” w art. 115 § 9a k.k.

1.5.4. W odniesieniu do realizacji znamion strony przedmiotowej w literaturze dostrzeżono, że brak typu uprzywilejowanego – wypadku mniejszej wagi – może w praktyce spowodować surowszą odpowiedzialność wobec sprawcy, który wyczerpał swoim zachowaniem znamię „przemocy innego rodzaju niż przemoc wobec osoby”, aniżeli sprawcy, który „użył przemocy wobec osoby” w rozumieniu art. 280 k.k. penalizującego przestępstwo rozboju. Przyczyną takiej rozbieżności jest fakt, że kradzież, dla dokonania której sprawca używa przemocy wobec osoby, może zostać uznana za rozbój mniejszej wagi, zagrożony karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Dla sprawcy kradzieży, który od stosowania przemocy wobec osoby się powstrzymał, ograniczając się jedynie do „przemocy innego rodzaju” (w rozumieniu art. 115 § 9a pkt 1 k.k.), przewidziana jest już jedynie kara od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności. Być może więc sprawcy takiej kradzieży bardziej będzie się opłacać dodatkowe użycie „lekkiej” przemocy wobec osoby, by pozostawić sobie szansę na uznanie czynu za rozbój mniejszej wagi⁴⁹².

1.5.5. Nie tracą aktualności wypowiedzi orzecznicze odnoszące się do dawnego art. 208 k.k. z 1969 r.:

1.5.5.1. „Kradzież popełniona w sposób szczególnie zuchwałą zachodzi wtedy, gdy sprawca kradzieży swoim zachowaniem, najczęściej jawnym, wykazuje postawę lekceważącą wobec posiadacza rzeczy lub otoczenia, obliczoną na zaskoczenie uniemożliwiając przeciwstawienie się zaborowi mienia, albo możliwość tę ogranicza”⁴⁹³.

1.5.5.2. „Kradzież szczególnie zuchwałą jest więc zabór rzeczy ruchomej będącej w bezpośrednim władaniu ofiary i przy bezpośrednim kontakcie ze sprawcą, gdy z uwagi na zaskoczenie działaniem sprawcy, ofiara nie podejmuje żadnej reakcji (np. wyrwanie na ruchliwej ulicy miasta trzymanej w ręce torby, zabór torby stojącej przy pokrzywdzonym)”⁴⁹⁴.

1.5.5.3. „Kradzież szczególnie zuchwałą ma miejsce, gdy świadkami kradzieży są inne osoby znajdujące się w miejscu czynu, a sama ofiara nie jest świadoma dokonania na niej czynu”⁴⁹⁵.

1.5.5.4. „Kradzież szczególnie zuchwałą stanowił zabór mienia ruchomego dokonanego w lokalu mieszkalnym, dokonany w związku z podstępny porozowaniem wykonywania czynności służbowych organów ścigania (przeszukanie lokalu i zabezpieczenie mienia)”⁴⁹⁶.

---

⁴⁹¹ Za: T. Iwanek, *Kradzież szczególnie zuchwałą...*, s. 94.

⁴⁹² M. Calkiewicz, „Szczególna zuchwałość” wczoraj i dziś, PIP 2021, nr 11, s. 47–66. Autorka zwraca jednocześnie uwagę na ryzyko kumulatywnej kwalifikacji rozboju i kradzieży szczególnie zuchwałej. W normalnym układzie sytuację zbiegu przepisów rozstrzygałaby zasada konsumpcji: przepis penalizujący „coś więcej” (w tym przypadku rozbój) pochłaniałby przepis penalizujący „coś mniej” (kradzież szczególnie zuchwałą). Zasada konsumpcji jednak nie obowiązuje, gdy przepis sankcjonujący „coś mniej” jest surowszy od przepisu sankcjonującego „coś więcej”. W obowiązującym stanie należałoby więc chyba doradzić przyszłemu sprawcy, by w ogóle nie zastanawiał się nad „przemocą innego rodzaju niż wobec osoby” i unikał jej stosowania, bo to naraża go na surową odpowiedzialność z art. 278a § 1, lecz by od razu sięgnął po przemoc wobec osoby, co najwyżej, miarkując ją na tyle, by czyn został uznany za rozbój mniejszej wagi.

⁴⁹³ Uchwała SN z 18.06.1975 r., OSNKW 69/75.

⁴⁹⁴ Wyrok SN z 21.09.1988 r., V KRN 184/88, niepubl.

⁴⁹⁵ Zob. wyrok SN z 02.05.1988 r., I KR 104/88, niepubl.

⁴⁹⁶ Wyrok SA w Rzeszowie z 20.10.1992 r., II AKr 98/92, Legalis nr 33000.

1.5.6. Pomocne w wykładni znamion kradzieży szczególnie zuchwałej są pewne uwagi przedstawicieli doktryny wyrażone na gruncie art. 208 k.k. z 1969 r.:

1.5.6.1. „Kradzież zuchwała, w rozumieniu art. 208 k.k., polega na pozbawieniu możliwości podjęcia natychmiastowej interwencji przeciwdziałającej popełnieniu kradzieży. Sprawca zabiera więc w celu przywłaszczenia cudze mienie ruchome w obecności pokrzywdzonego, pozbawiając go władztwa nad rzeczą w sposób gwałtowny;

1.5.6.2. Kradzież połączona z wtargnięciem przemocą do cudzego mieszkania, naruszeniem miru domowego oraz jawnym zaborem rzeczy w obecności zaskoczonego poszkodowanego ma znamię szczególnej zuchwałości w rozumieniu przepisu art. 208 k.k.⁴⁹⁷;

1.5.6.3. Kradzież zuchwała różni się od zwykłej kradzieży sposobem jej dokonania. Sprawca zabiera w celu przywłaszczenia cudze mienie ruchome nie skrycie (jak to zwykle bywa przy kradzieży), lecz jawnie w obecności osoby pokrzywdzonej, pozbawiając ją władztwa nad rzeczą w sposób gwałtowny (np. przez wyrwanie przedmiotu z ręki);

1.5.6.4. Trafny wydaje się pogląd, według którego przez użycie przemocy wobec osoby nie należy rozumieć pozbawienia jej zdolności do odparcia napadu albo uniemożliwienie jej ucieczki z przedmiotem, który sprawca chce zabrać (np. uszkodzenie opony samochodu);

1.5.6.5. Zuchwałość w dokonaniu kradzieży wyraża się w jawności działania i oczywistym lekceważeniu ochrony mienia albo tupecie czy wręcz brutalności towarzyszących dokonaniu kradzieży;

1.5.6.6. Przyjęcie kwalifikacji prawnej czynu z art. 208 uzależnione jest m.in. od szczególnie zuchwałego sposobu popełnienia kradzieży. Przez szczególnie zuchwały sposób działania należy rozumieć takie zachowanie się sprawcy, które, wykazując cechy intensywności i arogancji oraz wyzywającej i lekceważącej postawy wobec otoczenia, obliczone jest na jego zaskoczenie, unicestwiającej możliwość podjęcia natychmiastowej ingerencji przeciwdziałającej popełnieniu kradzieży⁴⁹⁸ (wyrok Sądu Najwyższego z 08.09.1970, Rw 739/70);

1.5.6.7. Oskarżeni, grożąc pokrzywdzonym zniszczeniem lub uszkodzeniem samochodów, żądali oddania pieniędzy i kosztowności, przeszukiwali ubrania leżące w samochodzie i wyjmowali z nich rzeczy wartościowe, a także zabierali lub kazali sobie oddawać inne przedmioty, jak np. zapalniczkę lub butelkę z gazem łzawiącym, którym posługiwano się przy popełnieniu późniejszych przestępstw;

1.5.6.8. Jak z powyższego wynika, oskarżeni nie stosowali przemocy na osobach lub groźby natychmiastowego jej zastosowania. Groźba wyraźnie dotyczyła uszkodzenia rzeczy (samochodów) i nie stanowiła w tej formie realnego niebezpieczeństwa dla zdrowia lub życia pokrzywdzonych oraz nie pozbawiała ich możliwości przeciwstawienia się zaborowi mienia. Taki sposób dokonania tych przestępstw wyczerpuje znamiona kradzieży szczególnie zuchwałej, a nie rozboju (280 k.k.);

1.5.6.9. Kradzież połączona z wtargnięciem przemocą do cudzego mieszkania, naruszeniem miru domowego oraz jawnym zaborem rzeczy w obecności zaskoczonego i zastraszonego poszkodowanego ma znamię szczególnej zuchwałości w rozumieniu art. 208 k.k.;

1.5.6.10. Kradzież kieszonkowa dokonywana w tramwaju lub w innych miejscach zgromadzenia ludzi wskazuje na szczególną zuchwałość sprawcy i powinna być zakwalifikowana z art. 208, mimo że zuchwałość nie polega w tym wypadku na jawności działania. Pogląd ten

⁴⁹⁷ Por. OSPiKA 44/79 z glosą S. Łagodzińskiego.

⁴⁹⁸ Wyrok SN z 08.09.1970, Rw 739/70, OSNKW1970/12/162.

został uznany w judykaturze. Stwierdzono mianowicie, że „sprawca kradzieży tzw. kieszonkowej może odpowiadać na podstawie art. 208, jeżeli działa w sposób szczególnie zuchwały. Przez zuchwałość należy przy tym, zdaniem SN, rozumieć już samo to, że sprawca kradzieży kieszonkowej odważa się dokonać zaboru mienia znajdując się w bezpośrednim styku z osobą pokrzywdzoną” (por. uchwała SN 7 sędziów z 14.II.1974 r., VI KZP 72/72, OSNKW 1974/5/84)⁴⁹⁹.

1.6. Typ kwalifikowany

Art. 294 § 1 k.k. tworzy typ kwalifikowany wobec kradzieży zwykłej, kradzieży karty uprawniającej do pobrania pieniędzy z bankomatu, kradzieży komputerowej, szczególnie zuchwałej. Znamieniem kwalifikującym jest popełnienie czynu w stosunku do mienia znacznej wartości, czyli mienia o wartości przekraczającej 200 000 zł (art. 115 § 5 k.k.).

1.7. Podmiot

Przestępstwo z art. 278 k.k. we wszystkich typach ma charakter powszechny. Każdy może być jego sprawcą.

1.8. Strona podmiotowa

1.8.1. Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 1a k.k. może być popełnione wyłącznie umyślnie, i to tylko w zamiarze bezpośrednim. Jest to przestępstwo kierunkowe, ponieważ sprawca działa w celu przywłaszczenia.

1.8.2. Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 3a k.k. może być popełnione wyłącznie umyślnie, i to tylko w zamiarze bezpośrednim. Jest to przestępstwo kierunkowe, ponieważ sprawca działa w celu przywłaszczenia.

1.9. Sankcje karne

1.9.1. Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 1a k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

1.9.2. Przestępstwo kradzieży z art. 278 § 3a k.k. jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

1.9.3. Wobec sprawcy przestępstwa z art. 278 § 1a k.k. możliwe jest zastosowanie dobrodziejstwa warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 k.k.), jak również instytucji z art. 37a oraz 37b k.k.

1.9.4. Wobec sprawcy przestępstwa z art. 278 § 3a k.k. może być zastosowana instytucja nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 7 k.k.), jak również sąd może przy wymiarze kary skorzystać z dobrodziejstwa art. 37a k.k. oraz 37b k.k.

1.9.5. Wobec sprawcy wszystkich przestępstw z art. 278 k.k. odnosi się regulacja z art. 295 § 1 i § 2 k.k., który przewiduje dodatkową przesłankę nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia do określonych przestępstw przeciwko mieniu w przypadku, kiedy sprawca dobrowolnie naprawił szkodę w całości albo zwrócił pojazd lub rzecz albo naprawił szkodę w znacznej części. Przed nowelizacją, możliwość skorzystania z dobrodziejstwa art. 295 k.k. była wyłączona wobec przestępstwa kradzieży szczególnie zuchwałej, typizowanej w art. 278a k.k. co zostało dostrzeżone w treści uzasadnienia projektu noweli lipcowej z 2022 r.: „projekt dokonuje zmiany umiejscowienia przepisu typizującego kradzież szczególnie zuchwałą, który zostaje przeniesiony do nowej jednostki redakcyjnej w art. 278 k.k. (§ 3a). Wynikiem tej zmiany będzie możliwość stosowania instytucji czynnego żalu z art. 295 k.k. do takiej kradzieży, a obecnie jest to możliwe wyłącznie w przypadku kradzieży szczególnie zuchwałej mienia znacznej wartości z art. 294 § 1 k.k.”

⁴⁹⁹ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, Kodeks karny–Komentarz. T: 1–2, Warszawa 1987, s. 245.

1.10. Tryb ścigania

Kradzież jest przestępstwem ściganym w trybie publicznoskargowym, z wyjątkiem sytuacji, gdy zostało popełnione na szkodę osoby najbliższej.

1.11. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

1.11.1. Możliwy jest jednoczynowy zbieg przepisów art. 278 § 3a k.k. z art. 157 § 1–3 k.k., np. sprawca poprzez wyszarpięcie torebki lub przedmiotu z ręki pokrzywdzonego spowoduje upadek i doznanie przez niego uszczerbku na zdrowiu.

1.11.2. Słusznie zwraca się uwagę, że konstrukcja przewidziana w art. 278 § 3a k.k. wywołać może pewne trudności w rozgraniczeniu między kradzieżą szczególnie zuchwałą a rozbojem z art. 280 k.k., w szczególności w tych wypadkach, gdy pojawiać się mogą niejasności co do użytej przez sprawcę przemocy: decydujące znaczenie będzie mieć ustalenie, czy w realiach konkretnego przypadku doszło do użycia wyłącznie przemocy pośredniej wobec przedmiotu, czy też miało miejsce użycie przemocy bezpośredniej wobec osoby. Użycie przez sprawcę przemocy wobec osoby przesądza o kwalifikacji opartej na konstrukcji rozboju z art. 280 § 1 k.k. Użycie przemocy pośredniej, nakierowanej na rzecz, np. w związku z zachowaniem polegającym na wyrwaniu w miejscu publicznym przedmiotu z ręki ofiary, wskazywać będzie na zasadność kwalifikacji zachowania sprawcy jako realizującego znamiona kradzieży szczególnie zuchwałej⁵⁰⁰.

2. Art. 282 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 282

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, groźbą rozgłoszenia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej.

Brzmienie do 30.09.2023 r.

Art. 282.

Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

2.1. Do 30 września 2023 r. przestępstwo wymuszenia rozbójniczego uregulowane było w art. 282 k.k. Po wejściu w życie noweli lipcowej z 2022 r. (01.10.2023 r.) dotychczasową treść przepisu zamieszczone w § 1, dodając po słowie „zaprzestania” zwrot „albo ograniczenia”.

⁵⁰⁰ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, W. Wróbel, A. Zoll (red), Warszawa 2022, art. 278a k.k.

W ten sposób poszerzono zakres penalizacji przewidzianej w tym przepisie. Jak czytamy w tym kontekście w uzasadnieniu projektu noweli lipcowej z 2022 r. „następuje więc wzmoczenie prawnokarnej ochrony przedsiębiorców. Obowiązująca regulacja nie zapewnia właściwej ochrony przed takimi czynami, gdyż ta odmiana wymuszenia rozbójniczego była ograniczona wyłącznie do doprowadzenia do zaprzestania działalności gospodarczej, czyli jej skutek został określony zbyt wąsko, pozostawiając poza zakresem art. 282 k.k. szereg czynów o znacznym stopniu bezprawia, skierowanych przeciwko dobrom prawnym przedsiębiorców”.

2.2. Wspomniana nowela lipcowa z 2022 r. wprowadziła z dniem 01.10.2023 r. do art. 282 § 2 k.k., zgodnie z którym *tej samej karze podlega, kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, groźbą ro zgłoszenia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej.*

2.3. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ww. noweli „Projekt wprowadza nowy typ wymuszenia rozbójniczego (art. 282 § 2 k.k.), którego środkiem przymusu jest groźba ro zgłoszenia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności. Projekt art. 282 § 2 k.k. odwołuje się do terminów, które występują w k.k. i mają utrwaloną wykładnię (art. 115 § 12 k.k., art. 190a § 1 k.k., art. 212 § 1 k.k.). W ten sposób zlikwidowana zostaje luka w ochronie mienia, gdyż obecnie czyn taki kwalifikowany jest jako przestępstwo zmuszania (art. 191 § 1 k.k.), choć ze względu na naruszenie mienia jako dobra prawnego kwalifikacja taka nie oddaje pełnej zawartości bezprawia takiego czynu (doprowadzenia do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej), jak również zagrożenie karne przewidziane w art. 191 § 1 k.k. nie odpowiada stopniowi bezprawia takiego czynu. Nie ulega bowiem żadnej wątpliwości, że groźba ro zgłoszenia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności – może stanowić środek przymusu o stopniu ograniczenia swobody decyzyjnej pokrzywdzonego porównywalnym z groźbą, o której mowa w obecnym art. 282 k.k. W konsekwencji tego czyn taki powinien być zagrożony identyczną karą, co uzasadnia wprowadzenie nowego typu wymuszenia rozbójniczego. W tym zakresie projekt stanowi odpowiedź na zgłaszane w literaturze prawa karnego postulaty likwidacji tej luki w prawnokarnej ochronie mienia i wprowadzenie tego typu wymuszenia rozbójniczego (por. T. Tyburcy, Z problematyki rozbójniczego i wymuszenia rozbójniczego (właściwy czy niewłaściwy zbieg art. 280 i 282 k.k.)?, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 1/2017, s. 109–110)”.

2.4. Typ czynu zabronionego wskazany w art. 282 § 2 k.k., podobnie jak ten opisany w § 1, ma charakter powszechny i może być realizowany jedynie w formule *dolus coloratus* („w celu osiągnięcia korzyści majątkowej”).

3. Art. 283 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 283.

W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281 lub art. 282, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie do 30.09.2023 r.

Art. 283.

W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w art. 279 § 1, art. 280 § 1 lub w art. 281 lub 282, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Zmiana w art. 283 k.k. ma charakter techniczno-redakcyjny. Z dotychczasowej treści art. 283 k.k. usunięto funkcjonujący w tym przepisie, po zwrocie art. 280 § 1 k.k., zwrot „lub”, stawiając w tym miejscu przecinek.

Po powyższej zmianie treść art. 283 k.k. ma brzmienie: W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281 lub art. 282, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

4. Art. 294 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 294.

§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury.

§ 3. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281, art. 282, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 4. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5, art. 279 § 1, art. 280, art. 281, art. 282, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

Brzmienie od 24.06.2020 r. do 30.09.2023 r.:

Art. 294.

*§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1, 2 lub 5, art. 278a § 1, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1 lub 2, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, art. 290 § 1 lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości,
podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

§ 2. Tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury.

Brzmienie do 23.06.2020 r.

Art. 294.

*§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1 lub 2, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości,
podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.*

§ 2. Tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury.

4.1. Nowelą lipcową z 2022 r.⁵⁰¹, obowiązującą od 01.10.2023 r., wprowadzono w treści art. 294 k.k. zmiany polegające na:

– dostosowaniu brzmienia przepisu do zmian redakcyjnych w art. 278 k.k. poprzez uzupełnienie § 1 art. 294 k.k. o przepisy art. 278 § 1a oraz § 3a k.k. i wykreśleniu art. 278a § 1 k.k. (zawartość normatywna przepisu nie ulega zmianie);

– wprowadzeniu dwóch typów kwalifikowanych wobec wyszczególnionych przestępstw przeciwko mieniu, których znamionami kwalifikującymi jest popełnienie czynu w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (§ 3) bądź w stosunku do mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (§ 4).

Natomiast ustawą z 19.06. 2020 r.⁵⁰², która weszła w życie w dniu 24.06.2020 r. do art. 294 § 1 k.k. dodano art. 278 § 5 k.k., art. 278a § 1 k.k., art. 286 § 2 k.k. oraz art. 290 § 1 k.k.

4.2. Przedstawiając motywy zmian wprowadzonych na mocy noweli lipcowej z 2022 r., w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.:

– „kryteria ilościowe są stosowane do tworzenia typów uprzywilejowanych i kwalifikowanych przestępstw przeciwko mieniu oraz typów wykroczeń przeciwko mieniu, ponieważ przedmiot ich czynności wykonawczej jest wymierny i podzielny. Jego wartość wpływa także istotnie na stopień bezprawia. W związku z powyższym polski ustawodawca od wielu lat stosuje kryterium wartości przedmiotu wykonawczego do stratyfikacji czynów zabronionych przeciwko mieniu. W oparciu o to kryterium następuje przepołowienie np. kradzieży lub paserstwa na przestępstwo i wykroczenie, jak również w art. 294 § 1 k.k. jest ono zastosowane do określenia typów kwalifikowanych przestępstw przeciwko mieniu, określonych w tym przepisie”;

⁵⁰¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

⁵⁰² Tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 2141.

– „projektodawca, dzieląc ten sposób tworzenia typów kwalifikowanych, proponuje wprowadzenie w art. 294 § 3 i 4 k.k. nowych ich postaci, odwołując się przy tym do precyzyjnie określonej w art. 115 § 6 k.k. wartości mienia. Znamiona art. 294 § 3 k.k. będzie wypełniał sprawca, jeżeli wartość przedmiotu wykonawczego przekracza 5 mln złotych. Czyn taki będzie zbrodnią zagrożoną karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20. Natomiast w art. 294 § 4 k.k. stypizowana zostaje zbrodnia, której wartość przedmiotu wykonawczego przekracza 10 mln złotych. Czyn taki będzie zagrożony karą pozbawienia wolności od lat 5 do 25”;

– „aby zachować spójność systemową, powyższa zmiana zostaje powiązana z uzupełnieniem katalogu przestępstw kwalifikowanych, wskazanego w projektowanych przepisach (art. 294 § 3 i 4 k.k.), w stosunku do tego występującego w obowiązującym art. 294 § 1 k.k. o przestępstwa przeciwko mieniu, które są zagrożone sankcją niższą niż projektowana (art. 279 § 1, art. 280 § 1, art. 281, art. 282). Przestępstwa te nie są natomiast wymienione w art. 294 § 1 k.k., gdyż zagrożone są sankcją nie niższą niż określona w tym przepisie, a więc w stosunku do nich nie doszłoby do podwyższenia sankcji i nie byłyby tym samym spełnione wymogi przewidziane dla typu kwalifikowanego”;

– „w ocenie projektodawcy obecne ustawowe zagrożenia karne przewidziane za omawiane przestępstwa nie przystają do stopnia ich bezprawia w przypadku, jeżeli przedmiot czynności wykonawczej stanowi mienie o wartości kilku mln złotych lub wyższej. Chodzi w szczególności o przestępstwa rozbójnicze, np. wymuszenie rozbójnicze mienia o wartości kilku milionów złotych albo oszustwo w takich rozmiarach jest występkiem zagrożonym karą od roku do 10 lat pozbawienia wolności. Podobnie należy ocenić obowiązujące sankcje przewidziane za inne przestępstwa przeciwko mieniu, popełniane w stosunku do mienia o tak wysokiej wartości. Projekt, typizując takie czyny jako zbrodnie, co do zasady wyłącza możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej za takie przestępstwa, ze względu na wysokość szkody, którą spowodował sprawca i wynikającą z tego wysoką społeczną szkodliwość czynu”;

– „w praktyce przestępstwa przeciwko mieniu o tak wysokiej wartości z reguły są popełniane z premedytacją i podejmowaniem szeregu czynności przygotowawczych, we współdziałaniu, często w ramach zorganizowanych grup lub związków przestępczych, a więc przez osoby, które stanowią znaczne zagrożenie dla porządku prawnego, a nie sprawców, którzy wykorzystują tylko nadarżającą się sposobność. W tym kontekście zasadne jest proponowane stypizowanie takich czynów jako zbrodni i zagrożenie ich projektowanymi sankcjami”⁵⁰³.

4.3. Zgodnie z § 1 art. 294 k.k. wartość mienia określona na poziomie mienia „znacznej wartości” w dalszym ciągu stanowi okoliczność kwalifikującą w odniesieniu do następujących typów podstawowych:

- 1) kradzieży zwykłej (art. 278 § 1 k.k.);
- 2) kradzieży cudzej karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego (art. 278 § 1a k.k.);
- 3) uzyskania bez zgody osoby uprawnionej cudzego programu komputerowego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (art. 278 § 2 k.k.);
- 4) kradzieży szczególnie zuchwałej (art. 278 § 3a k.k.);
- 5) kradzieży energii (art. 278 § 5 k.k.);

⁵⁰³ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

- 6) przywłaszczenia sobie cudzej rzeczy ruchomej lub prawa majątkowego (art. 284 § 1 k.k.);
- 7) przywłaszczenia powierzonej rzeczy ruchomej (art. 284 § 2 k.k.);
- 8) oszustwa (art. 286 § 1 k.k.);
- 9) żądania korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy (art. 286 § 2 k.k.);
- 10) oszustwa komputerowego (art. 287 § 1 k.k.);
- 11) niszczenia cudzej rzeczy, uszkodzenia lub czynienia niezdatną do użytku (art. 288 § 1 k.k.);
- 12) przerywania lub uszkodzenia kabla podmorskiego albo naruszania przepisów obowiązujących przy zakładaniu lub naprawie takiego kabla (art. 288 § 3 k.k.);
- 13) dopuszczenia się w celu przywłaszczenia wyrębu drzewa w lesie (art. 290 § 1 k.k.);
- 14) paserstwa umyślnego (art. 291 § 1 k.k.).

3.1. Mieniem znacznej wartości zgodnie z art. 115 § 5 k.k. nadal pozostaje mienia o wartości przekraczającej 200 000 zł w czasie popełnienia czynu zabronionego.

4.4. Przepis art. 294 § 3 k.k. formułuje nowy typ kwalifikowany, w części w odniesieniu do tych samych typów podstawowych, które wskazano w § 1, a częściowo do innych typów podstawowych.

4.4.1. Okolicznością kwalifikującą jest tu również wartość mienia, którą określono na poziomie mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości. Chodzi tu zatem o mienia o wartości przekraczającej 5 000 000 zł w czasie popełnienia czynu zabronionego.

4.4.2. Wartość mienia określona na poziomie mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, poza typami podstawowymi wskazanymi w art. 294 § 1 k.k., stanowi nadto okoliczność kwalifikującą w odniesieniu do 4 kolejnych typów podstawowych, a to:

- 1) kradzieży z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.);
- 2) rozboju (art. 280 § 1 k.k.);
- 3) kradzieży rozbójniczej (art. 281 k.k.);
- 4) wymuszenia rozbójniczego (art. 282 k.k.).

4.5. Konsekwencją przyjęcia typu kwalifikowanego opisanego w art. 294 § 3 k.k. jest zmiana ustawowego zagrożenia, które dla wszystkich typów wymienionych w tym przepisie ustawodawca określił w granicach od 3 lat pozbawienia wolności do 20 lat pozbawienia wolności.

4.6. Przepis art. 294 § 4 k.k. formułuje kolejny nowy typ kwalifikowany, odnoszący się zasadniczo do tych samych typów podstawowych, które wskazano w § 3.

4.6.1. Okolicznością kwalifikującą jest tu również wartość mienia, którą określono na poziomie mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości. Chodzi tu zatem o mienia o wartości przekraczającej 10 000 000 zł w czasie popełnienia czynu zabronionego.

4.6.2. Wartość mienia określona na poziomie mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, poza typami podstawowymi wskazanymi w art. 294 § 3 k.k., stanowi dodatkowo okoliczność kwalifikującą w odniesieniu do rozboju kwalifikowanego z art. 280 § 2 k.k.

4.7. art. 294 § 2 k.k. tworzy typy kwalifikowane w odniesieniu do tych samych występów, o których mowa w § 1, przy czym znamieniem kwalifikującym jest popełnienie czynu w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury.

4.7.1. Pojęcie dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury należy wyklądać w odniesieniu do pojęcia dobra kultury. To ostatnie pojęcie definiują Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze 14.05.1954 r.⁵⁰⁴ w art. 1 jako:

a) dobra ruchome lub nieruchome, które posiadają wielką wagę dla dziedzictwa kulturalnego narodu, np. zabytki architektury, sztuki lub historii, zarówno religijne, jak i świeckie; stanowiska archeologiczne; zespoły budowlane posiadające jako takie znaczenie historyczne lub artystyczne; dzieła sztuki, rękopisy, książki i inne przedmioty o znaczeniu artystycznym, historycznym lub archeologicznym, jak również zbiory naukowe i poważne zbiory książek, archiwaliów lub reprodukcji wyżej określonych dóbr;

b) gmachy, których zasadniczym i stosowanym w praktyce przeznaczeniem jest przechowywanie lub wystawianie dóbr kulturalnych ruchomych, np. muzea, wielkie biblioteki, składnice archiwalne, jak również schrony mające na celu przechowywanie w razie konfliktu zbrojnego dóbr kulturalnych ruchomych;

c) ośrodki obejmujące znaczną ilość dóbr kulturalnych („ośrodki zabytkowe”) – bez względu na ich pochodzenie oraz na osobę właściciela⁵⁰⁵.

4.8. Przestępstwa z art. 294 k.k. mogą być popełnione tylko umyślnie, z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym. Strona podmiotowa danego przestępstwa w typie kwalifikowanym odnośnie do znamienia kwalifikującego będzie spełniona nawet wówczas, gdy sprawca przewiduje, że wartość mienia może być znaczna, i na to się godzi⁵⁰⁶.

4.9. W doktrynie można zaobserwować rozbieżność w zakresie stanowisk co do tego, czy znamię kwalifikowane musi być przez sprawcę objęte umyślnością, przy czym możliwe jest tu przyjęcie zarówno zamiaru bezpośredniego, jak i ewentualnego⁵⁰⁷, czy też znamiona kwalifikujące z art. 294 § 1, 2, 3 lub 4 k.k. muszą być objęte umyślnością w formie właściwej dla danego typu przestępstwa przeciwko mieniu, które stanowi podstawę budowy typu kwalifikowanego, np. zamiarem kierunkowym w odniesieniu do przestępstwa kradzieży⁵⁰⁸. SA w Gdańsku⁵⁰⁹ wyraził pogląd, zgodnie z którym o znacznej wartości zagarniętego mienia w rozumieniu art. 294 § 1 k.k. decyduje przede wszystkim strona przedmiotowa przestępstwa, a więc wartość rzeczywiście zagarniętego mienia. Natomiast strona podmiotowa przestępstwa jest spełniona nawet wówczas, gdy sprawca przewiduje, że wartość zagarniętego mienia może być znaczna i na to się godzi. Zamiar bezpośredni sprawcy odnosi się więc do samego zagarnięcia mienia (art. 278 § 1 k.k.), natomiast znaczna wartość tego mienia (art. 294 § 1 k.k.) może być objęta zamiarem ewentualnym.

⁵⁰⁴ Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212, zał., z uzup.

⁵⁰⁵ M. Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2024, art. 294.

⁵⁰⁶ Wyrok SN z 10.10.1974 r., III KR 95/74, OSNKW 1975, nr 1, poz. 7.

⁵⁰⁷ Zob. M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny...*, komentarz do art. 294 k.k. teza III.1.

⁵⁰⁸ Zob. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, t. 3, A. Zoll (red.), Warszawa 2008, s. 433.

⁵⁰⁹ Wyrok SA w Gdańsku z 29.10.2014 r., II AKa 358/14, Legalis nr 1271298.

4.10. Artykuł 294 k.k. nie określa samodzielnie znamion typu czynu zabronionego, a tylko znamiona kwalifikujące, co wyklucza zastosowanie konstrukcji kumulatywnego zbiegu przepisów Kodeksu karnego z art. 11 § 2 k.k. W takiej sytuacji do należytego ustalenia kwalifikacji prawnej niezbędne jest powołanie przepisu określającego typ podstawowy danego przestępstwa w związku z art. 294 k.k. (wyrok SA we Wrocławiu z 27.03.2013 r., II AKa 72/13, LEX nr 1313479; wyrok SA w Krakowie z 07.06.2001 r., II AKa 107/01, KZS 2001/7–8, poz. 46; wyrok SA w Katowicach z 29.06.1999 r., II AKa 179/99, OSA 2000/7–8, poz. 52)⁵¹⁰.

4.11. Sankcje karne

4.11.1. Przestępstwa z art. 294 § 1 i § 2 k.k. stanowią występki i są zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do 10 lat.

4.11.2. Wobec sprawcy odpowiadającego na podstawie art. 294 § 1 lub § 2 k.k. sąd może orzec zamiast przewidzianej w tym przepisie kary pozbawienia wolności jednocześnie karę pozbawienia wolności w rozmiarze nieprzekraczającym 6 miesięcy oraz karę ograniczenia wolności do 2 lat na podstawie art. 37b k.k. Nie jest możliwe skorzystanie z dobrodziejstwa art. 37a k.k.

4.11.3. Czyny zabronione z art. 294 § 3 oraz § 4 k.k. stanowią zbrodnie i są zagrożone karą pozbawienia wolności w wymiarze od lat 3 do 20 (§ 3) oraz od 5 do 25 lat (§ 4).

4.11.4. Wobec sprawców przestępstw z art. 294 § 3 lub § 4 k.k. nie jest możliwe zastosowanie art. 37a k.k., sąd nie może również skorzystać z instytucji przewidzianej w art. 37b k.k.

4.11.5. Typy kwalifikowane z art. 294 § 3 i 4 k.k. są wykluczone z możliwości zastosowania instytucji z art. 387 § 1 k.k. z uwagi na górne zagrożenie karą pozbawienia wolności, która przekracza 15 lat.

4.11.6. Wobec sprawcy odpowiadającego na podstawie art. 294 k.k. możliwe jest zastosowanie instytucji tzw. czynnego żalu, określonej w art. 295 k.k.

---

⁵¹⁰ I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2023, art. 294.

Rozdział XVIII.

Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym

1. Art. 296 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 296.

§ 1. Kto, będąc obowiązany na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, wyrządza jej znaczną szkodę majątkową,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Jeżeli sprawca, o którym mowa w § 1, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, sprowadza bezpośrednie niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 1a działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 2 wyrządza szkodę majątkową w wielkich rozmiarach,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 3 działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4a. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego, współnika, akcjonariusza lub udziałowca pokrzywdzonej spółki lub członka pokrzywdzonej spółdzielni.

§ 5. Nie podlega karze, kto przed wszczęciem postępowania karnego dobrowolnie naprawił w całości wyrządzoną szkodę.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 296.

§ 1. Kto, będąc obowiązany na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku, wyrządza jej znaczną szkodę majątkową,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Jeżeli sprawca, o którym mowa w § 1, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciężącego na nim obowiązku, sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 1a działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 2 wyrządza szkodę majątkową w wielkich rozmiarach,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 3 działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4a. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 5. Nie podlega karze, kto przed wszczęciem postępowania karnego dobrowolnie naprawił w całości wyrządzoną szkodę.

1.1. art. 296 § 4a zmieniony przez nowelę lipcową z 2022 r.⁵¹¹, obowiązuje od 01.10.2023 r. Na mocy nowelizacji poszerzono krąg osób uprawnionych do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa z art. 296 § 1a k.k.

1.2. art. 296 § 1a k.k. przewiduje odpowiedzialność osoby obowiązanej na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, która przez nadużycie udzielonych jej uprawnień lub niedopełnienie ciężącego na niej obowiązku sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej.

1.3. Zgodnie z § 4a art. 296 k.k. – jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa – przestępstwo określone treścią § 1a k.k. jest ścigane w trybie publicznoskargowym na wniosek pokrzywdzonego. Mocą nowelizacji do podmiotów legitymowanych do złożenia wniosku należą również wspólnik, akcjonariusz lub udziałowiec pokrzywdzonej spółki lub członek pokrzywdzonej spółdzielni.

1.4. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, iż:

– „projekt usuwa dysfunkcyjność aktualnie obowiązującego przepisu art. 296 § 4a k.k., przewidującego wnioskowy tryb ścigania przestępstwa w postaci wyrządzenia szkody w obrocie gospodarczym. Aktualnie zawiera on unormowanie, wedle którego, jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa sprowadzenia bezpośredniego niebezpieczeństwa wyrządzenia znacznej szkody majątkowej następuje na wniosek pokrzywdzonego”;

– „proponuje się rozszerzenie tego katalogu, oprócz pokrzywdzonego, również o wspólnika, akcjonariusza lub udziałowca pokrzywdzonej spółki lub członka pokrzywdzonej spółdzielni. Chodzi o to, aby takie postępowanie mógł inicjować każdy zainteresowany podmiot pod względem swojego interesu majątkowego w ramach danej struktury organizacyjnej. Nie będzie zatem wymagane formalne wyrażenie woli ścigania przez właściwy organ statutowy

⁵¹¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

pokrzywdzonego, lecz wystarczająca będzie taka wola występująca po stronie podmiotu wchodzącego w skład struktury organizacyjnej pokrzywdzonego”;

– „regulacja taka przyczyni się zarówno do uproszczenia postępowania w przedmiocie sformułowania przez uprawniony podmiot woli ścigania, jak i zapewni ochronę i podmiotowość w tym zakresie wszystkim podmiotom, choćby pośrednio narażonym na skutki wyrządzenia pokrzywdzonemu znacznej szkody majątkowej”⁵¹².

2. Art. 299 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 299.

§ 1. Kto środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, posiada, używa, przekazuje lub wywozi za granicę, ukrywa, dokonuje ich transferu lub konwersji, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto będąc pracownikiem lub działając w imieniu lub na rzecz banku, instytucji finansowej lub kredytowej lub innego podmiotu, na którym na podstawie przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób dokonujących transakcji, przyjmuje, wbrew przepisom, środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, dokonuje ich transferu lub konwersji, lub przyjmuje je w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one przedmiot czynu określonego w § 1, lub świadczy inne usługi mające ukryć ich przestępne pochodzenie lub usługi w zabezpieczeniu przed zajęciem.

§ 3. (uchylony)

§ 4. (uchylony)

§ 5. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, działając w porozumieniu z innymi osobami,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 6. Karze określonej w § 5 podlega sprawca, jeżeli dopuszczając się czynu określonego w § 1 lub 2, osiąga znaczną korzyść majątkową.

§ 6a. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1 lub 2,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 7. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.

---

⁵¹² Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

§ 8. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1 lub 2, kto dobrowolnie ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia, jeżeli zapobiegło to popełnieniu innego przestępstwa; jeżeli sprawca czynił starania zmierzające do ujawnienia tych informacji i okoliczności, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary

Brzmienie do 12.02.2016 r.

Art. 299.

§ 1. Kto środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, przekazuje lub wywozi za granicę, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przypadku,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto będąc pracownikiem lub działając w imieniu lub na rzecz banku, instytucji finansowej lub kredytowej lub innego podmiotu, na którym na podstawie przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób dokonujących transakcji, przyjmuje, wbrew przepisom, środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, dokonuje ich transferu lub konwersji, lub przyjmuje je w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one przedmiot czynu określonego w § 1, lub świadczy inne usługi mające ukryć ich przestępne pochodzenie lub usługi w zabezpieczeniu przed zajęciem.

§ 3. (uchylony).

§ 4. (uchylony).

§ 5. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, działając w porozumieniu z innymi osobami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 6. Karze określonej w § 5 podlega sprawca, jeżeli dopuszczając się czynu określonego w § 1 lub 2, osiąga znaczną korzyść majątkową.

§ 7. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.

§ 8. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1 lub 2, kto dobrowolnie ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia, jeżeli zapobiegło to popełnieniu innego przestępstwa; jeżeli sprawca czynił starania zmierzające do ujawnienia tych informacji i okoliczności, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary.

2.1. Zmiany w przepisach art. 299 k.k.

2.1.1. Uwagi wstępne

2.1.1.1. Przepis art. 299 k.k. określa przestępstwo prania pieniędzy.

2.1.1.2. Zgodnie z ustawą z dnia 09.10.2015 r.⁵¹³ zmieniającą przepis art. 299 k.k. od dnia 13.02.2016 r.:

– w § 1 – dotychczasowe sformułowanie: „przekazuje lub wywozi za granicę”, zastąpiono nowym: „posiada, używa, przekazuje lub wywozi za granicę, ukrywa, dokonuje ich transferu lub konwersji”, czyli w istocie dodano pięć nowych (podkreślonych) rodzajów czynności sprawczych;

– dodano nowy § 6a.

2.1.1.3. W uzasadnieniu projektu ww. ustawy nowelizującej zmiany w art. 299 k.k. wskazano, że: „W ocenie Moneyval przewidziany w art. 299 § 1 zakres penalizacji nie jest w pełni zgodny ze zobowiązaniami międzynarodowymi Polski wynikającymi z Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzonej w Wiedniu dnia 20.12.1988 r. (Dz. U. Nr 15, poz. 69) oraz Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158). Moneyval wskazał, że obie te konwencje zawierają zobowiązanie do penalizacji czynów polegających na «konwersji (zmianie), transferze (przekazaniu), ukrywaniu, zatajeniu (maskowaniu), nabyciu, posiadaniu, korzystaniu (użytkowaniu)» środków pochodzących z przestępstwa. Jednocześnie komitet uznał, iż zastosowana w art. 299 § 1 k.k. *in fine* kategoria ogólna («podejmuje inne czynności») w połączeniu z dodatkowym wymogiem polegającym na konieczności wykazania ryzyka wystąpienia skutku nie jest wystarczająca dla wypełnienia zobowiązań w zakresie penalizacji prania pieniędzy. Moneyval zwrócił w szczególności uwagę, iż w przypadku ukrywania, konwersji, transferu, przyjmowania, posiadania, przekazywania i używania, byt przestępstwa określonego w konwencjach jest niezależny od ryzyka wystąpienia skutku.

W celu uniknięcia niejasności oraz zarzutów o naruszanie zobowiązań międzynarodowych, proponuje się uzupełnienie *expressis verbis* art. 299 § 1 k.k. o czynności (znamiona), które przewidziane są w ww. Konwencjach, a na których brak zwracał uwagę Moneyval.

Odnosząc się do zastosowanej siatki pojęciowej warto zaznaczyć, że znamię «dokonuje ich transferu lub konwersji» znajdowało się już wcześniej w art. 299 § 2 k.k. Przy tym język Konwencji powinien zostać zaadaptowany do pojęć wykorzystywanych w krajowych aktach prawnych. Nie ma konieczności wymieniania wprost «zatajania», bowiem czynność ta objęta jest zakresem «ukrywania». Z kolei «korzystanie» w Kodeksie karnym jest raczej stosowane do praw, zostało więc zastąpione terminem «używanie» odnoszonym do rzeczy.

W ocenie Moneyval poza zakresem penalizacji art. 299 k.k. pozostają również, przewidziane w art. 9 ust. 2 lit. d Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, zмова i współdziałanie (ang. *association, conspiracy*, fr. *association, entente*) w celu popełnienia przestępstwa, a zatem czynы *sui generis* polegające na porozumieniu dwóch lub więcej osób dokonanego w celu popełnienia czynu zabronionego. Zмова i współdziałanie jest w nomenklaturze Moneyval rozumiana jako związek mniej ścisły niż zorganizowana grupa przestępcza, co odpowiada polskiemu pojęciu przygotowania. Ta forma stadialna przestępstwa prania pieniędzy nie jest obecnie w Polsce karalna.

---

⁵¹³ Dz. U. z 2015 r. poz. 1855.

Zmowa i współdziałanie zostały przewidziane także w przywołanych powyżej Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi i Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Moneyval, ewaluując zgodność prawa krajowego z wymogami wspomnianej Konwencji, dopuszcza jednakże, aby państwa Rady Europy stosowały własny system, o ile jego efektem będzie karalność wejścia w porozumienie z inną osobą w celu dokonania prania pieniędzy, co – jak zaznaczono wyżej – na gruncie polskim odpowiada jednej z form przygotowania określonego w art. 16 § 1 k.k.

Z uwagi na treść rekomendacji, jak również na poważne konsekwencje przestępstwa prania brudnych pieniędzy jako takiego oraz pojmowanego jako sposób zatarcia śladów innych przestępstw, zwłaszcza popełnionych w ramach zorganizowanej przestępczości, celowe jest w tym wypadku objęcie kryminalizacją przestępstwa prania pieniędzy także w fazie stadialnej przygotowania.

Proponowane rozwiązanie powinno mieć także wpływ na możliwość prowadzenia postępowań karnych w sprawach o pranie pieniędzy od najwcześniejszego stadium, zdecydowanie upraszczając postępowanie dowodowe w tych sprawach. Specyfika przestępstwa prania pieniędzy polega na użyciu istniejących, legalnych instytucji, podmiotów itd. do wprowadzenia do obrotu środków pochodzących z przestępstwa. Z tego względu, w obecnym stanie prawnym jest niezmiernie trudno dokonać rozgraniczenia pomiędzy niekaralnym przygotowaniem a karalnym usiłowaniem prania brudnych pieniędzy. W konsekwencji prowadzi to do faktycznej bezkarności wszystkich form stadialnych tego przestępstwa poprzedzających fazę dokonania. Proponowana zmiana prowadzi do zmiany tego stanu rzeczy⁵¹⁴.

2.2. Komentarz do § 1

2.2.1. *Ratio legis* i znaczenie normatywne zmian zostało przedstawione w ww. uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej objaśniany przepis.

2.2.2. Przestępstwem prania pieniędzy jest również posiadanie, używanie, ukrywanie albo dokonanie transferu lub konwersji środków finansowych pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego.

2.2.3. Pojęcia posiadania, używania i ukrywania należy interpretować zgodnie z ich potocznym („słownikowym”) znaczeniem.

2.2.4. Zgodnie z pierwotną wolą projektodawców omawianej noweli, pojęcie używania należy odnosić do rzeczy, w przeciwieństwie do korzystania z praw. W obecnym stanie prawnym czynność używania należy generalnie utożsamiać z czynnością korzystania. Można w szczególności odnosić ją do używania (korzystania) z określonych praw majątkowych.

2.2.5. Zgodnie z wolą projektodawców omawianej noweli, pojęcie ukrywania należy utożsamiać z pojęciem zatajania (środków finansowych).

2.2.6. Dokonanie transferu lub konwersji należy interpretować identycznie jak do tej pory na gruncie przepisu art. 299 § 2 k.k.

2.3. Komentarz do nowego § 6a

2.3.1. Zgodnie z wolą ustawodawcy przygotowanie do przestępstwa określonego w § 1 lub 2 jest karalne.

⁵¹⁴ Uzasadnienie do projektu ustawy – druk nr 3659 Sejmu VI kadencji, s. 3–5.

2.3.2. Konieczny jest tutaj zabieg zastosowania matrycy zachowania (przygotowania) karalnego z art. 16 § 1 k.k. do zachowania karalnego z art. 299 § 1 i 2 k.k.

2.3.3. W omawianym przypadku, przedmiotem czynności sprawcy (przygotowania) nie są już (jeszcze) środki finansowe pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Chodzi bowiem o zachowania, które mają dopiero stworzyć warunki do właściwego prania pieniędzy. Takimi zachowaniami są w szczególności: wejście w porozumienie z inną osobą (po to, aby realizować pranie pieniędzy), uzyskanie lub przysposobianie środków potrzebnych dla prania pieniędzy, zbierania informacji na rzecz prania pieniędzy albo sporządzenia planu prania pieniędzy.

2.3.4. Czynności te mają charakter organizacyjny i znajdują się dopiero na przedpolu prania pieniędzy (nawet w formie usiłowania). W praktyce, nierzadko mogą one odnosić się nominalnie do typowych i legalnych działań organizacyjnych (biznesowych), realizowanych np. przez osoby trzecie. Dlatego konieczne jest podkreślenie, że są one karalne tylko i wyłącznie wtedy, gdy realizowane są w celu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy, czyli po to, aby realizować właśnie ten proceder. Wynika z tego, że podejmowanie takich czynności o charakterze organizacyjnym w sytuacji, w której cel taki nie jest jednoznaczny (i znamionuje co najwyżej zamiar ewentualny prania pieniędzy), nie jest karalne.

2.3.5. Wszystkie powyższe zmiany nie zmieniają dotychczasowej istoty i funkcji przepisów art. 299 k.k.

3. Art. 304 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 304.

§ 1. Kto, wyzyskując przymusowe położenie innej osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, zawiera z nią umowę, nakładając na nią obowiązek świadczenia niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnym, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto, w zamian za udzielone osobie fizycznej świadczenie pieniężne wynikające z umowy pożyczki, kredytu lub innej umowy, której przedmiotem jest udzielenie takiego świadczenia z obowiązkiem jego zwrotu, niezwiązanej bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową tej osoby, żąda od niej zapłaty kosztów innych niż odsetki w kwocie co najmniej dwukrotnie przekraczającej maksymalną wysokość tych kosztów określoną w ustawie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto, w związku z udzieleniem osobie fizycznej świadczenia pieniężnego wynikającego z umowy pożyczki, kredytu lub innej umowy, której przedmiotem jest udzielenie świadczenia pieniężnego z obowiązkiem jego zwrotu, niezwiązanej bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową tej osoby, żąda od niej zapłaty odsetek w wysokości co najmniej dwukrotnie przekraczającej stopę odsetek maksymalnych lub odsetek maksymalnych za opóźnienie, określonych w ustawie.

Brzmienie do 29.05.2020 r.:

Art. 304.

Kto, wyzyskując przymusowe położenie innej osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, zawiera z nią umowę, nakładając na nią obowiązki świadczenia niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnym, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

3.1. Ustawą z dnia 14.05.2020 r.⁵¹⁵, która weszła w życie w dniu 30.05.2020 r. w rozdziale XXXVI „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym” ustawodawca poszerzył zakres odpowiedzialności za przestępstwo lichwy o dwa typy czynów zabronionych kryminalizujących żądanie wobec osób fizycznych nadmiernych świadczeń z tytułu korzystania z kapitału (koszty pozaodsetkowe – § 2, odsetki – § 3 k.k.).

3.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.:

– „znamiona czynu z art. 304 k.k. w jego aktualnym brzmieniu zostały określone w sposób dostosowujący ten przepis przede wszystkim do warunków panujących na rynku konkurencyjnym przy założeniu autonomii woli stron. Ustawodawca nie dokonał zróżnicowania poziomu ochrony w zależności od tego, czy pokrzywdzony jest przedsiębiorcą czy konsumentem. Tymczasem poziom świadomości potencjalnych zagrożeń wśród tych grup uczestników obrotu prawnego jest różny. Oferenci tego rodzaju pożyczek wobec konsumentów wykorzystują swoją pozycję i zjawisko asymetrii informacji. Przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą dokonują natomiast bardziej świadomej oceny ryzyka. Nawet bardzo wysokie koszty takiej pożyczki przy sprzyjających warunkach mogą zostać w całości pokryte z osiągniętych przychodów i w ogólnym rachunku ekonomicznym przedsiębiorstwo może wykazać zysk ekonomiczny. W stosunku do konsumenta taka możliwość jest raczej wykluczona”;

– „z tego względu, o ile w stosunku do przedsiębiorcy jest uzasadnione uzależnienie kryminalizacji od elementów subiektywnych związanych z oceną jego aktualnego położenia, to w przypadku konsumentów znamiona czynu powinny być określone z zastosowaniem czynnika obiektywnego”;

– „czynnikiem takim jest wysokość tej części świadczenia pieniężnego lub to świadczenie pieniężne, które jest związane z udostępnieniem kapitału na określony czas. Świadczenie to natomiast bezpośrednio nie musi być uzależnione od upływu czasu ani nie musi być określone w sposób procentowy od kwoty kapitału. Zgodnie z projektowanym przepisem wystarczające jest bowiem przekroczenie równowartości co najmniej dwukrotności maksymalnej wysokości kosztów pozaodsetkowych lub co najmniej dwukrotności stopy odsetek maksymalnych określonych w ustawie (...)”;

– „należy podkreślić, że obecnie obowiązujący przepis art. 304 k.k. obejmuje bardzo wąski zakres zachowań. Jest on ewidentnie niedostosowany do ścigania typowych współczesnych przestępstw lichwiarskich, czyli tzw. pożyczek „chwilówek”, w wyniku których

⁵¹⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 875.

pokrzywdzeni tracą czasem dorobek całego życia wskutek niespłacenia w terminie pożyczki na stosunkowo niewielką kwotę⁵¹⁶.

3.3. Wprowadzenie dwóch typów czynów zabronionych stanowiących lichwę kapitałową wobec konsumenta odbyło się w ramach pakietu ustaw należących do tzw. „Tarczy Antykryzysowej”, mających na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19. W ocenie projektodawców komentowana regulacja ma na celu ochronę najsłabszych uczestników obrotu prawnego przed niekorzystnymi skutkami zobowiązań kredytowych i pożyczkowych, które mogą być przez nich zaciągnięte na skutek niekorzystnych zmian gospodarczych spowodowanych wirusem SARS-CoV-2. Trzeba zaznaczyć, że w istocie art. 304 k.k. zarówno przełamuje zasadę prawa karnego, która zakłada, że zgoda pokrzywdzonego wyłącza bezprawność czynu, ale również – co budzi poważne zastrzeżenia – narusza zasadę subsydiarności prawa karnego⁵¹⁷.

3.4. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony jest pewność i uczciwość obrotu prawnego, swoboda umów oraz interesy jego uczestników, a także jest mienie nieprofesjonalnych uczestników obrotu i szeroko rozumiane prawo do wolności zachowania. Przepisy art. 304 § 2 oraz art. 304 § 3 k.k. obejmują ochroną osoby fizyczne poza obszarem ich działalności gospodarczej.

3.5. Strona przedmiotowa

3.5.1. Czynność sprawcza nowych typów lichwy polega na żądaniu od strony umowy, która uzyskała świadczenie pieniężne, zapłaty odsetek w wysokości co najmniej dwukrotnie przekraczającej stopę odsetek maksymalnych lub odsetek maksymalnych za opóźnienie, określonych w ustawie (art. 304 § 3 k.k.), lub kosztów innych niż odsetki w kwocie co najmniej dwukrotnie przekraczającej maksymalną wysokość tych kosztów określoną w ustawie (art. 304 § 2 k.k.).

3.5.2. Przedmiotem żądania sprawcy jest zatem świadczenie pieniężne wynikające z umowy pożyczki, kredytu lub innej umowy, której przedmiotem jest udzielenie takiego świadczenia z obowiązkiem jego zwrotu, niezwiązanej bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową tej osoby. Przedmiot ten stanowią inne niż odsetki koszty, w tym koszty usług dodatkowych, których poniesienie przez osobę, na rzecz której udzielono świadczenia, jest niezbędne do zawarcia umowy.

3.5.3. Odsetki maksymalne, o których mowa w art. 304 § 3 k.k., określone są – odpowiednio – w art. 359 § 2¹ 481§ 2¹ k.c.

3.5.4. Koszty pozaodsetkowe w rozumieniu art. 304 § 2 k.k. dotyczą kosztów innych niż odsetki w kwocie co najmniej dwukrotnie przekraczającej ich maksymalną wysokość określoną w:

1) ustawie z dnia 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim⁵¹⁸, której art. 36a wskazuje maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów takiego kredytu;

⁵¹⁶ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2, druk sejmowy nr 344 z 28.04.2020 r.

⁵¹⁷ Zob. szerzej J. Giezek, K. Lipiński, *Nowe typy przestępstw lichwiarskich (art. 304 § 2 i 3 k.k.) a zasada subsydiarności prawa karnego*, NKPK, t. 57, AUWr No 4015, Wrocław 2020.

⁵¹⁸ Tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 1497 ze zm.

2) ustawie z dnia 23.03.2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami⁵¹⁹, uwzględniającej opłaty, prowizje, podatki i marże, jeżeli są znane kredytodawcy, koszty usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, w przypadku gdy ich poniesienie jest niezbędne do uzyskania kredytu hipotecznego lub do uzyskania go na oferowanych warunkach – z wyjątkiem kosztów opłat notarialnych i opłat sądowych ponoszonych przez konsumenta – w kosztach pozaodsetkowych kredytu hipotecznego (art. 4 pkt 5 ustawy);

3) ustawie z dnia 23.10.2014 r. o odwróconym kredycie hipotecznym⁵²⁰, która przez inne koszty nakazuje rozumieć koszty inne niż odsetki, które kredytobiorca jest zobowiązany ponieść w związku z umową odwróconego kredytu hipotecznego, w szczególności prowizje i inne opłaty (art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy).

3.5.5. Nie wyczerpuje znamion przestępstw z art. 304 § 2 i 3 k.k. samo zawarcie umowy zobowiązującej do nadmiernego świadczenia, tj. takiej, w której zamieszczono wskazaną wyżej wysokość odsetek lub kosztów pozaodsetkowych, lecz dopiero zażądanie od pokrzywdzonego skonkretyzowanej kwoty.

3.5.6. Żądanie nadmiernego świadczenia z tytułu korzystania z kapitału może mieć formę czynności faktycznej (np. sformułowane w rozmowie, zawarte w korespondencji pisemnej), jak również czynności procesowej, np. wystąpienia z powództwem, zawezwania do próby ugodowej czy próby egzekucji na podstawie aktu notarialnego.

3.5.7. Dla bytu przestępstw z art. 304 § 2 i 3 k.k. nie ma znaczenia, w odróżnieniu od przestępstwa lichwy określonego w art. 304 § 1 k.k., czy osoba pokrzywdzona znajdowała się w przymusowym położeniu, zawierając niekorzystną umowę pożyczkową lub kredytową.

3.6. Typ kwalifikowany

Nowe typy lichwy nie są, pomimo wyższego zagrożenia karą, typami kwalifikowanymi lichwy tradycyjnej (obecnie z art. 304 § 1 k.k.), albowiem w sposób odmienny zostały uregulowane znamiona czasownikowe, tj. zawarcie umowy w § 1 i żądanie zapłaty w § 2 i § 3. Nie powtarza się także znamię przymusowego położenia (obecne wyłącznie w § 1).

3.7. Podmiot

Podmiotem przestępstw z art. 304 § 2 i § 3 k.k. może być każdy (przestępstwa powszechne).

3.8. Strona podmiotowa

Przestępstwo określone w art. 304 k.k. jest przestępstwem umyślnym i może być popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim. W § 1 wskazuje na to sformułowanie „wyzyskując”, zatem sprawca musi być świadomy przymusowego położenia swojego kontrahenta. Natomiast w § 2 i § 3 zabarwione podmiotowo jest znamię „żąda”.

3.9. Sankcje karne

3.9.1. Przestępstwa lichwy kapitałowej określone w art. 304 § 2 i § 3 k.k. zagrożone są karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

3.9.2. Przestępstwo wyzysku, wypełniające obecną treść art. 304 § 1 k.k. pozostaje zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3.

3.9.3. Oznacza to, że zarówno do sprawy przestępstwa z art. 304 § 1 k.k., jak i z art. 304 § 2 i § 3 k.k. może być zastosowana instytucja warunkowego umorzenia postępowania (art.

⁵¹⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2245 ze zm.

⁵²⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 152 ze zm.

66 k.k.) oraz nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 7 k.k.) Sąd może wymierzyć karę nieizolacyjną na podstawie art. 37a k.k. bądź karę mieszaną w oparciu o art. 37b k.k.

3.10. Tryb ścigania

Przestępstwa z art. 304 k.k. są ścigane w trybie publicznoskargowym.

3.11. Zagadnienia intertemporalne

Zgodnie z art. 65 ustawy zmieniającej⁵²¹ przepisy art. 304 § 2 i § 3 k.k. mają zastosowanie do czynów popełnionych po dniu 30.05.2020 r., a także do umów zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy z 14.05.2020 r., jeśli podlegające kryminalizacji żądanie skierowane zostanie do pokrzywdzonego po tym dniu, zaś wysokość żądanych kosztów lub odsetek przekracza poziom dozwolony w dniu wejścia w życie ustawy z 31.03.2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw⁵²².

3.12. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw

3.12.1. Jeśli sprawca najpierw zawiera umowę, wykorzystując przymusowe położenie pokrzywdzonego, a następnie na jej podstawie żąda zapłaty nadmiernych świadczeń w rozumieniu nowych przepisów należy przyjąć konstrukcję czynu współlukarane go uprzedniego.

3.12.2. W przypadku wielości zachowań polegających na zawieraniu umów możliwa jest konstrukcja czynu ciągłego (art. 12 k.k.).

3.12.3. Możliwy jest kumulatywny zbieg przepisów art. 286 k.k. oraz 304a k.k.

4. Art. 305 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 305.

§ 1. Kto utrudnia lub udaremnia przetarg albo postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego, działając na szkodę właściciela mienia, osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany bądź która prowadzi postępowanie, albo na szkodę interesu publicznego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto, w celu wywarcia bezprawnego wpływu na wynik trwającego lub przygotowywanego przetargu lub postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, wchodzi w porozumienie z inną osobą, przekazuje lub rozpowszechnia informacje lub przemilcza istotne okoliczności, działając na szkodę właściciela mienia, osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest lub ma być dokonywany bądź która prowadzi lub ma prowadzić postępowanie, albo na szkodę interesu publicznego,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do aukcji.

⁵²¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 875.

⁵²² Dz. U. z 2020 r. poz. 568.

§ 5. Ściganie przestępstwa określonego w § 1–4 następuje na wniosek pokrzywdzonego, chyba że pokrzywdzonym jest Skarb Państwa lub przedmiot przetargu, aukcji lub zamówienia publicznego jest co najmniej w części finansowany ze środków publicznych.

§ 6. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 2, który zawiadomił o fakcie jego popełnienia organ powołany do ścigania przestępstw lub organ ochrony konkurencji państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Komisję Europejską i ujawnił wszystkie istotne okoliczności tego przestępstwa, zanim organ powołany do ścigania przestępstw o nim się dowiedział.

Brzmienie od 20.05.2023 r. do 30.09.2023 r.:

Art. 305.

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, udaremnia lub utrudnia przetarg publiczny albo wchodzi w porozumienie z inną osobą działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w związku z publicznym przetargiem rozpowszechnia informacje lub przemilcza istotne okoliczności mające znaczenie dla zawarcia umowy będącej przedmiotem przetargu albo wchodzi w porozumienie z inną osobą, działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 6. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub § 2, który zawiadomił o fakcie jego popełnienia organ powołany do ścigania przestępstw lub organ ochrony konkurencji państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Komisję Europejską i ujawnił wszystkie istotne okoliczności tego przestępstwa, zanim organ powołany do ścigania przestępstw o nim się dowiedział.

Brzmienie do 19.05.2023 r.

Art. 305.

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, udaremnia lub utrudnia przetarg publiczny albo wchodzi w porozumienie z inną osobą działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w związku z publicznym przetargiem rozpowszechnia informacje lub przemilcza istotne okoliczności mające znaczenie dla zawarcia umowy będącej przedmiotem przetargu albo wchodzi w porozumienie z inną osobą, działając na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

4.1. art. 305 k.k. w brzmieniu nadanym mu nowelą lipcową z 2022 r.⁵²³ obowiązuje od 01.10.2023 r., natomiast § 6 dodany na mocy ustawy z dnia 09.03.2023 r. o zmianie ustawy

⁵²³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw⁵²⁴ obowiązuje od 20.05.2023 r.

4.2. Zmiany dotyczące przestępstw z art. 305 k.k., które weszły w życie na mocy nowelizacji w latach 2022–2023 polegały na:

– modyfikacji znamion przestępstwa typizowanego w § 1 poprzez:

a) usunięcie znamienia strony podmiotowej „w celu osiągnięcia korzyści majątkowej” oraz opisu czynności sprawczej „wchodzi w porozumienie z inną osobą”;

b) uzupełnienie opisu czynności sprawczej o zwrot „postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego”;

c) dodanie do przedmiotu ochrony: „osoby lub instytucji, która prowadzi postępowanie” oraz „interesu publicznego”;

d) rozszerzenie zakresu przedmiotowego poprzez usunięcie zwrotu „publiczny” w odniesieniu do przetargu;

– modyfikacji znamion przestępstwa typizowanego w § 2 poprzez:

a) uzupełnienie znamienia strony podmiotowej o sformułowanie: w celu wywarcia bezprawnego wpływu na wynik trwającego lub przygotowywanego przetargu lub postępowania o udzielenie zamówienia publicznego;

b) uzupełnienie opisu czynności sprawczej o zachowania: „wchodzi w porozumienie z inną osobą” oraz „przekazuje”;

c) usunięcie zwrotu „mających znaczenie dla zawarcia umowy będącej przedmiotem przetargu” w odniesieniu do rodzaju informacji będących przedmiotem czynności sprawczych;

d) dodanie do przedmiotu ochrony: „osoby lub instytucji, która prowadzi postępowanie” oraz „interesu publicznego”;

e) rozszerzenie zakresu przedmiotowego poprzez usunięcie zwrotu „publiczny” w odniesieniu do przetargu;

f) zaostrzenie ustawowego zagrożenia wymiaru kary określonego dotychczas do 3 lat pozbawienia wolności na karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;

– wprowadzenie typu kwalifikowanego w § 3 wobec przestępstw określonych w § 1 oraz § 2 k.k., którego znamieniem strony podmiotowej jest działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, zagrożonego karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8;

– dodanie § 4, stanowiącego odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów z § 1–§ 3 w przypadku aukcji;

– dodanie § 5 normującego tryb ścigania przestępstw określonych w § 1–§ 3 art. 305 k.k., który zakłada, że ściganie przestępstw następuje na wniosek pokrzywdzonego, chyba że pokrzywdzonym jest Skarb Państwa lub przedmiot przetargu, aukcji lub zamówienia publicznego jest co najmniej w części finansowany ze środków publicznych;

– dodanie § 6 obejmującego instytucję czynnego żalu wobec sprawcy przestępstwa określonego w § 1 lub § 2 art. 305 k.k.

4.3. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano m.in.:

– „zmiany w art. 305 k.k. wynikają z potrzeby doprecyzowania i unowocześnienia ujętych w nim przepisów karnych. Obecne brzmienie art. 305 k.k. nasuwało liczne uwagi krytyczne

⁵²⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 852.

zarówno ze strony praktyków, jak teoretyków prawa karnego. Przepis art. 305 § 1 k.k. powtarza, w postaci prawie niezmienionej, brzmienie art. 245 Kodeksu karnego z 1969 r., recypowane z kolei z Kodeksu karnego z 1932 r. Mimo że przepis ten powstał w zupełnie innych realiach gospodarczych, określone w nim znamiona są w dalszym ciągu użyteczne, z tym jednak, że stały się one niewystarczające dla objęcia szerszej gamy współczesnych zachowań kryminalnych”;

– „pierwszy problem związany z obecnym brzmieniem art. 305 k.k. polega na tym, że zakres przedmiotowy tej regulacji jest zbyt wąski w stosunku do realiów obrotu gospodarczego. Przepis art. 305 k.k. w obecnym brzmieniu kryminalizuje jedynie czyny podjęte w związku z «przetargiem publicznym». Rozumienie tego pojęcia okazało się dyskusyjne, nie istnieje bowiem jego prawna definicja. Przeciwstawia się zatem «przetarg publiczny» przetargowi prowadzonemu na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego, co oznacza, że te same zachowania są kryminalizowane, gdy dotyczą przetargu prowadzonego w trybie Prawa zamówień publicznych, a irrelevantne prawnokarnie, gdy dotyczą przetargu prowadzonego w trybie przepisów prawa cywilnego (...)”;

– „drugim problemem dotyczącym art. 305 k.k. jest obecnie zbyt wąski zakres czasowy w wypadku czynów określonych w § 2. Zgodnie z poglądami nauki prawa karnego, znamię utrudniania lub udaremniania przetargu może odnosić się jedynie do przetargu już rozpoczętego, gdyż «przetarg» jako taki zaczyna swój byt prawny nie wcześniej niż w momencie wszczęcia postępowania o zamówienie publiczne w tym akurat trybie. W wypadku czynów określonych w art. 305 § 1 k.k. pogląd ten jest niewątpliwie słuszny i nie powoduje problemów w praktyce. Jednakże z braku odmiennych uregulowań komentatorzy przenoszą go również na czyny określone w art. 305 § 2 k.k., przyjmując, że identyczny zakres czasowy odnosi się do zmywy przetargowej. Biorąc pod uwagę, że zmywa przetargowa ma zwykle miejsce jeszcze przed rozpoczęciem przetargu, należy doprecyzować brzmienie tego przepisu, aby uniknąć podobnych interpretacji. Nowelizowany § 2 stwierdza zatem jasno, że zakres czasowy obejmuje zarówno trwający, jak dopiero przygotowywany przetarg lub postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego”;

– „trzeci obecnie istniejący problem wynika z faktu, że art. 305 § 1 k.k. zawiera dodatkowe znamię czasownikowe: «wchodzi w porozumienie z inną osobą», które to znamię zostaje następnie powtórzone w § 2. Powtórzenie to należy uznać za błąd legislacyjny, gdyż jedno i to samo zachowanie jest kryminalizowane dwukrotnie: raz w § 1, drugi raz w § 2. Brzmienie § 2 jest wprawdzie szersze, lecz czyn polegający na wejściu w porozumienie w związku z przetargiem mieści się w zakresie obu tych przepisów (...). Projekt likwiduje natomiast kierunkowy charakter przestępstwa z art. 305 § 1 k.k., a więc będzie ono mogło zostać popełnione również w zamiarze ewentualnym. Natomiast działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej stanowić będzie § 3 okoliczność kwalifikującą dla obu typów (z § 1 i 2)⁵²⁵.

4.4. Wszelkie bezprawne zmywy co najmniej dwóch przedsiębiorców w celu uzyskania korzystnego dla nich wyniku postępowania przetargowego i wyeliminowania z tego postępowania innych uczestników lub innych ofert, jest porozumieniem zaliczanym do niedopuszczalnych praktyk zakłócających uczciwą konkurencję na rynkach krajów UE (zob. art. 101 ust. 1 TFUE). Co więcej, z dniem 20.05.2023 r. zmywa przetargowa jest jedną z cech lub

⁵²⁵ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

przesłanek kartelu, a więc zakazanego przez prawa porozumienia co najmniej dwóch przedsiębiorców (zob. art. 4 pkt 5a dodany do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, na mocy ustawy z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw⁵²⁶)⁵²⁷.

4.5. Przedmiot ochrony

4.5.1. Przepis art. 305 k.k. znajduje się w rozdziale XXXVI Kodeksu karnego „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”, co ma istotny wpływ na określenie przedmiotu ochrony.

4.5.2. O. Górniok wskazuje, że przedmiotem ochrony tego przepisu są reguły prawidłowego funkcjonowania przetargu publicznego w takim zakresie, w jakim wymagają tego interesy właściciela mienia, które jest przedmiotem przetargu oraz osób i instytucji, na rzecz których jest on dokonywany⁵²⁸.

4.5.3. Natomiast r. Zawłocki, uznając uczciwość i rzetelność w obrocie gospodarczym związaną z przetargami publicznymi jako rodzajowy przedmiot ochrony, wskazuje, że przepis art. 305 k.k. chroni również zasady prawidłowego toku przetargu publicznego oraz – jako indywidualny przedmiot ochrony – majątkowy interes beneficjenta przetargu publicznego⁵²⁹.

4.5.4. Omawiane przepisy w dotychczasowym brzmieniu chroniły wyłącznie interes majątkowy organizatora przetargu, właściciela mienia lub innego podmiotu, na rzecz którego dany przetarg był organizowany (prowadzony). Nie dotyczyły zaś uczestników samego postępowania – oferentów (tak SA w Szczecinie w wyroku z 13.02.2015 r., II AKa 205/14, LEX nr 1668675). Nowela lipcowa z 2022 r. dokonała istotnych zmian w znamionach obu czynów związanych z zakłócaniem przetargu publicznego. Na mocy tej noweli chroni się już nie tylko organizatora danego postępowania lub właściciela licytowanego na nim mienia, lecz także interes uczestników postępowania, czyli oferentów⁵³⁰.

4.6. Strona przedmiotowa

4.6.1. Czynność sprawcza przestępstwa z § 1 polega na: udaremnieniu przetargu albo postępowania o udzielenie zamówienia publicznego lub utrudnieniu przetargu albo postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

4.6.2. Czynność sprawcza przestępstwa z (§ 2) polegać może na: 1) wejściu w porozumienie z inną osobą, 2) przekazaniu informacji, 2) rozpowszechnianiu informacji lub 4) przemilczeniu istotnych okoliczności w celu wywarcia bezprawnego wpływu na wynik trwającego lub przygotowywanego przetargu lub postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

4.6.3. Ustawowo stypizowanym skutkiem powiązanim z każdym znamieniem czasownikowym określonym w § 1 i § 2 art. 305 k.k. jest działanie na szkodę właściciela mienia, osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest lub ma być dokonywany bądź która prowadzi lub ma prowadzić postępowanie, albo na szkodę interesu publicznego.

4.6.4. Sformułowanie „działając na szkodę” jest znamieniem skutku przestępstwa i oznacza zarówno efektywne wyrządzenie szkody materialnej, jak i spowodowanie realnego, a nie

⁵²⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 852.

⁵²⁷ Tak: T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2023, art. 305.

⁵²⁸ O. Górniok, *Przestępstwa gospodarcze. Rozdział XXXVI i XXXVII Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 91.

⁵²⁹ R. Zawłocki, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 222–316*, Warszawa 2006, s. 1429–30.

⁵³⁰ T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny...*, art. 305.

abstrakcyjnego, niebezpieczeństwa jej powstania, przy czym niezbędne jest tu ustalenie rozmiaru tego uszczerbku majątkowego, jako że od tego zależy – ze względu na treść art. 115 § 2 k.k. w zw. z art. 1 § 1 i 2 k.k. – możliwość uznania czynu sprawcy za przestępstwo. Dla realizacji znamion przestępstw z art. 305 k.k. nie jest konieczne wystąpienie szkody, wystarczy samo zagrożenie nią⁵³¹.

4.6.5. „Działanie na szkodę” oznacza spowodowanie niebezpieczeństwa uszczerbku na mieniu pokrzywdzonego albo interesu publicznego. Podmiotem, na który sprawca oddziałuje, jest właściciel mienia, osoba (fizyczna, prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej) oraz instytucja. Gdy chodzi o osobę oraz instytucję, nie jest wymagane, by była ona właścicielem mienia, koniecznym elementem jej charakterystyki jest posiadanie statusu podmiotu, na rzecz którego dokonywany jest przetarg.

4.6.6. Zachowanie sprawcy może dotyczyć przetargu publicznego lub prywatnego, postępowania o udzielenie zamówienia publicznego bądź aukcji.

4.6.7. Ustawa z dnia 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych⁵³² w art. 129 przewiduje następujące tryby udzielenia zamówienia publicznego: przetarg nieograniczony, przetarg ograniczony, negocjacje z ogłoszeniem, dialog konkurencyjny, partnerstwo innowacyjne, negocjacje bez ogłoszenia oraz zamówienie z wolnej ręki. Tym ostatnim trybem, w każdej z pozostałych procedur powinien brać udział więcej niż jeden wykonawca lub dostawca. Oznacza to, że co do zasady czynu z art. 305 § 2 k.k. nie można dopuścić się w zakresie zamówienia z wolnej ręki. Przedmiotem ochrony jest każdy rodzaj przetargu, który może mieć postać pisemnego, ustnego (aukcja) czy też elektronicznego (licytacja elektroniczna).

4.6.8. *Novum* wprowadzonym na gruncie noweli lipcowej z 2022 r. jest penalizacja zachowań w związku z prowadzeniem aukcji (§ 4 art. 305 k.k.). Stanowi ona odrębną od przetargu procedurę zawarcia umowy, w której charakterystyczna jest jedność miejsca i czasu. Uczestnicy i organizator obecni są bowiem równocześnie w jednym miejscu i w jednym czasie, ewentualnie komunikują się za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość. Oferty składane są przez uczestników stopniowo w drodze tzw. postąpień. Zawarcie umowy następuje po wybraniu oferty najkorzystniejszej pod względem ceny⁵³³.

4.6.9. Do znamion czasownikowych z art. 305 § 1 k.k. należą: „udaremnienie” odbycia się przetargu albo postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, które oznacza całkowite uniemożliwienie jego odbycia się. Bez znaczenia jest sposób, w jaki doprowadzono do takiego skutku (przestępny lub innego rodzaju), oraz czas, w którym to nastąpiło (przed rozpoczęciem przetargu czy w jego trakcie). Natomiast „utrudnianie” to stworzenie takich przeszkód faktycznych lub prawnych, które doprowadzą do zakłócenia procedury przetargowej albo postępowania o udzielenie zamówienia publicznego i są niekorzystne z punktu widzenia celu ekonomicznego samego przetargu.

4.6.10. Czynność sprawcza przestępstwa z art. 305 § 2 k.k. polegająca na „rozpowszechnianiu informacji” w rozumieniu komentowanego przepisu niekoniecznie musi oznaczać uczynienie informacji znanymi nieokreślonemu z góry kręgowi podmiotów. Wystarczy,

⁵³¹ Zob. wyrok SA we Wrocławiu z 16.05.2017 r., II AKa 35/17, LEX nr 2329069; postanowienie SN z 06.06.2019 r., III KK 130/18, LEX nr 2683442.

⁵³² T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1320 ze zm.

⁵³³ P. Nazaruk, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, J. Ciszewski (red.), LEX/el. 2023, art. 70(1).

jeżeli sprawca ujawni informację określonej z góry, lecz szerszemu kręgowi osób, np. choćby części uczestników przetargu⁵³⁴

4.6.11. Natomiast „przekazywanie” oznacza powtórzenie informacji innej osobie.

4.6.12. „Przemilczenie istotnych okoliczności” zachodzi wówczas, kiedy sprawca posiada prawny obowiązek ich ujawnienia, jednak nie czyni tego. Istotność danej okoliczności ocenia się przez pryzmat jej potencjalnego wpływu na decyzję o zawarciu umowy czy przystąpieniu do przetargu.

4.6.13. „Wejście w porozumienie z inną osobą” należy uznać za „swoiste przestępstwo, którego momentem dokonania jest nastąpienie porozumienia”⁵³⁵, a więc objęte karalnością zostaje tu przygotowanie do zachowania polegającego na udaremnianiu lub utrudnianiu przetargu, chyba że osoba, która weszła w porozumienie z inną osobą podjęła istotne starania zmierzające do zapobieżenia dokonaniu (art. 17 § 1 k.k.).

4.6.14. Wszystkie zachowania typizowane w § 2 art. 305 k.k. muszą być ukierunkowane na wywarcie bezprawnego wpływu na wynik trwającego lub przygotowywanego przetargu lub postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

4.7. Typ kwalifikowany

4.7.1. art. 305 § 3 k.k. określa wspólny typ kwalifikowany dla czynów z § 1 oraz § 2. Znamieniem kwalifikującym jest działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

4.7.2. Zgodnie z art. 115 § 4 k.k. korzyścią majątkową lub osobistą jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego.

4.8. Podmiot

4.8.1. Przestępstwa z art. 305 § 1 i § 2 k.k. są przestępstwami powszechnymi. Ich sprawcą może być zarówno uczestnik przetargu, jak i osoba prowadząca przetarg. Możliwa jest realizacja znamion art. 305 § 1 tak przez właściciela mienia objętego przetargiem (wówczas gdy np. działa na szkodę wierzycieli), jak i przez osobę, na rzecz której przetarg jest dokonywany (gdy np. działa na szkodę dłużnika – właściciela mienia lub innego beneficjanta przetargu).

4.8.2. Wyjątek stanowi jedynie określony w § 2 art. 305 typ przemilczenia istotnych okoliczności, którego sprawcą może być tylko taka osoba, na której ciążył szczególny prawny obowiązek informowania. W tym zakresie jest to zatem przestępstwo indywidualne.

4.9. Strona podmiotowa

4.9.1. Przestępstwo z art. 305 § 1 k.k. można popełnić umyślnie w obu postaciach zamiaru – bezpośrednim i ewentualnym.

4.9.2. Przestępstwo z art. 305 § 2 k.k. można popełnić umyślnie w zamiarze bezpośrednim kierunkowym.

4.9.3. Przestępstwo z art. 305 § 3 k.k. należy do grupy przestępstw kierunkowych. Sprawca musi działać w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (zamiar bezpośredni zabarwiony motywacją).

4.10. Sankcje karne

4.10.1. Występek z art. 305 § 1 k.k. jest zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 3.

⁵³⁴ W. Wróbel, [w:] *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel (red.), Warszawa 1995, s. 51.

⁵³⁵ O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze [w:] Prawo gospodarcze i handlowe*, t. 10, S. Włodyka (red.), Warszawa 2003, s. 84.

4.10.2. Występek z art. 305 § 2 k.k. jest zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

4.10.3. Występek z art. 305 § 3 k.k. jest zagrożony karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

4.10.4. Oznacza to, że zarówno do sprawcy przestępstwa z art. 305§ 1 k.k., jak i z art. 305§ 2 k.k. może być zastosowana instytucja warunkowego umorzenia postępowania oraz nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 7 k.k.). W przypadku skazania z art. 305 § 1 k.k. Sąd może również odstąpić od wymierzenia kary (art. 59 k.k.). Do wszystkich typów czynów zabronionych z art. 305 k.k. możliwe jest zastosowanie art. 37a k.k. oraz 37b k.k.

4.10.5. Zgodnie z art. 40 § 2 k.k. sąd może orzec pozbawienie praw publicznych w razie skazania za przestępstwa określone w art. 305 § 1–§ 4 k.k.

4.10.6. Zgodnie z art. 41 § 1aa k.k. sąd orzeka zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk lub wykonywania wszelkich lub określonych zawodów lub wykonywania wszelkiej lub określonej pracy na podstawie stosunku pracy, umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, lub umowy o dzieło w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, a także w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio lub pośrednio przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów, w razie skazania osoby pełniącej funkcję publiczną za przestępstwa określone w art. 305 § 1–4 k.k.

4.10.7. Zgodnie z art. 41 § 1ab k.k. orzeczenie wyżej omówionego zakazu wobec skazania innej osoby ma charakter fakultatywny.

4.11. Tryb ścigania

Omawiane przestępstwa są ścigane na wniosek, chyba że pokrzywdzonym jest Skarb Państwa lub przedmiot przetargu, aukcji lub zamówienia publicznego jest co najmniej w części finansowany ze środków publicznych – wówczas ściganie następuje z urzędu.

4.12. Klauzula niekaralności i odstąpienie od wymierzenia kary

4.12.1. W art. 305 § 6 k.k. wprowadzono klauzulę niekaralności dla sprawcy przestępstwa z art. 305 § 1 lub § 2 k.k., który zawiadomił o fakcie jego popełnienia organ powołany do ścigania przestępstw lub organ ochrony konkurencji państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Komisję Europejską i ujawnił wszystkie istotne okoliczności tego przestępstwa, zanim organ powołany do ścigania przestępstw o nim się dowiedział.

4.12.2. Jest to typowa klauzula czynnego żalu, polegająca na ujawnieniu przed Komisją Europejską lub innym organem dowolnego kraju unijnego, odpowiedzialnego za zwalczanie praktyk ograniczających konkurencję w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE, powstania kartelu, którego przedmiotem jest zmowa przetargowa⁵³⁶.

4.13. Zagadnienia intertemporalne

Nowela lipcowa z 2022 r. objęła zakresem kryminalizacji również aukcję (nowy § 4). Ma to istotne znaczenie, albowiem w 2003 r. na gruncie Kodeksu cywilnego pojęcie przetargu

⁵³⁶ Na temat zmywy przetargowej zob. szerzej: M. Król-Bogomilska, *Zwalczanie karteli w prawie antymonopolowym i karnym*, Warszawa 2013, s. 399–400; A. Jurkowska-Gomułka, *Publiczne i prywatne egzekwowanie zakazów praktyk ograniczających konkurencję*, Warszawa 2013, s. 89–92; D. Wojtczak, *Zwalczanie zmyw przetargowych w Polsce*, PiP 2010, nr 7, s. 68; R. Szostak, *Zmowy przetargowe w zamówieniach publicznych*, PZP 2014, nr 1.

ustnego zastąpiono pojęciem aukcji, zaś ustawodawca nie poczynił takiego rozróżnienia w art. 305, pozostając przy znamieniu przetargu. Tymczasem brzmienie art. 305 k.k. sprzed nowelizacji posługiwało się wyłącznie pojęciem przetargu publicznego, co nie jest oczywiście tożsame z aukcją. Na gruncie doktryny panował pogląd, że poza zakresem znamion przestępstw z art. 305 k.k. znalazły się zachowania podejmowane podczas aukcji (odmiennie r. Zawłocki [w:] *Kodeks karny...*, t. 2, red. M. Królikowski, r. Zawłocki, s. 877–878)⁵³⁷.

5. Art. 306a k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 25.05.2019 r.):

Art. 306a.

§ 1. Kto zmienia wskazanie drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingeruje w prawidłowość jego pomiaru,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto zleca innej osobie wykonanie czynu, o którym mowa w § 1.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

5.1. Ustawą z dnia 15.03.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy – Kodeks karny⁵³⁸, która weszła w życie w dniu 25.05.2019 r. ustawodawca wprowadził nowe typy czynów zabronionych penalizujących:

- zmianę wskazań drogomierza pojazdu mechanicznego (§ 1),
- ingerencję w prawidłowość pomiaru drogomierza (§ 1),
- zlecenie innej osobie zmiany wskazań drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerencji w prawidłowość pomiaru takiego drogomierza (§ 2).

Wszystkie przestępstwa mają swój typ uprzywilejowany w postaci tzw. wypadku mniejszej wagi (§ 3).

5.2. *Ratio legis* wprowadzonych norm prawa karnego odwołuje się do konieczności zwalczania procederu „cofania przebiegu licznika” w samochodach. Mają one związek z wprowadzonymi do przepisów ustawy – Prawo o ruchu drogowym obowiązkami służącymi zwalczaniu tego negatywnego zjawiska, które polegają m.in. na obowiązku przedstawienia pojazdu do odczytu drogomierza w stacji kontroli pojazdów, obowiązku odczytywania w czasie kontroli drogowej pojazdu przebiegu drogomierza (licznika) i ewidencjonowania tej informacji. Jako główny powód uchwalenia art. 306a k.k. projektodawca wskazał, że zjawisko nieuprawnionej ingerencji we wskazania licznika przebiegu pojazdu (drogomierza) przybrało w ostatnich latach skalę nieakceptowalną społecznie, co wymaga odrębnej penalizacji tego typu zachowań⁵³⁹.

5.3. Zastrzeżenia wzbudza fakt, iż konstrukcja czynu z art. 306a § 2 k.k. (zlecenie innej osobie zmiany wskazań drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerencji w jego

⁵³⁷ G. Łabuda, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2021, art. 305.

⁵³⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 870.

⁵³⁹ Uzasadnienie projektu ustawy – o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 2878 z 24.08.2018 r.

wskazania) w istocie wyczerpuje znamiona podżegania z art. 18 § 2. k.k. („Odpowiada za podżeganie, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego”). W literaturze podkreśla się, że taki zabieg rozbija spójność terminologiczną Kodeksu karnego i jest niepotrzebny⁵⁴⁰. Jednak zdaniem ustawodawcy: „(...)podżeganie nie wyczerpuje wszystkich stanów faktycznych mogących mieć miejsce w sprawach związanych z ingerencją we wskazania drogomierza. Dla ustalenia, że w sprawie doszło do podżegania, muszą być bowiem spełnione dwa warunki: zamiar bezpośredni podżegacza (który chce, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego) i nakłanianie przez niego innej osoby do popełnienia przestępstwa. W takiej konfiguracji przepis z art. 18 § 2 KK nie obejmuje jednak sytuacji, gdy właściciel lub posiadacz pojazdu tylko godzi się na propozycję bezpośredniego sprawcy fałszowania wskazań drogomierza, jedynie akceptując złożoną mu ofertę, w żaden jednak sposób nie nakłaniając bezpośredniego sprawcy do jej wypełnienia. W takim właśnie przypadku, bez penalizacji czynności zlecenia, właściciel lub posiadacz pojazdu nie ponosiłby odpowiedzialności karnej za swoje zachowanie, choć świadomie zaakceptował nieuprawnioną ingerencję we wskazania drogomierza swojego pojazdu”⁵⁴¹.

5.4. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony jest interes niemajątkowy i majątkowy nabywców używanych pojazdów mechanicznych, polegający na prawie do zakupu pojazdu o cechach zgodnych ze stanem rzeczywistym, a także bezpieczeństwo w ruchu drogowym, ponieważ zatajenie rzeczywistego stanu technicznego pojazdu, związanego z liczbą przejechanych kilometrów, może być przyczyną np. zaniechania wymiany ważnych elementów pojazdu, mających znaczenie dla bezpieczeństwa jazdy, m.in. paska rozrządu⁵⁴².

5.5. Strona przedmiotowa

5.5.1. Zachowanie sprawcze z art. 306a § 1 k.k. polega na dokonaniu zmiany wskazania drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerencji (zmiany) w prawidłowość pomiaru. Jest to przestępstwo materialne.

5.5.1.1. Zmiana polegać może bądź na mechanicznym oddziaływaniu na taki licznik za pomocą choćby „bączka”, który powoduje, że licznik jest „dokręcany” aż do momentu, gdy skończy się jego skala, po czym „wskoczy” na stan zerowy, a sprawca „dokręci” przebieg do pożądanego wartości, czy też na oddziaływaniu w sposób mechaniczny poprzez przestawienie pola licznika przy użyciu ostrego narzędzia albo – co ma aktualnie najczęściej miejsce – poprzez ingerencję w dane elektroniczne pojazdu przy użyciu specjalistycznego oprogramowania. Przestępstwa zmiana polegać także może na wymianie całego licznika⁵⁴³.

5.5.1.2. Ingerowanie w prawidłowość pomiaru drogomierza, o którym także jest mowa w art. 306a § 1 k.k., sprowadzać się może do użycia takich metod lub urządzeń, które sprawią, że licznik nie będzie w ogóle odmierzał kilometrów albo będzie je odmierzał nieprawidłowo⁵⁴⁴.

⁵⁴⁰ M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny...*, 2020, teza 2 do art. 306a k.k.

⁵⁴¹ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2878.

⁵⁴² T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), 2020, teza 3 do art. 306a k.k.

⁵⁴³ D. Szeleszczuk, *Kryminalizacja cofania liczników w świetle projektowanej nowelizacji KK z 5 lipca 2018 r.*, Prok. i Pr. 2019, nr 1, s. 86–88.

⁵⁴⁴ R. Krajewski, *Przestępstwo fałszowania licznika samochodowego*, Pr.w Dział., 2021, nr 45, s. 28.

5.5.2. Zachowanie się sprawcy tego przestępstwa może polegać zarówno na działaniu, jak i na zaniechaniu. Ten drugi przypadek miałby miejsce wówczas, gdyby właściciel czy użytkownik pojazdu poruszał się z niesprawnym drogomierzem, który „zatrzymał się”, gdyż ma on obowiązek zapewnić prawidłowe jego działanie, a co powodowałoby „nienaliczanie” kolejnych kilometrów przebiegu pojazdu⁵⁴⁵.

5.5.3. Zachowanie sprawcze z art. 306a § 2 k.k. polega na zleceniu (zawarciu porozumienia) wykonania czynu opisanego w § 1. Jest to przestępstwo materialne⁵⁴⁶.

5.5.3.1. Nie jest wykluczone ani popełnienie przestępstwa podżegania lub pomocnictwa do zlecenia wykonania tzw. oszustwa licznikowego (art. 18 § 2 lub 3 w zw. z art. 306a § 2), ani usiłowanie zlecenia wykonania tego czynu (art. 13 § 1 w zw. z art. 306a § 2). Nawet bowiem w wypadku uznania, że art. 306a § 2 k.k. stanowi *sui generis* podżegania, należy zaakceptować dominujący w doktrynie i orzecznictwie pogląd wskazujący na dopuszczalność pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za tzw. łańcuszkowe podżeganie, a w tym wypadku podżeganie do zlecenia, jak i usiłowanie podżegania, a w tym wypadku usiłowanie zlecenia oszustwa licznikowego (zob. np. uchwała SN z 21.10.2003 r., I KZP 11/03, LEX nr 81317)⁵⁴⁷.

5.6. Typ uprzywilejowany

Art. 306a § 3 k.k. stanowi typ uprzywilejowany wobec czynów zabronionych określonych w § 1 oraz § 2, wyodrębniony ze względu na wypadek mniejszej wagi, którego ocena zależna jest przede wszystkim od wielkości modyfikacji wskazań lub pracy drogomierza (np. w ujęciu procentowym)⁵⁴⁸. Jako przykłady takich zachowań zasługujących na uprzywilejowane potraktowanie sprawcy można wskazać: nieznaczną modyfikację przebiegu pojazdu, zmianę stanu drogomierza pomimo odzwierciedlenia jego rzeczywistego stanu w rejestrze Centralnej Ewidencji Pojazdów lub dokumentacji samego pojazdu czy modyfikację nieudolną, umożliwiającą łatwe jej wykrycie nawet przez niedoświadczoną osobę⁵⁴⁹.

5.7. Podmiot

Czyny zabronione stypizowane w art. 306a k.k. mają charakter powszechny. Możliwe jest popełnienie tego przestępstwa bez wiedzy i zgody właściciela lub posiadacza pojazdu.

5.8. Sankcje karne

5.8.1. Czyny stypizowane w art. 306a § 1 i § 2 k.k. zagrożone są karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

5.8.2. Wypadek mniejszej wagi z art. 306a § 3 k.k. zagrożony jest grzywną oraz karami ograniczenia wolności i pozbawienia wolności do lat 2.

5.8.3. Oznacza to, że do sprawcy wszystkich przestępstw z art. 306a k.k. może być zastosowana instytucja warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 k.k.) oraz nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60 § 7 k.k.).

---

⁵⁴⁵ J.A. Dąbrowski, *Odpowiedzialność za przestępną zmianę wskazania drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerencję w prawidłowość jego pomiaru (art. 306a k.k.)*, IN 2019, nr 4, s. 41–43.

⁵⁴⁶ Odmienne M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny...*, 2020, teza 2 do art. 306a k.k. Autorka opowiada się za skutkowym charakterem zmiany i bezskutkowym ingerowania w pracę drogomierza, definiując tę ostatnią czynność sprawczą, jako zakłócanie poprawności jego funkcjonowania.

⁵⁴⁷ T. Sroka, Sz. Tarapata, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2022, s. 899.

⁵⁴⁸ J. Potulski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red.), C.H. Beck 2020, teza 7 do art. 306a k.k.

⁵⁴⁹ K. Buczkowski, *Efektywność ścigania przestępstwa z art. 306a k.k. (cofanie liczników) na podstawie badań aktowych postępowania przygotowawczych i sądowych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości 2021.

5.8.4. Wobec sprawcy z art. 306a § 3 k.k. przy wymiarze kary sąd winien kierować się dyrektywami z art. 58 § 1 i 2a k.k., może również odstąpić od wymierzenia kary (art. 59 k.k.).

5.8.5. W stosunku do sprawcy przestępstwa z art. 306 § 1 i 2 sąd może wymierzyć karę nieizolacyjną na podstawie art. 37a k.k. bądź karę mieszaną w oparciu o art. 37b k.k.

5.8.6. Wobec sprawcy, który dopuścił się przestępstwa z art. 306a k.k., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy taką korzyść osiągnął, możliwe jest orzeczenie grzywny kumulatywnej na podstawie art. 33 § 2 k.k.

5.8.7. Możliwe jest także orzeczenie wobec sprawcy przepadku narzędzi, za pomocą których zmienił wskazania licznika lub ingerował w prawidłowość jego pomiaru (komputery, testery diagnostyczne, interfejsy, kable diagnostyczne, adaptery, moduły elektroniczne i oprogramowanie)⁵⁵⁰.

5.8.8. Nie jest dopuszczalne orzeczenie przepadku pojazdu mechanicznego, w którym doszło do ingerencji w licznik, ponieważ pojazd nie może być traktowany jako narzędzie służące do popełnienia przestępstwa.

5.8.9. Możliwe jest natomiast orzeczenie przepadku korzyści, którą osiągnął sprawca oszustwa licznikowego w wyniku popełnienia czynu przestępnego (art. 45 § 1 k.k.).

5.9. Tryb ścigania

Przestępstwa z art. 306a k.k. są ścigane w trybie publicznoskargowym.

5.10. Zagadnienia intertemporalne

Ściganiem karnym z art. 306a k.k. można objąć tylko przypadki sfalszowania liczników pojazdów, które miały miejsce od dnia 25.05.2019 r., czyli w dniu wejścia w życie tej regulacji.

5.11. Zbieg przestępstw i zbieg przepisów

5.11.1. Możliwy jest kumulatywny zbieg przepisów art. 306a § 1 k.k. (§ 2 lub § 3) z art. 286 § 1 k.k., np. wówczas, gdy sprawca, działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru najpierw zmienia wskazania drogomierza w samochodzie, a następnie sprzedaje ten pojazd innej osobie, wprowadzając ją w błąd co do przebiegu środka lokomocji i doprowadzając ją w ten sposób do niekorzystnego rozporządzenia mieniem.

5.11.2. Możliwy jest kumulatywny zbieg art. 306a § 1 k.k. w zw. z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., gdy sprawca, zmieniając wskazania drogomierza lub ingerując w prawidłowość jego pomiaru, dokonał uszkodzenia licznika lub innej części w cudzym samochodzie, czyniąc to bez zgody jego właściciela.

6. Art. 306b k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.10.2023 r.):

Art. 306b.

§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 296 § 1 lub 2, art. 296a § 1 lub 4, art. 299 § 1, 2, 5 lub 6 lub w art. 303 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości lub powodując szkodę w rozmiarach odpowiadających takiej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

⁵⁵⁰ Zob. szerzej D. Szeleszczuk, *Kryminalizacja cofania...*, s. 80–97.

§ 2. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 296 § 1 lub 2, art. 296a § 1 lub 4, art. 299 § 1, 2, 5 lub 6 lub w art. 303 § 1, w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości lub powodując szkodę w rozmiarach odpowiadających takiej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

6.1. art. 306b k.k. został dodany przez nowelę lipcową z 2022 r.⁵⁵¹ i przewiduje dwa kwalifikowane typy przestępstw nadużycia zaufania (296 § 1 lub § 2 k.k.), łapownictwa gospodarczego w typie podstawowym i kwalifikowanym (art. 296a § 1 i § 4 k.k.), prania brudnych pieniędzy w typach określonych w art. 299 § 1, § 2, § 5 lub § 6 oraz nieprowadzenia dokumentacji działalności gospodarczej (art. 303 § 1 k.k.) z uwagi na wartość szkody, mienia lub korzyści. Regulacja ta obowiązuje od 01.10.2023 r.

6.2. Przedstawiając motywy tych zmian, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano:

– „Propozycja dodania do Kodeksu karnego art. 306b podyktowana jest analogicznymi względami co w odniesieniu do przestępstw przeciwko mieniu (uzupełnienie art. 294 § 3 i 4 k.k.)”.

– „Również na gruncie przestępstw gospodarczych konieczne jest dokonanie stratyfikacji i dalsze wyróżnienie typów czynów zabronionych skierowanych przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym, w uzależnieniu od wysokości szkody. Znamionami kwalifikującymi do projektowanych typów jest działanie w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (art. 306b § 1 k.k.) oraz o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (art. 306b § 2 k.k.) – albo spowodowanie szkody w rozmiarach odpowiadających takim wysokościami. Proponuje się zatem dodanie w rozdziale XXXVI k.k. art. 306b, wprowadzającego w § 1 i 2 typy kwalifikowane wymienionych w nim przestępstw. Czyny te, ze względu na wysoki stopień szkodliwości społecznej i gradację typów kwalifikowanych, powinny zostać zaliczone do kategorii zbrodni i zagrożone odpowiednio surowszymi karami: od 3 do 20 lat pozbawienia wolności oraz od 5 do 25 lat pozbawienia wolności”⁵⁵².

6.3. Przyjęte rozwiązania postrzegane są jako wyraz bardzo punitywnego charakteru noweli lipcowej z 2022 r., prowadzącej w wielu wypadkach do drastycznego podwyższenia ustawowego wymiaru kar, również w stosunku do czynów kwalifikowanych dotychczas jako występki. Zarazem jednak, komentowane zmiany korygują pewną oczywistą niespójność aktualnej polityki kryminalnej, gdyż wprowadzają one obostrzenia w karaniu przestępstw, które często popełniane są na szkodę Skarbu Państwa⁵⁵³.

6.4. Znamieniem kwalifikującym określonym w § 1 jest popełnienie czynu w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości lub spowodowanie szkody w rozmiarach odpowiadających takiej wartości.

6.4.1. Pojęcie „mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości” oznacza mienie o wartości ponad 5 000 000 zł (art. 115 § 6 k.k.).

⁵⁵¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

⁵⁵² Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

⁵⁵³ Por. T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny...*, art. 306(b).

6.5. Znamieniem kwalifikującym określonym w § 2 jest popełnienie czynu w stosunku do mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości, spowodowanie szkody w rozmiarach odpowiadających takiej wartości.

6.5.1. Pod pojęciem „mienia o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości” należy rozumieć mienie o wartości ponad 10 000 000 zł (art. 115 § 6 k.k.).

6.6. Wątpliwości interpretacyjne może budzić interpretacja typu kwalifikowanego z art. 299 § 6 k.k. „Znamieniem kwalifikującym określonym w tym przepisie jest osiągnięcie znacznej korzyści majątkowej. Z kolei znamieniem kwalifikującym wskazanym w § 1 i 2 komentowanego przepisu jest popełnienie czynu w stosunku do mienia o określonej wartości lub spowodowanie szkody określonej wartości. Są to zatem kategorie nietożsame i wydaje się, że wykładnia komentowanego przepisu w zakresie, w którym tworzy typ kwalifikowany dla czynu z art. 299 § 6 k.k., musi budzić wątpliwości. Jeżeli uznać, że korzyścią majątkową jest przysporzenie w majątku albo uniknięcie w nim strat i że jest to wartość dająca się wyrazić w pieniądzu, jedynym aplikowalnym rozwiązaniem jest stwierdzenie, że na gruncie art. 299 § 6 k.k. znamiona kwalifikujące określone w komentowanym przepisie należy wyklądać jako odnoszące się do wartości osiągniętej korzyści. Jest to sytuacja nieco podobna do tej, która występuje na gruncie art. 294 § 1 k.k., gdzie znamieniem kwalifikującym jest popełnienie czynu w stosunku do mienia znacznej wartości, co w odniesieniu do czynu z art. 288 § 1 k.k., w którym istnieje znamię szkody majątkowej, wymusza uznawanie, że przez mienie należy rozumieć szkodę”⁵⁵⁴.

6.7. Sankcje karne

6.7.1. Przestępstwo z art. 306a § 1 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

6.7.2. Przestępstwo z art. 306a § 2 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

6.7.3. Obok skazania na karę pozbawienia wolności za przestępstwa z art. 306b k.k. orzeka się wobec sprawcy fakultatywnie lub obligatoryjnie środki karne:

a) zgodnie z art. 40 § 2 k.k. sąd może orzec pozbawienie praw publicznych;

b) zgodnie z art. 41 § 1aa k.k. sąd orzeka zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk lub wykonywania wszelkich lub określonych zawodów lub wykonywania wszelkiej lub określonej pracy na podstawie stosunku pracy, umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, lub umowy o dzieło w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, a także w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio lub pośrednio przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów, w razie skazania osoby pełniącej funkcję publiczną za przestępstwa określone w art. 306b k.k., natomiast w myśl art. 41 § 1ab k.k. orzeczenie jednego z tych zakazów wobec skazania innej osoby ma charakter fakultatywny.

⁵⁵⁴ M. Kulik, [w:] *Kodeks karny...*, 2024, art. 306(b).

7. Art. 306c k.k.

Nowa regulacja (przepis dodany 1.10.2023 r.)

Art. 306c.

§ 1. Kto dokonuje zaboru tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego, umożliwiającą dopuszczenie tego pojazdu do ruchu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, albo w celu użycia za autentyczną tablicę rejestracyjną pojazdu mechanicznego podrabia lub przerabia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto używa tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego nieprzypisanej do pojazdu, na którym ją umieszczono, albo używa jako autentycznej podrobionej lub przerobionej tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego.

7.1. art. 306c k.k. został dodany przez nowelę lipcową z 2022 r.⁵⁵⁵ i przewiduje dwa typy przestępstw skierowanych przeciwko legalności posiadania tablic rejestracyjnych (§ 1) lub przeciwko autentyczności samych tablic (§ 2). Nowelizacja obowiązuje od 01.10.2023 r.

7.2. Przedstawiając motywy dodania nowych przepisów karnych, w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano:

– „Dość częstym zjawiskiem jest posługiwanie się przez nieuczciwych kierowców tablicami rejestracyjnymi innego pojazdu, najczęściej w celu zatankowania paliwa i ucieczki bez uiszczenia opłaty. Zjawisko to należy zwalczać już na przedpolu czynu zabronionego, czyli w fazie kradzieży lub podrobienia tablic rejestracyjnych. Nie byłoby zasadne traktowanie podrobienia tablic rejestracyjnych jako zachowania równoważnego z podrobieniem dokumentu, tablice rejestracyjne nie są bowiem dokumentem, lecz jedynie oznakowaniem. Taki pogląd wyrażony jest w orzecznictwie SN, np. w wyroku z dnia 23.05.2002 r., V KKN 404/99, OSNKW 2002/9-10/72, LEX nr 54955, z tezą: „Tablica rejestracyjna pojazdu jest bez wątpienia przedmiotem określonego prawa, należy bowiem do właściciela pojazdu, dla którego to pojazdu ją wydano, ale sama w sobie nie jest jeszcze dowodem prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne, gdyż samoistnie nie dowodzi ona żadnego prawa do tego pojazdu, a tylko w tym aspekcie może być rozważana kwestia, czy stanowi ona dokument prawa. W konsekwencji tablica rejestracyjna nie jest dokumentem w rozumieniu art. 115 § 14 k.k., a tym samym nie może też być przedmiotem przestępstwa określonego w art. 276 k.k. Jako przedmiot będący rzeczą ruchomą, stanowiący własność określonej osoby, tablica rejestracyjna pojazdu może być natomiast przedmiotem innych czynów zabronionych, np. przeciwko mieniu, w tym choćby kradzieży, przywłaszczenia, zniszczenia lub paserstwa.” W postanowieniu z dnia 19.03.2003 r., III KKN 207/01, LEX nr 78408,, SN uznał, że „tablice rejestracyjne nie mogą być przedmiotem przestępstwa z art. 270 k.k., natomiast mogą być przedmiotem przestępstwa z art. 306 k.k., gdyż są znakami identyfikacyjnymi w rozumieniu tego przepisu, a przestępstwo w nim opisane ma charakter powszechny, nakierowany na ochronę bezpieczeństwa korzystania z przedmiotów funkcjonujących w obrocie prawnym i ograniczenie zjawiska kradzieży samochodów. Przepis ten kryminalizuje jednak wyłącznie usuwanie, podrabianie lub przerabianie znaków identyfikacyjnych, a więc nie zapewnia właściwej ochrony prawnokarnej”.

⁵⁵⁵ Dz. U. 2022 poz. 2600.

– „W obecnym stanie prawnym kradzież tablic rejestracyjnych stanowi wykroczenie z art. 119 § 1 k.w. z uwagi na ich niewielką wartość materialną, zaś podrobienie lub przerobienie tablicy rejestracyjnej nie jest penalizowane w ogóle. Znamiona wykroczenia wypełnia również zachowanie, polegające na krótkotrwałym użyciu skradzionych, podrobionych lub przerobionych tablic rejestracyjnych i przytwierdzeniu ich z powrotem do auta pokrzywdzonego lub zwróceniu mu ich w inny sposób (art. 127 § 1 k.w.), gdyż w takim wypadku mogą nie być wypełnione znamiona kradzieży (brak działania w celu przywłaszczenia)”.

– „Projektowane przepisy zapełniają więc istotną lukę prawną. Projektowany przepis karny w § 1 kryminalizuje zarówno zabór tablicy rejestracyjnej – przez co należy rozumieć jej bezprawne wyjęcie spod władztwa osoby uprawnionej — jak też jej podrobienie lub przerobienie, zaś w § 2 kryminalizowane jest użycie tablicy rejestracyjnej nieprzypisanej do tego pojazdu, podrobionej albo przerobionej, jeżeli może to uniemożliwić albo utrudnić identyfikację tego pojazdu. Zgodnie z projektem art. 306c § 1 k.k. zabór takiej tablicy będzie kwalifikowany jako występki, a nie jako wykroczenie. Wystarczające będzie, jeżeli sprawca dopuści się czynu w odniesieniu do jednej tablicy. Przedmiotem proponowanych typów czynów zabronionych jest tablica rejestracyjna pojazdu mechanicznego, umożliwiającą dopuszczenie tego pojazdu do ruchu na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie odrębnych przepisów. Nie będzie się on w związku z tym odnosił np. do tablic rejestracyjnych o znaczeniu wyłącznie historycznym, niedopuszczonych aktualnie do używania na drodze w celu identyfikacji pojazdu (np. obowiązujących w Polsce w latach 60. XX w.), kolekcjonerskich czy powszechnie sprzedawanych jako pamiątki”⁵⁵⁶.

7.3. Wprowadzenie art. 306c k.k. do Kodeksu karnego oznacza, iż ustawodawca nadał tablicom rejestracyjnym na gruncie tego aktu szczególny status, odmienny od dokumentów i znaków identyfikacyjnych, kończąc w ten sposób istniejący spór co do tego, czy tablice rejestracyjne są dokumentem. Dominujący pogląd, iż takiego charakteru nie mają, oznaczało, że ich zabór oraz podrobienie i przerobienie nie mogły być penalizowane na gruncie art. 270 § 1, ewentualnie art. 278 lub art. 119 k.w.⁵⁵⁷. Pogląd odmienny, który prezentuje m.in. M. Kulik prowadzi obecnie do wniosku, że skoro tablice są dokumentem (a dokument jest rzeczą), to art. 306c § 1 jest przepisem szczególnym wobec art. 270 § 1 i art. 278 § 1, zaś § 2 – wobec art. 270 § 1 k.k.⁵⁵⁸.

7.4. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony jest obowiązek oznaczania pojazdów mechanicznych dopuszczonych urzędowo do ruchu drogowego legalnymi tablicami rejestracyjnymi, czyli

⁵⁵⁶ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

⁵⁵⁷ Postanowieniem z 25.02.2005 r., I KZP 33/04 SN odmówił podjęcia uchwały wobec wniosku Prokuratora Generalnego, który przedstawił następujące zagadnienie prawne: „Czy zalegalizowane tablice rejestracyjne, wydawane na podstawie art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 515 z późn. zm.) stanowią dokument w rozumieniu art. 115 § 14 k.k.”, stwierdzając zarazem, iż wykładnia prawa dokonywana przez sądy – a w szczególności SN – w tym przedmiocie jest jednolita i sprowadza się do uznania, że tablice rejestracyjne nie są dokumentem (LEX nr 142537). Wątpliwym było również, czy tablice rejestracyjne stanowią znaki identyfikacyjne. SN co do zasady opowiadał się przeciwko takiej interpretacji, wyłom stanowiło postanowienie z 19.03.2003 r., III KKN 207/01, LEX nr 78408, w którym stwierdził, że „Tablice rejestracyjne mogą być przedmiotem przestępstwa z art. 306 k.k., gdyż są znakami identyfikacyjnymi w rozumieniu tego przepisu”.

⁵⁵⁸ M. Kulik, [w:] *Kodeks karny...*, 2024, art. 306(c).

tablicami wydanymi przez właściwy organ władzy i przypisanymi do konkretnego pojazdu mechanicznego⁵⁵⁹.

7.5. Strona przedmiotowa

7.5.1. Czynności sprawcze czynu zabronionego w § 1 polegają na:

- zaborze tablicy rejestracyjnej, przy czym nie jest istotny cel, w jakim sprawca to czyni;
- podrobieniu tablicy rejestracyjnej w celu jej użycia;
- przerobieniu tablicy rejestracyjnej w celu jej użycia.

7.5.2. Czynności sprawcze czynu zabronionego w § 2 polegają na:

- użyciu tablicy pojazdu mechanicznego nieprzypisanej do pojazdu, na którym ją umieszczono,
- użyciu jako autentycznej podrobionej lub przerobionej tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego.

7.5.3. Czyn z art. 306c § 2 k.k. jest dokonany z chwilą użycia pojazdu mechanicznego oznaczonego legalną tablicą przypisaną do innego pojazdu lub oznaczonego podrobioną lub przerobioną tablicą.

7.5.4. Przedmiotem obu występków jest „tablica rejestracyjna”⁵⁶⁰ zatem poza zakresem penalizacji pozostanie montaż przez sprawcę oryginalnych blankietów tablic (np. ukradzione od producenta czy z urzędu), które jeszcze nie zostały przypisane w drodze decyzji administracyjnej do żadnego pojazdu mechanicznego. Jeśli posłuży się tylko „czystym” blankietem, nie będzie można mówić o podrobieniu czy przerobieniu tablicy. Po pierwsze, blankiet taki nie będzie „tablicą rejestracyjną pojazdu mechanicznego”, a po drugie, nie została dokonana na nim żadna zmiana. Takie zachowanie sprawcy nie wyczerpuje również znamienia czasownikowego „używanie tablicy rejestracyjnej pojazdu mechanicznego nieprzypisanej do pojazdu z art. 306c § 2 k.k.”⁵⁶¹.

7.5.5. W literaturze wskazuje się interesujący przykład „przerobienia tablicy rejestracyjnej”, a mianowicie zmianę tła zalegalizowanej tablicy rejestracyjnej z białego na zielony w celu „zyskania” szczególnych uprawnień przeznaczonych dla pojazdów elektrycznych bądź napędzanych wodorem. Tablice te posiadają wytłoczony numer rejestracyjny barwy czarnej, który znajduje się na zielonym tle. Powyżej opisana forma przerobienia tablicy, dotychczas niekryminalizowana, może być kusząca, ponieważ pojazdom elektrycznym przysługują szczególne uprawnienia w ruchu drogowym (zob. art. 2 pkt 12 ustawy z 11.01.2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych)⁵⁶².

7.5.6. Pod pojęciem pojazdu mechanicznego – za wyrokiem SN – należy rozumieć: „pojazdy zaopatrzone w poruszający je silnik (pojazdy samochodowe, maszyny rolnicze, motocykle, lokomotywy kolejowe, samoloty, helikoptery, statki wodne i inne), jak również pojazdy szynowe zasilane z trakcji elektrycznej (tramwaje, trolejbusy). Jeżeli chodzi o inne – niemechaniczne – pojazdy, to będą nimi w szczególności zaprzęgi konne, rowery, a także statki żaglowe, szybowce. Ponadto nie są pojazdami mechanicznymi rowery zaopatrzone

⁵⁵⁹ T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny...*, art. 306(c).

⁵⁶⁰ Zob. interesujące rozważania nad interpretacją tego pojęcia dla właściwej wykładni przedmiotu kryminalizacji art. 306c k.k. przedstawione przez A. Behan, *Prawnokarna ochrona tablic rejestracyjnych pojazdów mechanicznych na gruncie nowego art. 306c Kodeksu karnego*, Pal. 2023, nr 10.

⁵⁶¹ A. Behan, *Prawnokarna ochrona tablic...*, s. 73.

⁵⁶² *Ibidem*, s. 72.

w silnik pomocniczy o pojemności skokowej nieprzekraczającej 50 cm³, które zachowują wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy, umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów”⁵⁶³.

7.5.7. Skoro przedmiotem czynności sprawczej obu typów przestępstw jest „tablica rejestracyjna pojazdu mechanicznego”, to poza zakresem penalizacji pozostają zalegalizowane tablice rejestracyjne przyczep. W literaturze słusznie podnosi się obawy, że sprawca, który chciałby uniknąć odpowiedzialności karnej z art. 306c k.k., dokona zaboru z dwóch różnych przyczep, mając na uwadze, że bardzo często na stacjach paliw monitoring obejmuje wyłącznie przód samochodów, a fakt, że pojazd ma dwie różne tablice (bądź wcale nie ma tylnej), zauważony zostanie dopiero w momencie odjazdu ze stacji bez uiszczenia opłaty⁵⁶⁴.

7.5.8. W doktrynie wyrażono błędny pogląd, że zamontowanie tzw. tablicy ślubnej z napisem „Nowożeńcy” lub zbliżoną treścią świadcząca o tym, że pojazdem poruszają się osoby, które bezpośrednio wcześniej zawarły związek małżeński wyczerpuje znamiona czynu zabronionego z art. 306c § 2 k.k., jakkolwiek jest to okoliczność należąca do tzw. kontratyphu weselnego⁵⁶⁵. Należy podkreślić, że montaż takich okazjonalnych tablic nie wyczerpuje znamienia podrobienia tablicy rejestracyjnej w rozumieniu komentowanej regulacji. Skutkiem takiego działania nie jest bowiem używanie owej ozdobionej tablicy jako autentycznej.

7.6. Podmiot

Każdy może być sprawcą czynów zabronionych z art. 306c k.k. Są to przestępstwa powszechne.

7.7. Strona podmiotowa

7.7.1. Przestępstwo z art. 306c § 1 k.k. może zostać popełnione wyłącznie umyślnie, przy czym w odniesieniu do czynności podrobienia i przerobienia wyłącznie w zamiarze bezpośrednim kierunkowym – sprawca działa w celu użycia dokumentu jako autentycznego.

7.7.2. Należy zwrócić uwagę, iż art. 306c § 1 k.k. nie posiada w znamionach typu dookreślenia „celu zaboru”, warunkującego realizację znamion strony podmiotowej tego występku (w przeciwieństwie do art. 289 § 1 k.k. czy art. 278 § 1 k.k., które posiadają w znamionach cel działania sprawcy). Oznacza to, że każde pozbawienie przez sprawcę władztwa nad tablicami realizować będzie znamiona przestępstwa opisanego w art. 306c § 1 k.k.

7.7.3. Przestępstwo z art. 306c § 2 k.k. może być popełnione umyślnie w obu postaciach zamiaru.

7.8. Sankcje karne

7.8.1. Wszystkie przestępstwa z art. 306c k.k. stanowią wykroczenia.

7.8.2. Czyn zabroniony z § 1 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

7.8.3. Czyn zabroniony z § 2 zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

7.8.4. W stosunku do sprawcy obu przestępstw z art. 306c k.k. może być zastosowana instytucja 37b k.k.

⁵⁶³ Wyrok SN z 25.10.2007 r., III KK 270/07, OSNwSK 2007/1/2320, LEX nr 341827.

⁵⁶⁴ A. Behan, *Prawnokarna ochrona tablic...*, s. 71.

⁵⁶⁵ *Ibidem*, s. 74.

7.8.5. W stosunku do sprawcy obu przestępstw z art. 306c k.k. możliwe jest dobrodziejstwo warunkowe umorzenia postępowania z art. 66 k.k.

7.9. Tryb ścigania

Występki z art. 306c k.k. są ścigane z oskarżenia publicznego.

8. Art. 307 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 307.

§ 1. *Wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 296, art. 299–305 lub w art. 306b, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.*

§ 2. *Wobec sprawcy przestępstwa wymienionego w § 1, który dobrowolnie naprawił szkodę w znacznej części, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.*

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 307.

§ 1. *Wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 296 lub 299–305, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.*

§ 2. *Wobec sprawcy przestępstwa wymienionego w § 1, który dobrowolnie naprawił szkodę w znacznej części, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.*

8.1. art. 307 § 1 k.k. został zmieniony nowelą lipcową z 2022 r.⁵⁶⁶ poprzez dodanie do jego treści nowego typu przestępstwa z art. 306b k.k.; nowelizacja obowiązuje od 01.10.2023 r.

8.2. *Ratio legis* uzupełnienia treści art. 307 § 1 k.k. sprowadza się do możliwości objęcia instytucją nadzwyczajnego złagodzenia kary lub nawet odstąpienia od jej wymierzenia również przestępstwa kwalifikowanego z art. 306b k.k.

8.3. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano: „Zmiany w przepisach art. 307 § 1 k.k. oraz art. 309 k.k. mają charakter wynikowy i są uwarunkowane dodaniem regulacji art. 306b k.k.”⁵⁶⁷.

9. Art. 309 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 309.

W razie skazania za przestępstwo określone w art. 296 § 3, art. 297, art. 299 lub w art. 306b sąd może wymierzyć obok kary pozbawienia wolności grzywnę w wysokości do 3000 stawek dziennych.

---

⁵⁶⁶ Dz. U. 2022 poz. 2600.

⁵⁶⁷ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 309.

W razie skazania za przestępstwo określone w art. 296 § 3, art. 297 § 1 lub art. 299, grzywnę orzeczoną obok kary pozbawienia wolności można wymierzyć w wysokości do 3000 stawek dziennych.

9.1. art. 309 k.k. został zmieniony nowelą lipcową z 2022 r.⁵⁶⁸ poprzez dodanie nowego typu przestępstwa z art. 306b k.k. oraz rozszerzenie zastosowania tego przepisu do obu typów przestępstw z art. 297 k.k. (wcześniej odnosił się wyłącznie do przestępstwa z § 1 art. 297 k.k.); nowelizacja obowiązuje od 01.10.2023 r.

9.2. *Ratio legis* tej regulacji zakłada możliwość orzeczenia wobec wyszczególnionych treści tej normy typów przestępstw dodatkowo kary grzywny (w wymiarze do 3000 stawek dziennych), w sytuacji, gdy ich sprawca zostaje skazany na karę pozbawienia wolności.

9.3. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano: „Zmiany w przepisach art. 307 § 1 k.k. oraz art. 309 k.k. mają charakter wynikowy i są uwarunkowane dodaniem regulacji art. 306b k.k.”.

9.4. W podstawie wymiaru kary przy orzekaniu grzywny obok kary pozbawienia wolności należy powołać przepis art. 309 k.k.

---

⁵⁶⁸ Dz. U. 2022 poz. 2600.

Rozdział XIX.

Przestępstwa przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi

1. Art. 310 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 310.

§ 1. Kto podrabia albo przerabia polski albo obcy pieniądz, polski albo obcy znak pieniężny, który został ustalony jako prawny środek płatniczy, jednak nie został jeszcze wprowadzony do obiegu, inny środek płatniczy albo dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce lub z pieniędzy, innego środka płatniczego albo z takiego dokumentu usuwa oznakę umorzenia,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

§ 2. Kto pieniądz, inny środek płatniczy lub znak pieniężny albo dokument określone w § 1 puszcza w obieg albo go w takim celu przyjmuje, przechowuje, przewozi, przenosi, przesyła albo pomaga do jego zbycia lub ukrycia,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 4. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 2, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie od 23.05. 2016 r. do 30.09.2023 r.

Art. 310.

§ 1. Kto podrabia albo przerabia polski albo obcy pieniądz, polski albo obcy znak pieniężny, który został ustalony jako prawny środek płatniczy, jednak nie został jeszcze wprowadzony do obiegu, inny środek płatniczy albo dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce lub z pieniędzy, innego środka płatniczego albo z takiego dokumentu usuwa oznakę umorzenia,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Kto pieniądz, inny środek płatniczy lub znak pieniężny albo dokument określone w § 1 puszcza w obieg albo go w takim celu przyjmuje, przechowuje, przewozi, przenosi, przesyła albo pomaga do jego zbycia lub ukrycia,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 4. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 2, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Brzmienie do 22.05.2016 r.

Art. 310.

§ 1. Kto podrabia albo przerabia polski albo obcy pieniądź, inny środek płatniczy albo dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce lub z pieniędzy, innego środka płatniczego albo z takiego dokumentu usuwa oznakę umorzenia,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Kto pieniądź, inny środek płatniczy lub dokument określony w § 1 puszcza w obieg albo go w takim celu przyjmuje, przechowuje, przewozi, przenosi, przesyła albo pomaga do jego zbycia lub ukrycia,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 4. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1 lub 2, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

1.1. Zmiany w przepisach art. 310 k.k.

1.1.1. Uwagi wstępne

1.1.1.1. Przepis art. 310 k.k. określa przestępstwa fałszerstwa pieniędzy.

1.1.1.2. Zgodnie z ustawą z dnia 09.10.2015 r.⁵⁶⁹ zmieniającą przepis art. 310 k.k. od dnia 23.05.2016 r.:

1) w § 1 – dodano sformułowanie: „polski albo obcy znak pieniężny, który został ustalony jako prawny środek płatniczy, jednak nie został jeszcze wprowadzony do obiegu”;

2) w § 2 – sformułowanie „dokument określony” [w § 1] zastąpiono nowym: „znak pieniężny albo dokument określone” [w § 1].

1.1.1.3. W uzasadnieniu projektu ww. ustawy nowelizującej wskazano, że: „Zmiana ta wynika z konieczności implementacji dyrektywy 2014/62/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie prawnokarnych środków ochrony euro i innych walut przed fałszowaniem, zastępującej decyzję ramową Rady 2000/383/WSiSW. Termin implementacji upływa z dniem 23 maja 2016 r.

W odniesieniu do ochrony euro i innych walut przed fałszowaniem w prawie polskim znajdują się przepisy umożliwiające ściganie zdecydowanej większości typów czynów ujętych w dyrektywie 2014/62/UE oraz poprzedzającej ją decyzji ramowej Rady 2000/383/WSiSW, tj. fałszowania (podrabiania i przerabiania) oraz wprowadzania do obrotu fałszywych pieniędzy. Brak jest natomiast przepisów penalizujących czyny wyróżnione z uwagi na swój przedmiot.

Dyrektywa 2014/62/UE zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia penalizacji nie tylko fałszowania i wprowadzania do obrotu pieniędzy imitujących prawdziwe banknoty i monety (będące w obiegu), ale również sytuacji, gdy przedmiotem przestępstw określonych w dyrektywie są znaki pieniężne, które nie zostały jeszcze wyemitowane, ale mają zostać wprowadzone do obrotu (art. 3 ust. 3 dyrektywy).

⁵⁶⁹ Dz. U. z 2015 r. poz. 1855.

W chwili obecnej, zgodnie z dorobkiem doktryny, ochroną na podstawie art. 310 k.k. objęte są znaki pieniężne wyemitowane i znajdujące się w obrocie⁵⁷⁰ – będące „środkiem płatniczym”, na co wskazywać ma użycie w art. 310 § 1 k.k. sformułowania „...pieniądz polski, albo obcy pieniądz, inny środek płatniczy...”⁵⁷¹. Natomiast przypadek wytworzenia fikcyjnego, nigdy nieistniejącego banknotu, który nie został wyemitowany, może być rozpatrywany jedynie w kontekście realizacji znamion występku fałszerstwa z art. 270 k.k.⁵⁷². Należy jednak zauważyć, iż wskazane powyżej stanowiska nie odnoszą się wprost do sytuacji, w której fałszowany jest banknot lub moneta o cechach określonych stosownymi przepisami oraz o ustalonym już terminie wejścia do obiegu (w Polsce – zarządzeniem Prezesa NBP wydanym na podstawie art. 33 ust. 1 ustawy o Narodowym Banku Polskim), lecz przypadków podrabiania starych (np. przedwojennych), wycofanych z obiegu banknotów i monet lub tworzenia nigdy nieistniejących nominałów. Jak się wydaje, sytuacje takie w sposób istotny odbiegają od cechujących się znacznie wyższym stopniem społecznej szkodliwości czynów, polegających na fałszowaniu pieniędzy o określonym wzorze, które w ustalonym prawem terminie zostaną wprowadzone do obiegu. Z tego względu prawodawca europejski określił na wysokim poziomie minimalny wymiar górnego zagrożenia karą takich czynów, zrównując je z przestępstwem fałszerstwa lub wprowadzania do obrotu fałszywych pieniędzy oraz penalizując czynności przygotowawcze do ich popełnienia (art. 3 ust. 3 w zw. z art. 3 ust. 1 lit. d dyrektywy).

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, wobec dominującej wykładni, zgodnie z którą podrabianie lub przerabianie niewyemitowanych znaków pieniężnych nie stanowi fałszerstwa pieniędzy, zapewnienie karalności takich czynów wymaga uzupełnienia treści art. 310 § 1 i 2 k.k. o wyraźne wskazanie, że przedmiotem opisanych w nich czynów mogą być również pieniądze niewyemitowane, lecz przeznaczone do wprowadzenia do obiegu⁵⁷³.

1.1.1.4. Brzmienie art. 310 § 1 k.k. nieznacznie zmodyfikowano nowelą lipcową z 2022 r.⁵⁷⁴, która weszła w życie dnia 01.10.2023 r. Wskazana zmiana związana jest z nowelizacją przepisów dotyczących tzw. terminowej kary pozbawienia wolności oraz wyeliminowaniem z katalogu zawartego w art. 32 kary 25 lat pozbawienia wolności. Od 01.10.2023 r. przestępstwo z art. 310 § 1 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 5 do 25 lat (wcześniej sprawca podlegał karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności). Powyższa zmiana ma więc w dużej mierze charakter techniczny, dostosowujący do pozostałych przepisów Kodeksu karnego i nie zmienia istoty regulacji.

1.2. Komentarz do § 1

1.2.1. *Ratio legis* i znaczenie normatywne zmiany z 2015 r. zostało wyczerpująco przedstawione w ww. uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej objaśniany przepis.

1.2.2. Zmiana sprowadza się do dodania nowego rodzaju przedmiotu czynności sprawczych określonych w art. 310 § 1 k.k. W szczególności chodzi o formalnie już ustalony środek płatniczy, który jednak nie został jeszcze wprowadzony do obiegu.

⁵⁷⁰ Z. Cwiakalski, [w:], *Kodeks karny*, t. 3, A. Zoll (red.), Warszawa 2006, s. 892.

⁵⁷¹ Uchwała SN z 15.05.1997 r., I KZP 9/97, OSNKW 1997, nr 7–8, poz. 58, s. 17.

⁵⁷² D. Wysocki, *Glosa do uchwały SN (7) z 30.9.1998 r.*, I KZP 3/98, OSP 2000, nr 5, s. 72.

⁵⁷³ Uzasadnienie do projektu ustawy – druk sejmowy nr 3659, VI kadencja, s. 5–6.

⁵⁷⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 2600.

1.3. Komentarz do § 2

1.3.1. Zmiana wprowadzona do § 2 jest prostą konsekwencją zmiany z § 1. Jej sens i znaczenie należy więc tłumaczyć identycznie.

1.3.2. Wszystkie powyższe zmiany nie zmieniają dotychczasowej istoty i funkcji przepisów art. 310 k.k.

Rozdział XX.

Przepisy ogólne dotyczące żołnierzy

1. Art. 324 k.k.

Aktualne brzmienie:

Art. 324.

§ 1. Środkami karnymi stosowanymi wobec żołnierzy są także:

1) (uchylony)

2) wydalenie z zawodowej służby wojskowej;

3) (uchylony)

§ 2. Wobec żołnierzy służby zasadniczej nie orzeka się środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 7.

Brzmienie do 30.09.2023 r.:

Art. 324.

§ 1. Środkami karnymi stosowanymi wobec żołnierzy są także:

1) (uchylony);

2) wydalenie z zawodowej służby wojskowej;

3) degradacja.

§ 2. Wobec żołnierzy służby zasadniczej nie orzeka się środka karnego wymienionego w art. 39 pkt 7.

1.1. Na mocy noweli lipcowej z 2022 r., która weszła w życie 01.10. 2023 r., środek karny w postaci degradacji, wcześniej przewidziany w części wojskowej w art. 324 § 1 pkt 3 k.k. został przeniesiony do części ogólnej i znalazł się w katalogu środków karnych w art. 39 pkt 9 k.k. W obecnym stanie prawnym wydalenie z zawodowej służby wojskowej jest jedynym środkiem karnym przewidzianym w części wojskowej k.k.

1.2. Uzasadnieniem dla takiego umiejscowienia degradacji w strukturze Kodeksu karnego była zmiana w zakresie możliwości jej orzekania także wobec osób, które w czasie popełnienia czynu były żołnierzem rezerwy lub żołnierzem w stanie spoczynku, a nie – jak przed powołaną nowelizacją – wyłącznie wobec osoby, która była żołnierzem (czyli pełniła czynną służbę wojskową), nawet jeśli przestała nim być w chwili orzekania. Ustawodawca w następujący sposób uzasadnił zmianę: „W związku z tym, że przepisy części wojskowej k.k. nie mogą być stosowane przez sądy powszechne, orzekające w sprawach żołnierzy rezerwy i żołnierzy w stanie spoczynku, którzy popełnili przestępstwo w czasie, kiedy nie byli już żołnierzami w służbie czynnej – realizacja ww. celu spowodowała konieczność określenia zastosowania tego środka karnego w części ogólnej k.k.”⁵⁷⁵.

---

⁵⁷⁵ Uzasadnienie..., druk sejmowy nr 2024.

2. Art. 327 k.k.

Art. 327. (uchylony)

Brzmienie do 30.09.2023 r.

Art. 327.

§ 1. Degradacja obejmuje utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego.

§ 2. Sąd może orzec degradację w razie skazania za przestępstwo umyślne, jeżeli rodzaj czynu, sposób i okoliczności jego popełnienia pozwalają przyjąć, że sprawca utracił właściwości wymagane do posiadania stopnia wojskowego, a zwłaszcza w wypadku działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Art. 327 został z dniem 01.10.2023 r. uchylony przez art. 1 pkt 115 noweli lipcowej z 2022 r.

3. Art. 328 k.k.

Art. 328. (uchylony)

Brzmienie do 30.09.2023 r.

Art. 328

Sąd może orzec degradację tylko wobec osoby, która w chwili popełnienia czynu zabronionego była żołnierzem, chociażby przestała nim być w chwili orzekania.

Art. 328 został z dniem 01.10.2023 r. uchylony przez art. 1 pkt 115 noweli lipcowej z 2022 r.

Zestawienie zmian w zakresie sankcji przepisów części szczególnej Kodeksu karnego dokonanych na mocy noweli lipcowej z 2022 r.

Przepis k.k.	Stan prawny obowiązujący w dniu 30.09.2023 r.	Zmiany wprowadzone w dniu 1.10.2023 r.
Art. 117 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 118 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 118 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 118a § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 118a § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 118a § 3	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 120	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 122 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 123 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 123 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 124 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 125 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

Zestawienie zmian w zakresie sankcji przepisów części szczególnej Kodeksu karnego...

Przepis k.k.	Stan prawny obowiązujący w dniu 30.09.2023 r.	Zmiany wprowadzone w dniu 1.10.2023 r.
Art. 126c § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 127 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 127 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 128 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 130 § 1	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.
Art. 130 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności
Art. 130 § 4	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności czas nie krótszy od lat 10 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 134	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 140 § 2	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 148 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 148 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 15 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 154 § 2	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 156 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 156 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 5, kara 25 lat pozbawienia wolności albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 158 § 1	kara pozbawienia wolności do lat 3.	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 158 § 2	kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Zestawienie zmian w zakresie sankcji przepisów części szczególnej Kodeksu karnego...

Przepis k.k.	Stan prawny obowiązujący w dniu 30.09.2023 r.	Zmiany wprowadzone w dniu 1.10.2023 r.
Art. 158 § 3	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 161 § 1	kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 163 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 165 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 165a § 1	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 166 § 1	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 166 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 166 § 3	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 173 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 178a § 1	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.	kara pozbawienia wolności do lat 3.
Art. 185 § 3	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 189 § 2a	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 189 § 3	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 189a § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 190 § 1	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.	kara pozbawienia wolności do lat 3.
Art. 190a § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 197 § 1	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 197 § 3	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 197 § 4	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności.
Art. 200 § 1	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 202 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 207 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 210 § 2	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 223 § 2	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 224a § 2	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 228 § 5	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 229 § 4	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Zestawienie zmian w zakresie sankcji przepisów części szczególnej Kodeksu karnego...

Przepis k.k.	Stan prawny obowiązujący w dniu 30.09.2023 r.	Zmiany wprowadzone w dniu 1.10.2023 r.
Art. 234	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 235	kara pozbawienia wolności do lat 3.	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 252 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 252 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 256 § 1	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.	kara pozbawienia wolności do lat 3.
Art. 258 § 1	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.	kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.
Art. 258 § 2	kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.
Art. 258 § 3	kara pozbawienia wolności od roku do lat 10.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 258 § 4	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 270 § 1	kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 270a § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 271a § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 277a § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 280 § 1	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.
Art. 280 § 2	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	kara pozbawienia wolności od lat 3 do 20.
Art. 305 § 2	kara pozbawienia wolności do lat 3.	kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
Art. 310 § 1	kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo kara 25 lat pozbawienia wolności.	kara pozbawienia wolności od lat 5 do 25.
Art. 352 § 3	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12.	kara pozbawienia wolności od lat 2 do 15.

Akty prawne

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z dnia 15.03.2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW (Dz. U. UE. L.2017.88.6 z dnia 31.03.2017)

Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, sporządzona w Strasburgu dnia 27.01.1977 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557)

Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze 14.05.1954 r. (Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212, zał., z uzup.)

Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzona w Hadze dnia 16.12.1970 r. (Dz. U. z 1972 r. Nr 25, poz. 181)

Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzona w Montrealu dnia 23.09.1971 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 8, poz. 37)

Konwencja w sprawie przeciwdziałania bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej, sporządzonej w Rzymie dnia 10.03.1988 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 129, poz. 635)

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11.05.2011 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 961 ze zm.)

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi z dnia 16.05.2005 r. (Dz. U. 2008 r. Nr 161, poz. 998)

Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15.11.2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 162)

Protokół z dnia 15 listopada 2000 r. przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 162)

Protokół z dnia 15.05.2003 r. do Europejskiej konwencji o zwalczaniu terroryzmu, sporządzony w Strasburgu 15.05.2003 r. (Dz. U. Nr 172, poz. 1803)

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 03.12.2013 r. w sprawie wystawiania faktur (Dz. U. z 2013 r. poz. 1485 ze zm.)

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29.10.2021 r. w sprawie wystawiania faktur (Dz. U. z 2021 r. poz. 1979)

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 05.11.2019 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 2141 ze zm.)

Rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 14.06.2006 r. w sprawie przemieszczenia odpadów (Dz. Urz. UE. L 190)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (DZ. U. L 199 z 04.05.2016)

Ustawa z dnia 18.01.1951 r. o dniach wolnych od pracy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1920)

Ustawa z dnia 25.02.1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)

Ustawa z dnia 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.)

Ustawa z dnia 21.03.1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 320 ze zm.)

Ustawa z dnia 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1233)

Ustawa z dnia 06.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17)

Ustawa z dnia 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1251 ze zm.)

Ustawa z dnia 29.08.1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1781)

Ustawa z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.)

Ustawa z dnia 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.)

Akty prawne

- Ustawa z dnia 06.09.2001 r. o transporcie drogowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1539 ze zm.)
- Ustawa z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2024 r. poz. 812)
- Ustawa z dnia 18.07.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1513)
- Ustawa z dnia 30.08.2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców (Dz. U. z 2020 r. poz. 2183)
- Ustawa z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478)
- Ustawa z dnia 16.07.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. z 2024 r. poz. 34)
- Ustawa z dnia 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1939)
- Ustawa z dnia 09.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2024 r. poz. 1405)
- Ustawa z dnia 08.09.2006 r. o finansowym wsparciu rodzin i innych osób w nabywaniu własnego mieszkania (Dz. U. z 2023 r. poz. 1296 ze zm.)
- Ustawa z dnia 29.06.2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz. U. z 2024 r. poz. 746 ze zm.)
- Ustawa z dnia 05.12.2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2024 r. poz. 924)
- Ustawa z dnia 25.06.2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2009 r. Nr 166, poz. 1317)
- Ustawa z dnia 27.08.2009 r. o finansach publicznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1530 ze zm.)
- Ustawa z dnia 22.07.2010 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych oraz ustawy – Kodeks karny (Dz. U. Nr 152, poz. 1021)
- Ustawa z dnia 16.12.2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 2778 ze zm.)
- Ustawa z dnia 05.01.2011 r. o kierujących pojazdami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1210 ze zm.)
- Ustawa z dnia 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1497 ze zm.)
- Ustawa z dnia 29.07.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. z 2011 r. Nr 191, poz. 1135)
- Ustawa z dnia 14.12.2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1587 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247)
- Ustawa z dnia 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1689 ze zm.)
- Ustawa z dnia 23.10.2014 r. o odwróconym kredycie hipotecznym (Dz. U. z 2023 r. poz. 152 ze zm.)
- Ustawa z dnia 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396)
- Ustawa z dnia 20.03.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 541 ze zm.)
- Ustawa z dnia 10.09.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Prawo budowlane oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2015 r. poz. 1549)
- Ustawa z dnia 09.10.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1855)
- Ustawa z dnia 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437)
- Ustawa z dnia 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 92 ze zm.)
- Ustawa z dnia 16.11.2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 2138)
- Ustawa z dnia 10.02.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 244)

- Ustawa z dnia 23.03.2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2245 ze zm.)
- Ustawa z dnia 23.03. 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 966)
- Ustawa z dnia 23.03.2017 o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 768)
- Ustawa z dnia 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2017 r. poz. 952)
- Ustawa z dnia 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 2017 r. poz. 773)
- Ustawa z dnia 10.01.2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz. U. z 2024 r. poz. 449 ze zm.)
- Ustawa z dnia 06.03.2018 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz ustawy – Kodeks karny Dz. U. z 2018 r. poz. 663)
- Ustawa z dnia 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781)
- Ustawa z dnia 21.02.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. U. 2019 r. poz. 730)
- Ustawa z dnia 15.03.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym oraz ustawy – Kodeks karny (Dz. U. z 2019 r. poz. 870)
- Ustawa z dnia 19.07.2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579 ze zm.)
- Ustawa z dnia 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1320)
- Ustawa z dnia 16.10.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 2128)
- Ustawa z dnia 31.03.2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 568)
- Ustawa z dnia 14.05.2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. z 2020 r. poz. 875)
- Ustawa z dnia 20.04.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 1023)
- Ustawa z dnia 14.10.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 2054)
- Ustawa z dnia 17.12.2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości (Dz. U. z 2021 r. poz. 2447)
- Ustawa z dnia 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 248 ze zm.)
- Ustawa z dnia 07.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.)
- Ustawa z dnia 22.07.2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej (Dz. U. 2022 r. poz. 1726)
- Ustawa z dnia 05.08.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 1855)
- Ustawa z dnia 05.09.2022 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2141)
- Ustawa z dnia 06.10.2022 r. o zmianie ustaw w celu przeciwdziałania lichwie (Dz. U. z 2022 r. poz. 2339)
- Ustawa z dnia 13.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 289)

Akty prawne

Ustawa z dnia 09.03.2023 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 852)

Ustawa z dnia 26.05.2023 r. o aplikacji mObywatel (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1275)

Ustawa z dnia 07.07.2023 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1580 ze zm.)

Ustawa z dnia 13.07.2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry (Dz. U. z 2023 r. poz. 1963)

Ustawa z dnia 17.08.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r. poz. 1834)

Bibliografia

- Banasik K., *Przestępstwo naruszenia zakazu handlu w niedziele i święta (art. 218a KK)*, Prok. i Pr. 2019, nr 6.
- Barczak-Oplustil A., [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, W. Wróbel (red.), Kraków 2015.
- Barczak-Oplustil A., M. Iwański [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017.
- Behan A., *Prawnokarna ochrona tablic rejestracyjnych pojazdów mechanicznych na gruncie nowego art. 306c Kodeksu karnego*, Pal. 2023, nr 10.
- Berent M., Filar M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red. nauk.), Warszawa 2016.
- Bieniek G., Gudowski J., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część ogólna*, J. Gudowski (red.), WKP 2018.
- Bojarski T., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, T. Bojarski (red.), Warszawa 2016.
- Borodziuk M., *Zakres kryminalizacji przestępstwa niealimentacji po nowelizacji w 2017 r.*, Prok. i Pr. 2018, nr 4.
- Buczowski K., *Efektywność ścigania przestępstwa z art. 306a k.k. (cofanie liczników) na podstawie badań aktowych postępowań przygotowawczych i sądowych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości 2021.
- Budyn-Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2017.
- Budyn-Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Mozgawa (red.), Warszawa 2015.
- Budyn-Kulik M., *Nowe znamiona przestępstwa nękania z art. 190a § 1 kodeksu karnego*, Pal. 2020, nr 9.
- Budyn-Kulik M., Kozłowska Kalisz P., Mozgawa M. (red.), Kulik M., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2018.
- Całkiewicz M., „Szczególna zuchwałość” wczoraj i dziś, PiP 2021, nr 11.
- Ćwiakalski Z., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017.
- Ćwiakalski Z., [w:] *Kodeks karny*, t. 3, A. Zoll (red.), Warszawa 2006.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2022.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, t. 3, A. Zoll (red.), Warszawa 2008.
- Dąbrowski J.A., *Odpowiedzialność za przestępną zmianę wskazania drogomierza pojazdu mechanicznego lub ingerencję w prawidłowość jego pomiaru (art. 306a k.k.)*, IN 2019, nr 4.
- Dąbrówka A., Geller E., Turczyn R., *Słownik synonimów*, Warszawa 2004.
- Dunaj B. (red), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1998.
- Gałązka M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Legalis.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2017.
- Giezek J., *Kodeks karny*, Warszawa 2007.
- Giezek J., Lipiński K., *Nowe typy przestępstw lichwiarskich (art. 304 § 2 i 3 k.k.) a zasada subsydiarności prawa karnego*, NKPK, t. 57, AUWr No 4015, Wrocław 2020.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2000.
- Górniok O., *Prawo karne gospodarcze [w:] Prawo gospodarcze i handlowe*, t. 10, S. Włodyka (red.), Warszawa 2003.
- Górniok O., *Przestępstwa gospodarcze. Rozdział XXXVI i XXXVII Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2000.
- Grochowski M., *Roszczenie o zwrot bezpodstawnie pobranych należności publicznoprawnych – termin przedawnienia*, MOP 2013, nr 15.
- Grygutis J., *Odpowiedzialność karna za uporczywe lub złośliwe powierzenie pracy w handlu lub czynności związanych z handlem*, MPP 2018, nr 9.
- Hałas R., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2018.
- Herzog A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 16, R. Stefański (red.), Legalis.
- Hoc S., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red.), Warszawa.
- Hoc S., *Szpiegostwo w nowym Kodeksie karnym*, WPP 1998, nr 1–2.

Bibliografia

- Hofmański P., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), Lexis Nexis 2012.
- Hypś S., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2017.
- Hypś S., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2013.
- Hypś S., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2018.
- Hypś S., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2024.
- Hypś S., *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 6, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Warszawa 2019.
- Iwanek T., *Kradzież szczególnie zuchwała – perspektywa historyczna i uwagi de lege lata*, Prok. i Pr. 2021, nr 1.
- Jurkowska-Gomułka A., *Publiczne i prywatne egzekwowanie zakazów praktyk ograniczających konkurencję*, Warszawa 2013.
- Kardas P., [w:] *Kodeks karny część ogólna, komentarz*, A. Zoll (red.), Warszawa 2012.
- Kardas P., [w:] *Kodeks Karny. Część szczególna*, t. 2, wyd. 5, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), Warszawa 2017.
- Karnat J., [w:] *Kodeks karny. Art. 1–136. Komentarz*, B. Gadecki (red.), C.H. Beck 2023.
- Kluza J., *Kradzież szczególnie zuchwała (art. 278a § 1 k.k.)*, NKPK, t. 58, AUWr No 4019, Wrocław 2020.
- Kłaczyńska N., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2014.
- Koksanowicz G., *Zasada określoności przepisów w procesie stanowienia prawa*, SIL 2014, nr 22.
- Konarska-Wrzosek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 4, WKP 2023.
- Konarska-Wrzosek V., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2020.
- Kosonoga J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R.A. Stefański (red.), Warszawa 2017, Legalis 2017.
- Kowalski S., *Przepisy karne w ustawie o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni*, MP 2018, nr 10.
- Krajewski R., *Przestępstwo fałszowania licznika samochodowego*, Pr.w Dział. 2021, nr 45.
- Król-Bogomilska M., *Zwalczanie karteli w prawie antymonopolowym i karnym*, Warszawa 2013.
- Królikowski M., Sakowicz A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz, Art. 117–221*, M. Królikowski (red.), R. Zawłocki (red.), Warszawa 2013.
- Kruk E., *Sankcja administracyjna*, Lublin 2013.
- Kubiak R., *Odpowiedzialność karna za narażenie na zakażenie wirusem SARS-COV-2*, Pal. 2020, nr 6.
- Kulesza J., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do artykułów 117–221*, M. Królikowski, R. Zawłocki, C.H. Beck.
- Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2021.
- Lach A., [w:] *Kodeks karny, Komentarz*, wyd. 4, V. Konarska-Wrzosek (red.), WKP 2023.
- Lach A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red. nauk.), Warszawa 2016.
- Lachowski J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2023.
- Lachowski J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red. nauk.), Warszawa 2016.
- Lipiński K., *Kodeks Karny. Część Szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2021.
- Łabuda G., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2021.
- Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2024.
- Machlik T., *VAT. Komentarz*, Legalis 2018.
- Majewski J., *Kodeks karny. Komentarz*, WKP 2024.
- Malinowski A., [w:] *Zarys metodyki pracy legislatora. Ustawy. Akty wykonawcze. Prawo miejscowe*, A. Malinowski (red.), Warszawa 2009.
- Małecki M., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, *Komentarz do art. 1–52*, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), Warszawa 2016.
- Małecki M., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), WKP 2017.
- Małecki M., *Przestępstwo niealimentacji w perspektywie zmian (uwagi do rządowego projektu nowelizacji art. 209 k.k. z 28 października 2016 r.)*, Cz.PKiNP 2016, nr 4.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Michalska-Warias A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, T. Bojarski (red. nauk.), Warszawa 2016.
- Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.

Bibliografia

- Mozgawa M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany do art. 190a*, pkt. 7, M. Mozgawa (red.), LEX 2014.
- Mozgawa M., [w:] *System prawa karnego. Przepęstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, J. Warylewski (red.), Warszawa 2012.
- Mozgawa M., [w:], *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa (red.), LEX/el. 2022.
- Nazar K., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2013 r., sygn. III KK 417/13*, Pr.w Dział. 2016, nr 26.
- Nazaruk P., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, J. Ciszewski (red.), LEX/el. 2023.
- Oczkowski T., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrżosek (red.), Warszawa 2023.
- Oczkowski T., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrżosek (red.), 2020.
- P. Kardas, [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, WKP 2017.
- Piórkowska-Flieger J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, T. Bojarski (red.), Warszawa 2016.
- Piórkowska-Flieger J., *Falsz dokumentu w prawie polskim*, Kraków 2004.
- Plebanek E., *Wypadek mniejszej wagi – kilka uwag w sporze o charakter instytucji i jego praktyczne konsekwencje*, e-CzPKiNP 2011, poz. 5.
- Pohl L., *Zakres i skutki depenalizacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestęstwa niealimentacji wywołanej nowelizacją przepisu określającego znamiona przestęstwa niealimentacji*, RPEiS 2017, nr 4.
- Popok E., *Przestęstwo płatnej protekcji w ustawodawstwie karnym PRL*, Warszawa 1974.
- Potulski J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red.), C.H. Beck 2020.
- Radzikowski K., *Nowelizacja kodeksu karnego i kodeksu karnego skarbowego w zakresie tzw. przestęstw fakturowych*, PP 2017, nr 3.
- Ramus I., Łukasiewicz J.M., [w:] *Prawo alimentacyjne*, I. Ramus (red.), *Zagadnienia materialne*, Wyd. A. Marszałek 2015, LEX, Wprowadzenie do cyklu.
- Sroka T., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017.
- Sroka T., Tarapata Sz., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3, *Komentarz do art. 278–363 k.k.*, W. Wróbel, Zoll A., (red.), Warszawa 2022.
- Sroka T., Wróbel W., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017.
- Stefański R., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Stefański R.A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), Lexis Nexis 2012.
- Szeleszczuk D., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do artykułów 117–221*, M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), Warszawa 2023.
- Szeleszczuk D., *Kryminalizacja cofania liczników w świetle projektowanej nowelizacji KK z 5 lipca 2018 r.*, Prok. i Pr. 2019, nr 1.
- Szewczyk M., Wojtaszczyk A., Zontek W. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2017, komentarz do art. 233, teza 31.
- Szostak R., *Zmowy przetargowe w zamówieniach publicznych*, PZP 2014, nr 1.
- Szymczak M., *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1979.
- Szymczak M., *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1981.
- Wojciechowska J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, S. Zawłocki (red.), C. H. Beck.
- Wojtczak D., *Zwalczanie zmów przetargowych w Polsce*, PiP 2010, nr 7.
- Wolter W., *Problem usiłowanego podżegania i pomocnictwa*, PiP 1974, nr 1.
- Wróbel A., *Przestęstwo narażenia na zarażenie chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu (art. 161 § 2 i 3 k.k.)*, PPIA CXXXVII, Wrocław 2021.
- Wróbel W., [w:] *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, K. Buchała, P. Kardas, J. Majewski, W. Wróbel (red.), Warszawa 1995.
- Wysocki D., *Glosa do uchwały SN (7) z 30.9.1998 r.*, I KZP 3/98, OSP 2000, nr 5.

Bibliografia

- Zajac D., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, Komentarz do 217–277d*, W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), WKP 2017.
- Zakrzewski P., [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, W. Wróbel (red.), Kraków 2015.
- Zawłocki R., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, Komentarz do art. 222–316*, Warszawa 2006.
- Zgoliński I., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2016.
- Zgoliński I., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), Warszawa 2023.
- Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, K. Buchała, A. Zoll (red.), Warszawa 1998.
- Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, Komentarz do art. 117–211a*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), Warszawa 2016.
- Zoll A., *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2*, Warszawa 1999.
- Zontek W., [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, W. Wróbel (red.), Kraków 2015.
- Zontek W., *Kara za brak poddania się terapii? Konsekwencje wprowadzenia art. 244b k.k.*, Pal. 2015, nr 7–8.

Orzecznictwo

- Postanowienie SA w Katowicach z 25.10.2017 r., II AKz 708/17, Biul.SAKa 2017, nr 4, poz. 15.
 Postanowienie SA w Krakowie z 13.12.2000 r., II AKz 289/00, KZS 2000, nr 12, poz. 28.
 Postanowienie SN z 17.04.1996 r., II KRN 204/96, LEX nr 26252.
 Postanowienie SN z 13.06.2002 r., V KKN 544/00, OSNKW 2002, z. 9–10.
 Postanowienie SN z 25.09.2002 r., II KKN 79/00, LEX nr 56084.
 Postanowienie SN z 26.02.2004 r., I KZP 47/03, OSNKW 2004, nr 3, poz. 35.
 Postanowienie SN z 23.02.2006 r., III KK 262/05, LEX nr 180801.
 Postanowienie SN z 29.11.2006 r., IV KK 417/06, OSNwSK 2006/1/2334.
 Postanowienie SN z 15.02.2007 r., IV KK 273/06, Prok. i Pr. 2007, nr 7–8, poz. 6.
 Postanowienie SN z 18.06.2009 r., WK 10/09, R-OSNKW 2009, poz. 1353.
 Postanowienie SN z 16.02.2010 r., V KK 351/09, LEX nr 844534.
 Postanowienie SN z 21.07.2011 r., I KZP 5/11, OSNKW 2011, z. 8, poz. 65.
 Postanowienie SN z 14.02.2013 r., II KK 120/12, LEX nr 1405555.
 Postanowienie SN z 27.02.2013 r., I KZP 25/12, OSNKW 2013, nr 5, poz. 37.
 Postanowienie SN z 12.12.2013 r., III KK 417/13, LEX nr 1415121.
 Postanowienie SN z 18.12.2015 r., III KK 300/15, LEX nr 1943848.
 Postanowienie SN z 11.01.2017 r., III KK 196/16, OSNKW 2017/5/25.
 Postanowienie SN z 26.04.2017 r., I KZP 1/17, OSNKW 2017, nr 6, poz. 33.
 Postanowienie SN z 07.06.2017 r., III KK 118/17, LEX nr 2350659.
 Postanowienie SN z 25.01.2018 r., I KZP 10/17, OSNKW 2018, nr 3, poz. 24.
 Postanowienie SN z 10.04.2018 r., III KK 97/18, LEX nr 2495946.
 Postanowienie SN z 06.06.2019 r., III KK 130/18, LEX nr 2683442.
 Postanowienie SN z 10.12.2020 r., I KK 58/19, OSNK 2021/2/8.
 Postanowienie SN z 10.12.2020 r., IV KK 459/20, LEX nr 3276738.
 Postanowienie SN z 14.05.2021 r., III KK 104/21, LEX nr 3175595.
 Postanowienie SN z 11.06.2021 r., IV KK 227/21, OSNK 2021, nr 10, poz. 38, LEX nr 3241916.
 Postanowienie SN z 07.09.2021 r., IV KK 398/21, LEX nr 3404111.
 Postanowienie SN z 27.04.2022 r., V KK 122/22, LEX nr 3432945.
 Postanowienie SR w Suchej Beskidzkiej z 29.11.2016 r., II Kp 110/16, LEX nr 2189926.
 Uchwała SN 7 sędziów z 14.02.1974 r., VI KZP 72/72, OSNKW 84/71.
 Uchwała SN 7 sędziów z 09.11.2021 r., I KZP 5/21, OSNK 2022/1/1.
 Uchwała SN z 15.07.1972 r., VI KZP 42/70, OSNKW 1971, z. 11, poz. 163.
 Uchwała SN z 18.06.1975 r., OSNKW 69/75.
 Uchwała SN z 09.06.1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7, poz. 86.
 Uchwała SN z 25.06.1980 r., VII KZP 48/78, OSNKW 1980, nr 8, poz. 65, LEX nr 19647.
 Uchwała SN z 07.08.1982 r., VI KZP 17/82, OSNKW 1982, nr 10–11, poz. 71.
 Uchwała SN z 15.05.1997 r., I KZP 9/97, OSNKW 1997, nr 7–8, poz. 58.
 Uchwała SN z 10.12.1998 r., I KZP 22/98, OSNKW 1999, nr 1–2, poz. 2.
 Uchwała SN z 17.03.2000 r., I KZP 58/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 23.
 Uchwała SN z 21.10.2003 r., I KZP 11/03, OSNKW 2003, nr 11–12.
 Uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, OSNKW 2007, nr 10, poz. 71.
 Uchwała SN z 20.09.2018 r., I KZP 5/18, OSNKW 2018/11/74.
 Uchwała SN z 08.10.2021 r., I KZP 9/20, OSNK 2021/6/22.
 Wyrok SA w Białymstoku z 24.05.2004 r., II AKa 66/04, OSAB 2004, nr 3, poz. 30.
 Wyrok SA w Białymstoku z 17.07.2014 r., II AKa 140/14, LEX nr 1511617.
 Wyrok SA w Gdańsku z 29.10.2014 r., II AKa 358/14, Legalis nr 1271298.
 Wyrok SA w Katowicach z 29.06.1999 r., II AKa 179/99, OSA 2000/7–8, poz. 52.
 Wyrok SA w Katowicach z 08.02.2001 r., II AKa 18/01, OSA 2002/4/32.
 Wyrok SA w Katowicach z 23.10.2003 r., II AKa 292/03, LEX nr 109853.
 Wyrok SA w Katowicach z 16.01.2014 r., II AKa 397/13, LEX nr 1428051.

- Wyrok SA w Krakowie z 13.12.1994 r., II AKr 189/94, OSA 1995/4/19.
- Wyrok SA w Krakowie z 08.03.2001 r., II AKa 33/01, KZS 2001, nr 5, poz. 29.
- Wyrok SA w Krakowie z 07.06.2001 r., II AKa 107/01, KZS 2001/7–8, poz. 46.
- Wyrok SA w Krakowie z 17.12.2008 r., II AKa 196/08, KZS 2009, nr 2, poz. 31.
- Wyrok SA w Krakowie z 10.02.2010 r., II AKa 266/09, KZS 2010, nr 3, poz. 35.
- Wyrok SA w Krakowie z 28.12.2012 r., II AKa 248/12, LEX nr 1246705.
- Wyrok SA w Lublinie z 11.10.2005 r., II AKa 233/05, Prok. i Pr. 2006, nr 7–8, poz. 19.
- Wyrok SA w Lublinie z 26.06.2012 r., II AKa 136/12, LEX nr 1213853.
- Wyrok SA w Łodzi z 29.01.2002 r., II AKa 255/01, LEX nr 104424
- Wyrok SA w Poznaniu z 03.03.2021 r., II AKa 185/20, LEX nr 3527445.
- Wyrok SA w Rzeszowie z 20.10.1992 r., II AKr 98/92, Legalis nr 33000.
- Wyrok SA w Warszawie z 24.01.2008 r., II AKa 404/07, KZS 2009, nr 2, poz. 52.
- Wyrok SA w Warszawie z 25.06.2014 r., II AKa 162/14, LEX nr 1493813.
- Wyrok SA w Warszawie z 24.11.2017, II AKa 269/17, LEX nr 2446547.
- Wyrok SA w Warszawie z 27.02.2017 r., II AKa 278/16, LEX nr 2265684.
- Wyrok SA w Warszawie z 24.02.2022 r., II AKa 448/21, LEX nr 333343.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 06.10.2005 r., II AKa 195/05, OSA 2006, nr 1, poz. 2.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 27.03.2013 r., II AKa 72/13, LEX nr 1313479.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 19.02.2014 r., II AKa 18/14, LEX nr 1439334.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 24.07.2014 r., II AKa 204/14, KZS 2015, nr 4, poz. 107.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 16.03.2016 r., II AKa 7/16, LEX nr 2025526.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 30.03.2016 r., II AKa 71/16, LEX nr 2047152.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 16.05.2017 r., II AKa 35/17, LEX nr 2329069.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 26.09.2019 r., II AKa 263/19, LEX nr 3028937.
- Wyrok SN z 18.01.1934 r., I K 927/33, Zb. Orz. 1934/6, poz. 110.
- Wyrok SN z 08.09.1970 r., Rw 739/70, OSNKW 1970/12/162.
- Wyrok SN z 26.01.1973 r., III KR 284/72, Biul.SN 1973, nr 5, s. 95.
- Wyrok SN z 08.10.1976 r., III CRN 88/76, LEX nr 20270.
- Wyrok SN z 10.10.1974 r., III KR 95/74, OSNKW 1975, nr 1, poz. 7.
- Wyrok SN z 14.05.1982 r., IV KR 75/82, LEX nr 21939.
- Wyrok SN z 27.03.1987 r., V KRN 54/87, LEX nr 17801.
- Wyrok SN z 02.05.1988 r., I KR 104/88, niepubl.
- Wyrok SN z 21.09.1988 r., V KRN 184/88, niepubl.
- Wyrok SN z 17.02.1989 r., IV KR 15/89, OSNKW 1989, nr 5-6, poz. 42.
- Wyrok SN z 04.02.1996 r., III KRN 254/92, LEX nr 21044.
- Wyrok SN z 27.02.1996 r., II KRN 200/95, LEX nr 25594.
- Wyrok SN z 03.06.1996 r. II KKN 24/96, LEX nr 26352.
- Wyrok SN z 22.06.1999 r., III KKN 376/97, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 55.
- Wyrok SN z 20.02.2001 r., IV KKN 389/00, LEX nr 553850.
- Wyrok SN z 27.09.2001 r., III KKN 14/99, Prok. i Pr. 2002, nr 3, poz. 3.
- Wyrok SN z 15.04.2002, II KKN 387/01, LEX nr 52943.
- Wyrok SN z 07.05.2002 r., II KK 39/02, LEX nr 53316.
- Wyrok SN z 02.10.2002 r., IV KKN 109/00, Prok. i Pr.-wkl. 2003, nr 3, poz. 2.
- Wyrok SN z 17.01.2003 r., WA 75/02, OSNKW 2003, nr 5–6, poz. 44.
- Wyrok SN z 10.10.2007 r., III KK 25/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2200.
- Wyrok SN z 25.10. 2007 r., III KK 270/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2320.
- Wyrok SN z 13.02.2008 r., IV KK 407/07, LEX nr 395069.
- Wyrok SN z 03.04.2008 r., IV KK 471/07, LEX nr 388595.
- Wyrok SN z 07.04.2010 r., V KK 10/10, LEX nr 583931.
- Wyrok SN z 29.09.2010 r., IV KK 227/10, KZS 2010, nr 12, poz. 25.
- Wyrok SN z 30.06.2011 r., III CSK 282/10, LEX nr 898707.

Orzecznictwo

Wyrok SN z 09.11.2011 r., IV KK 321/11, LEX nr 1044059.
Wyrok SN z 26.10.2012 r., IV KK 270/21, LEX nr 3335596.
Wyrok SN z 21.11.2012 r., III KK 42/12 LEX nr 1252719.
Wyrok SN z 12.12.2012 r., II KK 300/12, LEX nr 1231513.
Wyrok SN z 22.10.2013 r., V KK 299/13, LEX nr 1381079.
Wyrok SN z 06.05.2014 r., V KK 358/13, Prok. i Pr.- wkł. 2014, nr 9, poz. 2, s. 5.
Wyrok SN z 03.02.2016 r., III K 347/15, LEX nr 1976247.
Wyrok SN z 04.11.2016 r., V KK 259/16, LEX nr 2147289.
Wyrok SN z 29.03.2017 r., IV KK 413/16, LEX nr 2281268.
Wyrok SN z 06.04.2017 r., V KK 372/16, LEX nr 2284206.
Wyrok SN z 21.06.2017 r., I KZP 3/17, LEX nr 2334899.
Wyrok SN z 28.06.2017 r., III KK 35/17, Prok. i Pr.-wkł. 2017, nr 9, poz. 7.
Wyrok SN z 29.06.2017 r., IV KK 213/17, OSNKW 2017, nr 12, poz. 69.
Wyrok SN z 19.04.2018 r., II KK 425/17, LEX nr 2522955.
Wyrok SN z 17.01.2019 r., IV KK 60/18, LEX nr 2619303.
Wyrok SN z 21.05.2020 r., V KK 85/20, LEX nr 3028938.
Wyrok SN z 26.05.2020 r., IV KK 737/19, OSNKW 2020, nr 8, poz. 32.
Wyrok SN z 22.10.2020 r., II KK 299/20, LEX nr 3182913.
Wyrok SN z 28.01.2021 r., II KK 427/20, LEX nr 3224284.
Wyrok SN z 14.04.2021 r., V KK 107/21, LEX nr 3229457.
Wyrok SN z 27.04.2021 r., V KK 466/20, LEX nr 3181476.
Wyrok SN z 12.05.2021 r., V KK 161/21, LEX nr 3177764.
Wyrok SN z 23.11.2022 r., V KK 66/22, LEX nr 3564770.
Wyrok SO w Elblągu z 21.11.2017 r., VI Ka 476/17, LEX nr 2420957.
Wyrok SO w Gliwicach z 25.02.2019 r., V Ka 711/18, LEX nr 2638428
Wyrok SO w Gliwicach z 26.08.2019 r., V Ka 277/19, LEX nr 2720198.
Wyrok SO w Gliwicach z 27.08.2018 r., V Ka 255/18, LEX nr 2553186.
Wyrok SO w Lublinie z 19.01.2017 r., XI Ka 904/16, LEX nr 2472639.
Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 27.05.2014 r., IV Ka 4/14, LEX nr 1883223.
Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 16.12.2014 r., IV Ka 616/14, LEX nr 1867741.
Wyrok SO w Poznaniu z 01.04.2019 r., V Ka 166/19, LEX nr 2673214.
Wyrok SO w Siedlcach z 09.11.2018 r., II Ka 442/18, LEX nr 2581085.
Wyrok SO Warszawa-Praga z 09.12.2016 r., VI Ka 1392/16, LEX nr 2189045.
Wyrok SR w Grudziądzu z 10.09.2021 r., II K 1083/18, LEX nr 3217588.
Wyrok SR w Toruniu z 22.03.2021 r., II K 1185/20, LEX nr 3190231.
Wyrok TK z 04.07.2006 r., K 43/05, OTK-A 2006/7/78.
Wyrok TK z 23.11.2016 r., K 6/14, OTK-A 2016/98.
Wyrok TK z 20.06.2017 r., P 124/15, Dz. U. z 2017 r. poz. 1214.
Wyrok TK z 14.07.2020 r., Kp 1/19, M.P. 2020, poz. 647.
Wyrok TK z 19.08.2020 r., K 46/15, OTK-A 2020/39.
Wyrok WSA w Warszawie z 03.12.2010 r., III SA/Wa 2559/10, LEX nr 757597.

Strony internetowe

<https://mikroporady.pl/slownik-pojec/marza>
<https://pl.wikipedia.org/wiki/Komunizm>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Narodowy_socjalizm
<http://sip.mf.gov.pl>; <https://sip.lex.pl/#/guideline/184751250>
<https://sjp.pwn.pl/doroszewski/faktura;5426894.html>
<https://sjp.pwn.pl/doroszewski/lekcewazyc;5446246.html>
<https://sjp.pwn.pl/doroszewski/wyzywajacy;5523238.html>
<https://sjp.pwn.pl/sjp/prowizja;2572822>
<https://sjp.pwn.pl/sjp/sabotaz;2574658.html>
<https://sjp.pwn.pl/sjp/wyzywajacy;2541366.html>
<https://sjp.pwn.pl/slowniki/dywiersja.html>
<https://sjp.pwn.pl/szukaj/faktura.html>
<https://sjp.pwn.pl/szukaj/pojazd.html>
<https://sjp.pwn.pl/szukaj/uchyli%C4%87%20si%C4%99.html>
<https://wsjp.pl/haslo/podglad/33990/faktura/3851487/kupna>
<https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/15/011/KBF/>
http://www.wsjp.pl/index.php?Id_hasla=1363&ind=0&w_szukaj=pojazd

ISBN 978-83-970378-2-3

9 788397 037823